BOUND BY F. BEDFORD

Vadianus?

VIb

rear

EPITOME TOPOGRAPHICA TOTIVS ORBIS,

conferēs ad ea potiſſimū lo-
ca, quorū paſſim Euãgeliſtę
& Apoſtoli meminere.
Cum Elencho aucto.

Per Ioachimum Vadianum
Medicum.

Acceſſit peregrinatio Petri et
Pauli Apoſtolorū, cum ra-
tione temporum
Per Eraſmum Roterod.

Cum Priuilegio.

I. G.
1535.

AD GEOGRAPHIAE cādidatos Ioan. Kesſleri Sangall. Phaletium.

Quò tendis Peregrine, uel quid erras
Longa ambage diu, morasq́ perdis?
Quæ terrena loca, fluminum meatus,
Vrbes, qui maris accolæ potentis,
Qua ditis Aſiæ patent receſſus,
Aut qua Marmarici fremunt leones,
Seu cui uecta dedit puella nomen
Terram frugiferam & uiris potentem,
Quam paſſim memorant ſacri & prophani,
Si uidiſſe iuuat breui libello?
Hoc Compendiolum perambulato,
Hic ſtant Mercurij duces columnæ.
Infeſſo pede, nec labore multo,
Per terras, pelagusq́ fluctuoſum
Te mira VADIANVS *arte ducet.*

ELENCHVS VRBIVM, GENTIVM, AMNIVM, ET LOcorum prope omnium quorum Nouo testamento fit mentio. Annotatione passim & rerũ aliarũ & vocũ inserta, quę vsui esse scripturarũ studiosis possint.

INDEX.

Perga

Finis Indicis.

IOACHIMI VADIANI TRIVM TERRÆ partium Epitome.

TERRARVM ET OCEANI VNAM esse rotundam ſuperficiem.

Terra rotunda

SVperficiē Terræ cū Oceani ſuperficie corpus rotundum globoſumq́ȝ mutuo cōplexu efficere, mathematicis demōſtrationibus cōſtat, & teſtat lib.3. Strabo: pręterea cap.72 ſecūdi Naturalis hiſtorię Plinius, palā innuens nauigātiū id curſu deprehendi, ex demerſu videlicet emerſuq́ȝ ſyderū, prout alia atq́ȝ alia maria nauigētur, aut apparētiū aut deſidētiū. Nauigantibus enī in Auſtrū ſtellæ meridianę attollūtur, quoq́ȝ propius adpuleris eò ſublimiores fiunt, demiſſis interī & ꝓſpectui ſeſe ſubtrahētibus ſeptētrionib9. Cōtra vero vſu venire his q noſtro cœlo, hoc eſt eleuato polo & Vrſis cōſpicuis nauigāt. Quod profecto fieri nō poſſet, niſi vna ceu pilæ figura, extima terræ mariūq́ȝ in ſe rediret rotūditas. Prodiderunt ea de re ex recentiſſimis Georgius Purbachius, & Ioannes Gmūdanus Norici, quondā Ioannis de Regio monte clariſſimi Mathematici familiares, quorū extāt de Sphæræ conſideratione Cōmētaria. Sed et Eclypſium obſeruatio dierūq́ȝ & noctiū varietas, totaq́ȝ illa vmbrarū & lucis viciſſitudo, quā variata latitudine ſol ambitu ſuo peragit, non aliud magis euincunt, quàm in hūc modum quem diximus, terras vndis & vndas

Ioānes de regio mōte Mathematicus

terris

terris cohærere. Quod si quem aut montium altitudo, aut vallium profunditas, ceu aduersa rotunditati, suspensum tenet, is cogitet ne æstimari quidem isthæc posse quum ingens ille vtriusque corporis ambitus animo concipitur. Nam si vel ex altissimis locis prospicientibus nobis plana vidētur omnia quæ assequi visu & præhendere circūspiciendo possumus, quæ ipsa tamen in conuexitatem inclinant: ita ex planis in alta suspicientibus, alta quidem videntur, quæ comparatione tamen magnitudinis orbis cum planis possunt conferri: nec magis obsunt rotundæ figuræ in orbe montes, quàm in iuglande commissurarum asperitas ipsam per se nucis rotunditatem imminuit. Porrò nucem aliquam rotundā subasperā, rotundam dicimus, quoniā animaduerti tantillū asperitatis non possit. Labuntur igitur qui terræ partē ex vndis ita putant prominere, ceu mons aliquis è mari prominere videtur, velut si super diametro hemicyclum aut circuli partem aliquam ducam, ita vt diameter planam aquæ superficiem referat, quemadmodnm Lyranus quædam in Genesim Mosaicam commentus est, nescio quibus figuris aquæ superficiem à terræ planicie secernens, quo minus crederemus vtriusque elementi coitum sphæricæ figuræ dimensione absolui.

DE CARDINIBVS ORBIS.

Coeli seu orbis quatuor esse Cardines dicimus, Ortum, Occasum, Meridiem & Septentrionem. Hos Pomponius partes, Gellius. 2. libro nunc regiones, nunc limites, alicubi metas, neque non & partes cum Plinio vocat. Qui quidem æqua partitione in mundi latera dispositi, hoc etiā differūt, quod duo Cardines, videlicet Septētrio & Meridies, immobiles sunt

Cardines orbis. 4

& immobilibus punctis axis sphęrici, in quibus totum cœlum voluitur, attribuuntur. Duo autē, videlicet Oriens & Occidens, variant propter solis motum in Signifero circulo per signa gradusq́ signorum variantem. Nunquā enim vno aliquo tempore ex eodem loco signi sol aut oritur aut occidit, sed vt dixi, de die in diem variat. Proinde Gellius lib. 2. triplicem ortum facit, cui triplex occasus respondeat, Æquinoctialem, Solstitialem, & Brumalē. Aequinoctialem ortū Sol efficit, quum in ipso æquinoctij circulo, vicinus ve, vltro citroq́ gradibus signorum voluitur, id quod Vere & Autumno accidit. Aequinoctium enim vernum Arieti, Autumnale Libræ tribuimus. Solstitialem autem, quem Manilius Aestiuum ortum vocat, quum Cancrum ingreditur: in cuius prima parte nostri lateris Solstitiū peragitur: sed & in iuxta positis aut Geminorū aut Cancri partibus, quoniam in illis latitudinis ratio non admodum variet, nec multum multorū dierum longitudo differt, Solstitialem ortum occasumq́ fieri dicimus. Brumalem autem ortum, quem & Hyemalem Higynus nominat, facit sol cum ad initium Capricorni finitimisq́ gradibus voluitur. Brumæ vocabulo breuissimorum dierum tēpus intelligimus, quale nobis accidit hybernis mēsibus, quibus ex pari caussa latitudinis non multum variatæ, vsu venit vt multi dies ad hybernum Solstitiū pariter breues videātur. Meridies Septentrionesq́ (inquit Gellius) statu perpetuo stant & manēt. Quatuor Cardines nō ineleganter complexus est Calphurnius in Aegloga quæ Delus inscribitur, his versibus.

Aequinoctium duplex

Solstitiū duplex

Bruma quid

Exultet quæcunq́ Notum gens ima iacentem
Erectumve colit Boream, quæcunq́ vel ortu

Vel

Vel patet occasu, mediove sub æthere feruet.

QVIS SIT ÆQVATOR, ET cur Tropici dicti Circuli.

Circulus maximus qui orbem in duo æqualia diuidit pariter ab vtroq; immobili cardine distãs, Parallelus Aequator siue Æquinoctialis dicitur. Sol enim dum in eo est æquis spacijs diei noctisq; durationem dirimit terræ vniuersæ. Fertur autem in illo Sol dum in primo est arietis tempore veris, & in Libræ primo gradu Autumni tẽpore. Hic circulus omnem Horizontem à quacunq; parte globi ductum, in duo ęqualia secat & cum diametro eius concidit duobus autem punctis cardinalibus, quæ diximus, ipse per se Horizon est, vnde caussa ducitur æqualitatis sub hoc solo circulo dierum & noctium in orbe vniuerso, quum in locis duorum signorum prædictis Solis circuitione fatigatur. Et quoniam Signifer circulus ab ipso sectus Aequatore, ita se obliquat in latera, vt parib9 spacijs partim in Austrũ partim in Boreã deflectat, duobusq; in hemicyclis vtrinq; sex signorum amplitudine ab Aequinoctiali deuergens, ad eundem redeat, factum est vt paralleli ab his punctis Zodiaci quibus latissime ab Aequatore abscesserit circunducti circuli Tropici appellati sunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc est a conuersione, quoniam Sol vltra eas partes circuli, ceu ad metam quandã progressus, amplius non abeat, sed cõuersione facta cursum suũ ad Aequatorẽ reflectat. Ea de re Gręcis θεριναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναὶ, hoc est, æstiuæ & hybernæ conuersiones dicuntur, quæ nos Solstitia æstiua hybernaq; dicimus. Circulus qui in Meridiem abscedit Tropicus Capricorni,

Parallelus Æquator siue Aequinoctialis.

Circuli tropici.

Solstitia.

Tropicus Capicorni

qui Borealis eſt & noſtri lateris, Cancri dicitur: in ipſis enim momentis initiorum vtriuſq; ſigni Solſtitia notantur. Sub his qui habitant vmbris carent meridianis, dum illis in locis Sol voluitur: extra ſitis perpetuam vmbram hora meridiana gnomon proijcit, & ſemper à Sole auerſam, nobis quidem qui Arctoum latus incolimus in Septentriones, Auſtrinis vero in meridiem: intra vero habitantibus bis in anno vmbrę meridianę abſumuntur, id quod nullis alijs ſiue ſub Tropicis ſiue extra ſitis contingit.

Tropicus cancri

DE ZONIS

Zonæ.

SVnt & Zonæ breuiter referēdæ nobis, quas Martianus Capella libro. 6. Faſcias vocat, interualla quædam quatuor circulorum, quibus totum illud inter Polos quicquid eſt latitudinis diſcernitur. Porrò Latitudinē vocāt Coſmographi dimenſionem quæ vergit in latera, vt in Auſtrum Boreamve: Longitudinem vero, quæ ab ortu in occaſum, aut è diuerſo dirigitur. Quæ ratio & in agris decuſſandis potiſſime locū habet, per cardines & decumanos, hoc eſt, per latum (vt vocant) & longum obſeruatione cardinum. De qua re eſt apud Plinium lib. 18. quum limitis Decumani meminit. Igitur præter circulos Tropicos alij duo circuli latera orbis hinc & inde ſubdiuidunt, quorum alter Arcticus, alter Antarcticus dicitur, atq; hic quidem Auſtrini lateris eſt, ille vero noſtri cœli, in quo Vrſæ extant: vnde nomen circulo duntaxat imaginario datū. Credidit autem antiquitas, hac partitione facta, eam eſſe harum regionum naturam, vt quæ intra Tropicos continerentur propter vehementem æſtū habitari cōmode non poſſent, ideoq; illis exuſtę Zonæ nomē tribui, quæ verô extra hanc vtrinq; pande

Latitudo.

Lōgitudo

Arcticus circulus.

Antarcticus circulus

Zona exuſta.

panderentur, temperati cœli & frequentis habitationis essent. Vltra has quæ trans Arcticum parallellum in Septentriones, aut illum Antarcticum in Meridiem & Notum paterent, ob immane frigus quo alternatim per remotissimã solis absentiam infestarentur inhabitabilia esse: præterea & Glatialem illic Oceanum esse existimauit. Quam rem profecto artifex ille orbis Deus contemplatus, sic limites terrarum & littora aptauit Oceano, vt vbi habitandæ terræ per cœli inclementiam locus non esset, ibi latius pelagus inundaret. Et si recte extantium terrarum formam contemplamur, deprehendimus eam ab vtroq; axe velut contractis lateribus stringi, ab Ortu autem in Occasum quàm longissime procurrere: cuius rei periculum ex tabularum descriptionibus studiosi facient. De Zonis illis clarissime Maro Georgicorum primo.

Inhabitabilia loca

Oceanus glacialis.

Quinq; tenent cœlũ Zonæ quarũ vna chorusco
Semper sole rubet & torrida semp ab igne est,
Quam circũ extremę dextraq; leuaq; trahũtur,
Ceruleæ & glacie concretæ atq; imbribus atris,
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere concessę Diuûm. &c.

Vbi Probus insignis Grammaticus Zonarũ ordinem recte deformari ait, si lęuam manum contra ora nostra in meridiem versa ponam⁹, vt vbi pollex est ibi Arcticam frigidam, vbi index ibi æstiualem seu solstitialem nostram temperatam, vbi medius digitus ibi torridam æquinoctialem, vbi annularis ibi temperatam alteram, postremò vbi auricularis est, ibi extimã meridianam, quam Notiam appellat, intelligam⁹. Sed de his (si quis velit requirere) abunde multa in Pomponianis Commentarijs diximus.

DE VENTIS ET EOrum poſitione.

PRofuerit fortaſſe & ventorum meminiſſe hoc loco, quod conſtat Lucã in Actis capi. 27. Aphrici & Cori, & Euroaquilonis & Auſtri facere mentionem, diuerſa quidem veterum in his enumerandis ſententia: aliqui enĩ quatuor fecere, à quatuor orbis cardinibus exorientes, in qua ſententia & Homerus fuit vatũ vetuſtiſſimus, Eurum Orienti, Zephyrum Occidẽti, Meridiei Notum, & Boream Septentrioni tribuens. Qua nimirum diſtributione contenta eſſe naturæ ratio potuiſſet, niſi aliud immodicæ diligentiæ fuiſſet viſum. Sequuta enim ætas, vt tradit Plinius, octo addidit ratione nimis ſubtili & conciſa: quam diſtributionem Varroni tribuit Seneca. Mox fuerunt qui primo numero duplicato alios quatuor primis adiecerunt, vt ſingulis cœli partibus bini eſſent Plinio. Sed nos Gellium libẽtius ſequimur, qui Orientis lateri pro triplicis ortus ratione tres ventos, rurſum Occaſui pariter triplici, tres illis contrapoſitos, cardinibus autem hoc eſt Meridiei & Septentrioni, quia ſtati ſint, ſingulos tantum tribuit: quæ traditio mihi in tanta varietate in primis clara & explicata videbatur. Ventus igitur qui ab Oriente verno ſeu Aequinoctiali venit Eurus nominatur, alio nomine Apoliotes Græcis dictus, Romani eum Subſolanum vocitant. Porrô is qui ab Hyberno Oriente ſpirat Vulturnus Romanis dicitur: Quanquam Plinius à Gellio tantillo diſſentiens, Eurũ eum vocari à Gręcis auturnat. Ipſe autem Gellius quoniam inter Notum & Eurum interſit, εὐρόνοτον mixto ſcilicet nomine, Græcis appellari tradit. Ventus qui ab Aeſtiua ſeu Solſtitiali

Venti prę cipui. 4.

Eurus.
Zephyr⁹.
Notus
Boreas

Venti. 8. quibuſdã.

Oriẽtales venti tres.

Eurus ſeu Apoliotes ſeu Subſolanus.

Vulturn⁹

Euronot⁹

li Orientis meta venit eidē Gellio Latinè Aquilo, Græcè Boreas dicitur. Boream autem, inquit, putant dictū ἀπὸ τῆς βοῆς, id est, a boatu, quoniam sit violenti flatus & sonori. Sed reliqua Gellij verba lubet adscribere ex. 22. capi. lib. secundi, quæ sic habent, Hi sunt igitur tres venti Orientales, Aquilo, Vulturnus, Eurus, quorum medius Eurus est, his oppositi & contrarij sunt alij tres occidui: Corus, quem solent Græci ἀργέστην vocare, is aduersus Aquilonem flat: item alter Fauonius, qui Græce vocatur ζέφυρος, is aduersus Eurū flat: tertius Afric9, qui vocatur λίψ, is aduersus Vulturnum flat. Eæ duæ regiones cœli Orientis Occidentisq; inter sese aduersæ sex habere ventos videntur. Meridies autem, quoniā certo & fixo limite est, vnum meridionalem vētum habet, is Latine Auster, Græce Νότος nominatur, quoniam est nebulosus atq; humectus. Νοτίς enim Græce humor nominatur. Septentriones autem habent ob eādem caussam vnum, is obiectus directusq; in Austrum Latinè Septentrionarius Græce ἀπαρκτίας appellatus. Hactenus Gellius. Cum quo ferè consentit Plinius. 49. capi. libri secundi, nisi quòd Septentrionem vocat eum, qui à Gellio Septentrionarius dicitur, & Corum quem ille Caurum vocat, ratione nihil diuersa. Quatuor autem præcipuos ventos eleganter Manilius libro quarto Astronomicon his versibus complexus est.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab Ortu.
Auster amat mediū solē, Zephyrusq; ꝓfundū.

Qui duodecim ventos statuunt cū Varrone hūc ordinem sequuntur, vt ab ipso Meridiei cardine quibusdā

Aquilo græce Boreas.

Occidui tres.
Corus
Fauonius
Africus

Meridionalis ventus
Auster

Septentrionarius vnus.

Venti. 12

flantē

flantem Notum seu Austrum ponant, à latere autem Orientis Euronotum, Occidentis Libanotum illi tribuant. Rursum ab Arctico cardine venientem Boream & eundem Aparctiam, eiq; laterales, alterum Occasum versus Trasæam, alterum ad Orientis latus inclinantem Aquilonem vocant. Ipsi ortui Æquinoctiali Subsolanum tribuunt, qui à latere in Boream verso Cæciã (quē Lucas in Actis Euroaquilonē vocasse videt) ab Australi verò Eurum habeat. Contra eum qui ab Occasu Æquinoctij spirat Fauonium dicunt, cui vicinus sit Libs ventus ab Occasu Brumali, altero autem à latere Corus: vt in hunc modũ à quatuor orbis partibus venientes terni quater, duodenarium numerum constituant. Plinius author est viginti & amplius authores Græcos de ventis prodidisse. Ex Latinis potissime tradunt hac de re Seneca libro Naturalium quæstionum quinto, Plinius & Gellius locis citatis, ad quos Lectorem remittimus.

DE TERRÆ HABITATÆ partitione, deq; Oceano & mari nostro.

His ad hunc modum ex tabulę generalis descriptione demonstratis, ad terræ habitatæ partitionem accedemus. Ac primo quidem mari nostro, quod Mediterraneũ vocamus, ab Herculis colũnis vsq; ad Tanais ostia procurrente, & duobus inclytis amnibus, Tanai videlicet & Nilo, in tres partes vniuersæ terræ continens diuiditur. Tanais ipse à Septentrionibus in Meridiem decurrens mediam ferè Mœotida ingreditur. Hæc aũt à Thaurice Chersonesi frõte Euxino mari miscetur. Ex diuerso Nilus amnis in pelagus quod Ægyptiacum dicitur, influit,

Mediterraneum

Quod

Quod terrarũ à freto Gaditano ad ea flumina in teriacet, ab altero latere Africam vocamus, ab altero Europam: ad Nilum ſcilicet Africam, ad Tanaim Europam, vltra quicquid eſt, Aſia eſt Põponio. Cæterum ingens illud pelagus quod ambitu ſuo iam memoratas partes cingit & alluit ceu inſulam quandam complexum, proprie Oceanus dicitur: ex quo terra velut vrgenti cedens locum intra ſe quatuor ampliſſimos ſinus recipit, quanquam nec receſſu nec magnitudine pares. Quorum primus & maximus eſt quem Athlanticum pelagus ab Occaſu fundit per fretum, quod ab inſula Gadibus Gaditanum cognominatur, quem in vniuerſum, vt dixi, Noſtri maris ſeu Mediterranei nomine cenſemus. Secundus à Septentrione ingreſſus longo freto, quem libro. 3. Pomponius deſcribit, Caſpius ſeu Hyrcanus ab gentibus qui adhabitant appellatus eſt. Etiamſi ſunt qui mare illud ita ſuis claudant littoribus vt ſeorſum mare eſſe, & ab Oceano magno terrarum interuallo ſecerni, nec vllo freto inde deriuari tradant. Tertius ſinus Perſicus ab Indico Oceano, & Auſtrino latere fuſus Perſarum terras magna parte alluit, vnde & ipſi nomen datum. Quartus Arabicus nominatus ab Eudæmone, id eſt beata illa Arabia, cuius littora longiſſimo receſſu pulſat, Erythreum alias & Rubrum mare à colore quo apparet, dictus. Sunt præterea & alij Oceani ſinus, ſicut Magnus ille in India vltra Gangem, & Gangeticus ipſe, qui Gangem fluuium recipit, Deinde à Septentrione ſinus inter Hiſpaniæ, Galliæq; littora, qui illinc Cantabrico, hinc Aquitanico Oceano penetratur, & Codanus trans Daciam in quo Scandia inſula eſt. Cæterum ad illos collati minus ſunt celebres, nec tam longe

terras ingrediuntur.

DE SINIBVS MEDITERRAnei præcipuis, prçterea quid Promontorium, Insula, Peninsula, Isthmus, Fretum.

HAbet & nostrũ mare sinus aliquot, quos ordine littorum paucis indicabimus. Primũ quidem à Gaditanis angustijs adusq; Zephyrium extimę Italię promontoriũ mensus est lib.3. Historię Naturalis Plinius. Secundum idem author à Lacinio & ipso extremæ Italię promontorio, sed in ortum reflexo, ad vsq; Acroceraunia, quę sunt Epiri montana, in Adriaticum procurrentia extendit, cuius .11. capi. eiusdem libri meminit. Tertium sinum ab Epiro ad Hellespontum vsq; deflectit, in Prçfatione quarti libri. Quartum ac postremum his littoribus tribuit, quę ab Hellesponto ad vsq; Mœoticę Paludis ostium sinuantur, libro quarto cap.12. Ora Africę contraposita non longe nec sinuose flectitur minorem maiorẽq; Syrti admittens, cętera ferè recta, quod & in Ægypti & Syrię ora videre est. Tantum in intimo angulo quo mons Amanus Syriam à Cilicia disterminans pelagus ingreditur, littorum flexu sinus efficitur, qui ab Isso iuxta sito oppido Issicus cognominatur, memorabili loco ob pugnam quondam Alexandri Macedonis & Darij Persarum regis: cuius Q. Curtius tertio libro meminit. Est & ille sinus notabilis, quem Euxinum pelagus flexu littorum, quà supra Colchidem in Tauricam Chersonesum procurrunt orę Ponticę, diuerso & contraposito efficit, Isthmo quodam inter Hyrcanũ pelagus & Euxinum relicto. Atq; hi quidem quos memorauimus prçcipui sinus nostri maris existimantur

mantur. Sunt alij particulares circũ omnia huius
ittora, qui suis locis referuntur. Iam propè noti-
is est, q̃ vt referri debeat Promontorium dici
nontanũ, quod cõspicua altitudine in mare pro-
minet, quale est in extima Italiæ Lacinium aut
Zephyrium, in Sicilia Lilybæum, in Asia Sigæ-
im. Insulam autem vocari quæ à continenti seiun
ta vndiq; mari alluitur, vt Sardinia, Creta, Cy-
prus, Corcyra. Inde factum vt domus & ædifi-
ia, etiam in vrbibus seorsum extructa & separa-
a ab alijs Insulæ dicantur Liuio, Suetonio & Iu-
econsultis sæpe. Peninsulam vocamus quasi pe-
nè insulam, quæ non toto mari ambitur sed iugo
liquo continenti, id est, terræ solidæ adnectitur,
qualis est Achaiæ Peloponesus. Græci terram
hoc modo angustam qua mare dirimitur ἴσθμον
Isthmum, Peninsulam autẽ χερσόνησον Cherso-
neson, hoc est, Insulam terræ adherentem vocare
solent. Sunt porro celeberrimæ aliquot Cherso-
nesi, quarũ vna est Indica illa, quæ Aurea Ptolo-
mæo dicitur, inter Gangeticũ sinum & eum qui
Magnus dicitur expansa. Secunda Septentriona-
ria, quam Cymbricam seu Daticam vocãt. Ter
tia Taurica illa quæ Mœoticam paludem Thra-
censem ab Euxino dirimit. Quarta in Hellespon-
to cõtra Phrygium littus porrecta. Quinta Pelo-
ponesus est, quã Strabo Chersonesum vocat. Sex
ta iuxta Rhodum in Caria Gnidũ sustinens, in cu
ius Isthmo Halycarnassus iacet. Sed & in Ionia
Peninsulã Pomponius facit, illam quæ Teion &
Clazomenas in angustijs sita oppida habebat,
quorũ meminit libro secundo. Et Plinius libro
quarto, in Lugdunensi Gallia, inter eum sinũ in
quem Liger influit, & littus contrariũ, quicquid

inde terrarum contra littus Anglicum excurrit, Peninſulam & ſpectatiorem quidem nominat. Mare autem quod anguſto aliquo meatu terras dirimit Græcis πορθμός Latinis Fretum dicitur, quale illud eſt quod Siciliam Italiæ eripuit, & Gaditanum fretum quo extima Bethica à Mauritaniæ ora diuiditur.

QVID VRBS, OPPIDVM, Vicus, Pagus, Ciuitas, Metropolis, Colonia, &c.

QVanquam leuiculum videri poteſt, non erit tamen ab inſtituto noſtro alienũ aliquot voces, quarũ frequens in omni hiſtoria vſus eſt, paucis explicare. Vrbs vt M. Varro lib. I. linguæ Latinæ tradit, ab orbe et vruo, quæ pars eſt aratri, deducitur. Circũ ducebantur enim aratro loca extruendo oppido deſignata, & vt ait Seruius, ſulco muri deſignabantur. Neq; aliud eſt vrbs q̃ oppidum, niſi quòd maiora inſigniorаq; vrbes dicere ſolemus, vt Roma Vrbs dicta: & de Carthagine Maro, Vrbs antiqua fuit. Coloniæ quoq; populi Romani in antiquis literis vrbes ſcribebantur, ceu tradit Varro: qui idem ait, Oppida quondam in Latio, Ethruſco ritu condi ſolita, hoc eſt iunctis bubus, tauro, & vacca, interiore qui aratro ſulcum circũagerẽt quod faciebant religionis cauſſa die auſpicato, vt foſſa & muro eſſent munita. Terram vnde exſculpſerãt Foſſam vocabant, & introrſum factũ murum, poſt ea quod fiebat orbis vrbis principium, quod poſt murum erat Pomerium dicebatur. Oppidum autem ab ope dictum exiſtimat, nimirum quod opis cauſſa, foſſis muroq; cingatur. Vicus in oppido via eſt domorum ſeriem cõplexa, eius enim appellatione etiam ædificia cõ-

prehendũ

prehenduntur: nam vt ait Varro, ex domibus cõ
ſtat. Habet aũt ſua cognomina, vt Romæ quon-
dam Vicus Africus, Vicus Cyprius, Vicus Sce-
leratus, quorum cauſſam Varro reddidit. Extra
oppida vicus idem eſt quod pagus, vulgus indo
ctum Villam vocat, cum Villa ſit domus ruri ſe-
orſum extructa, & ſuo fundo attributa, Vicus au
tem multis domibus conſtat nullo muro clauſis.
Ciuitas tametſi pro vrbe oppidove frequenter
vſurpatur: vt quũ concuſſa terræmotu, aut abſor-
pta pelago, aut incendio vaſtata ciuitas dicitur, ta
mẽ proprie ipſa eſt ciuiũ κοινωνία & ſocietas, mo
ribus legibusque & inſtitutis gubernata. Nam &
hi qui paſſim tractu aliquo habitant, ijſdem legi-
bus atque inſtitutis vſi, Ciuitas dicuntur Cæſari.
Porro donari ciuitate, & ciuitatem dari legimus
quibus ius dignitasque vrbis conceditur, quique nu
mero ciuium cenſentur. Et petere ciuitatem, eſt
eam cõmunionem & dignitatẽ ambire, Germa-
ni Burgerrecht vocitant, nam vetus horũ nomẽ
Burgum eſt, quod eis oppidum ſeu caſtrũ ſignifi
cat. Metropolis vrbs dicitur, quæ ceu parẽs alias
ex ſe vrbes genuit, nã ἀπὸ τῆς μητέρος καὶ πόλιος
hæc vox deducitur, Latini Matrices vocant, Au
guſtinus ſimpliciter Maiores vrbes nominauit:
quales fuerunt Athenæ, Lacedæmon, & ipſa an-
te alias vrbs Romana: cuius innumeræ nõ in Ita
lia ſolum, ſed & in prouincijs Coloniæ extiterũt.
Coloniæ enim dicebantur quæ in hunc modum
eſſent conditæ & deductę. Auguſtinus principio
decimi de Ciuitate Dei, Hinc (inquit) ciuitates à
maioribus ciuitatibus velut populorum exami-
nibus conditæ, Colonię nuncupantur. Romanis
nõ vna ratio erat deducendi Colonias, nã & La

tinas deducebant, & quas non Latinas sed Colonias tantum ciuium Romanorum appellabāt, authore Liuio. Gellius tradit libro. 16. Colonias Romanorum iura institutaqꝫ omnia non sui arbitrij sed populi Romani habuisse, eaqꝫ re à Municipijs differre. Erant enim Municipia oppida quæ suo iure & legibus suis vtebantur, nec nisi honorario munere cum populo Romano participabant. Ipsi incolæ Municipes dicebantur, qui ciuitatis Romanæ honorem quidem capiebant, sed negotijs tamen atqꝫ oneribus vacabant. Apud Plinium aliosqꝫ legimus Oppida libera, quæ sunt immunitate donata: rursus alia Stipendiaria, quæ annuum stipendium populo Romano soluebant. Sed verba eius ex capi. 1. tertij libri, vbi de Bethica loquitur adscribamus, Oppida (inquit) omnia numero. CLXXV. in his Coloniæ. VIII. Municipia. VIII. Latio antiquitus donata. XXIX. Libertate. VI. Fœdere. II. Stipendiaria. CXX. Emporium oppidum aut locus negotiatione & mercatu celebris, ἐμπόριον, quale in Germania Norunberga & Frāckfurdia, in Gallijs Lugdinū apud Belgas Antuerpia. Prouincia, authore Donato, à porrò vel procul vincēdo dicta: adquisitæ enim bello ab Italia regiōes Prouinciȩ dictȩ sunt: et in Prouinciȩ formā redigi dicebātur quū tributorū & vectigaliū inita ratione, aut Proconsuli ex vrbe misso, aut Prætori ius dicēti parebant. Quædā enim Proconsulares erāt, quædā Prætoriæ aut Præsidiales, Stipendiariæ tamen omnes.

HISPANIA

NVnc ad terras veniendum, ipsæqꝫ partes ordine censendæ: quarum quoniam nostra est Europa, de ea primum dicemus. Hæc qua in Occasum vergit extimam habet

bet Hispaniam, diuitem terram & fœcundam, nec minus populosam: quippe quæ proximis sæculis vt antea in prouincias sic etiam in regna diuisa, hodieq; non vni regi pareat. Clauditur illa tribus à lateribus mari, in fronte quidem quam latissimam habet & fermè totam occiduam Athlantico Oceano, & illo quem Occidentalem Ptolomæus nominat. A Septentrionibus Cantabrico, à Cantabris iuxta sitis populis dicto. Qua meridianam plagam respicit Mediterraneum mare habet, recens à Gaditanis angustijs immissum. Quod quidem toto littorum decursu, quatenus Hispaniam lambit Hispanum, præterea & Ibericum & Balearicum nominatur, illi Iberi gens frequens, huic Baleares Insulæ in ipso sitæ nomē dederunt. Ortum versus Pyrenęi montes ab Aquitanica & Narbonensi eam seiungūt. Pyrenęi dicti à Pyrene Bebricis filia, velut lib. 3. Silius Italicus tradit: qui quoniam instar Alpium sunt, incolas eius recepti scriptores Alpinos Hispanos dixere, in quibus etiam veteribus memoratæ ærariæ, argentifodinæ pulcherrimæ, mons ex sale magnus, quantum demas tantum adcrescit. Forma littorum propemodum triquetra, & si totam contempleris Gallijs ceu Isthmo quodam adhæret, hinc inde terras pelago fatigante, ac velut per rupturo ni montana obsisterent. Inde patescens Chersonesi speciem habet latissime diffusa. Plinius eam in vlteriorem diuidit & citeriorem. Vlterior qua in fretum se flectit, Bethicam habet prouinciam fertilissimam, nunc Granadæ regnum vulgo. Eam Bethis perlabitur amnis nauigabilis, vnde terris nomen. Oppida inter innumera Corduba & Hispalis, Coloniæ quondam Romanæ. Qua media fronte in Oceanum

exit Lusitania est prouincia, Ana fluuio à Bethica discreta, hodie regno Portugalliæ tribuitur. Habet & Tagũ amnem memoratum veteribus quod aurũ trahere creditus sit. In ea oppidũ antiquum Vlysippo, quæ vulgo Lysbona dicitur, celeberrimo emporio, ob merces ab Indiæ atque Aethiopiæ littoribus aduectas, tota Africa circũnauigata. Quam nauigationẽ tot sæculis intermissam, annis retro plus minus quadraginta, inclytus Rex Ferdinandus Caroli quinti Romani Imperatoris maternus auus, post expulsos Sarracenos incredibili opum accessione instaurauit, sed magno dispendio Reipub. Venetæ: de qua re alibi referemus. Illos aũt qui primum omnium hanc in Indiam nauigationem à Ferdinando inuentã asserunt, palàm refellunt Strabo, Plinius, Pomponius. Citerior longe lateque patens Tarraconensis cognominatur, à Tarracone vrbe à Scipionibus condita: amnem habet Iberum clarum, Cantabricis ortum Iugis, qui primum in ortũ solis egressus tandem alueo in Meridiem flexo mediam Tarraconensem rigat, inque Mediterraneũ effluit. Ab hoc Iberi iuxta siti populi, & Iberia Græcis Hispania dicta. Vrbes in ea etiamnum claræ, Tarracon, Valentia, Cæsar augusta, quam vulgus Zaragostam voce corrupta nominat, præterea & Barcino, quæ hodie Barsilona clarissimum emporium. & Toletum, vnde Plinio Toletani dicti. Gentes quæ oram habitant Borealem ab Occasu Gallæci, & Celticum promontorium, Finis terræ vulgo dictum. Dein Celtici â Celtis, si Silio credimus orti. Mox bellicosissimi Cantabri, Astures, Varduli, & in Pyrenæum inclinantes Vascones Plinio. Ea ora plerunque sterilis, & cœli durioris, nec sine caussa robustiorum gentium

tium, vulgo Piſcaiam vocitant: ſed & pietate & ingenijs Hiſpania excelluit. Corduba Oſium illum habuit Conſtantini Magni tempore Epiſcopum, virum clarum, & tolerantiſſimum laboris qui Niceno conuentui interfuit. Præterea Pacianum Epiſcopum Barcino, cuius inter ſcriptores meminit Hieronymus. Famam autem de Chriſto vel Apoſtolorum temporibus Hiſpanias tenuiſſe, ipſe in primis nobis Paulus fidẽ facit, qui in Romanis tanto ſe Hiſpaniã inuiſendi deſyderio teneri teſtatus eſt, velut opere facturus pretiũ apud eos quibus Chriſti nomen & profeſſio arriſiſſet. Ex gentilibus autem pręcipue clari Seneca Stoicus Cordubẽſis Pauli familiaris, ſi Hieronymo credimus, vtrunq; certe Nero occidit. Item M. Fab. Quintilianus, quẽ Valla nõ dubitauit lumen Romanæ eloquentiæ dicere. Sed & Valer. Martialis, Lucanus & Silius clari poetæ, Hiſpani fuerunt. Pręterea & Pomponius Mela, cuius de Geographia libri extant. Et ex noſtris Chriſtianis Iuuencus presbyter qui ſub Conſtantino, & Prudentius qui ſub Theodoſio floruit. Dedit & principes Romano imperio, præcipue Traianum, & cuius iam memini Theodoſium.

GALLIA.

AMpliſſimum Galliarũ tractũ, ab Occaſu Pyrenęi Mõtes ab Hiſpania ſeparant. Ab ortu partim Alpes, quæ ab Hannibalis quondã tranſitu Pœninæ, ab Herculis autem Graiæ, præterea & Cotiæ dictæ, ſiue vt Tacitus eas vocat à Cotio Regulo Cotianę: partim Rheni amnis decurſu clauditur. Oram Septentrionis æſtuoſus Oceanus alluit, q̃ iuxta oſtia Rheni Septentrionalis, inter Rhenũ & Sequanã fluuium Britannicus, dein ad Pyrenæũ vſq; Galli-

eus dicitur: qua in Meridiem procurrit pelago mi tiori nempe Mediterraneo terminatur. Proinde ab Austro oræ est non admodum iniquæ, nisi qđ amplis finibus semel iterumq; sese incuruat, cum sit à latere Boreali ob frequentes sinus & promõtoria maxime laciniosa. Serius hæc quàm Hispania Romanorum armis paruit, & Fabij Maximi primum ætate petita est, quũ annis ante Christum natum circiter. CXXV. illam Punica bella, ea maxime parte qua maritima est, longe antea imperio subiecissent. Terram eius vniuersam veteres quatuor in partes diuisere. A Rhodano enim & Cœmenijs montibus in meridiem vergens, hinc Varo amne à Nicæa & alpibus, illinc ad Illiberim Pyrenęis, finita, Braccata Gallia dicta est, à Braccis vestis genere, quo tum ea gens peculiariter vtebatur. Mox à Narbone Colonia, Prouincia Narbonensis dicta, omniũ Galliæ regionum fertilissima, & vt ait Plinius nulli prouinciarum postferenda, breuiterque Italia verius que prouincia. Nomen prouinciæ adhuc retinet, & media Rhodano fertilissimo amne rigatur. Reliqua Gallia minus fertilis, sed aëre salubriore in totum aliquando Comata dicta est, qđ veteres Galli, perinde atque Germani comæ nutriendæ studio tenerentur: qua de re est apud Tacitum libro vndecimo. Hæc pars à Cæsare dictatore primum omnium inuasa, & toto decennio non sine magnis cladibus ægre deuicta, tribus clarissimis amnibus distinguitur. A Pyrenæo enim iugo adusque Garumnam fluuium, si Plinio, aut certe ad Lygerim, si Ptolomæo credimus, Aquitania protenditur. Dein à Lygeri ad Sequanam vsque amnem, qui Lutetiam Parisiorum perlabitur, Lugdunensis appellata, Postre-

no inde latiſſime patentibus terris ad Rhenum
Belgica Gallia vocata eſt. Quibus limitibus ho
dieque ampliſſimum Galliæ regnum continetur
niſi quod ad Rhenum & Alpes iuſta pars vrbiũ
gentiumque alienæ ditionis exiſtunt. Galliæ au-
tem omnes iam olim non ob opes ſolum & vir-
tutem bellicam, quibus ſemper præſtiterunt, ve
rumetiam ob continentiam & diſciplinam, quæ
ſummum apud illos locum habuit, celebres fue-
runt. Nam & artium illuſtrium & Grçcæ etiam
linguæ peritia excelluerunt, matre vt arbitror
Maſſilia Græca vrbe, quæ in maritima ora Pro-
uinciæ ſita, ad quam quondam diſciplinarum gra
tia vel ex ipſa vrbe Roma miſſi ſunt qui doceren
tur. Certe Cçſar primo Commentario belli Gal
lici tradit in Heluetiorum, quos afflixerat, caſtris
tabulas fuiſſe repertas, quæ Grçcis literis ſcriptæ
eſſent. Præterea fuere in Galliјs qui mercatores,
ea quæ ad luxum & mollitiem facerent importã
tes, non admitterent, neque vinum inferri ſine-
rent, quod his rebus, vt inquit Cæſar, elangueſce
re animos & remitti virtutem exiſtimarent. Grç
ci Gallos qui trans Rhenum ſunt Celtas dixere,
ideoque Celtogallia Ptolomæo libro ſecundo
Gallia qua abit in Septentriones vocata eſt. Vr-
bes partium plurimç, ac in Prouincia quidem &
veteribus etiamnum illuſtres, Narbo colonia, et
ſub ipſis pene Pyrenæi iugis Toloſa. Prçterea in
ora vt dixi, Maſſilia clariſſima olim. In mediterra
neis autem Vienna & Auenio, & Arelate colo-
nia. In Lugdunenſi Lugdunum colonia, empo-
rio in oĩ Gallia celeberrimo, vbi Ararim amnẽ in
credibili lenitate fluentẽ Rhodanus in ſe recipit.
Sed & Lutetia Pariſiorum tenuis quondam, nũc
adeo frequẽs et populoſa, vt cũ maximis Europç
vrbi-

vrbibus certet. Est & Rothomagus clara. In Aquitania fuerunt Aquitani populi Plinio, á quib9 prouinciæ nomen datum. Præterea & Pictaui celebres, quos hodie Pictones dici autumant. Oppidum præter alia eximie clarum Burdegala. Sed & Vasconum gens in eas terras migrauit, quos Aquitanica oppida complufcula tenere constat. Ipsa Belgica qua ad Oceanũ & Rheni ostia procurrit, quõdam desertior & raris oppidis, nũc vt res variant mortalium, magnifice extructis vrbibus habitatur. Ex veteribus autem quæ in Rhenum inclinant clarissima est Augusta Treuirorũ, vetus principum Romanorum sedes. Secundæ autem gloriæ Colonia Agrippina, ab Agrippina illa Claudij Cęsaris coniuge appellata, nomẽ adhuc retinet. Est & Bonna vetus & Mediomatricum ciuitas. Rursus in Rheni ripa, Romanorum quondam contra Germanos excubantium pręsidijs celebres factæ vrbes, Magonciacum, Nemetumq; & Vangionum, quas vulgus Spyram & Vuormatiam vocitat. Supraq; eas clarum admodum hodie & humanitate, & potentia Argentoratum. Sed & Rauricorum Augusta quõdam florentissima fuit, postquam á Germanis solo æquatam iuxta condita est Basilea, vrbs cum loci natura & splendore ædificiorum, tum vero & legũ & institutorum ciuilitate eximia. Intus Sequanorum quondam Vesontium, quam hodie Bisantiũ vocant. Trans Iurassum Auenticum fuit, itidem Heluetiorum, sed interijt, extant reliquię tantum & nominis & vrbis, Tabulæq; non paucæ veterum inscriptionum quas è ruderibus accolæ effodiunt. Supra Basileam & Iuram montem veterũ Heluetiorum sedes, & Belgicæ prouinciæ pars fuit. Quorum vetus oppidum Vindonissa iuxta

Vocetij

Vocetij montis radicem posita, adeo ab Alemãnis Rhenum transgressis vastata, vt nulla prorsus vrbis vestigia appareant, durant tantum nominis reliquiæ, vetus numisma aliaque antiquitatis monimenta illic efossa vrbem fuisse indicant vbi nunc solum est. Gentem ipsam Heluetiorum penitus interijsse autumant. Qui hodie habitant à Germanis orti maiores habuerunt Alemannos qui annis ab hinc supra mille traiecto Rheno sæpe antea ab eis vastatum agrum omnẽ qui Rheno ambitur insederunt. Fuerunt enim oppida nõ obscura, et ante alia vetusta, Gaunodorum, Forũ Tiberij, Vitudurum, Arbor felix, quæ adhuc quidem extant. Cæterũ à veteri illa clade velut recẽti etiamnũ inualida, Tigurũ refloruit, proximis aliquot sæculis Thuregũ dictũ, cuius pagus Tigurinus ob eximiam virtutem vel veteribus historijs celebris est. Prȩterea & Salodorum vetus ȩditiore colle conditũ, quà ad amnem quem Arulam vocant demittitur: turrim habet visendã profecto ob eximiam vetustatem. Berna si annos numeres, non admodum vetus est, si situm & cultũ si mores & ciuilitatem, si leges & instituta, si potẽtiam ac virtutem cognoscas, nulli vrbium quæ in hoc veterum Heluetiorum tractu sunt, cedit. Sed & Lucerna dignitate & opibus par multis, in eius lacus exitu, iuxta quem cõdita est, turrim habet pervetustam, vnde ei nomen datum puto quoniam ex ea nocturni ignes ostensi nauigantibus præluxerint. Eiusmodi turres veteres Pharos dixere: qualis iuxta Alexãdriam in Pharo insula turris fuit, nocturnis facibus procul & è sublimi nauigantibus velut cursum dirigens, quo suum in portum inoffensi deferrentur: talem adhuc habere Genuẽsem portũ asserunt, Et est Tiguri

guri pari modo extructa turris, quæ à procellarũ alluuione nomen habet, quem credibile sit primũ eius rei gratia itidem conditam. Nihil enim est dubium vtram viam, videlicet & quà Tiguro & quà Lucerna in Alpes & Italiam itur, iam olim maxime frequentem fuisse. Friburgum recens est, cæterum & ipsum floridum & eximie munitum. Tugium non ita pridem paruum oppidulum fuit, quod cum annis retro plus minus LXXXV. bona parte in lacum iuxta quem cõditũ erat subsidisset, mœnia mox in amplius spacium diducta, celebri oppido fecerunt locum. Schafhusia ipsa non admodum vetus, à nauium traiectu Scheffhusia dicta est: mox vt fit, vulgo detorquente vocem, Schafhusia, ex quo errore et insignibus datus locus. Cæterum hodie & loci amœnitate & rerum copia, preterea & ornatu vrbis & eximia ciuilitate antecellit. Sangallum, patria mea, oppidum Linificium nobile, annis retro ferme sexcentis primum mœnibus cinctum, & in oppidi formam redactum est, diuque (vt reliquæ fere à me in hoc tractu memoratæ ciuitates) non sui iuris, mox liberum & fœderatum, quanquam grauibus semel iterumque cladibus afflictum, emergit tamen palmę in morem, inque numero Ciuitatum quas Imperiales vulgo vocant censum, sua libertate fruitur. Intus Pagi aliquot sunt liberi, & ipsi clari. Sed in Acronij lacus littore, quo denuo in Venetum lacum Rhenus effunditur, sita est veterum pręsidiorum alũna Cõstantia, à Constantio Imperatore Magni Constantini patre appellata, vrbs in primis munita & culta longeque omnium in Acronij & Veneti littore conditarum ciuitatum florentissima. Cęsar in primo Commentario veterum Heluetiorum

m agrum, vna ex parte flumine Rheno à Ger-
anis secludit, altera ex parte monte Iura, qui
s à Sequanis disterminet, tertia Lemanno La-
u et flumine Rhodano, qui prouinciam (inquit)
ostram ab Heluetijs diuidit. Fortissimos autem
mnium facit Belgas, propterea quod à cultu ac
umanitate prouinciæ (Narbonensis) longissime
essent, minimeque ad eos mercatores sæpe cō-
earent, neque ea quæ ad effœminandos animos
ertinerent importarent, proximique essent Ger
anis, quibus cum continenter bellum gererēt.
Qua de caussa (inquit) Heluetij quoque reliquos
Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis
ellis prælijsque cum Germanis contendunt, cū
ut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum
nibus bellum gerunt. In secundo autem Com
ētario belli Gallici tradit, plerosque Belgas or-
os esse à Germanis, Rhenum antiquitus tradu-
tos propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gal-
osque qui ea loca incolerent expulisse. Ex qui-
us verbis intelligimus longe ante Cæsaris in
Galliam aduentum, qui origine Germani essent
am Rheni ripam, quæ ad Galliam pertineret,
abitare cœpisse, quibus post hæc tempora, cū
ubinde alij atque alij ex Germania profecti acce
ęrent qui eas terras traiecto Rheno incole-
ent, idque principum etiam iussu fieret, quod
& Suetonius & Tacitus innuunt, factum pu-
o, vt C. Plinius qui sub Vespasianis vixit,
quarto libro Belgicam ab ortu, non iam Rhe-
no, vt Cæsar, sed Schalde amne terminare vo
uerit, velut confessus, Germaniæ potius quā
Galliæ esse quicquid intra Schaldim & Rhe-
num interiaceret. Pari caussa factum, vt
mox Cl. PTOLOMÆVS & post eum
Marcel-

Marcellinus & alij, infra Rauricos Germaniam superiorem, quæ & prima, infetiorem quę secunda Germania dicta est, statuerint. Constat aut has terras circiter annos.500. hoc est, quādiu post Iulium Cæsarem victorem populo Romano pa ruerunt, & Prouinciales factæ sunt, cum legibus atque institutis mores etiam atque linguam eorum à quibus gubernabantur recepisse: id qđ & Na bonensi prouinciæ ante acciderat. Tandem sub Valentiniano tertio, quum circumquaque robu imperij frequentibus hostium excursionibus qua teretur, factum est vt & Alemanni & Franci fo tissimæ Germanorum nationes, spe potiundi qđ ante sępe tentauerant, traiecto Rheno magnam Galliarum partem inuaserint: Alemannis quidē eum tractum, qui ab exortu Rheni adusque Con fluentes porrigitur, Francis vero Belgicam vtrā que qua in ortum & Septentriones patet occu pantibus. Irruerunt & Burgundiones ex Ger mania, & alia à parte Nortmanni: quæ Gētes cū non exigua nominis gloria adhuc durāt. Produn historię, & Gothos in Gallijs consedisset, Vāda los autem & Alanos & Hunos vagas gētes Gal liam quondā magnis cladibus afflixisse. Sed Frā ci post subiugatos Alemannos & pulsos Roma nos circum oram Rheni primum, mox in interi oribus partibus lōge lateque ita regno inualuerūt, vt non leges modo suas, verum & linguam & patrios mores cum regno propagarint, annis nō minus quingētis. Post quę tempora quum cum ipsa principum stirpe regni quoque splendor elan guisset, veteri, hoc est, prouinciali Romanorum lingua reducta (cuius etiamnum reliquias verna culus Gallorum sermo retinet) maior regni pars alienę ditioni concessit, ita tamen vt Germanijs

quę

quę cis Rhenum sunt non multum de dignitate fuerit detractum. Porro & gentis & regni ceu auspicata fœliciaq; nomina pósteritas retinuit, hodieq; incolæ Franci, regnumq; horũ amplũ & potens Francorum dicitur.

GERMANIA.

TRans Rhenum in ortum solis & latus Septentrionum conuersa Germania lõge lateque extenditur, terra virorum diues & populis (vt ait Solinus) numerosis frequens. Veteres ei9 termini sunt inclyti amnes, ab occasu Rhenus, à Meridie Danubius. Ac Rhenus quidẽ ex Alpibus, quas Rheticas Tacitus vocat, delapsus non ita longe ab exortu suo adeo propinquus fit Abnobę monti, vt inter eius ripam & caput Danubij, quod; agrorum interiacet amplius duorum milliariũ latitudinis non habeat: quo in loco Rhetię primę finis, & Germanię ipsius initium statuitur Ab ortu Sarmaticarum gentium confinio excipitur, cęterum limite propemodũ confuso. Tacitus mutuo metu ac montibus hos ab illis sępa rat. Nec certi limitis Plinius meminit, nisi quod 14. cap. lib. 4. in amnium enumeratione, qui Oceanum influunt, coniecturã facit Gutallo amne (qui vltra Vistulam sit) ab ortu eum Germanię finem statuisse. Pomponius certe & Ptolomęus amne Visula siue Istula illam terminant: qui quidem ex Carpati montis arduis iugis ortus, primum tenuis, mox aliquot fluminibus receptis auctior iuxta vrbem quam hodie Cracouiam vocant, Regum Poloniæ sedem, altus & nauigiorum capax ingreditur, atque inde flexus in Boream longissimo tractu frequentibus populis peragratis demum tribus minimum ostijs Sarmaticum siue verius Germanicum Oceanum influit. Mons

Carpatus ab Istulæ fontibus recta in meridiem iuxta Jazigum campestria in Danubium promi-net, ibique finit Germaniam: tum in ortum conuersus per Dacos ad Mœsos vsque & Scythicas gentes pertingit, vt fere ex veterum terminorum obseruatione constet magnam partem regnorum, Polonici videlicet & Vngarici, ad Germaniam pertinere. Nam & Carpet um ætate nostra, qua æris, argenti, atque auri fodinas habet, magno hominum numero Germani adhabitant, a circumpositis gentibus lingua institutis, & habitu diuersi, quemadmodum & Septemcastrenses eodem tractu, sed remotiori paululum in ortum situ. De veteribus Germanis qui Cęsaris Dictatoris ętate, annis non multis ante natum CHRISTVM, Romanis propius cogniti & in literas relati sunt, ipse Cęsar libro belli Gallici sexto sic scripsit, Vita omnis in venationibus atque in studijs rei militaris consistit: a paruulis duritiei ac labori student: qui diutissime impuberes permansere maximam inter suos ferunt laudem, hoc alij staturam, alij vires, neruosque confirmare putant: qui quaque de caussa ad eos venerint ab iniuria prohibent, sanctos habent, ijsque omniũ domus patent, victusq; cõmunicatur. Idem author tradit miram eis & inopiæ & egestatis & patientiæ consuetudinem fuisse: agriculturę nõ studuisse, sed maiorem victus partem in lacte, caseo, carne constitisse: nec agros proprios habuisse, sed vt magistratus in annos singulos designassent, ita permutatis vicibus habitasse & coluisse, ne videlicet assidua consuetudine capti belli gerẽdi studium agricultura permutarent, neue qui latos fines parassent humiliores possessionibus summouerent, postremo ne qua

oriretur

oriretur pecuniæ cupiditas,qua ex re factiones na scũtur. Cornelius Tacitus Germanos indigenas, minimeque aliarum Gentium aduentibus & hospitijs mixtos aut illarum connubijs infectos, propriam & synceram,& tantum sui similem gẽtem extitisse arbitratur. Pabula eorum iam olim laudatissima fuisse tradit Plinius. Sed & Tacitus pecorum fœcundam Germaniam dixit,easq; solas illis & gratissimas opes fuisse ait. Auri & argenti magnarum pestium nulla illis cupiditas erat. Præterea & vasa argentea quæ principibus eorum aut legatis munera data essent,non alio loco habebant,q̃ quæ humo essent ficta. In pagos autem, quos Cæsar Tacitusque ciuitates vocant (tractus videlicet amplos vnius iurisdictionis) diuidebantur. Nulla erant oppida, nimirum rei pecuariæ & venationi deditorum,omnia autem syluis horrida, & qua ad Oceanum Germanicũ regio procurrit,paludibus impedita. Gentes in totum fortissimæ & maximè frugales,sed suis vitijs notatæ,quorum hodie,vt ad deteriora procliues sumus,reliquiæ extant. Latrocinia nullam habebant infamiam,quæ extra fines cuiusque ciuitatis fiebant,atque ea iuuentutis exercendæ ac desidiæ minuendæ caussa fieri prædicabant,ceu tradit Cæsar. Tacitus qui sub Hadriano historiã scripsit,Annos post natũ Christũ circiter. C X X. Germanos cõuictib.& hospitijs efusissime indulgere,plerũq; vero somnũ in diẽ extrahere:diẽ noctẽq; cõtinuare potãdo nulli probrũ esse tradidit sed & crebras vt inter vinolentos rixas, quæ raro cõuicijs sæpius cæde & vulneribus transfigantur. Si indulseris,inquit,ebrietati suggerẽdo quãtũ cõcupiscũt,haud minus facile vicijs q̃ armis vincentur. Præterea & aleam sobrios inter se-

ria exercere ſolitam, tanta lucrandi perdendíue temeritate, vt cum omnia defecere extremo & nouiſſimo iactu de libertate ac de corpore contẽdãt, & voluntariam ſeruitutem victus adeat, quãuis iunior, quamuis robuſtior alligari ſe ac venire patitur. Ea eſt (inquit Tacitus) in re parua pertinacia, ipſi fidem vocant. Accedit ad hæc quod quũ veteres illi nec dum opulentarum gentium comertio contaminati, aurum & dona contemptui haberent, nec victu nec cultu elegantes, poſterior ætas longe diuerſos mores admiſerit. Tacitus enim, cui Germanorum res probe cognitæ fuerunt, hæc verba habet, Gaudent præcipue finitimarum gentium donis, quæ non modo à ſingulis ſed publice mittũtur, electi equi, magna arma, phaleræ torqueſq;. Iam & pecuniam accipere docuimus. Idem author de ſtudio bellorum & raptus, neq; non de laboris domeſtici faſtidio locutus, inter alia, Pigrum quinimo, inquit, & iners videtur ſtudio acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Sed & Claudianus qui ſub Honorio Auguſto ſcripſit, Anno Domini. CCCC. Panegyri in laudes Stiliconis prima, teſtatur Germanos Romanis quietem vendere, hoc eſt, pecunia accepta pacem addicere ſolitos, quum inquit

Illi terribiles, quibus otia vendere ſemper
Mos erat, & fœda requiem mercede paciſci,
Natis obſidibus pacem tam ſupplice vultu
Captiuoq; rogant, &c.

Contra vero eximiæ illorum, præter eas quas retuli virtutes extiterunt, quos vtinam tam ſequeremur quàm vicia exprimimus. Soli Barbarorũ inquit Tacitus, ſingulis vxoribus contenti ſunt: & ſepta pudicitia agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conuiuiorum irritationibus corrupta.

rupta. Paucissima in tam vniuersa gente adulte-
ria, quorum pœna præsens & maritis permissa.
Accisis crinibus nudatam coram propinquis ex-
pellit domo maritus, ac per omnem vicum ver
bere agit. Publicatæ enim pudicitiæ nulla venia
non forma, non ætate, non opibus maritum in-
uenerit. Sera iuuenum Venus, eoq; inexhausta
pubertas: nec virgines festinantur, eadem iuuen
ta, similis proceritas, pares validæq; miscentur,
ac robora parentum liberi referunt. Sua quenq;
mater vberibus alit, nec ancillis aut nutricibus de
legantur. Fœnus agitare & in vsuras extendere
illis ignotum. Hucusq; Tacitus. Mirum autem
videri posset à Ptolomæo & cæteris veterũ gen
tium tantam varietatem & multitudinem cense
ri, quarum nec loca, nec nomina hodie facile ag-
noscamus, nisi constaret adeo fluxa & caduca es-
se mortalium omnia, vt rerum ac populorum ca-
sum aut mutationem vel nominum interitus cō
sequatur: sed & migrationes in caussa fuerũt, quo
minus de nominibus constet. Sedibus enim mu-
tatis factum est, vt egressis aliis, aliæ succederent
quin & intestinis discordiis excitatis inuicem se
pepulerint, aliis subinde atq; aliis sedibus occu-
patis, quod facile ex Taciti lectione deprehendi-
tur. Clarissimi & qui magnam Germaniæ interi
oris partem tenuerint centum pagis habitantes
Sueui non vnius gentis, tanta autem continen-
tia, vt nec vinum ad se importari permiserint,
quod eo ad laborem ferendum remollescere ho-
mines atq; effœminari arbitrarentur, velut quar-
to libro belli Gallici Cæsar prodidit. Sunt & ho
die clari, sed in aliis sedibus Cattorum vetus glo
ria, qui sub Hercyniis saltibus in Oceanum ex-
pansi quondam, nunc remotiora paulum & in

Rhenum vergentia incolunt, pars iuxta Melibocum montē Ptolomęo cognitum, à quo Cattimeliboci dicti, vernacula voce idem sed corrupte significante, quam nuper in libris Rerum Germanicarum restituit Beatus Rhenanus vir præter eximiam eruditionem iudicij etiam dexteritate & diligentia singulari clarus. Sunt è veteribus Saxones maxime clari. Pręterea quorum extant nomina Phrysij Toringique, sed & Misni & Hessi memorantur. Fueruntque Burgundiones celebres, sed migratione illa in Gallias facta accidisse videtur, vt gentis nomen in Germania interierit Id quod & longobardorum gentem passam esse verisimile est. Porro vbi tanta cum frequētia hominum migratur, etiamsi reliquę remaneant, fit tamen vt succedentium ingruēte & vincente numero vetus nomen illæ tueri nequeant. Sic Scoti Picti, & Angli celebres aliquando Germanię gētes, iam nunc propter migrationem in sola Britannia memorantur. Franci felicissimi primum ad Oceanum habitarunt, & pyraticam exercuerunt, mox interiora occupantes ad Rheni vsque ripas pertigerunt, neque hic finis, traiecto Rheno Franciam constituerunt, olim Theutonicam dictam, quod lingua Germanica vteretur: de qua in Gallia dictum est. Hodie ad Mœnim habitat Francorum gens etiamnum clarissima. Sed mirū alicubi veterum gentium durare nomina, quę tamē aut emigrarint aut interierint, ceu in Boiohemo sede veterum Boijorum, cuius coloni hodie Bohemi dicti. Gens Scythica Sclauinorum, sed & ipsa ante alias clara. Quorum pars sunt qui Vistulam accolunt Poloni dicti, & qui in Illyricum concessere, vulgo Sclaui: eiusdem enim originis esse lingua qua comuniter vtuntur indicat.

Manet

Manet & Theutonorum vocabulũ vulgo, quo nomine Germani significant. Ingens olim Cimbrorum gloria fuit, à quibus Cimbrica illa Chersonesus dicta, quam coluerunt. His postea Insulares homines Dani vocati successerunt, qui & peninsulæ nomen dedere, quã vulgus hodie Danmarchiam appellat, ea voce tractum seu limitem Danorum significans. Alemanni, collectitia Germanorum gens, tum primum increbuerunt, quũ manu collecta ad superiorem Danubij atque Rheni ripam consedissent. Nominis ratio ex virtute ducta videtur eruditis: constat enim vocem vernaculam esse & plane Germanicam, significans omnes illos virili animo fuisse, qui ad hunc modum, velut societatem pacti, confluxissent. Sed et Germani (vt obiter admoneam) veteribus Celtæ vocati, sic dicti vernacula voce existimantur, quòd qui primum Rhenum transgressi Gallos vicerunt, ad virtutis commendationem hoc sibi nominis ceu eulogij vice asciuerint, quo mox vt honorifico tota natio vsa sit. Nam & Tacitus in libro de Situ & moribus Germanorum hoc vocabulum recens & nuper additum tradit. Porro vox ipsa, si interpreteris, totũ virũ significat Qui hodie habitãt, nec virtute, nec dignitate maiorib. cedũt, par robur corporib9, animi longe ornatiores, quippe qui de feritate antiquis opprobrata remiserint aliquid, & prudentiã per honestarũ artium ac disciplinarũ occasionẽ eximiã sint nacti. Vetus enim Germania in totũ literas ignorauit, & sero cœpta est ea lingua scribi, quod & ipsum & diplomata principũ & Germanię regum indicãt, à proximis etiã sęculis nõ aliter q̃ Latine scripta & prodita, quorũ aliquot in archiuis nostris oppidi Sangallẽsis asseruantur, à Rudolpho Ha-

 bisbur-

bisburgio Germanorum rege missa, qui Anno Domini. M.CCXCI. ex humanis excessit. Oppida Germaniæ non perinde frequentia pro regionis magnitudine, sed plura tamē si cogites quōdam nulla fuisse. Atq; hoc magis mirum aliquot præclaras vrbes breui tempore adeo ciuilitate, dignitate & potentia creuisse, vt cum florentissimis aliarum gentium certare videantur. Omnium primi ordinis sunt quas Imperiales vulgo vocat Potentioribus autem magnum studium exterarum nationum commertio vti, cui caussæ sunt qui ciuilitatem & humanitatem acceptā ferant. Est & agriculturę magna cura. Neq; ijs qui hodie habitant, ea est inertia quę veterū fuit: neque pascui solum vt quondam agri, sed & frumenti in totum feraces. Et locis non paucis, maxime autem contra Rauricorum oram sub Martiana sylua, quam Nigram hodie vocant, longo Rheni decursu vinetis amœnissimis consita. Præterea & ad Nicri (vulgus Necarū vocat) & Mœni amnis ripas maxime vitifera. Illo autem latere quo in Ortum Æquinoctialē excurrit, & Norico & Pannonię superiori interfluo Danubio cōtermina est, nō modo vinum ædit optimum, sed & crocum omnium pręstantissimū gignit. Frugiferarum insuper arborum patiens: minus autem fertilis qua in Oceanum & Vistulam porrigitur, quanquam abūde frumēti ferax. Habet & fontes & fodinas salis, & pręter eas quas in Carpeti saltib. esse dixi, nō vno in loco auri, argēti, ęris, ferri, plūbi albi & nigri fodinas fertiles. Tacitus scribit sua ętate, hoc est, annis post natū Christū. CXX. nullā venā Germanis quæ aurū aut argentū aigneret patuisse: haud quidē quod non essent, sed quod tum pro gentis continentia ne-

mo

no ſcrutaretur. Amnes Germaniæ clariſſimi ſunt præter terminales quos diximus Nicer & Mœnus, in Rhenum elapſi. Deinde Lupia, Amiſius, Viſurgis, Albis, Sueuus, Viadrus (vulgo corrupte Adrus ſiue Ader vocitatus) in Oceanũ Germanicum defluunt, ſeruatq; etiãnum horum nominum veſtigia lingua vernacula. Nec dubiũ quin Latini ſcriptores ſua ab indigenis, hoc eſt, Germanicis deflexerint, detortis, vt fit, interdum ſyllabis. Nam & Rhenũ, quaſi Rhinũ, à fluendo dictum quis negetʔ Præterea & Danubium, quaſi Abnobiũ, à clementer ædito monte Abnoba vnde exoritur, appellatum. Quippe recens vernaculum quo vulgo hodie vtuntur Danow, parũ ab illo, vt videtur, veteri nomine, Die Abnow, & literarum colliſione Germanis vſitatiſſima, Dabnow, differre videmus. C. Plinius quarto libro Gutallum trans Iſulam in ortũ, & ab occaſu Moſam, qui cis Rhenũ Belgicã rigat, inter Germanię flumina memorat. Sed notandũ eſt, gentes illum non terras menſum. Ætate enim ſua, cis Rhenũ in prouincia frequentes Germani colebant. Proinde & Schaldæ fluuio, quem Cæſar in Moſam influere ait, ab Occaſu, vt ſupra admonuimus Belgicam terminat, ab Ortu vero ſolis quintum Germanorũ genus, nempe Peucinos & Baſternas enumerat, quos quidem longe vltra Iſtulam habitaſſe cõſtat. Sed & Tacitus in Sueuici maris littore Eſtuorum gentis meminit, quorũ in littore ſuccinum legatur: quẽ tractum hodie Prutení incolunt. Præterea Peucinorũ, Venetorum, Fennorũq; nationes Germanis an Sarmatis aſcribat dubitare ſe ait, &c. manifeſto argumẽto, in ea parte Germanicas gentes Sarmaticis ita permixtas fuiſſe vt dubiũ terminũ effecerint. Porro popu-

 lorum

lorum emigrationibus factum videmus, vt cis Danubium & Rhenũ magna sit Germaniȩ facta accessio, vt vere iam & recte quæ Danubio & Rheno clauditur, Vetus Germania dicatur. Præstat tamen, nisi fallor, ad antiquæ historiæ cognitionem retinendã veteres terminos obseruare, vt quæ primæ Germanorum sedes fuerint, deinde quæ loca primis accesserint posterius occupata, facili & distincto ordine intelligi queat. Qua de re nec illud quidem (quoniam ad eximiam veteris Germaniæ notitiam facit & linguȩ propemodum adorandam vetustatem indicat) prætereundũ putauimus, eos Germaniæ populos, qui ad Oceanum proxime seu in ipsis insulis maris coluere. Vuigeuuones dictos, qui in Rhenum & Danubium ab Oceano remoti, Isteuuones: rursus qui mediterranei essent, Hermiones, quasi Hernuuones dicas, appellatos esse, authore Plinio. Apud quem corruptam lectionem summa diligentia Rhenanus restituit. Enimuero, Plinio tot annis in Germania militanti, nota fuisse id genus Germanica nomina, vel hoc vnum magno argumento est, quod libro. 10. de Anseribus quos Germania gignit locutus, Candidi, inquit, ibi sed minores Ganzæ vocantur. Quæ vox adhuc durat, & Anseres nostri vulgo Ganzas dicunt. Sed procliue nimirum est tot sæculorum interuallo notatas voces à scribis indoctis & linguarum ignaris corrũpi & deprauari. Quos igitur Germana lingua, Vvigewoner, Vvitstewoner, Herdtwoner, illa ætate vocauit, Plinius haud dubie mollius & ad Romanæ linguæ figuram deflexius vocabulũ Vuigeuones, Vuitsteuones, seu Isteuones, & Herdeuones dixerit. Neq; caret Etymo Herduundurorum vocabulum, vt alia multa vetera

ra, quorum adhuc frequens vsus est. Hæc est
ermania quam annis ante natum Christũ plus
inus quinquaginta, primus omniũ Iulius Cæ-
r in Rheno ponte facto cum exercitu ingressus
uculos post dies rebus infectis & ponte quidẽ
ciso rediit, ne videlicet essent qui abeuntem pos
nt sequi. Hæc Germania, cui populus Roma-
us partim principum, partim consularium ho-
inũ ductu & auspiciis, post ordinatas cis Rhe-
um & Danubium prouincias perpetuas præsi
orũ stationes ceu murum quendam opposuit,
ec permisit vt quicquam vel singulis Germanis
um prouincialibus commertii esset, nisi in sola ri
a, idq; adhibitis custodibus ne vagarentur, solis
Hermunduris, ob fidem qua populo Romano
ommendabantur passim vagari & sine custode
enitius ingredi permittebatur: cuius rei author
t Tacitus. Neque obscura stationum frequen-
a, vel hoc potissimum argumento deprehendi-
ur, quod cis Rhenum & Danubium, hoc est, in
pa prouinciarum toto vtriusq; amnis decursu
larissima hodie oppida extructa videntur, quum
ipa diuersa ferè parua aliquot, nec illis confe-
enda sustineat. Ipse vidi in Pannoniis ad Da-
ubii oram locis multis aggeres præaltos, fos-
as amplis spaciis circumductas, magna muro-
um fragmenta, certa castrorum præsidialium
estigia, vbi ærei nummi veteris notæ, præ-
erea & aurei interdum reperiuntur, nec du-
bium est fuisse his ferè locis omnibus præsidi-
rum & excubiarum loca, vbi hodie vrbes ri
penses, duntaxat vetustiores habitantur. Hoc
nim Romanis supremum refugium fuit, vt
quoniam tot tantisq; cladibus acceptis de Ger
mania retinenda nulla amplius spes esset, saltem
à pro-

à prouinciis arcere hostem, & non æstimanc
sumptibus, quod reliquũ erat ex victoria glor
his modis tuerentur. Quanq̃ nõ admodũ pret
operæ respondit. Quod ingenue Tacitus conf
sus, Nõ Samnis, inquit, non Pœni, non Hispan
Galliæue, ne Parthi quidem sæpius admonuer
Quippe regno Arsacis acrior est Germanorũ
bertas. Iisdem caussis factũ putamus, vt sero
Germanos fama Christi peruenerit, Nã plus s
tingentis annis post mortem Domini Vunef
dus ille Anglus, Maguntiacensis Episcopus, q
post Bonifacius dictus est, primũ cœpit Chri
Germanos docere, cum iã Franci & Aleman
Rheno & Danubio transito, & præsidiis Rom
norum fusis disiectisq́, partem magnã splendi
simarum prouinciarũ occupassent. Et quãuis g
tes asperæ, armorumq́ & prædæ studiis assue
salutarem illam disciplinam ægre per initia adm
terent, tamen Francorũ auspiciis factum, vt an
plissimas victorias eorum per totam propem
dum Germaniam Christianæ religionis acces
sit consecuta: cum constet prouincias cis Rhen
nas Danubianasq́ multo antea Christiani nor
nis cultu imbutas fuisse. Crescentẽ enim, cuiu
Paulus meminit, in Gallias venisse Sophroniu
tradit. Sed & Irenæus Episcopus Lugdunens
vetus author, & vicinus Apostolorum temp
ribus, Germaniæ cis Rhenanæ meminit, vt qu
iam sua ætate ecclesias haberet Christi professi
ne insignes. Proinde in Germania nulla vetus e
rei memoria est, cum sit in Galliis celebris. Hab
it enim Lugdunum Photinũ Episcopum illun
cui Irenæus successit, virum Ap stolicum, & a
grauissimarum persecutionũ procellas instar sa
immobilem: mox Irenæum & ipsum clarũ, cuiu

de Hęresibus extant libri. Vixerũt ambo sub Vero Imperatore, annis poſt Chriſtũ paſſum. CL. Treuirorũ autem metropolis, Paulinũ fouit Epiſcopũ, ſub Conſtantio Conſtantini filio, virũ maxime pium, cuius meminit Hieronymus. Et Priſcillianus in ea vrbe eſt à maximo tyranno interfectus. Pręterea & Athanaſius, ſicut lib. 10. Eccleſiaſticę hiſto. tradit Euſebius, ſexennio Treuiris latuit propter minas Conſtantij, cui Arriani perſuaſerant. Sed & Hieronymus aliquandiu Treuiris egit, velut ipſe libro aduerſus Iouinianũ ſecundo teſtatus eſt. Toloſa vetus vrbs Exuperiũ habuit, Auguſtini contemporaneũ, quẽ Hieronymus vt ditiſſimum laudat, ꝙ vaſa templi ſui pretioſiora diſtrahere et erogare pauperibus, pręterea corpus Domini in caniſtro vimineo, & ſanguinem in vitro portare ſolitus fuerit. Pictauorũ Aquitaniæ Epiſcopum Hilarium nemo ignorat: & Aruernorum Sidoniũ Apollinarem, qui quidẽ poſtremis illis annis floruit, quibus Gotthi & Franci iã in Gallias irruperant. Sed o fœlices prouincias, quibus cum imperij iugo libertas Chriſtianiſmi tam cito obtigit. Minus autem fœlicem Germaniam, cuius libertas tot annis ſuos in ignorantiæ ſeruitute detinuit.

SARMATIA.

Duplicem Sarmatiã veteres fecere, Aſiaticã alteram qua trans Tanaim & Mœoticam paludem in ortum extenditur, alterã Europæam, de qua iã dicemus. Termini eius à Meridie Danubius, à Septentrione Oceanus, ab Ortu Tanais, Mœotis, Pontus, ab Occaſu Germania. Quidam Iaziges & Dacos ſeparant, cum cõſtet & hos Sarmaticarum gentiũ fuiſſe, Pomponius enim lib. 3. de Sarmatia loquens,

Qua

Qua retro, inquit, abit vſq; ad Iſtrum flumen im
mittit: & Tacitus lib. 12. Iaziges Sarmatas vocat
quibus finitimi Getæ, à Romanis Daci dicti, au-
thore Plinio lib. 4. Gentes intus bellicoſæ & va
riæ, quondam qua ad Germanos inclinant Baſtar
næ, qua in Tanaim Roxolani & Hamaxobitæ di
ctæ, quoniam incertis ſedibus victitantes, curri-
bus res opesq; ſuas ſecum veherent: ſed & Scy-
thæ in vniuerſum dicti Sarmatæ. Plinius eodem
libro, Scytharum nomen, inquit, vſq; quaq; tran
ſit in Sarmatas atq; Germanos, nec alijs priſca illa
durauit appellatio, q̃ qui extremi gentium harũ
ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Strabo
certe lib. 7. latus Sarmatiæ quod in Boream por-
rigitur vel ſuæ ætati (vixit enim ſub Auguſto) nõ
admodum cognitum fuiſſe tradit. Fit autem gen
tium migrationibus, vt ſubinde & ſedes muten
tur, & nomina. Proinde vt hodie habitetur Sar-
matia paucis expediam. Ad Oceanum Borealem
ſeu Codanum, Pruteni terram fertilem & exi-
mie cultam poſſident, lingua, cultu, & inſtitutis
Germani, pars tamen regni Polonici: ſupra quos
in Ortum & Septentrionem poſiti Liuoni, at in
Occaſum ad Iſulæ amnis oſtia clariſſima vrbs Dã
tiſcum memorabili emporio, quæ & ipſa regem
Poloniæ agnoſcit. Polonia autem dicta magna
Sarmatiæ pars à planicie, quam ipſi vernacula lin
gua Pole vocant, gens ipſa in plenum Sclauino-
rũ eſt, Scythicæ originis, & quę citra mille anno
rum ætatem in has terras migrauerit, ſed clariſſi-
ma tamen, & humanitate longe à Sarmatarum
veterum aſperitate aliena. Vrbes in Germanico
ſolo duæ, quarum altera regni ſedes Cracouia di
cta, cum arce elegantiſſima, quam inclytus rex
Sigiſmundus proximis annis magnificis ſtructu
ris

is instaurauit, ciuitas ipsa vtriusq; linguæ Ger-
manicæ & Polonicæ perita, eo est cultu, elegan-
ia, atq; opulentia, vt regiam esse agnoscere pos-
s. Altera in maiori Polonia (duplicem enim faci-
nt) Posnania dicta & ipsa populosa, cum sede
Episcopali, & amne interfluo, quem accolę Vuar
am vocant. Interiora vicis magis, quàm oppi-
is habitantur: neq; alia memoratior illic ciuitas
uàm Liuonorum, quam ipsi Vuilnam Litua-
iæ nominãt, à Liuonia maritima Lituaniam se-
arantes. Terra ipsa in vniuersum frumenti ma
ime ferax, piscibus item & feris abundans, non
amen pro terrarum amplitudine illis in locis,
ut culta aut frequens. Nam & syluis immani-
us distinguitur, in quibus hodieq; Vriboues,
Alces, & raræ magnitudinis vrsi, aliaq; id genus
nimalia capiuntur, quorum alicubi Cæsar, Plini
s, & Solinus meminere. Sed neque vllo alio in
oco Harcynium nemus tam late ingreditur, q̃
ircum Vuilnam, & qua parte in Mœotim &
Bosphoranas gentes excurrit. Latrocinia præci-
ue Polonia ignorat, & tanta securitas est vt hy-
bernis mensibus etiam singuli tenuibus vehicu-
s immensa itinera conficiant, hoc enim tempus
ehendis vltro citroq; mercibus maxime com-
nodum est, quoq; rigidior bruma fuerit, hoc ce-
erior expeditiorq; vectura est, nimirum paludi-
bus & amnibus quaq; versum gelu clausis. Se-
undum regem magna dignatione Episcopi ha-
bentur, ille autem cum ratio regni postulat cre-
bra concilia frequentissima nobilitate conuo-
ata peragit. Militiæ munus non nisi nobili-
bus ijsque qui ex oppidis honestiore ordi-
ne sunt permittitur: quaque vel vna re regni
mplitudinem intelligere queas, quoties est
opus

opus citra moram numerosi exercitus conscrib
tur, in Moschos enim siue Moscuitas, & Pont
cum tractum Polonia extenditur, nec multo m
nus terrarum ambit q̃ tota propemodum Hisp
nia trans Pyrenæũ habeat. Amnes Sarmatici pr
cipui sunt, Ptolomæo Chronon dictus, quẽ Gu
tallum vocasse Plinius videtur, ex Liuonis dela
sus Codanum influit. Diuerso à latere in Pontun
Euxinũ exeunt, Tyra, Borysthenes, & inter ho
medius Axiaces, omnes intra limites Polonici r
gni exorti: circum quos frequentes Rutenorun
populi habitant, ibi tractus fertilissimus est, qu
vulgo Podoliam vocant, in quo oppidum Lem
burgum, salsamentis nobile. Sed dolendum pro
fecto, agrum eum circũquaq; tam cõmodum ha
bitationi, desertè tamen, nec nisi sparsis viculis c
li propter crebras Tartarorum incursiones, qu
equorum (quos optimos & laborum tolerantis
simos habent) pernicitate freti, longissimis itine
ribus paruo tẽpore emensis incautam plebẽ mu
tis milibus obruunt, neq; pecus solum, sed & h
mines captiuos trahunt, neq; vlli ætati parcitur
Nulla his fides est, proinde nec pactis mitigãtur
nec fœderibus acquiescunt. Sed Mosci siue Mo
scuitæ summoti in Septentriones, & Poloniç ce
tum ferè miliarium interuallo à Vuilna ciuitat
contermini, terrã fertilem nec admodũ incleme
tis cœli habitant: vt inde sit verisimile vetustat
fabulosis plerũq; & vulgo receptis narrationi
bus vsam esse, quum experientia destitueretur
Nota enim sunt quæ de Arimaspis deq; Hyper
boreis, deq; rigido illo syderum cardine antiqu
retulerunt. Cæterum Moscuitas corrupta voc
dictos apparet, quos veteres Hamaxobitas dixe
re, extremæ Sarmatiç incolas. Et sic vetus nom

adueni

aduenæ genti relictū, sicut Boiemorum Sclauinis qui hodie Boiohemū inhabitant. Multa enim argumenta sunt quæ palàm indicant eam gētem indigenam non esse. Lingua vtuntur nō absimili Dalmatiæ, & Dalmatam loquentem clare intelligunt, nec ignotus illis est Latinæ linguæ vsus. Pręstant & humanitate & fidei conscientia, fœderibus multum tribuunt, statura proceri, robustis artubus, hirsuti, glaucis ferè oculis, tenui victu, potu frequentius saturi, quem ex melle conficiunt. Vrbem habent Nogardiam cognomento Magnàm, in qua Solstitio æstiuo vmbrę ferè nullę, sol enim non alte mersus crepusculum, mox nulla nocte intermedia diluculum efficit. Ducē habuerunt proximis annis Basilium nomine, virum magnum, & rei militaris eximie peritum, breuiter talem quem Cęsar Maximilianus non ita pridem honestissimis legationibus salutandū duxerit. Arbitror autem & Asiaticæ Sarmatiæ partem vltra Tanaim horum ditioni parére. Non ènim est obscurum, q̄ sæpe amplissimum Poloniæ regnum quantis copijs acerrimis incursionibus factis perculerit, nec impune etiam victus vnquam abscesserit. Atq; his quidem quanquam equestribus, grauior tamen armatura est q̄ Tartaris; ij enim in fuga omne præsidium collocant, nec nisi telis & arcu nocent, cum Moscuitæ comminus etiam cum hoste audeant pugnā capessere Ab his gentibus pellium pretiosarum copia in Poloniam primum, mox alias in terras euehitur: quanquam & Ruteni idē mercimoniū agitent. Apud Liuonos materia cæditur varij vsus, qua et nauibus imposita Codano sinu in Daniā & circū positas regiones portatur. In totum aūt mellis et ceræ in his partibus incredibilis copia est, nusq̄

enim sunt ęstiui dies longiores, quibus apes ad labore͞ natæ cu͞ primis delectantur. Tartari sordida gens & fera circa Chersonesum quę Taurica cognominatur sedes habent, & in eā Mysiam inclinant, quę trans Istri ostia in Septentrione͞ extēditur. Cōstās fama est, hoc illis moris esse quod de Bisaltis Maro prodidit, vt equi vena incisa sanguine͞ eliciant & cibarijs misceāt. Ipse vidi Cracouię captiuos Tartaros qui morticina quotidie vescebātur, duntaxat ad ignem adhibita donec incalescerent. Erat aliorū ciborum copia quam regij serui ministrabant, sed illa pro feritate & suo more præcipue delectabantur. Nō pręterierim & Moscuitas & Rutenos Christū agnoscere, & apostolorum vereri memoriā, variare tame͞ ceremonijs & dogmatis, in quibus Gręcos ritus sequi videntur & ignorāt priuatas Missas, que͞admodū & Græci. De Septentrionis & Orientis partibus, nunc Austrinas referemus. Iazigū tractū partim habēt Germani, saltus Carpati incolētes, partim Vngari, quorū est Vngarię regnum magnā hodie Germaniæ parte͞ & Sarmatiæ cōtinens, que͞admodū & Poloniæ regnum plurimū agri veterum Germanorū citra Vistulam cōplectitur. Tibiscus amnis piscosissimus, que͞ vulgus hodie Tayssam nominat, à Dacis illos distinguens in Danubium influit: vltra que͞ montanis inhęrentes fertiles saltus habitant, qui Transsyluani & Septemcastre͞ses vocantur, quos Germanos esse, cū lingua qua etiānum incolumi vtuntur, tum morū facilitas et proceritas roburque corporum indicat. Habent vrbes aliquot munitissimas, & à rege Vngarię magistratum, hoc est, Pręfectum accipiunt, que͞ Vngarus Vuayuuodam nominat, quę vox etiā Sarmatis Præfectum, siue (vt cū vulgo loquar) Capitaneū

aneum significat. Is fuit proximis annis Ioannes
le, à nobis semel Budæ (quæ Vngarorũ metro-
olis est) visus, Stephani ditissimi Comitis filius,
uius sororẽ coniugem habuit Sigismundus Po-
oniæ rex, qui hodie regno Vngariæ præesse dici
ur, quo cũ illustrissimus Romanorum rex Fer-
inandus tot iã annis belligerauit. Porrò gentis
etustatem ex Tacito & Plinio Rhenanus de-
monstrat. Daci veteres tanta belli gloria emine-
ant, vt annua tributa Romani eis dependerent.
ed Traianus hac re vires & opes eorum auge-
i, animosq; ad maiora erigi veritus, Decibulum
orũ regem aggressus vicit, & Daciam totam in
rouinciæ formã redegit, vrbes cõdidit & colo
os deduxit: præterea & pontẽ lapideum in Istro
nirandi operis nec æstimandis sumptibus fecit,
uẽ pauló post Adrianus Imperator destruxit,
onte viam patére Barbaris ad Mœsias depopu
ndas veritus. Nihil enim vnq; in solo Barbari-
o, Romanis aut Rhenum aut Danubium trans-
ressis, stabile aut diuturnũ fuit. Dacia igitur pro-
incia sub Gallieno imperatore amissa, Aurelia-
us eo posterior desperãs retineri Daciã omnem
osse reliquias coloniæ in Mœsias transtulit, to-
usq; ager Dacicus à Gotthis, Scãdia, & Germa
ici Oceani remotissimis insulis egressis, occupa-
us est. Gotthi primũ prouincijs cis Danubianis
nagno dãno fuere, post pauló cõsuetudine quadã
& quod sępe inter illos pacis cõditiones interue
iissent familiares facti. demũ opera Prouincialiũ
piscoporũ ad fidẽ Christianã sunt cõuersi: nam
Theophilũ habuerũt Orthodoxũ Episcopũ, qui
õuentui Niceno interfuit, & sententiã Arrianis
duersam recepit. Post veró Vulphilã Episcopũ,
pinionis quidẽ Arrianorum, sed malis artibus à

Valente deceptum, qui Gotthicas literas reperit & scripturas sanctas in suæ gentis linguã côuertit: id quod & Dalmatis suis mox paulò D. Hieronymus præstitit. Huius Vulphilæ Socrates & Theodoretus meminere. Hodie (tanta est in rebus mortaliũ vicissitudo) Daciæ partẽ Vngari tenent, partẽ Turcæ, Môtana reliquiæ, vt arbitror, Gothorum & veterũ colonorum, quos vulgus Vualachos, & tractũ eorũ Vualachiam nominat quorũ lingua etiamnum vestigia veteris Romanæ Prouincialis retinet. Summũ, magistratũ pariter Vuayuuodã cognominant. Cômendantur autẽ non à virtute solum gerendorũ bellorum, qua maximè præstant, sed & disciplina domestica & reipublicæ prudentissima moderatione. Religionem Christianã agnoscunt, quanq̃ Pauli cuiusdã dogmatis iactatis, quibus insunt quæ nostris non admodum probantur. Huius gentis ornatissimã legationem ad Sigismundum regem aliquãdo in Sarmatia acceptam honorifice & liberaliter dimissam vidimus, profecto in his paucis viris indoles quædã Romanæ & Gotthicæ virtutis elucere videbatur. Cultus illius per oïa Vngarico similis. Vltra Daciã aũt ab amne qui Ierassus Ptolomæo dicitur, Getarũ quondã sedes fuit. Terrã eã in Istrum & Pontũ porrectã hodie finitimę gẽtes Moldauiã vocant, & sunt in littore vrbes aliquot Græcorum coloniæ, quarum libro. 4. meminit Plinius. Ouidius lib. 3. Tristium.

Hic quoq; sunt vrbes Graiæ (q̃s credere posset?)
  Inter inhumanæ nomina Barbariæ.
Huc quoq; Mileto missi venere coloni,
  Inq; Getis Graias constituere domos.

Ac de vniuersa quidem Sarmatia hactenus.

RHETIA PRIMA

Expo-

EXpositis terris, quæ Rheno, Danubio, Oceano, Pontoq;, & Mœotide finiunt, rursum ad prouincias veniendũ nobis, maximè Danubianas (Rhenanas enim diximus) q̃ sunt, Rhetia prima, Rhetia secunda, Noricum, Pannonia prima, Pannnonia secũda, Mœsia prima, Mœsia secunda, quas omnes ab Aquilone finit Danubius, à meridie Alpes terminant, quæ à Graijs illis iugis in ortũ flexæ perpetuo tractu in Orientẽ abeunt, diremptisq; populis ĩmanibus vsq; in Thraciã penetrant: Rheticæ interim, sed & Noricæ, & Pyronæ, & Iuliæ, & qua Pannonias premunt etiã Pannonicæ dictæ idoneis authoribus, quẽadmodum supra dictæ Graiæ, Pœninę & Cotiæ, quæ Narbonensem à Togata seiungunt. Rhetia igitur prima, quæ & superior, haud longe à fontibus Rheni in Belgicam imminet ab occasu ab ortu Lico flumine ex Rheticis alpibus delapso, quem vulgo Lechum vocant, terminatur. Oppidũ habet Curiam antiquũ, & magistratus prouinciæ aliquando sedem, vnde illi datum nomen videtur. Habet & Brigantiũ, à quo Brigantinus lacus qui & Acromus dictus, memorabile olim quum Romani tenerent, sicut & Arbor fœlix oppidum, quod Arbonam vocant, in Acromi itidẽ littore, sed trans Rhenum situm. Porrò euidentibus argumentis constat bonam eius agri partẽ quã ad Rhenum iacentẽ Belgicæ Galliæ Cæsar tribuit, postea Romanis prouincias ordinantibus primæ Rhetię attributam fuisse, quod ipsum prę ter alia certa, in his locis veterum præsidiorũ monumenta conuincunt, vt etiam Constantiam in Rhetia prima censam fuisse verisimile sit. De hoc dubium non est nullam prouinciarum huius tractus euidẽtiora vestigia veteris prouincialis, hoc

est, Romanę linguæ retinere, q̃ hanc primā Rhetiam, maximè aūt hac parte qua Brigantini lacus littore cum Rheno sese Rheticarū alpium cōuallibus insinuat. Arces alicubi vetustissimæ, præterea & oppida, valles, agri, vici, vocabula Romana etiānū illęsa retinēt. Curia testis est, cuius paulô supra meminimus. Item à Briganto paruulo interuallo arx, Eminens cum balnearijs. Dein castrum Montis fortis, mox aliud Montis asperi cognominatū. Prętere a oppidulum Magna villa olim dictum, nūc voce detorta Mayenfelda. Cōtra quod in nostra ripa arx vetus Sanę casæ, cui rudis posteritas prouincialis linguæ ignara, anseris nomen affinxit, cui mox opinioni (vt efficax est ad errorem cōfirmandū consuetudo) nobilis illa familia acquiescens, anserem ceu gentilitiū inter signa recepit. Est & Saxum dicta vetus arx, vnde familiæ à Saxo cognominatæ origo est. Alicubi viculus Vilis terræ cognomen habet, quod aer illic ferè pestilens existat. Est vicus qui Sceuolam, est qui Gracchum, insuper & Fabium & Ciceronē, Gaium, aliaq; id genus Romana nomina, exprimat: certum autē & legionum nomina ex vulgatis locorū quorundam nominibus deprehēdi. Vnde nisi fallor coniectura liceat colligere, Alemannis Danubium transgressis, & Rhetiam occupantibus, postremā omniū eam partem cessisse, quam supra Brigantinum lacum nō Rhenus solum. verumetiam montana difficilem aditu & ideo ab illorum incursionibus tutiorem effecerāt. Ab ortu ergo Rheni alpestres Rheti, quos hodie Grisones vocamus. Præterea alpini homines Athesini pars Rhetiæ sunt. Trans Acromum autē qui habitant Sueui dicuntur, pars Sueuorum veterum, quorū & virtutem referunt. Notius autē

arbitror

bitror q; vt fit multis indicandum receptis hi-
orijs Sueuorum nomine etiam Alemannos, qui
anc Rhetiam occuparũt, intelligi. Posterior æ-
s Alemanniã vocauit, paulò amplius patentem
; pro veteri limite, magna enim veteris Helue-
æ partem amplexa est. Neq; inglorius fuit Du-
atus (vt vocant) Alemanniæ, mox & Sueuiæ di-
tus. Vrbium clarissima Augusta est Vindelico-
um, splendidissima olim Popu. Rom. Colonia:
einde paucæ ex veteribus reliquæ (multas va-
arunt Alemãni, ante quorũ incursiones vtriusq;
nitis prouincias florentissimas fuisse constat.)
Cambidonum inter antiqua oppida memoratur
eterum haud dubie præsidiorum, cuius rei argu
nentum esse videtur Cœnobium vetus adiun-
tum oppido. Posterioribus enim Francorum re
ibus placuisse video, monachos Scotia & Hy-
ernia digressos, ferè his locis immittere, velut
xpiandi consilio, in quibus ante præsidia colloca
fuissent: id quod Briganti, Curiæ, in Augia la-
us Veneti, Augia Rheni Faucibus, alijs huius
Rhetiæ locis accidisse cernimus.

RHETIA SECVNDA.

QVod inter Licũ & Oenũ interiacet, hinc Danubio, inde rursum alpibus clausum, ad eã Rhetiã pertinet, quæ secũda aut inferior dicitur. Vrbes habet in Danubij
ipa duas eximie claras, Reginoburgum, vulgo
Ratisbonã, cum ponte lapideo spectandi operis,
& alteram itidẽ Episcopali sede celebrem in ipso
Oeni & Danubij confluuio positam, quam hodie
Pataujum nominant. Verisimile autem iuxta il-
am castra olim Romanorũ Rhegina cognomi-
nata, in Patauio autem castra Batauia consedisse,
uerunt enim & in hac ripa frequentes illorum

 aduer-

aduersus Germanos excubiæ. Ipse Oenus è Rhe
tiæ primæ alpibus delapsus oppidum Oenipon
tis præterfluit, à quo loco primum nauigabilis,
sed montium amphractibus varie tortus, nec st
tim in plana admissus, vbi longius per campe
stria ingressus est amnibus aliquot non ignobili
bus è Norico venientibus receptis, demum ve
hementi vndarum impetu Danubiũ influit. Hę
Rhetia qua in plana demittitur, propemodũ to
ta ditioni nobilissimorum principum Bauarię h
die subdita est, frequens cultissimis oppidis, &
vicis, sed recentibus, præterea fertilis agri, nisi q
vini nusq̃ (quod sciam) est ferax. Pars quæ alpi
bus attollitur, ad Rhetiam Athesinam pertinet
argenti salisq; fodinis nobilis, qui habitant Boi
rum genus & Marcomannorum existimantur
qui è proxima Germania quondam, collapsis im
perij Romani viribus, hanc prouinciam migra
tione facta sint ingressi.

NORICVM.

AMplissima fuit prouincia Noricum, &
æstimetur magnitudo, haud multo vtraq
Rhetia minor deprehenditur. Fertili i
primis agro, præterea diues venis, auri, argent
ferri, chalibis, & salis fontibus inexhausta. Ean
Oenus, ceu dictũ est, finit ab Occasu, ab Ortu &
Cœtio monte Pannonia excipit Superior cogn
minata Ptolomæo, à Meridie Alpes Iuliæ, & ill
quas Plinius lib. 4. Carnicas cognominat, à Car
nis accolis, quos vulgus hodie literis transposi
tis Cranos appellat, A Borea Danubius, ceu an
te diximus, perpetuus limes est prouinciarũ om
nium quas hoc tractu memoramus. Oppidorum
veterum in Danubium vergentium, quorũ qui
dem extet memoria, clarissimũ est Laureacum

Præsidi

Præſidis aliquando prouinciæ ſedes, & militum Romanorum ſtatiuis, ſed multo magis Floriani martyris memoria celebre, hodie Anaſum vocãt ab amne ſubter allabente, à quo & Ripenſe cognominatum videtur, poſitum eſt in planicie ædita, & circumquaq; conſpicua, multaq; ſe offerũt contemplanti, quæ ſane locum ipſum non amœnum modo, ſed & munitũ fuiſſe teſtantur. Ipſe Anaſus ſiue Aniſus, haud procul ab eo Caſtello quod Charnſtatt, rude vulgus Raſʒſtatt nominat, in profundæ vallis planicie ortus, primo tenuis, mox vtrinq; illabentibus riuis auctus aſper rimis montium anguſtijs illabitur, atq; inde lon gis ſonoriſq; flexibus eluctatus Norici Ripenſis campeſtria ingreditur, curſu adeo citato, vt his in locis quibus interdum vadoſus eſt, quamuis fortia iumenta ſubſiſtere & ferre impetum vix queant. Ad huius vſq; ripam proximo anno Turcarum acerrimæ incurſiones patuerunt. Nam fluuij qui ſub Aniſo Danubium ingrediuntur in Norico, multis locis ſunt vadoſi. Neq; eſt vlla prouincia huius lateris, quæ tot amœnis limpidiſq; & in totum piſcoſis amnibus irrigetur. Interius clariſſima vrbs eſt Saltzeburgum, à Saltza amne interfluo Germanis vocata, quam veterẽ eſſe multa veſtigia declarant: ſed quo ante nomine dicta ſit haud facile eſt cognitu, quidam Badacum, alij Carnuntum faciunt, ſed veriſimile eſt Carnuntum alio in loco fuiſſe, nec remoto ab Aniſo fluuio, quanquam cum coniectura conſequi non admodum detur, propter frequẽtia vetuſtorum locorum veſtigia, quę ſe non eo tantum tractu, ſed toto fere Norico, maxime autem qua in Ortum & Meridiem reflectit offerunt. Celeia, cuius Plinius meminit, nomen adhuc retinet, ſed mul

tum de veteri splendore decessit. Extant & Flauij Soluensis vestigia certa: nam Solensem eum agrum accolæ etiamnũ vocant, iuxtaq; extructũ Collegium Canonicorum templum visitur cuius muris tabulæ plures immissæ veterum inscriptionum: sed & simulachra in eo tractu candidi marmoris & ærea extant. In confinio Pannoniç Petouio est oppidum Episcopi Salisburgensis, Petouiam hodie vocant. Extat & Sabaria Norico proxima, cuius meminit Plinius, cæterum tenui oppidulo habitata. Ita enim Noricum vniuersum post desertum à Romanis limitẽ è Germania profectæ Marcomannorum & Quadorum ferocissimæ & Romanis infestissimæ gentes vastarunt, vt inter tot loca oppidorum veterum nulla inuenias quæ admodum ex antiqua illa clade conualuerint, præter pauca quæ aut principum curiæ aut Episcoporum cathedræ cultiora frequentioraque proximis primum sæculis reddiderunt. Notandum autem, vtranque Striam, Carintiam vtranque, Carnorum tractum quem Sclauini hodie proxime Villacum possidẽt & omnem agrum Salisburgensem in veteri Norico contineri.

PANNONIA PRIMA.

MOns Cœcius Pannoniæ initium ab alpibus recta in Septentrionem porrectus, non admodum æditis iugis ad Danubiũ vsque pertingit, qua ortum versus in plana demittitur longissimo tractu vinetis amœnissimis consitus est, summum iugum & latus occiduum densæ syluæ occupant, à fronte, nisi fallor, accolis Mons Caluus dicitur. Quanquam non ignorem esse qui Cœcium haud procul Arrabone statuant, quod si esset, consequens foret, ad Noricum

um longe maximam partem eius agri pertine
quem superiori Pannoniæ Ptolomæus tribuit
æc igitur à Meridie parte Norici stringit. Qua
ro in Ortum Brumalem & Sauun egreditur,
alpes vsq; pertingit. Vrbium quas habet, ho-
e cultissima & ornatissima est Vienna, in qua
astrum vetus Principum Austriæ, & ab hac
stans. VIII. milliarium interuallo oppidū No-
ciuitatis cognomine cum arce munitissima, in
ia Maximilianus Cæsar Caroli nostri. V. auus
aternus, & natus est & conditus. Anno enim
hinc decimoquarto cum in Norici amœnissi-
o oppidulo ad Draunum amnem sito (vulgus
uelsum vocat) in grauem ægritudinem incidis-
t, nec lęta medici pollicerentur, neq; ipse admo
um de vita esset solicitus, morbo inualescēte id
andati intimis aulæ dedit, vt defunctū vita cor-
usculum illi loco redderent quo recens natus ac
episset. Sed et pater eius Fridericus, multis ante
nnis in propinquo Norici ripensis oppido Lint
io (quod veteres Romani pręsidio imposito Lē
ias dixerunt) diē obijt, Viennæ postea in amplis
ima Basilica Stephani Mausoleo magnificentissi
ne fabrefacto conditus. Sub noua ciuitate lacus
st Peiso etiā Plinio memoratus, vt vicinus No-
ico (non enim meminit primę Pannoniæ) cuius
rofecto prima esset in oī Europa gloria, nisi de-
generaret ꝓpemodū ī palustria, importuosus enī
aucis locis nauigaē. In Danubij ripa frequentia
veterū legionū monimēta exiſtūt, inscriptiōes ve
teres, et num⁹ antiqu9. Amnis Arrabo, q̄ superio
ē Pānoniā finit Ptolomę9, nomē adhuc retinet:
sup̄ cui9 ostiū q̄ Danubio miscet vet9 oppidū pri
mę Pānonię Brigetio fuit, cuius post Ptolomęū
Marcellin9 meminit, Arrabōe statiua fuerūt mili-
tum Ro

tum Romanorum, quæ hodie veteri fossa, sed
centi muro clausa intus habent Basilicam Epis
palem Supronienſem , cum atrio & ædibus
quot magnifice extructis , quæ quidem omni
ædita & eximie munita planicie instar Laure
sita, subter vicum habent satis frequentẽ, sed
glectæ & incultæ structuræ , vt tugurijs ma
ꝗ domibus habitari videatur. Ab Arrabone
ridiẽ versus aliquot oppida iacent, sed iuxta D
uum fluuium nobilẽ pręcipua. Drauus ipse ha
longe à Tridentinis alpibus loco quem To
um accolæ nominant, exortus, non Noricum
do, qua longissime extenditur , sed vtranque
Pannoniam perfluit , â Saui ex Carnicis alpi
orti ripis nusquam amplius. cxv. milibus pa
um abscedens: ingreditur autem Danubium i
ta locum, qui quondam Teutoburgum voce
ne Germanica etiam Ptolomæo dictus, hodie
leberrimus vicus est, cum Basilica itidem mu
to loco posita , cui Episcopus Quinqueccleſi
sis præest, quem aliquando Budæ (quæ Vnga
est metropolis) centum & amplius varij ordi
hominibus comitatum in arcem regiam ded
vidimus. Hic mos proceribus regni cum Epi
pis communis est, & quo quisque solus equo
blimis maiorem peditatum aut pone sequent
aut iuxta præeũtem habet, hoc esse sublimior
tentiorq; vulgo dinoscitur. Sed vt ad primã
noniam reuertar minime prætereundum exi
mabam, appellatione regionum (vt fit) hac qu
que parte limites confundi. Magna enim pri
Pannoniæ pars ad regnum hodie Vngaricũ
tinet. Contra in iusta Norici parte Austriæ , h
est, Pannoniæ primę nomine loca comprehen
tur, quæ sunt tamen suo limite à Pannonia disc
ta, que

ta, quemadmodum vltra Danubium, vbi Germa
nia est, Austriæ nomen late patet, & vt supra mo
nui, pars magna Germaniæ Vngariæ tribuitur,
terminis regnorum nimirum variantibus, in qua
tamen varietate nihil magis ad antiquitatis cogni
tionem facit, q̃ veterum limitum & terminorũ
obseruatio, sine qua ne recentia quidem recte ve-
stigari aut accipi possunt.

PANNONIA SECVNDA.

Ptolomæus lib. 2. alteram Pãnoniam, quam ipse Inferiorem vocat, ab Occasu Arrabone fluuio terminat, ab Ortu Danubio, qui vbi Germaniam reliquit, recta in Meridiẽ Drauum excepturus festinat: dein iterum flexus Tybiscum recipit, à quo Taurunũ versus, velut gestiens Sauo se miscere ita reclinat, vt nonnihil occiduus fiat. A Meridie finiunt mitescentia iam alpium iuga, quæ vt ait Plinius, per medium Illyricum à Septentrione ad Meridiem versa, molli in dextra ac læua deuexitate considunt. Ruffus Cõsularis Pãnonias alpes nominat. Oppidorũ memoratissimum est, quod accolæ Budam vocant, haud dubie vetus & statiuorum Romanæ militiæ aliquando, nunc regum Vngariæ sedes: quo nomine ante appellata sit haud facile est conijcere. Sita est in clementer ædito colle, quem à Septentrione Danubius alluit, quo loco supra infraque vrbem thermæ saluberrimæ mirabili aquarũ copia scaturiunt. A Meridie amœna planicies excipit. Qua in Ortum spectat, arcem habet vere regiam, seu amplitudinem eius, seu magnificentiã ædificiorum & loci amœnitatem consyderes. In cuius introitu (quum ego Budę agerem) Herculis simulachrum visebatur ex ære factum tanta arte vt tori etiam & venę exprimerentur. Intus

atrium excelſum magnitudinis mirandę, in quod ex ampliſſimo circo rectis gradibus aſcenditur, tanta horũ latitudine, vt vicenis etiã liceat ingredi. Iuxta columnæ aliquot ex ære ſolido, & effigies paſſim operis ſtatuarij permultæ. In Regia interiori Bibliothecam è Græcis Latiniſque codicibus magna cura conquiſitis Mathias Coruinus incomparabilis Vngrorum Princeps adornauerat, quam poſteri diripuere. Sed & vrbs cum arce proximis annis à Turca capta dirutaq; & (vt audio) clariſſimis illis monimentis regiæ magnificentiæ ſpoliata eſt. A Buda Meridiẽ verſus Albanum eſt, vetus oppidum paluſtri planicie ſitum, hodie Albam vocant, & Regalem cognominant, quod regum Vngariæ ſepultura ſit celebre. Porro ea Pannoniæ pars quæ in Sauum porrigitur, Sauia & Sauienſis regio dicitur Sexto Rufo, cuius hæc verba ſunt, Amantinis inter Sauum & Drauum proſtratis regio Sauienſis & ſecundorum loca Pannoniorum obtenta ſunt. Appellatur & Valeria, qua parte à Danubio recedens, ad Draui ripam procurrit. In Sauienſi tractu eſt Sirmium vetus oppidum, iuxta quod Bacuntius amnis in Sauum influit Plinio. Hoc eſt Sirmium in quo Conſtantius Imperator Arrianis fauens concilium habuit, Oſio Epiſcopo Cordubenſi ad id euocato, & Arrianorũ ſuggeſtionib9 indignis modis tractato, velut ſcripſit Socrates. Meminit eius inter Synodalia decreta D. Hilarius. Ætate enim Conſtantij in qua & Hilarius floruit, hoc eſt, annis poſt Chriſtum paſſum plus minus trecẽtis viginti celebris iam & decantata erat Chriſtiana religio in omnibus tã Rhenanis quàm Danubianis prouincijs. Sed & eccleſiæ fundatæ in Gallijs præcipue prima et
ſecun

unda Germania veteres,quarum Irenęus pro
iquus Apoſtolorum temporibus meminit. Ha
ere igitur & Pannoniæ ſuos Epiſcopos, ha-
it Noricum (Laureaci Maximilianus fuit) ha-
it Auguſta Vindelica. Cæterum poſt amiſ-
n limitem & Imperij Romani vires collap-
factum eſt, vt Germanorum infidelium mi-
ationibus nonnihil & de religione deceſſerit,
æ(vt fit) conuerſis gentibus poſtremo maxi-
poſt Francos fidem in Chriſtum edoctos,in-
urata eſt. Supra Sirmium Occaſum verſus,iu-
Saui fluenta,pars Pannoniarum eſt quã Cro-
am vulgo nominant,in Illyricum & Lybur-
s imminens,terræ maxime fœcundæ,& mul-
locis vitibus conſitę, vbi Chriſtianæ eccleſiæ
Epiſcopi qui ſcripturis in ſuam linguam ver-
vtuntur,& literas habent longe à noſtris ca-
ſteribus differentes, nec abſimiles ſcripturæ
urcicæ. ſed Dalmatica ſe & lingua vti & ſcri-
ura ipſi affirmant. Cæterum nihil illis tutum
propter frequentes Turcarum incurſiones,
æ & oppidis eos et magna agrorum parte fer
iſſimorum exuerunt. Dolendum profecto prin
ibus Chriſtianis alicubi tantum belloru m ge
quo regna regnis coniungant, quam latiſſime
ominentur: hoc autem loco quo bellum geri
im gloria,addo,& cum pietate poterat, tanto-
ere ceſſare,nec ad lachrymas hominũ tot nomi
b9 miſerrimorũ reſpicere,nec tueri limitẽ,neq;
oltẽ,deſidia noſtra (vt vere Hermolaus dixit)po
tẽ,lõgius arcere. Profecto iſthac ceſſatione dũ
ſq; publica ſalute poſtergata ſuis rebus cõſulit
nius tantũ ſęculi decurſu factũ videmus,vt ma
nã Europę partẽ ſui iuris Turca fecerit. Cęterũ
de Pannonijs finiamus, iſtud obiter notan-
dum

dũ duximus, Quinque prouincias, videlicet R
tias duas, Noricum & Pannonias è regione Ge
manicę ripæ sitas esse, Mœsiæ enim contra Da
am & Getarum tractum panduntur. Proin
nec alibi Romanis frequentiora pręsidia amni
posita, & plures in statiuis milites fuisse quam
Pannonijs, quod formidarent gentibus Barba
hac maxime parte non in prouincias modo fer
lissimas, sed & in ipsam Italiam viam patére p
se vbi semel successisset. Sunt enim non humi
modo alpium iuga quæ cingunt Pannonias,
locis etiam aliquot peruia, vt nullo labore tran
tur. Enimuero constat primum omnium Rom
norum Augustum Cæsarem, insolentia Barba
rum & crebris in Italiam factis incursionibus
motum, per priuignos suos Drusum & Tibe
has terras quarum hucusq; à Rheni fontibus
minimus, alpibus superatis perdomuisse, &
prouinciarum formam modo quo diximus red
gisse, hoc maxime tempore quo I E S V
C H R I S T V S in mundum natus e
Ante sua lingua vsos esse, & quidẽ diuersa à G
manorum lingua sunt qui existiment. Non du
um autem quin post receptum imperij iugũ R
manam pariter linguam vsurparint: nam si h
ipsum nil aliud, certe veteres inscriptiones tot
cis memorię dicatæ satis superq; testarentur.
Romanis hoc studij fuit, vt cum armis quaten
dabatur linguam quoque & mores cum instit
tis & legibus propagarent: quę res, vt arbitr
Coloniarum deducendarum pręcipua caussa f
Hodie qui habitant (tanta rerum omnium est
cissitudo) nec veterem nec prouincialem, sed q
linguam migrando importarunt eam adhuc r
nent, Pannonia autem inferior, ante quidẽ à G
man

manis occupata, maxime Longobardis (vt mirũ
non sit passim extare illic Germanicorum nomi-
num vestigia) hodie ab Vngaris q regno dedere
nomen, habitatur. Quam quidem gentem Scythi
æ originis, et quę pars Hunnorum fuerit, in hęc
loca ingressam, nuper primo libro rerũ Germa-
nicarum Beatus Rhenanus prodidit. Non tacen
dum & Imperatores aliquot Romano imperio
genuisse Pannoniam, inter quos Decius, Aurelia
nus, Valer. Probus, Flau. Valentinianus pręci-
pui fuerunt. Aetium autem pręfectum Galliarũ
sub Valentiniano virum incomparabilem Mœ-
sia genuit, de qua nunc dicemus.

MOESIA SVPERIOR.

A Confluente mox Danubĳ & Saui, Mœ-
sia superior cognominata incipit, Mace-
donicis montibus à Meridie, ab Ortu am
ne Ciabro finita Ptolomęo. Agrum ha-
bet eximie fertilem, & Dardano amne clarissi-
mo rigatum. Hodie Bosnam vocant & Seruiam
Satis autem superque prouinciæ opulentia hoc
ipso deprehenditur, quod patrum nostrorum me
moria regibus paruit, nec amisit nomen, hodieq;
Bosniæ regnũ vocatur. Oppida Mœsię permul-
ta, sed celeberrimum quod Vngari Sinderouiam
vocant, regum Bosnię non ita pridem sedes, iam
Turcarum qui vtranque Mœsiam suam fecerunt
domicilium. In Saui clarissimi amnis & Danubĳ
confluente Taurunum iacet, quod in fine Panno
niæ statuit Plinius, vulgus Belgradum nominat
oppidum est nomine quàm magnitudine celebri
us, nec tam fossis aut mœnibus q̃ vndis circum-
fluis tutum. Habet in colle ædito, cui imminet, ar
cem munitissimam, in Occasum & Boream spe-
ctantem, subtus autem amœnam & late patentẽ

 planiciem

planiciem, à qua sola parte, quoniam terrę velut continenti adhęret, obsidioni patuit: ea re factum vt Turca oppugnare conatus semel iterumque non sine magna suorũ clade repulsus fuerit. Demum anno Domini. M. D XXI. viuẽte adhuc Vadislao rege eius Ludouici patre, qui & ipse nuper infelici pręlio cum Turcis inito periit, ingentibus copiis terra atq; vndis obsessum Selinus Turcarum Imperator expugnauit. Sed & arces aliquot fortissimas haud longe Taurino in Saui & Danubii ripis sitas eodem bello cum prę sidiis impositis et vniuerso comeatu recepit. Hoc est Taurunum quod Vngari semel mirabili opera Ioannis Capistrani seruatum ferunt, atq; inde apud sodales Franciscanos illi honores, prope modum triumphales decreti, inuito quidem Ioanne Huniade, qui Capistrano contẽpto, & hãc seruati oppidi gloriã soli sibi deberi affirmabat.

MOESIA INFERIOR.

AB hac altera Mœsia Hęmo altissimo eiu tractus monte in angustum coacta demi titur. Gens in ea vetusta Triballi, sicut e in superiori Dardani. Rigatur & amnibus par tim in Istrum, partim in Euxinum exeuntibus Sed latissima est, qua Põto alluitur, propter Istri qui haud procul Euxino subito in Boreã, ac mox Occasum versus reflectitur, & Ierassum ex Geti cis montibus delapsum excipit, demum ingent mole vndarum, non iam amnis sed lacus magi speciem referens, vastis sex fluminibus in Ponti euoluitur. Plinius author est singula ora tanta ess vt probetur in quadraginta milium passuum lon gitudinem vinci mare, dulcemque haustum inte ligi. Certum est secundum Nilum omnium am nium Mediterraneum mare ingredientium eun

ess

ſe maximum. Iſter autem appellatur, vnde pri
um Illyricum alluit, Plinio, id fit ad Saui con
entem. Regio illa tota hodie Bulgariæ nomen
bet, non ita pridem à claris viris qui colonis
incipum loco eſſent gubernata, quorũ poſtre
us fuit Marcus Graieuicus, quẽ Pazaites Tur
rum Imperator ſuperatum interfecit, maxima
rte eius terræ occupata, quæ dein tota Turcis
ſit. In Bulgaria Theophilactus Epiſcopus fuit
i idem et Vulgarius. Præterea Theotimus To
orum antiſtes, cuius Hieronymus in Catalo
Scriptorum meminit. Sunt autem Tomi ma
ima vrbs, in qua exulauit Ouidius, haud longe
Iſtropoli clariſſima quondam vrbe diſtans.
ulla eſt illis in locis frugum fertilitas, ac ne cœ
m quidem admodum clemens, quanquam ho
eq; & in Iſtri ripa et Euxini littore non paucis
lebribus oppidis habitetur. Circum oſtia acco
ib. plurimꝰ ex piſcatione quæſtꝰ eſt, captos ma
io nũero euiſcerãt, et ſalitos dolijs prægrãdibus
dũt, Pãnonijs atq; etiã Sarmatiæ ea inuehentes

THRACIA.

C Plinius tractum Euxini qui ab oſtijs Iſtri
in Meridiẽ protenditur, Thraciæ tribuit,
quemadmodum lib. 3. Mela. Ptolomæus
iam quandam rationẽ ſecutus, extimam Mœ
ciuitatem Meſembriã facit, & Mœſiã à Thra
a omnino ſeiungit. Nos quo diſtinctius cœp
m narrationem proſequi poſſimus, Ptolomæ
n ſequemur, qui Thraciam à Septentrione He
i montis altiſſimis iugis, ab Ortu parte Euxi
& Boſphoro, deinde & Propontidis ora, &
herſoneſo quã Thraciã cognominat, ab occaſu
rũali Neſſi, ſiue vt Põponiꝰ eũ vocat Neſti am
is oſtijs et mõtanis ab Orbelo digreſſis, pterea

 & Aegeo

& Ægeo mari terminat. In multas prouinci
quondã eam Romani diſtribuerunt: nec cito n
que impune ſubacta & retenta eſt. Gentem h
buit iam olim armorum gloria celebratiſſiman
& ſunt rerum gerendarum pręſtantia nihilo in
riores maioribus qui hodie habitant. Ipſa regi
claris amnibus diſtinguitur, virorum quàm fr
gum feracior. Oppida plurima, quorũ longe cl
riſſimum & maximum memorabile Bizantiu
ante, poſt à Conſtantino Imperatore trecent
minimum annis poſt natum Chriſtum magni
ce extructum & munitum, Conſtantinopolis
cta, quanquam ipſe Nouam Romam vocari n
lebat, gratia tamen principis factum, vt ſuum n
vrbis nomen obtinuerit. Porro vbi illa increſc
re fama & Imperatorum res in Oriente geren
um ſedes eſſe cœpiſſet, factum eſt vt & eccle
& Epiſcopi eius vrbis ita dignitate eminere
authoritate præſtare cœperint, vt vereri illa
ceu magiſtram diſciplinarum, Epiſcopos aute
vt pręſides et patres honorare vicinę eccleſię p
rexerint. Quod enim in Italia Roma, in Ægyp
Alexandria, in Syria Antiochia, hoc non in Th
cia modo, ſed & Aſia vicina & Gręcia prope o
ni Conſtantinopolis erat. Ac tali quidem hon
re multis ſęculis celebris. Demum, anno Dom
ni. M. CCCCLII. quum Fridericus terti
imperare cœpiſſet à Mahomete Turcarum pr
cipe, vrbe capta omni ſimul ſplendore & dig
tate religionis ſpoliata eſt, & ferri potuiſſet qu
licunque dolore vnius caſus, niſi tot iuxta freq
tes, pręterea & Apoſtolicæ eccleſiæ pari calam
tate cecidiſſent. Turcæ Aſiam ſeptingentis ret
annis vexauere, gens origine Scythica, & qu
per initia apud Aſiæ Regulos ſtipendia meru
rit, pa

rit, paulo mox ad dominatum conuersa quum rerum gestarum gloria efferretur, vario successu oppidis & agris est potita, nihil minus interim (qđ Europeis nationibus maximo damno fuit) mercenaria. Anno enim CHRISTI M. CCC. (quo primum tempore Turcæ in Europam traiecerunt) intestinis discordijs agitati Græcorũ Reguli, ad auxilia respicere, & ingentes illorum copias solicitare atque euocare cœperunt. Quin & palæologis, qui tũ Bizantio atque Oriente potiebantur, contra Bulgaros impetrata Turcarum auxilia magno vsui fuere. Vnde factum vt quẽadmodum Cæcias nubes, quod dicitur, sic Thraces nil tale suspicati longe maximum malum ad se traxerint, & mox hostem fuerint experti, quẽ ante auxiliarem habebant. Siquidem Turca prouinciam clarissimis vrbibus cultam, portuosam, nobilibus amnibus irriguã, & quæ duabus à partibus, nempe Bosphoro & Hellesponto, militẽ facili transitu reciperet, vnde vltra progrediendi & interiora occupandi occasio esse posset, perspexerat, nec mora spem concipit assequendi: quod proximis duobus seculis supra omnium expectationem tanto est successu consecutus, vt hodie nõ Thracia solum, sed Mœsia vtraq; cũ magna Daciæ parte, præterea Macedonia, Achaia, Peloponnesus, Epirus, Dalmatia, & Illyrici maxima pars ordine quo memorabimus, illius ditioni concesserit, vt nihil sit mirum si tanto successu rerum ipse supinus iam & elatione animi tumens Pannonias ingredi, & (quod inauditum antea) Norico proximã fortissimam vrbem Viennam obsidione cingere, & in medium vsque Noricum & totam Valeriam tanta suorum manu excurrere, fœdeque omnia populari fuerit ausus. Sed mœrore

 posito

posito ad terrarum descriptionem reuertendum
nobis. Ac primum quidem ipsa Constantinop
lis in molli sinus amœnissimi recessu posita, con
tra se habet Asiæ oram pariter cultam & splend
dam, quę in Bosphorum, qui hoc loco Thraci
us cognominatur, approximat. Bosphorus au
tem à bubus meabili transitu dictus Plinio, quo
niam non latius distent littora quàm vt trana
bobus interfluum mare possit. Nec amplius ho
loco quingentis passibus duarum terræ partium
littora discedunt. Alitum quippe cantus canum
que latratus inuicem audiuntur, vocis etiam hu
manę comertia, inter duos orbes manente collo
quio, nisi cum idipsum auferunt venti, adeo te
nue illic interstitium est quod Europam ab Asi
disterminat. Inde retroactis littoribus patefc
mare quod Propontidam vocant Gręci, quon
am contra Pontum Euxinum, iam dicto Bosph
ro distincta, præiaceat, amplum id mare nec m
nus sinuosum. Cęterum hinc ab Euxino, illi
ab Ægeo prędictis angustijs diremptum fere v
dique terris clauditur. Qua à Meridie Ægeu
imminet, longe pulcherrima peninsula Europ
littoris Asię imminet, Itali brachium S. Georg
vocant. Inter quam & contra iacentem Asian
angustia maris non amplior septem stadijs He
lesponti nomine ab Helle Phryxi sorore illic tr
uecta. Nec obscura in vtroque littore oppida, se
in Asiatico Troas est diui Pauli hospitio celebri
de qua suo loco meminerimus. Non tacēdum r
angustijs quondam contabulatis Xerxen Pers
rum regem in Gręciam moturum, exercitum su
um traduxisse, & diuerso consilio Alexandru
contra Persas & Orientem profecturum: itidem
non procul Priapo Asię oppido, si Plinio cred
mu

nus, Macedonicas illas vires suas toti Asię terri
iles transportasse: ad eũ modum & Bosphorus
Bizantinus Dario Persarũ regi aliquando perui-
s fuit, mox Marathonijs cãpis à Milciade Athe-
iensiũ duce terrestri pugna superatus. Vt intelli
gamus etiã antiquis & remotissimis Asię genti-
bus per illas angustias in Europam ceu compen
diaria quadã via transitũ patuisse. Eũ ad modum
Anno Dom. M.CCCLXIII. Amurates Tur-
carũ Imperator, primus omniũ ex ea gente, exer
citu per Hellespontum traiecto, Seston & Calli-
polim, iuxtaq; sitas Cherronesi vrbes cepit, quæ
prima ei occupãdę Thracię auspicia fuere, octua
ginta nouem annis anteq̃ Mahometes nepos ei9
Constantinopolim, ceu diximus, expugnaret.
Hæc enim sępe ante longis obsidionibus tenta-
ta, quoniam maxima & munitissima esset inter
postremas recepta est, & Adrianopolim clarissi-
mã vrbẽ, quã hodie Andernopolim vocant, re-
giã Turcarũ Mahometes anteq̃ illa caperetur, fe-
cerat. Quod ad religionẽ attinet, constat eã vrbẽ
claros pastores habuisse & eruditos, sed omniũ
celeberrimũ Ioannẽ Chrysostomũ, Hieronymi
& Augustini contẽporaneũ, vehemẽtis ingenij,
& moribus paululo seuerioribus, charũ autẽ po-
pulo ob eloquentiã & doctrinę puritatẽ, sed auli
cis Honorij & ipsi in primis Eudoxiæ Augustæ,
quę Arrianis fauebat, exosus: qua de re varijs dis-
sensionibus Cõstantinopoli exortis, sæpe pulsus
Chrysostom9, et sępe populi maxime fauore ad-
nitẽte reuocat9. Postremo Arrianis q̃busdã episco
pis calũniãtib. q; Origenis libris plus æquo faue
ret, p̃terea pręfract9 et supbus esset, frustra renitẽ
te populo, ciuitate pulsus, et principis iussu in exi
guum Armenię oppidũ Cucusum dictum, quo

 exularet

exularet est destinatus: inde & Pthyuntem Po
ti locum venisse Theodoretus scripsit. Postrem
itinere fatigatus, cum ardorem solis ægre tulisse
ex capitis dolore mortuus est.

MACEDONIA.

SVpra Thraciam in Occasu amplissima Ma
cedonia excurrit, regnum quondam Philipp
patris, & mox Alexandri filij imperio etiam
orbis terrarum magni. Plinius quinquaginta p
pulorum frequentia habitatam fuisse indicat. H
die vniuersa Turcicę ditionis est. Habet ab Aq
lone alpium iuga illa quorum ante meminimus
à Mœsia Dalmatiaque disterminantia eam: à M
ridie Acroceraunijs & Pindi montis longo pro
cursu ab Epiro seiungitur: qua Thessalia atq; M
gnesia est à sinu Maliaco & Sperchio amne me
morabili, Gręciæ quæ Achaia dicta est coniungi
tur. Latus occiduum mare quod Ionium ac mo
longius ingressum Adriaticum appellatur, recto
admodum littore claudit. Ab Ortu itidem ingē
pelagus, crebris magnisque sinibus alluit Ægei
mare, præterea & Macedonicum, quaque Græ
ciam excipit etiam Græciense dictū Plinio. Ter
ra circunquaque fertilis & claris amnibus, pręci
pue Strimone atque Axio, qui Dardanijs iugis
delapsus amplissimum huius littoris sinum qu
Thermaicus dicitur influit. Sub Achaia autem
qua Thessalorum ager panditur, longe amœ
nissima est. Porro sub Philippo & Alexandro
rebus dum Macedonicis florentissimis cultissi
mam fuisse constat: posteris annis Romani il
los, quoniam Chartaginenses iuuissent, vexa
uerunt, & viginti annorū bello, vario casu, nec
parua suorum clade deuicerunt. Quo tempore
Paulus Æmilius hac regione vastata. LXXII.

vrbes

rbes direptas vno die vendidit. Cęterum vt in
gris fruges plerũq; aut grandine aut niuibus af-
lictæ reuirescunt, & ad maturitatẽ perueniunt:
ic vrbes bello disiectæ pace restaurantur, inter-
lũ & cum potentię accessione. E Thracia igitur
Macedoniã ingredientibus prima obtingit Nea-
polis maritima ciuitas Ptolomęo & Plinio. Ad
quã Apostolus Paulus de petenda Macedonia vi
one monitus, Timotheo & Sila & Luca comi
ibus appulit, ceu. 2. lib. cap. 16. & .17. ipse Lucas
rodidit. Inde remotior à mari & ad flumen Stri
monẽ versa, haud longe ab Amphipoli, Philippi
olonia, celeberrima quondã vrbs à Philippo re-
e nomen adepta, iuxta quã Philippici campi, in
uibus M. Brutum & C. Cassium Dictatoris in
erfectores Augustus Cæsar fudit. Philippis Pau
us Lydię Thyatirenæ hospes, ob Christum prę
icatum & impostură dęmoniorum speciem pi-
tatis præ se ferentium detectã & coercitã cũ Si-
a & virgis cæsus & in carcerem coniectus est,
õ sine fœnore tamen perpessæ ignominię, pluri
nis enim ad Christũ conuersis eius ecclesiæ pri-
na tum fundamenta iacta sunt, quam paulò mox
nissa ex vrbe Roma epistola ceu adultã & quæ
ndies magis ac magis synceritate ac sanæ doctri
ę cognitione proficeret, alloquitur. Nec tacen-
um ex hac vrbe alteram ad Corinthios Episto-
ã missam esse eo tempore, quo Apostolus Mace-
onia iam tertiũ peragrata in Asiam properauit.
Proximè Philippos in Occasum brumalem Am-
hipolis iacet, Atheniensiũ aliquãdo colonia, quã
Strimõ amnis ex Hęmo, vt ait Pli. delapsus, pen-
nsulę forma amplectitur, à quo situ vrbi postea
omen datũ. Trans Strimonem Athos est mons
ontra insulã Lemnon porrectus, quem Xerxes

Neapolis

Philippi

Amphipolis.

rex Perſarũ continenti abſcidit. Pomponius ita
elatũ eſſe tradit,vt credatur altiusq̃ vnde imbres
cadunt ſurgere:accolas eius Macrobios,à vitę an
bitror diuturnitate veteres vocarunt. Supra A
thon Meridiẽ verſus aliquot ſinus cũ promonto
rijs,ſed lõge maximus eius littoris,non amplo in
troitu,cæterũ late ſeſe in terras recipiens,quem
Mecyberna vrbe Mecybernæũ Pomponius, ali
à Therma oppido Termaicũ dixere. Axius am
nis Macedonicorũ clariſſimis medium illũ illabi
tur,infra cuius oſtia longo flexu littorũ ſita eſt li
beræ iam olim conditionis Theſſalonica, ſupra
quã in Occaſum Solſtitialẽ longius à mari remo
ta Apollonia illa iacet,qua & Amphipoli è Phi
lippis Theſſalonicam veniſſe Paulũ Lucas Act
17. innuit. Cęterum & aliæ quoq; in Macedonia
Apolloniæ memorantur,quarũ altera iuxta Ion
um contrapoſito Occidentis latere ſita,quæ Au
guſtũ literis & diſciplinis inſtituit:alterã in Ath
monte cenſet Plinius. Inter illam noſtrã & The
ſalonicã Achedorus amnis defluit. Theſſalonica
(penultima producta,cõtra vulgi vſum,ceu Va
la in Nouum Teſta. Annotationibus tradit) Ma
cedonię metropolis,in qua Iaſon,pius homo,qu
Paulũ cum ſuis hoſpitio excepit,apud quem lon
giuſcule moratus(trium enim ſabbatorũ Luca
meminit)in multo certamine Chriſtũ docuit. Se
quũ Iudæorum veræ pietatis acceſſionẽ inique f
rentium maxima inuidia premeretur, atq; ind
concitato magiſtratu res periculo proximę eſſen
nocte intempeſta emiſſus cum Sila in Berrhœam
abijt(Berrhœæ etiam Plinius inter vrbes Mace
doniæ meminit) ex qua rurſum Iudæorum perfi
dia agitatus, à fratribus Athenas vſque deductu
eſt. Vnde cum illi redeundi Theſſalonicam an

Apollonia. *Theſſalonica* *Berrhœa.*

mu

us esset, & ei proposito tantopere sathanas ob
ret, qui in suis, hoc est huius sæculi filijs perpe
a aduersus pietatem consilia meditatur, factum
quos coràm docere non daretur, literis binis
Athenis per Timotheum missis, & consola-
s sit & instituerit, quibus Epistolis adhuc illæ-
ecclesie vtitur. Dolendum autem hanc præcla
m & tantarum rerum memoria celebrem vr-
m, quæ haud multis retrò annis in Venetorū
testate erat, à Ioanne Manuelis Imperatoris
onstantinopolitani filio tradita iam in Turca-
m manu & ditione esse. Idem enim ille Maho
etes, qui Bizantium expugnauit, Thessaloni-
n reipublicæ Venetæ per vim ademit. Sed &
lla vrbs duobus alumnis Philippo Græciæ at-
Alexandro etiam Asiæ domitore maximè illu
is aliquando fuit. Littore autem occiduo inter
ures maxime clara est Dyrrachium, Epidam-
s aliquando dicta. Quam Anno Domini. M.
CCCXCIX. Pazaites Turcarum Impera-
r eius Selini qui hodie rerum potitur parens,
enetæ reipublicæ iure belli abstulit, cultam ni-
irum & Christianę professionis disciplina, quū
nerent Veneti, celeberrimam.

GRÆCIA ET ATTICA.

IN Macedonia, paulò supra, Thessaliā & Ma-
gnesiam, Ptolomęū secuti, numerauimus: nā
& Pomponius in ea iam dictas regiunculas
cum Phiotide censet. Clari in illis mōtes, O-
ympus, Ossa, Pelion, Oeta, gygātum fabula bel
oq; memorati, inter quos Tempe illa Thessalica
ngulari amœnitate. Et iuxta sita oppida cele-
errima, quæ enumerare necesse non est, cū om-
ia sint ab idoneis authoribus diligentissime tra-
ita; & nobis vt in Epitome summas tantū rerū
sequi

ſequi placuit. Grȩcia igitur à Septentrionib
Theſſalia finitur, amne & ſinu ſupra memora
Ab Occaſu Acheloi celeberrimi amnis oſtia e
cipiunt, vltra quem mox Epiri tractus incipit. A
Ortu Solſtitiali & Æquinoctio Ægeũ contine
ter pelagus alluit frontẽ quȩ trãſuerſum inter N
tum & Eurũ extenditur, ſummoq; angulo Sun
promontoriũ ſuſtinet, mari Myrtoo alluitur,
inter Ægeum & quod Creticum Ptolomȩus
cat etiam Cycladas interluit. Meridianum lat
ferè medium Iſthmus excipit, quo Peloponn
ſus Atticȩ adnectitur. Cȩtera ab Ortu ſolis Æ
um pelagus, ab Occaſu Ionium lambit: & qu
admiratione dignũ ſit, quinq; milium tantũ p
ſuum lata terrarũ his locis anguſtia, hinc & illi
vrgentium vndarũ impetum tanto ſȩculorũ
curſu tam pertinaci littorum obſtantia ſuſtine
te, vt etiã transfodere conatis ſeſe impatient
prȩbuerit. Demetrius rex, Cȩſar Dictator,
Caligula, Dom. Nero, magnis conatibus tra
fodere aggreſſi cœpto deſtitere. Grȩcia igitu
Grȩco rege ibi nato dicta eſt Plinio. Hellas a
queẽadmodũ lib. 8. Strabo tradit ab Hellone D
calionis & Pyrrhȩ filio. Ptolomȩus lib. 3. lon
à Plinio diuerſus totum eum tractũ Achaiam
cat, cũ hoc nomine non Hellada ſed Pelopon
ſum Plinius ambiat. Dicitur & Attica, quȩ G
cia, quod Attis omnium Achaiȩ regionum ce
berrima fuerit, ipſasq; Athenas principẽ vrb
non imperij ſolũ late quondã dominantis, ſed
artiũ omne genus & ingeniorũ prȩſtantiſſim
alumnã habeat. Secundũ Attida & Megaris f
clariſſima pars Græciȩ. Dein Locris, Phocis, B
otis. Nec mirũ hãc Europȩ portionẽ tãtopere
crebuiſſe, ac non vrbes ſolũ ac populos, verũe

es ab illis gestas tanta cura literarũ monumen-
is mãdatas fuisse: quando hęc eloquentię boni-
as est, vt ne paruis quidẽ rebus suã lucem dene
get, ac ne fontes quidẽ ac nemora fastidiat, sed et
noxijs interdũ nec dignis laude ad sui ostentatio-
nem laudis aliquid impertiat: quanto munificen-
iorem in tanta rerum memoria fuisse credimus?
Nihil enim eius terræ latere potuit, in quam à tot
partibus orbis, tot insulis, per tot marium facilẽ
ditum, tam creber gentibus omnibus accessus
patuit. In Bœotia qua in Ortũ & Eubœam insu-
am Gręcia panditur, Thebæ illæ fuerunt, Epa-
minunda duce & vate Pindaro veteribus memo
ratæ, hodie tantæ vrbis loco humile castellum es-
e tradunt. Athenarũ vestigia magis insignia ex- Athenæ
ant, cum arce quondã Mineruæ sacra, etiamnum
munitissima. Quam patrum nostrorũ memoria
Florentinus quidã ex Aciaiolum familia, qũũ sæ-
pe multumq; Latinorũ auxilia implorasset, nec
mpetraret, Mahometæ Turcarum Imperatori
pacto interueniente contradidit. Hæ sunt Athe-
næ quas sapientię fama tot sæculis celebres, pri-
mum Paulus vera sapientia illustrauit. Nõ Socra
es, non Plato hoc dedere lucis & intelligentiæ
uæ vrbi, quod humilis & à recenti virgarũ cæ-
de madens Apostolus impertijt. Tractauerant il
i philosophiam, sed carnis, professi interdum ni-
hil scire se, & dubitare potius q̃ definire. Hic cœ
estia professus stultitiam CRVCIS prædica
uit, nihil hæsitans certa indubitataq; esse quæ do-
ceret. Proinde in Martio illo vico qui celeberri-
mus Athenis erat frequenti auditorum corona
septus, nullo sermonis fuco, sed nuda apertaq; as
seueratione, vnũ illis Deũ quẽ vel ignorantes co
lant ob oculos ponit, pariter & ridiculã persua-
sionẽ

ſionẽ eorũ arguens, qui in rebus magno ſumptu
cõparatis cultũ diuinũ ſtatuerent, nec intellige-
rent hoc ſe velut ſuũ oſtentare quod alienum eſ-
ſet, nẽpe illius beneficẽtiæ acceptũ referendũ, cu
& vitam, qua nil haberent pretioſius, deberent:
vna cordis puritate & humilitate illum coli, ſpi-
ritum eſſe, ſpiritalibus honorari, cuius gloria iam
propius emicuerit, annunciata per filium: filium
inquã, non aliud poſcentem, q̃ vt poſt perſpectã
Dei miſericordiam vitam in melius commute-
mus, quo demum ſalui eſſe & viuere cũ illo que-
amus, qui mundum eſt iudicaturus, &c. quã hi-
ſtoriam Lucas prodit Act. 17. Cæterũ hac Apo-
ſtoli ſapientia paucis annis ita aucta eſt religio no
ſtra, vt inter præcipuas eccleſias Athenienſiũ fu-
erit. Mox paulò Quadrato Epiſcopo viro doctiſ-
ſimo clara, quem ſub Adriano floruiſſe cõſtat, an-
nis poſt Chriſtũ paſſum circiter nonaginta, poſt
Paulum autem plus minus ſexaginta. Porrò an-
nis aliquot poſt initum á Claudio principatum
Paulũ Athenas veniſſe hoc ipſum conuincit, q
inde Corinthum profectus Aquilam IudæũPon
ticum, Luca teſte, reperit, cum cæteris Iudæis ex
Imperatoris decreto vrbe Roma pulſum: quam
rem nono Claudij anno accidiſſe Ioſephus tradit
Illud obiter Notandum, Quadratũ illum & Ar
ſtidem Athenienſem primos ad Adrianũ Cæſa-
rem, tum Athenis agentẽ apologias, id eſt, libros
defenſorios pro Chriſtiana religione ſcripſiſſe.
(Quadrati quidem librum vt dignum Apoſtoli-
ca doctrina Hieronymus valde commẽdat.) Ne
q; defuit pretium operæ, Adrianus æquitate re-
cõmotus, Minutio Fundano Proconſuli Aſiæ
ſcripſit, ne quem Chriſtianum non conuictũ de
crimine damnari ſineret, &c. Extat Epiſtolæ exẽ
plum

um apud Eutropium in Adriano. Horum po-
ea consilium imitati clarissimi viri, subinde prin
pes à persecutione Christianorum commenda
one veritatis id genus libris auertere sunt cona-
Sic Iustinus martyr ad Antoninum Pium: sic
Verum Cæsarem Melito Sardensis, & Apol-
naris Hieropolitanus Episcopus Apologetica
ripserunt: sed & Milciades illos secutus est, &
ertullianus, cuius hodieq; Apologeticus extat

PELOPONNESVS.

Clarissima omnium peninsularum Pelo-
ponnesus est, & vt Plinius ait, haud vlli
terræ nobilitate post ferenda, inter duo ma
ria, Ægeum & Ionium, Platani folio simi-
, hodie Moream vulgus vocat. Vniuersam au
m in sex regiones diuisit Pomponius, Argolin,
aconicen, Messeniam, Achaiam, Elin, Arcadi-
n. In singulis gentes olim eximie claræ, & op-
ida clarissima fuerunt: sed ad Isthmum condita
rbs Corinthus, Romana colonia, adeo quon- Corinthus
am celebris, vt M. Cicero pro Pompeio totius
m Græciæ lumen appellauerit. Arcem habet
ditam, & vtraq; maria contuentem, quæ vete-
noie Acrocorinthus dicta est. Eã vrbẽ quũ mul
s ante annos Romani L. Mumio duce vastas
nt, Augustus Cæsar loci commoditate & ve-
ri memoria claritudinis motus, restaurandam
estimauit, colonis Libertini generis eò missis,
Cæterum Corintho proximum in Ionij maris lic
ore situm oppidum Lecheum cum nobili por-
. Contra quod in Ægeum & Ortum spectans,
ipsum nobili portu clarum Cenchreas vo-
ant, nauali Corinthiorum celebres. Corinthi
aulus magno negotio sesquianno Christum do
uit, Iudæorum inuidia & calumnijs, quemad-
modũ

modũ ante in Macedonia, varĳs modis agitatu
Enimuero post deuictã à Romanis Palæstinai
quod Pompei ætate contigerat, cum vastata H
rosolyma, & prophanatum templum tot Iud
orum milibus occisis iaceret, immigrare illa ge
aliĳs terris cœpit, & pars iam Romani imperĳ
cta, suo velut iure in agros vrbesq;, quatenus i
perium patebat, inq; ipsam imperĳ sedem Ron
admissa est. Et (quod merito cogitanti admirai
onem pariat) in tanta idololatriæ Gentiũ perui
cia, & ritibus tam seuere custoditis, religionẽ e
seruare, & extructis synagogis colere eam & f
quentari Iudæis permissum. Etsi molesti subin
gentibus illorum mores, & quod procliues ad
ditiones viderentur, nonnihil de dignitate detr
xerat, sed & admissi magis q̃ recepti, perpet
odio gentium premebantur. Ea maximè caussa
ctum est, vt ad primam famam apostolicæ doc
næ territi, quoniam legem aboleri & eleuari ce
monias synagogę intelligebãt, præterea veriti
illius occasione maiori grauarentur inuidia, quę
lis denuo exitio esse posset, summis conatibus
uangelio Christi sese opposuerũt, Paulum prę
pue detestati, qui quod antea damnasset, de m u
tanta cum grauitate & diligentia tueretur. Ha
paucissimis libare volui, ne cui in locorũ enum
ratione scrupulosa esset tam frequens Iudęorũ
omni Asia Europaq;, his maxime locis ad q̃ Pa
lus accessit memoria, & vt constaret illos non
lum religionis, sed & priuati commodi gratia
præfracte aduersus Christi ministros tumultu
ri voluisse. Nunc ad institutum reuertendum.

Cenchreę Cenchreis Lucas tradit soluisse Paulũ, & in S
riam nauigasse, quoniã in Ortum & Asiã erat
uigaturus: iam enim dictum à nobis ab Ortu Ce
chre

chreas mari appositas, in quibus clarissimum Corinthiorum nauale fuerit. Sed & Cenchreensis ecclesia Paulo memorata, Rom. 16. ex qua Phœbe illa sedula ministra, quam Romanis tantopere commendat Apostolus, & cui suam ad Romanos scriptam Epistolam perferendam dedit, quũ iam secundario Corinthios accessisset, tempore haud ita multo ante suum in vrbem aduentum. Haud procul Corintho vrbs fuit maxime celebris Micenæ. Interius Lacedæmon, cui Lycurgus leges dedit, vrbs olim victorijs terra mariqꝫ partis nobilis, disciplinæ autem seueritate omnium præstantissima. In Occasum verò brumalem conuersa ciuitas Methone, quæ adhuc extat, & vulgo Modona dicitur. Veneti eam eodem bello quo Dyrrachium, de quo supra diximus, amiserũt. Hodie tota Peloponnesus Turcis paret, multis quidem annis aliquot Regulorum Græciæ, quos ipsi Despotas vocant, singulari fortitudine defensa, cæterũ auxilijs destituti, cum impares essent viribus & hostem tantum diutius ferre nequirent, rebus fractis victi subiugatiqꝫ non regnant iam qui supersunt, sed seruiunt.

EPIRVS.

Extimus in Occasum tractus Græciæ Ætoliæ nomen habet, Acheloi fluminis ostijs ab Acarnania, quæ prima Epiri pars est distincta. In qua præter alia memoratũ oppidũ est Calidon, preterea & Naupactus amœnissimi sinus recessu positũ, nunc Lepauthon vulgo dicitur, ditionis nõ ita pridẽ Venetorũ, sed Turcica classe illis per vim adempta, eo ipso tempore, quum in Macedonia Dyrrachium, in Peloponneso Methonem amiserunt. Trans Acheloum Epirus est Pyrrhi quondam regnum. Mons Pindus

 à Mace

à Macedonicis populis ab Aquilone disterminat
à Meridie mari Ionio, ab Occasu eodem, sed in
Adriã flexo alluitur. Gentes in ea iam olim cele-
bres, Triballi, & Molossi. Nusquam lata est, cre-
bris autem distincta sinibus, quorum primus qui
& maximus Ambracius est, ab Ambracia oppi-
do intimo in recessu sito nominata. In cuius ferè
extimo flexu maritima vrbs Nicopolis, ab Au-
gusto post Actiacam victoriam cõdita, & ob de-
victum Antonium, quo duraret memoria, sic ap-
pellata. In hac Paulus hyemauit, & eam quæ ad
Titum missa est Epistolam scripsit, magno argu-
mento & in Epiro & iuxta iacentibus locis Apo-
stolum Euangeliũ Christi prædicasse. Ab Hiero-
solymis enim & circũiacentibus regionibus vsq;
ad Illyricum impletũ ab se Euangelium Christi,
ipse docet Rom. 15. In Epiro Butroton fuit vetus
oppidũ. Mõtana autem quà altissimis iugis in Io-
nium exeunt, Epirum finientia, Acroceraunia di-
cuntur Ptolomęo, Chaonibus & Thesprotis cir-
cũaccolentibus. Memoratur & Tomarus mons
centũ fontibus circa radices, Theopõpo celebra-
tus, Plinio. Hodie regio illa tota tot vrbibus cele-
bris, tot gentibus habitata, sub Turcarum ditio-
ne est, Acrocerauniis gentibus liberis antea, pau-
cos ante annos in totum subactis.

Nicopolis

DALMATIA.

A Ceraunijs montibus littora primum ab
Ionio pelago recedentia angustum mare
admittunt. Intus habet Croiã, quæ ante
Troia dicta, quã grauissimis obsidionib⁹
pressam, demũ Turca cępit. Iuxta angustiam ma-
ris Oricũ oppidũ fuit, hodie Vualonam, ni fallor
accolæ vocant; inter quod & contrapositũ Italiæ
littus, non amplius centũ milliũ passuũ interest.

Quod

Quod interuallũ pedestri continuare tran situ põtibus iactis primum Pyrrhus Epiri rex cogitauit post eum M. Varro cum classibus Pompeij pyratico bello praeesset: vtrunq; aliae impediere curę, vt libro.3. Plinius tradit. Regio tota hodie Albania dicitur, quã nos ex Ptolomaeo & Plinio in Macedonia censuimus, testari hãc nõ Aegeo tantum, sed & Ionio mari allui. De Dalmatia igitur proxime nobis dicendum. Haec Plinio & Ptolomęo à Lissa oppido maritimo, qua Macedonię proxima est, decursu littoris ad Scardonam vsq; patescit, à Septẽtrione Liburnia finita, ab Ortu aũt ijsdẽ mõtanis clauditur quibus supra à Saui & Danubij cõfluentia prouinciam Mœsiam ab Occasu terminabamus. Regio fertilis & populosa, hodieq; pręclaris oppidis habitata, quanq̃ florentissimã quõdam & innumeris ciuitatibus cultam Augustus Caesar graui bello illato fregit vastauitq;, multis oppidis dirutis. Dein Gothi per Pãnonias ingressi, haud minore clade affecere. Postremo & à Turcarũ acerrimis incursionib9 vexata, afflictaq; est. Oppida notiora sunt Epidaurus, diuersum ab Epidãno Macedoniae. Iuxta cuius ruinas hodie Ragusium cernitur, clarum cum arce munitissima, suiq; iuris, nisi q; annuo tributo Turcam placat. Longius à mari nobilis ciuitas Scodra, quã Scutarim vulgo vocant, aliquãdo sub ditione reipublicae Venetae, nunc Turcae paret, duriusculis pacis firmandę conditionibus illi cõcessa. Celebris est & Scardona Illyricorum campestribus proxima. Est & Delminium hodie Dama: pręterea Sicum, & marmore memoratum Tregurium, et in littore sita Salona colonia. In Dalmatia interijt Stridonis oppidum in confinio Pannoniae situm Diui Hieronymi patria, sed profecto ob tan-

ti viri memoriã, etiã vastatum, deleri atque interire nequit. Hodie magna Dalmatiæ pars ditionis Venetorum est, primaque terrarum omniũ à Thracia & Constantinopoli, quæ ecclesias etiamnum & Episcopos habent incolumes, & quibus hosti proximis pace & tranquillitate Christum profiteri liceat. Hæc est Dalmatia quæ Diocletianum Cęsarem genuit, crudeli & exitiali in Christianos animo: quippe qui præter innumera supplicíorum genera per quæ suam in nostros carnificinam exercuit, in libros etiam & scripturas ęuijt. Pręterea anno imperij sui decimonono mense Martio solennibus Resurrectionis appetentibus per edictum omnes toto imperio Christianorum ecclesias dirui & æquari solo iussit. Hæc eadem est Dalmatia quæ Hieronymum ceu patronum ecclesiarum, & quem nemo Latinorum lucubrando vicit, nobis dedit. Tam vere igitur quàm eleganter à Sulmonensi vate dictum est:

Terra saluuferas herbas eademque nocentes
Gignit, & vrticę proxima sępe rosa est.

ILLYRIS, LIBVRNIA, ISTRIA

A Scardona iam Illyria, & eius pars Liburnia est, æquę cum terra Dalmatica amplitudinis, & pari montium iugo à Pannonijs qua in Boream & Ortum Solstitialem abit finita. Occidua & Meridiana parte Adriatico mari terminatur. Cæterum à Dalmatia decurrens regio, hinc mari, illinc montibus coercita sese fastigiat, subinde angustior, & qua in Istriam immittit angustissima. Veteres coloni Illyrij & Liburni literarum monimentis celebrati, neque obscuri armorum gloria, quippe qui & Romanis negotium fecerint bellis Punicis, quũ Teuta regina in illis locis rerum potiretur. Hodie

die gens frequentiſſima Sclauinorum habitat,de
quibus alio in loco diximus cum admoneremus
Croatos illis imminere, quorum Eccleſiæ non
paucæ ſua lingua,quam Dalmaticam iactant, in
ſacris etiam vtantur,& in eam verſas ſcripturas
legant.Maxima Liburniç atq; Iſtriæ pars hodie
ditionis eſt Venetorum:quædam & ad Panno-
nias attinent.Maritimorum oppidorum,in inti-
mo ſinus Adriatici receſſu poſitum Tergeſtum
cum arce & portu,principum Auſtriæ eſt Et ſu-
pra Iuſtinopolim ſita Flamona, quam Flumonã
cognomine Sancti Viti dicunt.Sub Scardona ma
ritima eſt Iadera colonia,ſupra quam clarus am-
nis Ticius.Item Narona,& Pola,à qua Polati-
cus, hodie Polenſis ſinus dictus.In Illyrio fuit
Sardica illa iuxta Mœſiam & Dacias Aureliani,
in qua,velut tradit Theodoretus,Conſtantio iu-
bente Concilium actum,quum Vrſatius Mæſo-
rum,& Valens Myrſorum Pannoniæ epiſcopi,
Arrianorum factionis rebus nouis ſtuderẽt,idq;
Conſtantio fautore.Quod Concilium poſteaSar
dicenſe dictum eſt.Parentum oppidum hodieq;
non incelebre,cuius & Plinius hoc tractu memi
nit.Amnes toto hoc latere Drino Dalmatiæ &
Narbon,præterea & Drinus,Illyridis autem Ti
cius.In Iſtria Arſia fluuius quo Italiam Plinius
finit.Cæterum Pomponius etiam Iſtriam Illyri-
dis nomine amplexus, Tergeſto Illyricum termi
nat.Inter Tergeſtum & Flamonam Iuſtinopo-
lis eſt ditionis Venetorum,clementer ædito col-
le & circumfluo mari ſita,quam vulgus , quoniã
præcipua ſit Iſtriæ ciuitatum, Caudiſtriã, id eſt,
caput Iſtriç appellauit . Supra Iſtriã Illyrico ho-
die attributum clarum oppidũ Nauportus,cũ am
ne eiuſdẽ nominis,Plinio.Æneas id eſſe autumat

 quod

quod hodie Labacum vocitent, ſub Carnicarum Alpium radicibus, nec longe à Saui fontibus ſitũ. In eo eſt Baſilica epiſcopalis, cuius ferè vniuerſa dioecæſis Sclauinorum gentis eſt.

ITALIA.

A Tergeſto in Boream conuerſus, haud amplo terræ interuallo, rurſum immani altitudine Alpiũ iuga tolluntur, quę quidẽ recta in Occaſum tendẽtia, in Veragros vſq; & Sedunos prominent, atq; hinc in Auſtrum flexa Liguſticũ pelagus fronte excipiunt, quę Nicææ vetus oppidum, quod hodie Niſſam vocãt inſinuat, & Varum amnẽ hac à parte prouinciæ terminũ fundit. Inter Varum igitur & Tergeſtum quicquid gemino mari & Alpibus cingitur, id totũ Italiæ tribuitur. Mare quod ab Occaſu & Meridie terras cohibet iuxta Alpes Liguſticũ, deinde Tyrrhenum, præterea & Inferũ appellaт. Quod ab Ortu ingruit in receſſu Adriaticũ, vbi primum ingreditur Ionium, & in totum Superũ dictum eſt. Frons Italiæ itidem Ionio mari clauditur, ampliſſimis aliquot ſinibus admiſſis, quorũ qui eſt maximus Tarentinus vocatur. Porrò à Pœninis Alpibus (de quibus ante dictũ eſt) haud longe ab Infero mari, mons Apœninus exortus continenti iugo primũ in Ortum verſus, mox vbi Rubiconem amnẽ emittit, in Ortum Brumalẽ flexus mediã Italiam ceu dorſo quodã exaſperat. Demum vbi Tarento approximat, velut vndas declinaturus diſpaleſcit in cornua: atq; hinc quidem Calabros amplexus, vbi ſitum eſt Brunduſium, in Ionium: hinc Lucanorum agrum ingreſſus alto promontorio in Tyrrhenum immittit, ſed & fronte pertinaci ad fretum vſq; Siculum porrigitur. Fuit tempus quũ ea tantũ pars quę trans Apœninum

nun

m & Rubicone fluuiū in Meridiem panditur,
aliç tribueretur: citra autē Gallia esset, Togata
Citerior nominata: Sed frequentibus colonijs
eo agro deductis, accidit vt cum legibus pari-
r atq; moribus nominis dignitate propagata,
alia ad Alpes vsq; concesserit. Vrbes eius atq;
nnes, & quæ in totum memorata sunt digna,
umerare priuati temporis esset: quum sit Italia
on cœli solum clementia & locorum amœnita-
, sed & portuum sinuumq; commoditate, præ-
rea & gentium & vrbium frequentia omniū
uropæ regionum citra controuersiam florentis
na. Maximos amnes ædunt Alpes, & Apœni-
is velut in hoc à naturæ benignitate Italiæ im-
ositus, vltro citroq; non amnes modo riguos
ndit & fontibus scatet, verumetiam pascuum
rum exhibet, & alicubi thermis maxime salu-
ris, & fodinis maxime beneficus est. A Terge
o igitur Carni habent & Veneti, quorum vrbs
ariisima Venetiæ, in Adriatico sita, cultu, legi-
is, institutis, ciuilitate, potentia nō vrbibus mo
o liberę cōditionis multis, sed & regnis aliquot
ęferenda, quandoquidem regna possidet ipsa
moderatur. In continente vetus illa Aquileia
t ditionis Venetorum ad Natisonem amnē ex
arnicis iugis delapsum posita, quæ Patriarchā
abet, cæterum hodie, vt in ruinis, vrbis magis
estigia q; vrbem cernas. Ab ea non longe Alti-
um est etiamnū celebre. Post tractū autē Foro-
liensem, quem fermè totum Veneti possident,
atauiū, Brixia, Vincentium, Verona, clarissimæ
munitissimæ vrbes, & quæ sub Rheticis Al-
ibus eminet Bergomensis ciuitas, cum iuxta
is claris oppidis ditioni Venetorum parent.
lorum finibus Athesis clarus amnis ingressus

ab Alpibus ſuo alueo in Adriaticum euoluitu
Mantuam Mintius fluuius ex amœniſſimo la
Benaco emiſſus cingit. Nec procul Bergamo, A
dua ex Lario lacu (in cuius ripa Comum ſitū e
vetus oppidum) in Padum illabitur. Padus ip
Pœninis iugis, ſiue vt Pomponius ait, imis rad
cibus Veſuli montis exortus, per mediam Tog
tam deſcendens, Adriaticum ingreditur. Et co
ſtare video, nullum amnem eſſe qui breuiori c
ſu maiorem aquarum vim colligat. Nō enim an
nes tantū, vt Plinius ait, Apœninos Alpinos
nauigabiles capit, ſed lacus quoq; immenſos
eum ſeſe exonerantes: omni numero triginta f
mina in mare Adriaticū defert. Mediolanū ma
nitudine & potentia celebre, longe celeberrin
facit Ambroſij memoria. Qui quidem conſula
dignitate prouinciam Liguriam adminiſtran
poſt Auxentij epiſcopi mortē, Catechumenu
in Epiſcopum lectus eſt, Anno Domini circit
CCCLXXX. Valentiniano Cæſare inuitu
adhortāte. Cuius viri quantus amor innocenti
& religionis, quantaq; diſciplinę ſeueritas fueri
hoc vno facinore pleno magnanimitatis depr
henditur, quod Theodoſium Imperatorē ſuum
quia Theſſalonicę ob vnius militis per tumult
interfecti caſum impotentia quadam animi co
motus, aliquot milia ciuium trucidari iuſſiſſet, à
cris & communione eccleſię ſuę coercuit, don
publica pœnitentia princeps ille humiliatus, c
ram omni cœtu fidelium indigne ſe egiſſe conf
ſus eſſet. Habuerunt & Vercellæ eodem tract
Euſebium epiſcopum eximie à Hieronymo la
datum, qui ſub Valentiniano & Valente flo
ruit. Sed & Maximus Taurinenſis præſ
Gennadio celebratur, ſub Theodoſio & Valē
tinian

iano clarus, cuius Homelię passim leguntur. sa Augusta Taurinorum cognominata quōdā Augusta Taurinorum, hodie olonia, ab Alpium radicibus haud longe Ver lis abest, hodie Taurinum, ditionis principum Taurinum. audiæ, qui à Iuraſſo monte, & Lemanino la in toto illo Alpium in Liguſticum abeuntiū ctu, & vtroque à latere late patentem, & exi e fertilem, vrbibusque & oppidis cultam regio m, cæterum qua Italiam prospicit (Pedemon a hodie dicta) longe cultissimam, vsque in Nicę maritimam eorum vrbem possident. Cotij ondam id regnum fuit, à quo vt ante diximus, otianæ Alpes Augusti primum tempore vo æ. Non prætereundum, eam partem Italiæ, æ sub Alpibus iacet, & in qua Mediolanū est, ransPadanam Romanis: alteram autem vicinā ocnino, CisPadanam dictam esse, in qua Seno llia à Senonibus, qui primi, vt tradit Sempro us, transcensis Alpibus & Arunte duce ea loca æ circum Padum sunt, pulsis veteribus Colo s, possiderunt. In Cispadana præcipuæ vrbes Dertona. ertona, Parma, Placētia, Regium Lepidi, Mu Parma. a, Bononia, Ferraria, Rauenna. Quarū regio Placentia. m reliqua togata, Transapœnina dicta, Cato Regium Lepidi. authore, & Italia Cisapœnina, quæ in Thuscū Mutina. lagus abit. Nos vtriusque lateris præcipua tan Bononia. m in transcursu loca cēsebimus: prius illud præ Ferraria. ti, reliquam Italiam circumquaque angustam es Rauenna. & qua maxime patet nō amplius ducentis mi bus passuum patere, authore Plinio. Ergo ab rtu Rubicon amnis, vetus Italiæ limes, in cu Rubicon. s ripa Cæsarem Dictatorem ciuile bellum me tantem, hæsitabundum cōstitisse Suetonius tra t. Supra quem in littore Ariminum iacet, vetus Ariminum. uitas. Et haud procul in Cumero promontorio Cumerum

 sita promontorium

sita Ancon, citra quam fluuius Æsis Pompon
dictus. Interius regio fertilissima, Marchia h
die Anconitana vocata, amnis Metaurus, de
de Picenorum agri, & in littore sita Potenti
mox fluuius Clitumnus, supra quem vetusta
Marsorum gentem Apœninus amplectitur. I
de Pelignorum agri, vbi hodie Lauretum, vu
go frequens, & fluuius Aternus Frentanoru
gentem alluens. Proximus autem ei Tifern
amnis & ipse clarus. Deinde mons Gargan
celsissimo iugo in mare prominens, hodie San
Angeli dictus, à quo iam longe lateque Apuli
lunt, quorum pars Cannenses iuxta Aufidū an
nem, ingenti Romanorum clade memorabile
Florus tradit in ea pugna Aufidum aliquand
cruentum fuisse, quum Hānibal duos maxim
exercitus cæcidisset, & annulorum modios du
inter equitum cadauera collectos misisset Cart
ginem. Supra Aufidum littoralis ciuitas Bar
adhuc durat ditionis Galeaciorum. Mox vlt
promontorium quod Apœninus facit, Isthm
Peninsulæ Calabricæ appositum Brundusium
ex cuius portu in Epirum contra positam com
modissimus traiectus est. Intus regio magn
olim Græcię cognomine, & in ea pariter mem
ratissimæ vrbes, Tarentus, Metapontum, Cr
to. Tarenti Architas floruit, Crotone Pythag
ras, vbi, si Iustino credimus, viginti annis d
cuit, inde Metapontum migranti, quum ex h
manis excessisset, domo qua habitauit sublat
templum illi extructum est, & diuûm honor
decreti. Eodem tractu Turium fuit, in quo H
rodotus historiā suam scripsit, Plinio. Ipsam P
ninsulam Calabri & Salētini tenent, frons ext
ma in Ortum spectans, Salētinum habet prom
toriun

rium,cui ab Occasu diuersum Lacinium, sinũ | Lacinium
ni Tarentinus dicitur,finit. Inde sinus alter, sed | Tarentinus
inor,Scyllacæus, Petiliam habuit, nunc eius | Scyllaceus
co oppidum est, quod Bellum castrum vulgo | Petilia
ominant. Dein frons illa asperrima Apœnini | Bellum castrum
Siculum fretũ porrecta,& in freti littore Rhe | Rhegyũ
yum adhuc nomen retinens, clarum Pauli me-
oria,qui Syracusis relictis hoc primũ loco Ita-
am attigit. A freto iam in Occasum spectare Ita
a incipit,cuius lateris primi Brutij,à promonto | Brutij
o,quod & Scylleum & Brutium vocatur. De- | Scylleum
de Lucani longe amœnissimos saltus tenent,p
uos Silarus amnis effluit. Mox Picentini popu | Brutium
,fluuius Sarnus,& in amœnissimi sinus recessu | Picentini
ta vrbs,ante Parthenope dicta,nunc Neapolis, | Sarnus
osterius nomen Augustus ei indidit. In eius si- | Neapolis
us extimo promontorio, quod in Austrum spe-
tat,Puteoli sunt,ciuitas Colonia, ante Dicear- | Puteoli.
hia dicta,ob iustam opinor reipublicæ admini-
trationem. Sed nomen à Romanis secundo bel
o Punico mutatum,& à puteorum frequẽtia Pu
eoli dicti,velut libro quinto Strabo tradit. Ad
anc vrbem Paulus captiuus cum à Rhegyo op
ido soluisset,postridie delatus est, et repertis fra
ribus apud eos septem diebus mansit rogatus,
icut Lucas Actorum vltimo tradit: magno argu
nento iam tum non in vrbe solum,sed in reliqua
quoqꝫ Italia fuisse,qui Christo fiderent, iam enĩ
n annum sextum & vicesimũ historia vitę, mor
is & resurrectionis Christi Apostolica prædica-
ione longe lateqꝫ intonuerat. Nã & Tiberio im
eratori,cuius decimooctauo anno imperij Iesus
rucifixus est,allatis è Syria nuntijs, & re statim
percognita,visum vt inter deos Romæ Christus
consecraretur. Pręterea ex Pauli ad Romanos
Epistola

Epiſtola liquet, è Græcia & Macedonia diſcipu
los eius, ſed & ex Palęſtina veniſſe in vrbem, n
quoſuis, ſed eximios & Apoſtolica etiam digni
tate præſtantes viros, qui Romanam illam eccl
ſiam fundauerint, ad quam vt celebrem, iam &
multis eccleſijs notam ſcribere, & præcipuos il
us operarios longe ante cognitos, vt familiare
ſalutare voluerit. Certe ipſe nominatim Andro
nicum et Iuniam inter inſignes Apoſtolos num
rat, qui etiam ante ſe in Chriſto fuerint. Mirũ au
tem Euſebium ſecundo Claudij anno Petrũ Ro
mam veniſſe ſcribere auſum, quũ Hieroſolymi
fuiſſe eum etiam poſt octauum annum imper
eius ex ipſo Paulo colligatur. Is enim Galatis ſc
bens à tempore vocationis ſuæ continuo ſe D
maſco in Arabiam abijſſe, ac denuo reuerſum fu
iſſe Damaſcum teſtatur. Non liquet autem qua
to tempore abfuerit, quod neq; nos excutimu
illo contenti, quod magno eruditorum conſen
aſſeritur, annum eum poſt Chriſti aſcenſionẽ fu
ſe conuerſum. Sed et hoc certum eſt annis tribu
Damaſci moratum eſſe, cum ex Arabia redijſſe
Deinde poſt annos quatuordecim rurſum aſcen
dit Hieroſolyma cum Barnaba, vbi Euangelio
ſuum cum pręcipuis Apoſtolorum, Iacob, Petr
& Ioanne contuliſſe ſe confirmat. Quum igitu
annum illum poſt quem vocatus eſt tribus illis
quibus ex Arabia rediens Damaſci egit, adnum
ramus, & quatuordecim annis quibus in Syria
Cilicia q; Chriſtum prædicauit, addimus, num
rus annorum. XVIII. colligitur, quot anni ſup
putantur à morte Chriſti vſq; in octauum Cla
dij annum, nempe Tiberij ſex (tot enim ille an
nis poſt mortem Domini vixit) Caligulę quatu
or, à quo tempore Claudius imperare cœpit, cu
ius octau

octauo anno Petrus adhuc Hierosolymis fuit
rosi verum est, quod idem Eusebius asserit,
rum septem annis Antiochenę ecclesię pręfu
,atq; inde Romam primum venisse, consta-
eum primo Neronis anno, hoc est, duobus
rimum annis ante Paulum in vrbem venisse,
tuordecim enim non amplius annis Claudi9
erauit. Quod ipsum sane hoc mihi probabili
videtur, quo longius illi, quos modo citaui-
s à scopo aberrarunt: vt interim sinamus q͂d
pus quo in Arabia fuit ad calculum non redu
us. At quoniam in hanc materiam incidimus
fuerit fortasse alienum, coniecturis confirma
quæ scripturis probauimus. Constat Aposto
è Corintho ad Romanos per Phœben mini
m tum scripsisse, quum iam secundo per Ma-
oniam ingressus eam ecclesiam inuisisset, ac
x in Asiam, atq; inde Hierosolymam esset itu
. Quod duobus argumentis colligitur. Vno,
q̃d in Epistola ad Romanos Priscam & Aqui
,qui tũ Romæ agebãt saluos esse iubet, quos
nen primo aduentu suo vrbe Roma Claudij
u pulsos Corinthi reperit, quosq; Ephesum
q; comites habuit, iuxta Lucam Acto.17. Alte
quod quintodecimo cap. ad Rom. palam ipse
ulus indicat eam Epistolam à se scriptã & mis-
,quum ob exulceratissimam Iudæorum inui-
m, Achaiam & Græciam velut coactus relin-
ere, iter rursum per Macedoniam in Asiam &
riam adornasset, ac iam spem faceret, qui in vr
erant fratribus, se primo quoq; tempore Ro-
m venturum. At vero hac ipsa profectione,
a in Syriam delatus Hierosolymam peruenit,
tum Apostolum & in vincula coniectum pa-
n indicat Lucas, & historiæ series conuincit.

Act.19.

Acto.19.& duobus ſequentibus capitibus co
prehenſa. Quæ cum ita habeant, conſtat hoc i
anno ad Romanos ſcriptam Epiſtolam, quo H
roſolymis Apoſtolus à Claudio Lyſia Tribu
eſt captus: hoc autem accidit anno Claudij de
mo tertio, ſupputante ad eum modum etiam H
ronymo. Si igitur hoc tempore Petrus Ro
fuit, preſertim à tot annis, quî factum eſt vt A
ſtolus Aquilæ recentem in vrbem reditum c
nouerit, & præcipuos in miniſterio Chriſti f
tres, qui Romæ eſſent, ſalutandos duxerit, Pe
ipſum tantum virum (cuius vidēdi gratia alic
do Damaſco relicta Hieroſolymam profec
ſit) aut ignorarit aut prætererit? Vt interim r
excutiamus quod ex reſponſione Iudæorum
Paulum, cuius Lucas vltimo capite Actorū m
minit, nihil minus intelligitur, quàm eo temp
re Petrum circūciſionis Apoſtolum Romæ
cognitum aut admodum celebrem fuiſſe. Vt
que autem hæc habeant, ſatis conſtat non ita r
to ante Paulum tempore Petrum Romam ve
re potuiſſe, & ante vtriuſque aduentum cele
iam & notam multis eccleſijs Romanam fui
Quod equidem non hoc animo ſentio, velut
illi vrbi gloriam inuideam, quæ Petrum & P
lum peculiariter ſibi vendicat (quanquam & l
ipſum velut ambitioſum & diſſenſionibus ac
modum carpit Apoſtolus) ſed tantum vt Lec
rem admonerem longe aliud & ſcripturis pr
ri, & confirmari cōiecturis, q̄ hactenus multi
bitioſius q̄ verius hac de re ſcripſerunt. Nunc
inſtitutum reuertor. Conſtat Italiam (niſi vbi
rentino ſinu diuiditur) nuſquam anguſtiorem
q̄ ab intimo ſinus Puteolorum receſſu in con
riū Adriatici littus, à qua parte fertiliſſimus C
par

Campaniæ ag. 2.

Cumæ.
Vulturnus.
Capua.
Lyris.
Ostia.
Roma.

niæ ager aperitur. Inq; littore situm vetus op
dum Cumæ, amnis Vulturnus. Intus Capua
quę Hannibalem fatigatum victorijs, luxuat
e otio perdidit. Vltra quam Lyris amnis maxi
is, Latinorum tractum à Campano disterm
t. Deinde in littore sita Ostia; supra quam Ro
a iacet interfluo Tiberi, quam Plinius secũdus
muli ętate adeo angustam fuisse tradit, vt tres
ntum portas, aut (si plurimas tradẽtibus creda
) quatuor habuerit: ętate autem sua trigintase
em amplius: sed & posteros principes auxisse
m & pomerio addidisse constat. Certum autẽ
lli vrbium vnquam tale imperium contigisse.
uod ne perpetuum esset, primum ciuilibus di
ordijs perculsum, occupata mox libertate, im
ratoribus magna parte malis cessit, quorum li
dine & fastu cum violarentur leges, ciues tru
darentur, opes profunderentur, neque multus
t ęquitati aut honestati locus esset, factum est,
ex publicę disciplinę casu, imperij pariter vires
anguerint, fœderatę gentes rebellarint, limites
arbaræ nationes occuparint, prouincias vasta
nt: postremo & ipsam Italiam ingressi, vrbem
perij sedem semel iterumque captam diruerint
roinde hoc vitia potuere, vt inuictum ab alijs
gnum seipsum ferre nequierit, ita demum fra
is rebus, vt pręter nomen & rerum gestarum
emoriã hodię nihil extet q̃ agnosci facile queat
mplissimo qdẽ Germanię imperio hũc honorẽ
aiores nr̃i tribuerunt, vt Romanũ dicere, & tã
otẽtis quõdã imperij memoria ceu fausta orna
voluerit, vt Germanorũ reges cęsaresq; hodie
omanorũ dicant, et Impatoris nomẽ etiãnũ vt
ustũ felix q; retineat. Quo noie hodie inclyt9 est
arolus ille quintus, non nobilitate solũ & maio
rum

rum gloria, verumetiam sua virtute & poten
magnus. Sed vt reliqua loco prosequamur, no
dum haud longe ab vrbe vltra tamen Aricia
oppidulum esse Foroappiū, seu vt Lucas ipsi
nominat Appij forum, per quod Roma profi
scentibus in mediterranea Campaniç iter est,
de Foroappij dicti Plinio lib.3. qui accolunt: si
alio in loco Foroclaudios censet, à loco qui Fo
Claudij dicitur. Tres Tabernæ autem proxi
Appij foro erant, iuxta quas Apostolus à Rom
næ ecclesiæ fratribus quibusdam, qui de eius
uentu nuntium acceperant, exceptus, & vel c
nis grauis, ductusq; à Centurione in ipsam v
deductus est. Et vt Lucas tradit cap. vltimo,
tim Paulo concessum vt priuatim habitaret, a
to milite à quo custodiretur, atq; ita toto bien
in suo conducto compeditum regnum dei pra
casse, nemine prohibente. Porro non hoc solu
egit pro summa cura & solicitudine sua captiu
Apostolus, vt coram doceret fratres humile h
spitiolum suum ingressos, sed ecclesias etiam A
atq; Europæ, quas aut ipse coram instituisset,
sui cooperatores & comministri Christum d
cuissent, missis Epistolis consolari, & falsorū f
trum blandiloquentia laborantes, sermone Eu
gelij puro, nec adulterato humanis decretis co
fortare, atq; ea ratione etiam posteritati consu
re perrexerit: non compedes ferro graues, nō c
stodia tot nominibus molesta, nuntium illum
uangelicum, spiritu plenum & tertio è cœlo d
ctum, remorantur, quin perdius & pernox in
ctum sibi ministerij munus summa cum fidu
fuerit executus. Scripsit autem ex vrbe eccle
Galatarum, Philippensium, Ephesiorum, Heb
orum, & Collossensium, sed & ad singulos et

vt

Appij forum.

Tres Tabernæ.

t ad Timotheum, ad quem ante quoq; ex Lao-
icæa Phrygiæ Pacatianæ scripserat, & ad Phile
nonem ex vinculis scripsit. Enimuero cum liber
sset antea quoq; eodem munere functus est, ne
eesset gregi Domini. Et ad Corinthios quidem
nte secundum suum in Græciam aduentum ex
phesо scripsit, præmissis quibusdam in Achaiã
uos ipse mox per Macedoniam erat secuturus.
Deinde scripsit iterum, quum relicta Corintho
& Macedonia iam tertium peragrata Philippos
rediisset, mox inde in Asiam soluturus, nec reditu
us. Quorum itinerum Lucas cap. 19. & 20. Act.
neminit. Pari modo & Thessalonicenses conso-
atus, cum ageret Athenis, binis literis suam illis
nentem aperuit, quum id temporis coram agen-
i facultas ei negaretur. Ex Nicopoli autem, quę
n Epiro est, iam antea Titum suum in Creta re-
ctum, quid facto opus esset admonuerat. Atque
æc quidem omnia seruus ille seruorum Christi
ber adhuc, cęterum in æstu, frigore, nuditate, fa
ne, interim & virgis cæsus, & tumultibus agita
us, emissusq; & elapsus breuiter, perpetuo vitæ
ericulo comitatus agebat, palam testatus quod
nterim docebat, Eam virtutem quæ ex fide est,
nfirmitate perfici. Notius vero quam indicari mul-
is opus sit de Petro & Paulo columnis ecclesia-
um Romæ supplicium sumptum, atq; illũ qui-
em cruci affixũ, hunc honestiori mortis genere,
uoniã ciuium Romanorum esset, securi percus-
um. Nec est (quod equidem sciam) ab historicis
roditũ, quod vlli ante illos propter Christũ Ro
næ interierint. Tiberiũ enim, cuius tempore no
nen Christianũ in sęculũ introiuit, accusatoribus
Christianorum periculum interminatum fuisse
Tertullianus scribit. Fortasse Caligulę pro ani-

mi malignitate furor non defuiſſet, ſed annis pau
cis imperio prçfuit. Claudius ingenij natura pla
cidi & tranquilli, ob exortum religionis diſſidiũ
vrbe tantum Iudços pepulit, nec atrocius ſçuijſ
ſe legitur. Nero igitur ſuam vrbem Chriſtian
primum ſanguine polluit, parum enim videba
tur Senecam & alios bene meritos mori iuſſiſſe
niſi crudelitatem ſuam grauaret impietas. Quan
deinde ſecuti pleriq; Imperatores, ad vſq; Con
ſtantini magni tempora, hoc eſt, ducentis quin
quaginta amplius annis Chriſti fideles per atro
ciſſima edicta propoſita nõ in vrbe ſolum, cuiu
eo tempore pientiſſimi paſtores erant, verũet
in prouincijs omnibus ingenti clade, prætere
nullo non ſuppliciorum ac pœnarum genere a
flixerunt. Leuiculum tum erat & tolerabile in
mia notari, damnari in metallum, & ad beſtia
cum quibus & Paulus in harena conflixit, ite
rebus omnibus ſpoliari, in exilium mitti, depo
tari in inſulas, in vinculis teneri, oculo effoſſo,
plite ſucciſo, mutilari: atrocius ſæuiebatur, & m
riades interim ſeruorum Chriſti trucidabantu
neq; aut ordini vlli, aut ſexui, aut ætati parceba
Nam martyria prope omnia quæ toto orbe ce
berrima ſunt, & veterum annalium memoria
coluntur, impijs illis vrbis Romæ monarchis
cepta referimus. Porro ne à Conſtantino qui
vſq; in Hieronymi et Auguſtini tempora res
ſtræ admodum tutç aut tranquillç fuerunt. A
mi principum varij & ancipites, multis mo
turbarunt eccleſias: ſed & Arriana factio, qua
Cçſarum maxime fauor exaſperabat (ipſo Cç
ſtantino demum Arriano) prçcipuarum eccleſ
rum Epiſcopos, Apoſtolicç regulç vnice ama
tes, non vexauit modo vinculis & exilijs, ſ
pr

orsus etiam ceu hæreticos (quibus tamẽ cum
reticis & Apostolicæ doctrinæ hostibus bellũ
at)extinxit, vt profecto non alia magis caussa
ntę potentię defectio(de qua prędixit Apostoʼ
s)accidisse videatur,q̃ quod post orbem terraʼ
m tot cladibus iniurijsq; afflictum, demũ etiã
ygantum more cœlo bellum indicere, & conʼ
a Christum Dominum arma sumere Roma fu
it ausa. Et de ea quidem hactenus: nunc reliqua
ca ad Varum vsque paucis indicanda. Trans
iberim in Occasum, oram legentibus ager Viʼ
:biensis occurrit, in quo veteres quondam poʼ
uli Falisci: deinde Hetruscorum in quo Volater
ni. Et Senensis hodie regio, oppidum intus Pe
sia vetus, & Arretium. Mox iuxta Arnum
uentini, vbi hodie Florentia est, Arno amni im
osita. Ab ea in Apœninum recedens Pistorium
iam Plinio memoratum. Inde intra Arnum &
sarẽ amnes clarissimę vrbes Pisa & Luca, neu
a maritima, sed à littore Pisa remotior: inde ad
acram fluuium reliqua Hetruscorum loca vaʼ
e quondam habitata Plinio, qui Vmbros, Pelas
os, Lydos, Tyrrhenos à rege cognominatos
nde et mari nomen)mox Thuscos tenuisse tra
t. A Macra qui finis est Hetrurię adusque Va
m Ligures iacẽt, quorũ clarissima hodie vrbs
enua cum portu memorabili. Varo autem ap
osita Nicœa est, quã haud longe dissiti Massiliẽ
s olim condidere, finis Italiæ.

AFRICA IN VNIVERSVM.

ANtequã de Africa per partes dicerem, viʼ
sum est mihi è re futurũ, si pris vniuersam
delineauero, q̃ deinde rectius partes, maʼ
ime aũt quę altrinsecus in mediterraneũ vergũt

accipi & mandari memoriæ possent. Igitur par
illa habitatæ terræ, quam nos Africam Græci L
biam vocant, à Meridie & Austro minus explo
rata veteribus fuit, partim quod vastissimis sol
tudinibus distincta, multis locis impermeabil
est: partim etiam quod à paucis quorum quide
vetus extet memoria, magis circumnauigata c
ditur quâm perspecta aut propius cognita, vt n
iniuria illius partem ceu incognitam Cl. Ptol
mæus non admodum vetus author præterieri
nulla eius mentione prodita. Memoratur quid
inter præcipuos ex veteribus Hanno Carthag
nensium dux, quum res Punicæ florentissimæ
sent, à suis exploratum missus, & a Gadibus
finem Arabiæ circumuectus, nauigationem ea
scripto prodidisse, velut scribit Plinius. Et post
Eudoxum quendam, Prolomæum Latyrum r
gem Alexandriæ profugientem, sinu Arabico
gressum per hoc pelagus quo omnis Africa an
bitur Gades vsque peruectũ esse, ex Nepotis a
thoritate Pomponius libro tertio tradit. Ante
Polybius Annalium scriptor, quũ a Scipione A
miliano tũ in Africa agẽti classem accepisset sc
tandi gratia, magnam occidui littoris partem
git. Quorum omnium fidem redimit recens e
perientia vastissimæ nauigationis, qua princip
Lusitani ex India quotannis omne genus aron
tica & merces Vlysipponem reportant, tota s
mel quanta quanta est Africa circumnauigata,
ad fauces ferme vsque Arabici sinus explorato
tore, vt vel hac a parte auaritiæ & luxui, magn
alioqui rerum humanarum pestibus, gratiam a
quam debere videamur, quod illam orbis par
tot sæculis intactam nobis reclusere, & nutan
veteris historiæ fidem toties repetito testimon

ab om

ab omni erroris suspicione liberarunt. Ergo tri-
bus à partibus, Oriente, Meridie et Occasu, Oce
ano Aethiopico, & vbi in Hispaniam & fretum
reclinat etiam Atlantico cognominato, Africa
clauditur, parte quæ in Septentrionem spectat,
mediterraneo mari excepta. Sed & Nilo quà in
Aequinoctialem ortum patescit, ab Asia & Ae-
thiopicis gentibus iuxta sinum Arabicum posi-
tis finitur. Breuior quidem hac parte quàm Eu
ropa, cęterum in Meridiem recedens ita lata, vt
ne conferri quidem ei vllo modo Europa possit.
Quippe quę ex recenti obseruatione latitudinis
tantum vltra tropicum parallelum Capricorni
egrediatur, quantum intimus Adriatici sinus an
gulus à Solstitiali circulo Cancri discedit. Neque
de hoc dubitandum esse arbitror, quum cognitio
latitudinis terrę marisue tam facilis & obuia in
omni loco existat. Quãquam autem ad hunc mo-
dum patet Libya, & ingenti procursu terrarum
gentes plurimas sustinet, tamen omnium terræ
partium minime est pro magnitudine sua habita
tione frequens: & non paucis in locis qui habi-
tant, pręter effigiem & linguam nil habẽt quod
hominem exprimat, adeo agresti & inculto vitæ
genere degitur. Constat sane fabulosam eam vn-
diquaq; esse, maioremque eius partem intra solis
tropicos contineri, qua vel sola caussa squalere
tot locis & deserta esse creditur. Neq; alia orbis
pars est, quę hominum commertia minus ferat,
& longius alicubi summoueat. A quibus incom
modis maxime aliena Europa, etiamsi impar ma
gnitudine, frequentia tamen & coitu mortalium
ipsam etiam Asiam vincit, quę tametsi longe est
cultior Africa, tamen & ipsa multis locis deserti
or videtur, nisi quod re ipsa vasta magis q̃ deserta
 alicubi

alicubi cultorem non habet, cui tamen sui potiun di copiam facere videri possit. A qua tamen benignitate in tãtum abest Libyę tellus, vt plurimis in locis eius si maxime velis & cupias nulla prorsus occasio figendarum sedium sese offerat. Cuius rei plures caussę sunt, sed pręcipuæ aquarum inopia, solum puluere ceu cinere inane & flaccidum, moles arenarum periculosæ, quę dum ventis agitantur perinde atq; in pelago procellę fluctuant. Postremo malefici generis bestiarum (quo maxime malo Africa vexatur) tantus prouentus, vt alicubi ne fertilis quidem ager prę illis coli aut habitari queat, alicubi ęgre, nec nisi ocreatis arare aut colere, atque hoc vel solo pręsidio serpentum morsus eludere liceat. Qua vel præcipua caussa verisimile est Ceruos Africam non gignere, quoniam hoc animal serpentes extreme odiat. Plinius author est libro decimo, maiorem partem animalium in Africa æstate nõ bibere ob imbrium penuriam, & si quibus captis aqua præbeatur ad potum statim ea mori, mirifica profecto naturę prouidentia, hac à parte ceu munere quodam penuriam sarciẽte, vt teneri interim terrę queant. Quod ad arenosa illa inuolucra attinet pereleganter exposuit Iulius Solinus, testatus etiam in terris Syrtes esse, nihil minus illis quas procellę conuerrũt in pelago funestas. Refert enim libro vltimo Strabo Cambysis exercitum in Æthiopia arenis vento agitatis periclitatum esse. Et Herodotus Psyllos veterem in Africa gentẽ, in Austrum progressos cumulis arenarum opertos perijsse tradit. Neque est vt ceu indignam fide historiam suspicemur, cum nostri plęrunq; in hyeme similia patiantur à niuibus, vbi densas & recenti à casu volubiles eas Septentrio exagitat.

Nunc

nc vt quàm distinctissime situs Libyę accipia
, animaduertendum ab Occasu eam in Ortum
lante monte in duo primum latera diuidi, quo
n alterum in Notum, vt dixi, excurrit, alterũ
uiori spacio in mare Mediterraneum desinit.
uicquid vltra eum Meridiem versus iacet, vno
mine Æthiopicis gentibus tribuitur. Quod ci
in Boream vergit, commodius iam & agro
tiliore habitatur, ante in regna, paulo mox à
omanis eam partem occupantibus, in prouin-
s distinctum: cuius potissimum nomina sunt,
occasu Mauritania, hinc Numidia, deinde quę
oprie Africa, demum Cyrenaica regio, de qui-
s infra singillatim dicemus. Atlas ipse immani
s, & supra quam facile credi possit altis iugis
tollitur, ab Occasu exortus vbi & Atlantico
ceano nomē imponit, inde perpetuo dorso va-
flexus, in Ortum & Nilum egreditur, quaq;
gyptum ab Æthiopia dirimit, Erythręum eti-
mare attingit, & nunc in Boream, nūc in Au
um excurrens hinc inde innumeras gentes di-
rminat, breuiterque hoc sibi regnum in Africa
ndicat, quod in Asia Taurus, in Europa Alpes
ssident. Suetonius Paulinus (quem consulem
inius vidit) primus Romanorum ducum eum
ontem spacio aliquot milium transgressus, in-
r cętera prodidit Atlantis verticem altis etiam
tate niuibus operiri, manifesto altitudinis ar-
umēto. Iuxta quem qui ab Austrino latere pro
ius adhabitant Æthiopes, magis mansueti cul-
q;, nec tā sunt colorati q̃ interiores. Et ad Occa-
im quidē Oceano proximi Hesperij dicti varijs
ētib. distinguūtur, sed pręcipue tū Terotæ, Pe-
rsi, Berini, ob frequentē Elephātorū venationē
pore abundantes, præterea Nigritæ & Gætuli,
 qui

qui in littore purpuram et muricem capiunt, o
nium ad tingendum efficacissimum Pomponi
Contra vero in Ortum solis expositi, qui Æth
pes sub Ægypto cognominantur, longe omn
terrarum Æthiopiæ frequentissimam & cultis
mam partem colunt: eam enim Nilus quotann
quemadmodum & Ægyptum irrigat. Mela s
bit plus auri apud hos esse q̃ apud Persas, atq;
de re (vt semper pretiosiora existimantur quæ r
riora) ære ceu auro apud eos exornãtur, auro v
cula fontium fabricant. Sed & oppidis plurim
& regno etiã, quod & Ægypto imperauit quo
dam illustres fuerunt. Nec esse vlla in parte Af
cæ frequentiorem elephãtorum venationem o
pida aliquot testantur, quibus inde imposita fu
nomina. Supra illos feri iam & agrestes Trog
ditæ ideo specus pro domibus effodiunt, quod
los æstiuus ardor minus penetret, ac terris rec
ptus aër minus ferueat. Vicini illis sunt Ichthy
phagi, qui piscibus, & Anthropophagi, qui ca
ne humana vescuntur, inter quos Græci & Op
ophagos nominant, quod serpentibus vesci hu
genti vulgare sit. Neq; fabulosa in totum vide
debent, quæ de his gentibus veteres prodider
nam vt Græcorum in mentiendo leuitatem sin
mus, satis constat Æthiopiam à Ptolomæo Ph
ladelpho rerum insignium diligentissimo scruta
tore, cuiq; ad eam rem neque opes neque hom
nes (Rex enim Ægypti fuit) defuerunt, excussan
esse. Deinde & Romanis armis tempore Augu
sti duce P. Petronio equestris ordinis præfect
Ægypti exploratam. Postremo & à Nerone te
te Plinij, quum Æthiopicum bellum cogitaret
militibus Prætorianis cum tribuno ad explora
dũ missis lustratã. Super omnes autẽ Iubæ Ma
ritani

itaniæ regis in hiſce locis perquirendis annotan
dusq; ſingularis diligentia extitit. Iam & negoti-
atoribus noſtris proximis annis explorata quæ-
dam magna fide referuntur. Eſſe videlicet alicubi
Æthiopes nudos & inermes, quos Gamphaſan-
tes Pomponius vocari ait, armorum omniũ igna
ros, nec vitare tela peritos, nec iacere, & obuios
fugere conſuetos. Contrà alios arcus gerere, &
ex piſcium oſſibus telorum venabula conficere
tanta duritie, vt non minus ſaucient q̃ ſi ex ære fer
roue eſſent: eum vero morem Inſularibus Atlan-
tici propemodum peculiarem eſſe, neq; alio ma-
gis armorũ genere vti. Alicubi & Anthropopha
gos feris moribus, nec vllo cultu, ſed & promi-
ſcua cõnubia audiri, quod de Garamantibus ve-
teres retulerunt, aliaq; id genus compluſcula me
morant, quæ dies ipſa cura principum & diutur-
niore cum illis gentibus cõmertio hauddubie cla
riora certioraq; efficiet. De monſtroſis hominũ
formis, & quod quidã lingua, alij labris careant,
multis pro eloquio nutus ſit, præterea homines
reperiri quibus vnus tãtum in fronte oculus, rur
ſum quibus nullũ caput, ſed in pectore oculi exi-
ſtant, nondum audio cõpertum, q̃q̃ freq̃ues eſt
illorum apud idoneos ſcriptores mentio: vt inte
rim tutiſſimum ſit Auguſtinũ ſequi in Africa na-
tum, qui libro de Ciuitate Dei octauo mõſtroſas
gentes nullas eſſe exiſtimat, aut ſi ſint, homines
non eſſe, aut ex Adam ortos ſi homines ſint. De-
us enim (inquit) creator omniũ, qui vbi & quan-
do creari quid oporteat vel oportuerit ipſe nouit
ſciens vniuerſitatis pulchritudinem, quarum par
tium vel ſimilitudine vel diſſimilitudine conte-
xat. Inter illas autem Orientis & Occidẽtis Ae-
thiopes, intermedia loca aut exuſta ſunt, aut are-

nis obducta, aut infesta serpentibus, Pomponio
Plinius tradit, inopia aquarum fieri vt ad pauco
amnes animalia innumera cōgregētur, inter qua
quum varie fœminis cuiusq; generis mares au
vi, aut voluptate misceantur, multiformes ind
partus cōstare. Vnde vulgare Græcis dictū ma
nauerit, Semper aliquid noui Africā afferre. Pro
fecto gratiā aliquā illi regioni varietas animanti
conciliaret, etiam monstrosa, si ex illis nulla no
xia æderentur, & isto malo in totū Africa carere
At vero & basiliscum gignit, & Catoblepā, n
grandes bestias, quę tamen visu hominem inte
mant. Paruum animal est scorpius, sed quo in L
bya nihil nocentius reperiatur, vt taceam quant
ab anguibus mali iter agentibus, quantum à leo
nibus, pardis, & alijs id genus feris animalibus
quorum Plinius & Solinus meminerunt, peric
li immineat. Salustius certe grauis author plure
mortalium in Africa bestijs quàm morbis inter
re scriptum reliquit. Atq; hæc quidem genera
tim de Africa.

MAVRITANIA.

NVnc eius lateris quod citra Atlantem est
partes, vt ante à nobis enumeratæ sunt, r
sumemus. Prima et maxime occidua Ma
ritania, à Mauris vetusta gente nominata
ab Ortu Mulucha celeberrimo amne terminatu
qua lōgissime abit in Austrum Atlanre mōte, cu
ius ante meminimus, excipitur: inter quē & fre
tum Herculeū latissimo littore pelago in Occa
sum obuersa, fre quētibus sinibus & promonto
rijs distinguitur. Nusquā autem fertilior aut cul
tior q̄ à freto & littoribus illis quæ mare Iberic
à Septētrione alluit, quanq; & opposito in litto
re Oceani fœcundi soli & vinetis maxime fertili

exista

ſtat. Amnes habet nauigabiles: & præter At-
tem ſeptem montibus attollitur, qui continen
& quaſi de induſtria in ordinem expoſiti ob
merum ſeptem, ob ſimilitudinem Fratres vo-
ntur, ſicut Pomponius proxime Mauritaniam
tus tradit. Fretum Gaditanum cognominatũ
loco duas orbis partes, Africam ſcilicet & Eu
pam diſterminat duodecim milibus paſſuum
gitudine: nuſquam interim latius decem mili-
s paſſuum: inter Mellariã autem Bethicæ &
auritaniæ promontorium, quod Album dici-
, non amplius quinꝗ milium paſſuum latum,
Graculæ iuxta geniti authoritate Plinius aſſe-
In ea duo promõtoria ſunt è regione poſita,
orũ quod Africæ eſt Abyla, quod Europæ Cal
dicitur. Porrò ea montium forma eſt, vt cohæ
e aliquando videri poſſit, atꝗ inde vulgo per
ſum Herculem montem perfodiſſe & Ocea-
m terris immiſiſſe, ob quarũ rerum memoriã
os montes indigenæ Herculis columnas dixe-
t. Hæc eſt Mauritania cuius Bochus ille rex fu
qui in Iugurthino bello tam varius & verſu-
s, demum Iugurthę proditi magna cauſſa fuit,
uo Bochiana dicta regionis pars qua in Ortũ,
emadmodum pariter regio nomine Bogudia-
extima, quæ in Atlanticum & Occaſum ver-
, antea Sitiphenſis ab oppido Sitiphi, poſt au-
n Tingitana ab perueteri oppido Tingi appel
a, quum prouincia eſſe cœpit, quod ſub Caio
aligula factum eſt, ſicut & Bochiana mox Cæ-
ienſis dicta, diu enim regum nomina obtinuiſ-
Mauritaniã etiam Plinius author eſt. Oppida
bere compluſcula dicitur, ſed parua, inter quæ
Coloniæ fuerunt ab Auguſto & Claudio Cę
e aliquando mutatis itidẽ nominibus deductæ
Plini-

Plinius tradit libro quinto, populorũ Africę
pidorumq; nomina vel maxime ineffabilia
præter q̃ ipsorum linguis: & aliás castella fe
inhabitare ait. Sed in Oceani littore pręcipua
dam Iulia Cõstantia, Augusti colonia, in qua
noratus ille episcopus fuit qui ad Arcadiũ q
dam exulem epistolã de rebus aduersis pro C
sto ferendis hortatoriã scripsit, authore Ger
dio. Hodie pars huius quæ freto est proxima,
gibus Hispanis paret, interiora Sarraceni ter
quorum ditionis est fermê reliqua omnis h
littoris Africa. Non tacendum autem hoc l
Mauritaniam ætate Augustini, & ante eum C
priani celeberrimas ecclesias piosq; & erud
viros episcopos habuisse, id quod non vno in
co innuit Augustinus. Habet adhuc quosdã
ctus ille Bethicæ proximus: & est verisimil
lijs itidem locis Africæ Christianum nomen
prorsus interijsse.

NVMIDIA.

A Mulucha ad Ampsagã vsq; fluuium N
midia extenditur, Pomponio. Plinius
Ptolomæus eum tractũ prouincię Ca
riensi tribuerunt, & ille supra Ampsagam Nu
diæ loca censet, quæ in minori Africa Mela
tuit, nullo sanê errore, cum in locorũ gentiũq;
amnium descriptione illis conueniat, dimensi
finium (qui sępissime variant) tantum diuersis
bis Pomponium sequi placuit, veteres max
limites indicantem, qui postmodũ redactis in
uincias terris illis confusi fuerint. Nomen reg
ni à Numidis datum, quos & Nomodas di
Plinius ait, à permutandis papilionibus, inap
sua, hoc est, domus plaustris circũferentes, q
eleganter Silius reddidit lib. 3.

Nulla domus, plaustris habitãt, migrare p̃ arua
Mos, atq; errantes circumuectare penates.
Horũ pars Massyli, qui & Massesyli dicti, equorum nobilitate memorati. Inter oppida autẽ precipue sunt celebria Cirta opulentissima quondã, & duorum regum Syphacis & Iubæ, vt Mela tradit, domus: quorũ prior tertio bello Punico à Scipione captus, & (si Polybio credimus) in triumpho ductus, alter in Cæsaris Dictatoris bello ciuili, quia se partibus socium præbuisset, extinctus est. Strabo libro vltimo tradit, Cirtã postea Micypsæ Masinissæ filij opera maxime munitã & frequentẽ factã esse. Est & Arsenaria, & Cartenna illa quæ Victorem episcopũ habuit, qui librum cõtra Arrianos scriptum Genserico Vuandalorum regi porrexit. Vuãdali enim (vt & hoc obiter indicemus) ab vltimis Germanię finibus egressi, cum Gratiano imperante primũ in Gallias venissent, mox paulo Pyreneo superato Hispaniã ingressi, prouinciam Bethicã occuparunt, ex qua non multo post diui Augustini ætate, angustijs Gaditanis supatis rege Genserico celebri & rei militaris maxime perito viro, circiter annũ salutis. CCCCXXXI. in Mauritaniã traiecerũt, atq; inde in reliquas prouincias penetrantes, optimis & frequẽtissimis locis eius tractus sunt potiti. Quin & Carthaginem ceperunt, & cum armis pelli non possent, pacis eos cõditionibus Imperatores mitigarunt, quare voti compotes facti, Africam non minus septuaginta quatuor annis tenuere. Ex maritimis oppidis maxime clarũ fuit Iol ante dictum, postea coloniæ iure à Claudio Cæsare donata, eiusdem iussu deductis veteranis Cæsarea vocata est, vnde prouincię Cæsariensi nomen. Augustus eam vrbem Iubæ Ptolo

mæi patri, cuius de Libycis rebus historia exti-
tit, donauit. Supra Cæsareã Icosium est, à Vespa-
siano coloniæ iure donatũ, Solinus à viginti Her-
culis comitibus conditum, & ea caussa Icosiũ di-
ctum autumat. Amnes præter Ampsagam Nu-
midiæ præcipui Sordabale, Ancus, Nabar, Pom-
ponio. Plinius enumerat libro. 5. cæterũ duriuscu-
lis & è Barbaro deflexis nominibus, antea præfa-
tus vix ea effabilia esse, præter quàm ipsorum lin-
guis. Quod ipsum Hermolaus confirmans, bar-
bara locorum vocabula ait, non modo inepta &
aspera, sed etiam ineloquibilia esse, nec semper eo-
dem sono vtraq; lingua efferri consueuisse. Non
tacendum hanc esse Numidiã, quã Donatus Hæ-
reticus Constante & Cõstantino imperantibus
grauissime perculit, tanta dissensione excitata, v-
à verbis ad verbera etiam atq; arma deueniretur.
Docebat ille, se suosq; Ecclesiæ Catholicæ com-
munione contineri, reliquos omnes extra Eccle-
siam esse. Præterea nugabatur, à cæteris in perse-
cutione scripturas Ethnicis traditas, soliq; sibi iu-
sticiam vanissima iactatione arrogabat, reliquis
omnibus ecclesijs ad eum ferè modum contemp-
tis, quo hodie Catabaptistarum conciliabula so-
lent, quibus & ipsis nihil recte fit, nisi quod ips-
faciunt. Hæc vesania cum Augustini temporibus
maxime grassaretur, & essent ex nostris, qui tol-
lendos de medio Donatianos putarent, nec ma-
gistratus inhortari, nec principes implorare de-
sisterent, vir ille doctissimus, & inter Africæ to-
tius Episcopos summa authoritate præditus, n-
quid præfractius indigniusue (vt fit plerunq; cõ-
tentionis ardore) Catholici præsumerent, néu
illorum precibus excitati principes, seuerius q̃
par esset in Donatistas animaduerterent, ad scri-
bendũ

ndum appulit animum, ratus hoc suo consilio
od Christiana & moderatione & innocentia
xime dignum esset, sese assecuturum. Et prius
idem ad spectabilem virum Bonifacium co-
tem, qui ab Honorio missus Numidiam admi-
trabat, amice egit literis, subindicans Episco-
nullum ius esse quenquam cogendi, sed legi-
s id Imperatorum tantum licere, duntaxat in
s, qui de errore scripturis conuicti essent. Præ-
ea à Theodosio in Donatistas latam legem,
c maxime caussa probat, quod pro Christiana
nsuetudine supplicium illis capitis non inten-
ret, sed pecuniarijs tātum damnis arceret. Quā
ntentiam & in libro ad eundem Bonifacium
Donatistarum correctione scripto repetit, te-
tus, in priuato & prouinciali Concilio sua se
ntentia obtinuisse, Non hoc esse apud Christi-
os Imperatores agendum, ne omnino non es-
nt Hæretici, quum ex Pauli vaticinio hæreticos
e oporteat, sed si qui essent qui immitius Ca-
olicos agitarent, ij lege Theodosiana decem li
is auri mulctarentur. Ita enim, inquit, existima
mus eis territis & nihil tale facere audentibus
osse libere doceri & teneri catholicam verita-
n, vt ad eam cogeretur nemo, sed eam qui si-
formidine vellet sequeretur, ne falsos & simu-
os Catholicos haberemus & cęt. Certe co-
ndi facultatem Principibus permittit, sed in
s tantum qui canonicis scripturis de errore
ent conuicti, nec nisi ære mulctandos innu-
In Epistola autem ad Donatum proconsu-
n Africæ palam sentit, nulli Episcoporum li-
re hoc animo esse vt quantumuis pertinaci-
r erranti pœna capitalis irrogetur, sed illius
ficij esse, vt intercedat, & hoc vnice curet,
quo

quo qui errat, in ordinem sanę doctrinæ redu
tur: poteſtatem enim miniſterij, qui Epiſcop
proprius eſt, ædificationis eſſe non deſtructio
Sed & cum Donatiſtis ſcripto egit, videlicet V
centio & Petiliano principibus factionis, mor
habuit publice coram Eccleſijs diſputandi, N
rijs excipientibus, quę vltro citroq; in mediū
ſent allata. Id quod ex Actis eius cum Emeri
quæ hodieq; leguntur, clarum eſt. Cęterum c
Petiliano Donatiano diſputaturus, primum p
ponit, quod per orbem vniuerſum credentes
Ieſum, corpus Eccleſiæ conſtituant. Mox ne c
contentionem hominū decreta & ſanctiones
rerent, teſtatur, ſe nō recepturum, q̃ quod ſcri
ris cōſtiterit. Tertio enim capite, Non audiam
inquit, Hęc dico, Hęc dicis, ſed audiamus, Hę
cit Dominus. Sunt certe libri Dominici quor
authoritati vtriq; conſentimus, vtriq; credim
vtriq; ſeruimus, ibi inquiramus Eccleſiā, ibi
quiramus cauſſam noſtrā. Et quinto capite eiu
libri, dicturus de Eccleſia, primum non huma
documentis, ſed canonicis ſcripturis vult nego
agi. Deinde ne omnibus quidē ſcripturarum
cis, ſed clariſſimis & manifeſtiſſimis, per quę
obſcure dicta explicari, aut ambigue tradita
ſolui queant. Arbitrarias autem Allegorias r
cit, nec admittit Iudices quantumuis acutos,
ipſa ſcripturarū claritate nititur. Nec vllo mo
Epiſcopis etiam Catholicis conſentiendum e
ſtimat, ſicubi decepti errore, cōtra Canonicas
pturas aliquid ſentiāt. Quę enim ad fidē attin
inquit, nō ex Concilijs cōtendentiū Epiſcopo
ſed ex canonicis literis vindicanda ſunt. Ac e
quidē in modū cum Donatianis Auguſtinus.

AB Ampſaga & Metagonio proximo illius oſtijs promontorio,ad vſq; Philenorum aras,regio iacet,quę quoniã cultiſſima eſt,& clariſſimis quondam frequens
rbibus,lacubus etiã amœna & irrigua magnis
uminibus,Africæ nomen proprie ſibi vſurpa-
t.Punica bella eã,poſt deuictam Carthaginem
triuerãt.Cęterum vbi Romanorum colonia fa
a eſt,iterũ creuere opes,& veteris glorię atq;
otentiæ veſtigia quædam relicta ſunt.In hanc
thlas mõs,velut ardoris pertęſus,altis aliquot
gis ſuis immittit:quodq; Italię Apœninus,hoc
ſe ea parte ſuæ Africæ præſtat,hoc vno malo in
ommodus,quod beſtijs ſæuit,quarum ferê per-
etuus altor exiſtit.Efficit autem hoc ſuo flexu,
etiam vltra Athlantem Africa ad vſq; Ni-
rim fluuium excurrat,Plinio & Ptolomæo.Lit
ra aliquot ſinibus flexa ab occaſu, in promon-
ria exeunt.Quorum primum Metagonium, à
uo Metagonitis terra cognominata videtur,
Iaſiniſſæ quondam Scipionis liberalitate con-
adita,quam in Numidia ſua cenſet Plinius. Nã
Ptolomæus Numidiam illic nouã facit,ſed Põ
onio hæc omnia Africæ tribuuntur. Sequens ꝓ
ontoriũ Candidum dicitur,mox Apollinis co-
nominatũ,& proxime eum ſinum in quo Car-
ago eſt,omnium eminentiſſimum promonto-
ĩ Mercurij,ad quod ab Oſtia Italiæ,non longi-
bidui nauigatio eſt molliſſimo flatu,vt annota
t Plinius. Inde duo ſinus alte ſe in terras recipi-
nt,ſed infeſti ambo nauibus & Syrtium breuijs
fames.Amnium precipui Rubricatus Ptolo-
æo dictus,in ſinum Hipponenſem influẽs.De-
de ex penitiſſimis Athlantis iugis exortus Bra
da,qui iuxta Vticam mare ingreditur,ſerpente

illo memoratus, quem Attilius Regulus prin
Punico bello multa suorũ clade, machinis bel
cis cõfecit, cuius exuuias. CXX. pedum long
tudinem habuisse Orosius quarto lib. tradit. E
& Triton celebris ex Athlante in paludẽ Tri
niam lapsus, atq; inde in sinum Syrtis minoris
fusus. Sed longe celeberrimus Cyniphs, ex de
tis veniẽs, & per Masas veterem Africæ gente
elapsus, inter Syrtium sinus pelagus ingreditu
Vrbiũ quas memorare operæpretiũ sit, ab An
saga fluuio in Metagonitide Sicca Plinio. Cu
olim celeberrima Ecclesia, Siccensis cognomin
ta, clara Arnobio Rhetore, Lactantij Firmia
præceptore, qui sub Diocletiano & Constanti
vixit. Hunc Hieronymus tradit conuersum
Christum, diu suspectum Episcopis fuisse, ob c
um, quod antea tam acerbũ in nostram religio
gesserat, qua re animaduersa ipse luculentissim
aduersum Gentes libros ceu testes non simula
fidei suæ, in lucem æ diderit, qui Hieronymi æ
te extiterunt. In littore autẽ Hippo Regius co
nominatus, Diuum Augustinũ Episcopum h
buit, bene de religione meritum virum, qui cu
in Africam tanta vi hominum Vandali duce G
serico irrupissent, & post multa capta oppida i
sum etiam Hipponẽ graui obsidione cinxisse
septimo obsidionis mense mortuum ferunt. V
Kalend. Septembres, anno ętatis. LXXV. q
XL. annis Episcopatum gessisset, Anno vero
lutis. CCCC. XXXIII. authore Prosper
qui eum perpetuum gratiæ Christi, contra op
nostra & arbitrij libertatem defensorem fu
tradit. Fuit & alius hoc tractu Hyppo, sed Di
rhitos, quod in vdo & palustri solo esset cogn
minatus, Inde Vaga oppidum, à quo Vagen

cti Plinio. Silius,
um Vaga & antiquis dilectꝰ regibus Hyppo.
iscopum habuit Augustini ætate, Maximianũ
um, adeo indigne Donatianorum inuidia tra-
ũ, vt Theodosium adpellare fuerit compul-
. Vtica nota est, in qua iunior Catho mortem
i cõsciuit ne in manus veniret Dictatoris, mag
profecto insania, & quam indigne Romana-
n rerum scriptores virtutis nomine celebraue
t. Proxime Vticam Carthago sita est, à Phœ-
ibus condita, florentissima quõdam totius A-
cæ vrbiũ, quippe quæ nõ Africæ solum maxi-
æ parti, sed & Hispanicę oræ, quæ à freto ad
renæum vsq;, maritima decurrit, imperauit,
ò & vrbes peperit, & colonias deduxit, Car-
gine in Hispanico littore quæ noua cognomi-
ta est, condita. Illam autem clarissimam ciuita-
n ferunt à Scipione captã & incensam. XVII
bus continuis arsisse, vt inde facile sit æstima-
eius magnitudinem. Strabo libro vltimo pro-
, muro eam trecentorum sexaginta stadiorum
gitudinis complexam fuisse, in medio autem
è arcem extitisse quam Byrsam vocarunt. Mi-
n autem, posteris sæculis reflorere eam prin-
um Roma. beneficentia potuisse, quæ sic di-
ta, sic disiecta, vastataq; fuit, vt omnis muralis
is in puluerem comminutus sit: sed refloruit ta
n, & intra ipsa abolitæ vrbis vestigia, noua e-
cuit. Augustus Cæsar situ loci captus, & me-
oria veteris cladis velut misertus Coloniam
n deduxit, ciuibus & veteranis eò ad habitan-
m missis, à quo tempore ita armos extulit,
celebritate nulli eius tractus vrbium cesse-
. Tradunt & Adrianum magnam illi opem
isse, à quo Adrianopolis dicta fuerit, & Co-

modū Imperatorē fauiſſe vrbi quam Alexand
Comodianā appellari voluerit, ſi Lampridio
dimus. Cæterum ipſa affectatæ gloriolæ explo
vocabulis, cum vetuſtarum virium parte non
Carthaginis ex integro ſibi vendicauit: nec v
deinceps ſęculo fidiſſimam ſe cultricem Ror
no imperio præbuit, parentē agnoſcens vrbe
cuius antea tot annis æmula fuiſſet, Demum
riante rerum ſtatu, ſub Theodoſio illo, qui an
cum Honorio patruo ſuo aliquot annis impe
præfuerat, à Vandalis Germanica gente & C
ſericho (cuius ante meminimus) duce capta
Anno Chriſti. CCCC. XLIII. Chriſtiani t
erant Vandali, ſed Arriani, & qui orthodoxis
gens in Africa negotium fecerint. Sed toleral
erat diſſidium partiū quæ Chriſtū vt commu
Dominum profitebantur, & ſpes fuiſſet arb
ſcriptura concordiam inter eos coaliturā, quor
fides dominico verbo ceu ſacra aliqua anchora
teretur, niſi atrociora ſubſecuta fuiſſent. Siqu
Vandalis ſub Iuſtiniano, à Beliſario victis &
limario duce eorum capto, Perſæ inteſtinis Cl
ſtianorum bellis elati, Heraclio imperante, in
gyptum & Africam erumpere auſi, Carthag
ſemel iterumq; grauiſſime afflixere. Sed &
(prô dolor) ad ſua reuerſis, Sarraceni ſęuiſſim
& Chriſtianæ religioni vehementer infenſ
hominum genus, ſub eodē Heraclio circiter
num Chriſti D. C. VIII. ingenti vi hominum
ſuis illis Arabijs, Africam ingreſſi, præclaram
lam vrbem cum reliqua propemodum tota m
ritima regione, occupauerunt, & ad hunc vſ
diem poſſident. Porrô vt vetuſtiora proſequ
mur, genuit nobis Carthago Tertullianū pa
Centurione, quem nō dubitat erudítiſſimū
pe

pellare Hieronymus,quãq̃ infensus ei ob errata
quædam,quę illum tamen vt hominem procliue
rat designare. Habuit & Cyprianum Episcopũ
uius plenæ apostolico spiritu ad Cornelium vr-
is Romæ Episcopum(quem subinde,more ve-
eribus Episcopis familiari,fratrem vocitat) epi-
olæ palàm indicant,quanta dignitate & autho-
tate inter Africæ Episcopos Carthaginenses fu
rint.Quanq; illo sęculo syncera fraternaq; Epi-
coporum studia hoc solum spectarint,vt q Chri
o nomen dedissent,ita disciplinæ Christianæ vi
m omnem addicerent,vt mori etiam & testem
eritatis sanguinem fundere brauij & triumphi
co gloriosum ducerent. Summa tum infamiæ
ota erat,eum negasse,quantumuis exquisitis tor
nentis & supplicijs excruciatum,quem sacro in
uacro cum solenni mundi & carnis & satanæ,
nunciatione,esset confessus. Vt non alia magis
ecaussa tanta illi authori & sæculo de lapsis re-
piendis disputatio fuerit. Sed vt virtutum om-
ium,ita huius gratiæ pro Christo moriendi ex-
mpla in pastoribus erant eximia. Enimuero tur-
e & impium fuisset tanto ardore & conatu ad
ertamen inhortari milites Christi,aciemq; con-
a fidei hostes tanta circumspectione instruere,
uius,qui ductor ecclesiæ esset,primo in loco nõ
uderet consistere. O fœlicem illis,quantumuis in
peciem duris ærumnosis q; sæculis, Christiano-
um conditionẽ, Nihil tum in pastoribus simula
m,nihil insyncerum videbatur,& quanq̃ sub-
de pullulantibus vitijs,ceu morbis quibusdã,
bor curandi Episcopis augeretur(vt nullo vnq̃
mpore à nato Christo satanæ studia interquie-
erunt)tamen vt ingentem charitatis exercitati-
nem sileamus,hic fructus vel maximus inde il-
H 3 lis

lis redūdabat,quod in ſudore & ſolicitudine ap
ſtolicæ functionis detenti,ne reſpicere quidem
lis in tantis rerum turbinibus,ad auaritiam , am
bitionem,dominatum,luxumq; , fœdas nimir
pietatis peſtes,quibus ociosas & ſecuras ment
impoſtor ille fraudulentus illaqueat,vllo mom
to dabatur. Proinde beatiſſimus ille antiſtes , q
tanta grauitate,cura,ſolicitudine,hoc ſuam Ecc
ſiam docuit,vt non tantum Chriſto viuere , v
rum etiam ingruente perſecutione mori aſſueu
rit,exemplo confirmare quod docuiſſet volu
occiſus pro Chriſti nomine Valeriano & Gal
imperantibus,anno circiter quarto poſtquam
lectiſſimus frater ſuus Cornelius Galli & Vol
ſiani iuſſu Romæ eſſet interfectus Anno Chri
CC.L. Sed & Auguſtini ætate Aurelium h
buit Carthago clarum virum,cui libros ſuos
Trinitate ille inſcripſit. Memoratur & Euge
us orthodoxus præſul,cuius eruditæ aliquot l
cubrationes ad Hunnerichum Vandalorum r
gem ſcriptæ extiterint,ceu de ipſo tradit Genn
dius. Sed ad loca nobis reuertendum. Mediterr
nea Africæ Libyphœnices coluere,genus Pun
cum,vt ait Liuius,Afris mixtum . Quorum
Bizacenus ager amnem Bragadam transmi
tens,adeo fertilis,vt centeſima eum fruge fœ
reddere agricolis Plinius tradat lib.5. Alibi teſt
tus,eum agrū cum ſiccus eſt,nullis tauris ara
lem eſſe: contra vero vbi imbribus maduit, ta
benigne culturæ eſſe,vt vili etiā aſello,& à pa
altera iugi anu vomerem trahente proſcindatu
quod ipſum vidiſſe ſe Plinius innuit. Eſt & T
gaſta inter Africę oppida celebre,vbi ſe genitu
lib. Confeſſ. ſecundo tradit Auguſtinus. Eſt p
terea oppidū Madaurenſe Plinio,in quo natu
Apuleiu

puleium Platonicum ferunt. Sed & Meldita-
m, seu Miluitanum, quod Optatũ habuit præ
em qui ad Valentem & Valentinianum Aug.
ntra Donatianos scripsit, cuius in Catalogo
ipt. Ecclesiast. meminit Hieronymus. In tra-
ı littoris sunt pręcipue clara, Oea, Leptis, Ta-
ra, Neapolis, & Leptis altera, quæ magna co-
ominatur, prętetea Tapsus, Clupea, Zaina,
orum crebra in historijs mentio. Illud obiter
onendum ex Lepti tripolitana Septimium Sæ
rum Imperatorẽ ortum fuisse, virum per om-
ı magnum, si à Christianorum sanguine tempe
set. Nullos enim prorsus honores patiebatur
imperio suo venales esse, virtuti & bonis mo-
ous, non æri, emptisve suffragijs, voluit ad pub
as functiones patere viam. Gręcarum & La-
ıarum literarum, sed & Philosophiæ gnarus e-
t. Atq; vtinam his ornamentis tam vti pro glo
ı Christi potuisset, q̃ est illis contra pietatem
usus. Hic est Septimius qui Lateranum quen-
m ex amicis præcipuum ad tantas opes proue
t, vt mox ædes eius omnium in vrbe ob orna-
m & magnificentiam celeberrimæ haberẽtur,
Laterani ædes dicerentur: quod nomen hodi-
ıq; durat. Aedidit postea & Mauritaniæ Aemi-
num Augustum. Adeo nulla terrarum pars fu
quæ vrbi Romę non imperatores dedit, postq̃
ıatus authoritate posthabita, exercitus legen-
orum Augustorum sibi prouinciam arrogarũt.
ıpra Leptim Syrtes ipsæ intra vadosum & re-
orocum mare, æstu procellarum exundante,
certis sedibus leniter subsidunt, nec arena-
m cumuli alluuionis vehementia congesti,
ehendi ob incertas vices, neque caueri pos-
nt. Profunda enim redduntur, quæ paulô ante

Syrtes

vadosa erant, contra vero breuia innauigabilia
quæ ante nauigabantur. Qua varietate subin
alternante infamem eius littoris oram atrocit
periculi reddidit, plenis enim velis adactę naue
vadoq; illisę fatiscunt & subuertuntur. Haru
& Lucas meminit cap. 27. Actorum, quod n
in Cretæ mentione explicabimus. Duplicauit
tura malum, geminosq; in sinus condidit, qu
rum alter Carthagini propior, minorem, alter
Cyrenaicam inclinans maior spaciosiorq; ma
rem Syrtim amplectitur, quod terrarum inter
trăq; prominet, clarissimus amnis Cyniphs
iugis Athlanticis & desertæ Libyæ parte dela
sus pelagus influit. Neq; minus periculi est il
in locis, præsertim vbi maior Syrtis est, ab a
nis continentis, quàm pelagi, vento videlicet
tatis conuolutisq; turbinibus, quibus (vt ante
ximus) iter ingressum obrui suffocariq; cont
git. Mirandum autem in tanta locorum desert
rum vastitate, quædam esse insularũ instar, (St
bo Abases vocat) quæ cætera fertilitate vinca
Est iuxta alteram Syrtim Tacapa ciuitas in n
dijs arenis sita, solo super omne miraculum rig
ac fertili, biferam enim vitam bis in anno vin
miat. De qua re lib. 18. Plinius grauis in primis
thor prodidit. Sed & hoc dignum scitu in A
ca noctes maxime roscidas esse, eodem autho
magno argumento, hoc ipso solicitam fuisse
turæ prouidentiam, vt multis in locis vnius
nuriă cõmodi, alterius prouentu compẽsaret.
riores enim in Africa imbres cum sint, rorem
us illi pro imbribus dedit, ne humore cœli fr
fera Libyæ prorsus destituerentur. Non præt
eundum, etiam in Africa iuxta iam dictas Syr
& frequentem quondam Lotophagorum ge

em, Tripolim esse, à trium vrbium numero, Ta
hræ, Abrotani, Leptis magnæ, quarum paulo
upra meminimus, Africanam autem cognomi-
atam, ad diferentiam Syriacæ quam Tyrij, Sido
nij, Aradijq; obtinent, velut annotauit Hermola-
s. Ipsæ Aræ Philenorum medio ferme sinu Syr
is maioris appositæ, sunt finis Africæ, ac termi-
us quondam Carthaginensium regni positus,
uum inter hos & Cyrenenses de finibus esset
isceptatum. Cuius rei historiam Salustius in bel
o Iugurthino retulit, nec præterijt in Africæ de-
criptione Pomponius.

CYRENAICA REGIO.

CYrenaica regio & ipsa ad Africam perti-
net, quanquam ab Ægypti regibus aliquã
do gubernata: Plinius eam, quemadmodũ
& Pomponius, Catabathmo finit, (eo no
mine oppidum, cum valle repente conuexa inq;
Ægyptum inclinante, significãs) in totum enim
Ægyptus ad circumiacẽtes terras collata, demis
iori et humiliore situ esse videtur, vt nõ sine caus
a supinam eam iacere, & campestrem patescere,
idonei scriptores prodiderint. Vrbs in ea celeber
rima, & quæ Cecropis Athenarũ regis ætate cõ-
dita esse creditur (vel Eusebio testante) Cyrene Cyrene.
fuit, aliquot millibus passuum à littore distans, æ-
mula quondam Carthaginis, & clarorum viro-
rum memoria celebris. Habuit synagogam per-
ueterem, Iudęis iam olim à Teglatphalassare As-
syriorum rege cum reliqua Syrorum multitudi-
ne in hanc Libyæ partem translatis, quum vide-
licet Achas rex Hierosolymorum, contra Rasim
Syrorum & Phacee Samaritarum reges, illũ grã
di pecunia solicitatum euocasset, iniuriamque quã
accepisset esset vltus, ceu in libro. 4. Regũ cap. 16

proditum est. Ab hac vrbe Cyrenenses dicti, qu
è Cyrene essent, ceu Symon ille Cyrenensis, cu
ius in Euangelio fit mentio. Aliȩ item in hoc tra-
ctu vrbes erant, quȩ quoniam cum Cyrene Pen
tapolim constituebant, Pentapolitanȩ nomē ser-
uarunt. Eæ sunt Berenice, Arsinoe, Ptolomais
Apollonia, & ipsa Cyrene. Quarum tractum cū
reliqua Africa vulgus mercatorum hodie Barba
riam vocat. Meminit & Lucas huius Pentapo-
leos Actorum .2. capite. Forma littoris, à magna
Syrte fere rectà in ortum & Aegyptum proten-
sa, nisi quod semel iterumq; promōtorijs aliquot
videlicet Phycunte & fronte Cherronesi, in pe-
lagus excurrit. Mare sȩuum, atrox, & importuo
sum, quale totius propemodum Africȩ esse me-
moratur. Marittima satis culta & frugifera sunt,
sed quæ arborem, vltra latitudinem. XV. milliū
passuum à mari, non ferant. Vlterior plaga in me
ridiem conuersa repente arenis & solitudinibus
squalet, inter quas tamen ceu in insulis quibusdā
sparsis terras colunt gentes aliquot. Quarum prȩ
cipuæ, Nasamones, Hasbytæ, Macȩ, & vltra eos
orientem versus Hammaniētes Æthiopicis iam
proximi. De quorum omnium cultu & moribus
Pomponius Piiniusque tradiderunt. Iuxta mare,
postremus littorum tractus, quem Alexandria et
Ægyptus excipiunt, Mareotis dicitur, vnde qua
triduo per desertum sabulosum & aquarum vsu
prorsus destitutum ad locum eum peruenitur, q
quondam Iouis Hammonis templum sustinuit,
syluarum, fontiumque amœnitate et vniuersa cœ
li clementia eximium, ad quem Alexādrum Ma-
cedonem fama loci commotum penetrasse Cur-
tius lib. 4. scripsit. Minime autem fabulosum ar-
bitror quod de fonte eius loci qui medio die fri-
gidiss

Symon Cyrenensis.

Pentapolis.

diſſimus, noctu calidiſſimus exiſtat, tot recepti
thores prodidere. Vt enim inexhauſtæ poten
eſt opifex ille naturæ rerum omnium parens,
profecto in opere illo mirifico, ab ſe ex nihilo
lucem ędito, guſtum ſui mortalibus præbuit,
veſtigia quędam impreſſit, quibus aſſequi il-
m pietas & colere vt authorem & amare vt
ntem omnis plenitudinis poſſet. Certe & Au
ſtinus illius fontis meminit. 21. libro de Ciuita
Dei, cap. 5. Nec defuit experientiæ ſua occaſio
um armis Romanis omnis ille tractus patuit,
orn. Balbo duce, à quo & ſuperatam iſtam Li
yæ partem & triumphatam fuiſſe Plinius tra-
t. Ptolomęus lib. 4. Cyrenaicę partem Marma
cę Libiæ nomine cenſuit, quoniam Marmaridę
opuli ſupra Cyrenaicos & Parœtonios late ha
itarint. Plinius quoq; quinto libro, Mareotim,
ibyam poſt Catabathmon Ægypto contermi
am facit, Marmarides in ea connumerãs. Haud
uidem diuerſi, gentium locorumq; nomenclatu
, in eo tractu authores, ſed eadem propemodũ
iuerſa quadam ratione tradunt. Quis enim in tã
hominum locorumque cum varietate, tum mu
atione, perpetuum tenorem ſeruare poſſit paria
adendi: cum in hoc maxime argumenti genere
i il magis pręclaros viros ad ſcribendum non
dmodum diſtantibus temporibus impulerit, q̃
uod interminę ſunt rerum humanarum viciſſi-
udines. Et quemadmodum homines, ita & re
iones, vrbes, pagos, vicos et villas etiam ſingu
as, tot modis ad caſum interitumq; expoſitas eſ
videmus. Sane neque regnis, quæ & ipſa
uas habent periodos, quicquam diuturnum ma-
ere, vt veriſſimũ ſit q͞d ſermone vulgi circũferũt
Nullum vnquam ſeculum aduentare, quin ſuam
quandam

quandam morum & rerum faciem à priorib.
uersam, secum inuehat: vt non alia in parte na
ræ, fidelius nos mortalitatis & incertitudinis
rum omnium diuina prouidentia admonuerit
forte cœlestia cogitare, & ad aliam vitæ condi
nem retinendam accingere nos pergeremus.
ne terra quidem ipsa adeo in tuto locata est, qu
alicubi motibus horrendis aut subsidat & vn
cedat locum, aut æstibus repente inundantis O
ani alluatur & flaccescat. Quanquam autem d
bium non est, quin bonam partem vrbium loc
rumq; quę memoramus, aut bellorum interni
ones aboleuerint, aut absumpserint vel sponte
nata vel suggesta incendia, aut motus terræ (q
Syriacas Asiaticasq;, præterea & Thraciæ Gr
ciæq; ciuitates ceu suo quodam iure percellere
disijcere assolent) quassarint, aut vicinis in agr
exortæ calamitates desertas fecerint, seu si nul
iniuria reliqua nocuit, nomina tamen mutari c
tigerit. Multas autem ipsa vetustas, quæ nihil
consumit, luxauerit. Contra vero multas enat
quarum hodie alicubi magna celebritas exista
nec notitia ad nos earū peruenerit, nedū vt ve
res meminisse illarum potuerint. Tamen, vtcu
que habeant res, præstat semel, imo vero neces
est vel vetustissimorum locorum perinde atq
illęsa incolumiaq; existant, ad tuendam histori
cognitionem, summa diligentia meminisse. V
enim historia res plerunque remotissimis sæcul
gestas, ceu recētes offert animo, neq; vnquā ta
nuda est, quin locorum & regionum, regumqu
& populorum subinde mentionem inculcet: ra
tio ipsa flagitat, vt in illa pernoscenda vetusti
ma quæq;, etiam si abolita extinctaue sint loca,
quam nuper nata ob oculos ponamus, atq; no
vb

bi sint, sed quo loco tractuue fuerint plęraque, magna cura perquiramus. Quam operam, si vlli lij, certe sacrosancti illi Bibliorum libri maxime xigunt: neq; potest apostolicarum lucubratio- um, ipsaq; in primis Lucæ historia recte sine ac urata aliquot locorū obseruatione intelligi. Di- us Hieronymus suo in Hebraica loca proœmio radit Eusebium Pamphili Cæsariensem Episco- um, post decem Ecclesiasticæ historiæ libros, ost temporum canones, quos in linguam Lati- am ipse Hieronymus transtulit, post diuersarū ocabula nationum, quomodo apud Hebręos ali uando dicta sint, & tum dicerentur, exposita, ost topographiam terræ Iudææ, & distinctas ribuum sortes, ipsiusq; Hierusalem, Templique n ea cum breuissima expositione, picturam, ad xtremū in hoc laborasse vt cōgregaret de sancta criptura omnium pene vrbium, mōtium, flumi- um, viculorum & diuersorum locorum voca- ula, quæ vel eadem eo sęculo mansissent vel im nutata essent postea, vel aliqua parte corrupta. Quam lucubrationem Latinitate donare Hiero- ymo haud dubie visum, nulla alia caussa addu- to, q; quod videret (quod & Eusebius vir tan- us ante se viderat) parum lotis manibus ad tra- tationem scripturarum accedere, qui notitiæ lo- orum, quibus sacri libri scatent, rudes & ignari xisterent. Extāt etiamnum Hieronymi in Acta Apostolorum fragmenta quædam, palam testan ia quantum illi facultati quę pernoscendis id ge- ius locis impenditur, vir ille doctissimus tribue- it. Cęterum post Eusebianarum lucubrationū nteritum, post Hieronymi desiderata id genus nonumenta, sic benigne nostro sęculo diuina no iscum misericordia agit (vtcunq; exulceratis & ad sum-

ad summum periculum deuolutis rebus)vt cur
ipsis syncerę solidęq; pietatis studijs, velut post
minio reductis, reliquarum itidem doctrinaru
ornamenta, quę quidem ad huius maiestatem i
lustrandam conducerent, raro quopiam ac prop
modum incredibili prouentu felicium ingenic
rum, ita augescant, & vires recipiant, vt certa m
hi spes sit, per bonam Domini nostri Iesu grati
breui futurum, vt nihil sint hoc quidem in gen
re doctrinarum desideraturi, quorum animos, c
didus & syncerus amor profitendę veritatis im
buit. Nuper Iacobus Zieglerus Landauus, v
nō pietate solum, cui merito primas in omnibu
tribuimus, verumetiam eruditione (rara ante in
lis qui iactarunt pietatem) & honestissimarum d
sciplinarū notitia excellens, Tabulis æditis, qu
bus Ægypti Syrięque & Arabiarum loca (qua
tenus illa ad scripturarum explicationem attine
re videbantur) ita in lucem cum pleraq; omniu
locorum obscuritate protraxit (idque diligentis
ma indicatiōe adhibita) vt in hoc vno viro hau
dubie sartū tectū accepimus, quod tēporū ini
ria, fœdaq; illa studiorū πανολετρία in Eusebio
Hieronymoq; nobis abstulerat. Me quidem nu
perrime Lucę historiam, rerum ab Apostolis g
starum, cum selectis aliquot amicis & fratribu
Ecclesię nostrę, reuoluentem, non alia ad hanc r
gionum & locorum ex picturis demonstration
caussa magis impulit, quàm vt paratissimis illi
ad discendum animis hanc quoque viam aperir
quam terrerent, quod sane egisse me fateor. Cō
pitalium more statuarum, quę alijs, quòd ingres
sę nunquam sunt, iter indicant: neq; pertęsum, v
teribus recentia, alienaque nostris alicubi misce
re. Maxime autem Ecclesiarum pastorumque v
terum

rum,& rerum ad religionem attinentium, per
terualla meminisse, quod operæ huic videretur
sponsurum pretium, si gustum offerrent studio
,quo deinceps ad reliqua vetera Christianę di-
plinę monumenta diligentius perquirenda ala
studio firmarentur. Sed video me impruden-
n etiam,in describendo,indulgere calamo, at-
e iterum velut ex integro pręfari. Proinde ad
liqua Cyrenaicę nobis reuertendum. Ammia-
s Marcellinus qui sub Iuliano militauit, libro
Aridiora, inquit, Libyæ in supremo obitu re-
s consecuti sumus arbitrio: Cyrenas cum resi-
is ciuitatibus Pentapoleos, Ptolomęi liberali-
te suscepimus. Quibus verbis innuit, eam cu-
s paulo ante meminimus terrarum Africę par-
n alia sorte populo Romano obtigisse, quàm
t Mauritania aut Numidia, aut illa quæ ꝓprie
frica dicitur,obtigerit. Africam enim Punica
lla domuerunt,Numidię partem, & Maurita
ā bellū primū, quod cū Iugurtha populus Ro
anus gessit,aperuit. Illa vero Libya quæ supra
yrenaicam iacet Appionis regis testamento in
tionem Romanorum peruenit, quod & Euse-
us docet: & Pentapolis Ptolomæi dono reli-
is prouincijs accessit. Interiora,hoc est, lōgius
mota à littore & Atlanticis iugis diuidua Im-
ratores Augg. sequentibus annis tentare &
cessere armis sunt ausi. Notandum autem,
m regionem fere Libyam vocari scriptori-
is, quæ ab occasu Ægypto imminet,nec sem
r totam illa voce Africam significari, sicut
c semper generale vocabulum Africæ vniuer
n Libyam, sed eam tantum prouinciam quę
rcum Carthaginem sita est,significat. Plinius
xto cap. libri quinti, Ea, inquit, quę sequitur

Libya.

regio

regio Mareotis Libya appellatur, Ægypto e
termina. Lucas quoq; Actorum.2.capite, in g
tium enumeratione, hunc tractum designãs,
gypti(inquit)& partium Libyę quę est finiti
Cyrenæ. Constat autem in tota Cyrenaica f
quentes Ecclesias, inq; his pastores pientissim
fuisse. Et est verisimile, statim ab apostolorũ p
dicatione Euangelion edoctas & cõuersas ad
minum venisse. Vt enim Alexandrinę Eccle
vetustatẽ nõ attingamus, Lucas ipse tradit A
rum.13. Lucium Cyrenensem prophetam &
ctorem inter apostolos & reliquos Christi m
stros, qui tum Antiochię Christi negocium a
rent, in primis celebrẽ fuisse. Prętere ab eo d
15. capite commendantur Cyrenęi quidam,
quum alij solis Iudęis Dominum Iesum pręd
dum esse putarent, nec participes facerent gra
Euangelicę qui ex Gentibus essent, ipsi con
sana doctrina instituti, ipsis etiam Gẽtibus C
stum prædicabant, nec paruo cum fructu, mag
credentium numero ad Dominum conuerso.
les igitur, quis credat suis defuisse fide saluand
qui alienis non defuissent? Ecclesias autem C
naicę Alexandrina Diœcesi fuisse comprehens
illud argumento est, quod aliquot concilijs A
xandrię habitis Episcopi Pentapolitani inter
se leguntur, neque absimile est vero, ad eam se
vt facilem aditu, prętere eruditorum homin
fama celebrem, postremo & Apostolicam, co
fluere solitos, quum aut euocati ab Episcopo,
alia quapiam religionis caussa flagitante addu
conuentus celebrare libuisset. Accedit ad hęc
tractus Libyæ & Cyrenes, à prouincia Afr
arenis & serpentibus supra magnarum Syrtiu
sinum, seiungitur, vt non difficilis modo, veru
etia

Lucius Cyrenensis.

Cyrenæi.

iam periculosus sit horũ ad illos transitus. Prae
rea Carthagine celebratum á D. Cypriano cõ
lium extat, in quo expressa parochiarum nomẽ
atura admonet, ex Mauritania, Numidia & A-
ica, Carthaginem, vt ad Metropolim, rerũ ad
etatem attinentium gratia Episcopos coire soli
s, quod & tum factum est, quęstione proposi-
de baptismo hęreticorum, deq; rebaptisandis
ios illi tinxissent. &c. Cæterum tempus fuit,
ium Episcopi dicerentur, qui vulgo nunc paro
i & plebani dicuntur, verum alij alijs (vt in or-
ne honesto, quem Pauli etiam instituto seruare
cclesias decet) dignitate & multorum consensu
rmissa authoritate præibant, ita tamen vt rele-
s ambitionis illecebris, vnica eaq; maxima ec
esiarũ cura distinerentur: non enim erant apud
los qui Christum essent professi, maiora clario
q; pietatis continentiæ et eruditionis exempla
iàm apud illos pastores quibus cæteri fratres
oiscopi primatus honorem ad eum modum cõ
lissent. Igitur Ecclesiarum Libycarum duę se
s erant omnium celeberrimæ, Carthaginensis
licet & Alexandrina, quanquam Ægypto A-
xandria accenseretur. Extat Epistola sinoda-
ex Nicæno concilio Alexandriam missa, cu-
s inscriptio apud Theodoretum pro nostra
ntentia, ad hunc modum habet.

ῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ χάριτι τοῦ θεοῦ Ἀλεξανδρέ
ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ
βύην Πεντάπολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς οἱ
Νικαίᾳ συναχθέντες ἐπὶ τὴν μεγάλην ἁγίαν
νοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ
ίρειν. Hoc est. Sanctæ magnæq; dei gratia

 Alexan

Alexandrinæ ecclesiæ, & dilectissimis fratrib
per Ægyptum & Libyam & Pentapolim co
stitutis, congregati & magnam synodum Nic
celebrantes Episcopi, in dño salutẽ &c. Porro
fricę ẽ cõtermina Alexãdria, de qua mox dicer

SEQVITVR ASIA.

ÆGYPTVS.

Ægyptus

VLtra Mareotim & iuga Æthiopica ab
stro venientia Ægyptus iacet, fertilissin
quidem illa terrarum, sed quę & ipsa N
accessu destituta, famem interdum sent
Alioqui regni vetustate, cum auita potentia
rumq; magnarum memoria celebris. Nomi
caussa non eadem scriptoribus redditur, aliis
Ægyptio rege, cum antea Aëria dicta esset, vo
tibus: plęrisq; ab Aegypto amne, qui postea N
lus dictus sit, iuxta sitæ regioni nomen datum
firmãtibus. Certe, Homero vatum vetustissin
Aegyptum dictũ qui nunc Nilus est, Plinius a
rit lib. 5. & fit fere vt in accolas aliquid de amn
nominibus transfundatur. Quanq̃ autem Ae
ptios in arrogãda sibi incredibili vetustate &
cem millium annorũ cursu ceu ex annalibus o
seruato ridicule hallucinatos fuisse, indubium
Tamen (vt immodica illa sinamus) propemo
constare video, secundum Assyriorum regnu
vix vllum Aegyptio vetustius prædicari. Te
pore enim quo Abraham vxore sua comite, in
las terras peregrinus venit, Nechiam Pharaon
Aegypto iam celeberrimæ & frequẽtissimę p
fuisse, Iosephus tradit. Hic vero fuit Pharao q
vt Genes. 12. cap. scriptum est, vxorem illi abd
xit, quam sororem esse crediderat: nongenti au
& quadraginta duo anni â diluuio ad ætatem
brahæ numerantur Eusebio, vt sit consequẽs,

multo post cataclysmum, regnum illud tãtis
ibus, vt videtur, auctum, tantaque hominũ
quentia numerosum, cœpisse. Diuitiarum eius
ctus multæ caussæ sunt, quarum potissima, ter
fertilitas, raris quidem imbribus, sed solis pro
modum Nili fluentis ita fœcunda, vt non ali-
terrarum, aut vberior aut velocior herbarum
frugum maturitas proueniat. Caius Plinius
thor est, sic abũde herbis ad cibum accommo-
Aegypti agrum affluere, vt vel carere frugi-
s possit. Quo minus mirum sit, tam large sem
r & liberaliter exteris eam populis annonę af-
tione grauatis quondam subuenisse. Publicũ
m orbis horreum, verissimo præconio Aegy-
um esse veteres dixerunt, neque vlla imperij
uincia fuit, cui plus debuerit Italia, quoties
e est laboratum, vt interim de cõsueta annu-
e frumentatione & Canone illo, cuius ipsa
rix fuit, non dicamus. Certe veterum regum
am fuisse legimus, ne hoc munificentiæ mu-
s interiret, vecturæ videlicet celeritate, & a-
rum simul vbertate fossis adiuta, quas vltro
oque ex Nili alueo deductas, terris longissi-
spacio immiserunt, vt quoties res postularet
uehi vndique nauibus frumentum Niloque
ehi posset. Eas fossas Augustus post victum
tonium & Aegyptum tunc primum in pro-
ciæ formam redactam, vt feraciorem habilio
q; annonæ Vrbicæ redderet, longa oblima-
vetustate militari opere detersit, authore Sue.
e factum vt ducenties centena millia frumen
nnua, vrbi illata sint, qđ & Eutropi⁹ in Augu
asserit. Porro nõ frugũ solũ olerumq; omnis
s, sed & vini optimi est ferax, pari modo flo-
prouẽtu & odorũ diues, nã vngenta pretio-
 sissima

fiſſima ì Ægypto etiam Plinius tribuit. De pap
ro, lino, alumine, deq; gemmis quas gignit, re
re ſuperuacuum ducimus. Iſtud obiter monen
& in fœminis Ægypti eximiam eſſe fertilitate
Nam cum alijs in terris per quâm rarum ſit g
minos naſci, in Ægypto translatitium eſt, te
etiam & quaterni gignuntur, ſed & ſeptenos
tero concipi, ex Trogi authoritate libro ſeptin
Plinius prodidit. Cumq; octauus menſis ferr
ſit læ talis omni ædito partui, ceu libro octauo
natura animalium ſcribit Ariſtoteles, in Ægyp
(quod miremur) ſalutaris eſt. Opes autem eius
gni magis licet mirari, contemplantibus rega
monimentorum veſtigia, quæ ſine inæſtimab
vi pecuniarum abſolui non potuere, in quorũ
mero ſunt Obeliſci, Pyramides, Sphinx, Lab
rinthus, quorum ſuo loco fiet mentio. Haud d
bie illas & vectigal auxit in Nilo reciprocũ, a
xere & redditus quos immenſos ea terra habu
Toti enim Ægypto incredibilis vecturę com
ditas ineſt. Ex Aethiopia enim Arabijſq; & I
dia iam olim frequenti nauigatione res precio
importatæ & exportatæ ſunt, vnde vrbi Alex
drinæ emporij fama toto orbe clariſſimi extitit
Strabo Amaſinus grauis author, qui ætate Au
ſti, Aelio Gallo equeſtris ordinis homine duce
pendia in Aegypto meruit, adq; Syenem vſq;
Aethiopicum limitem ingreſſus, totam eam
gionem perluſtrauit, tradit libr. 17. Ptolomæu
Auleton cognominatum poſtremæ Cleopat
parentem duodenum millium & quingenum
lentorum annuum tributum ex Aegypto hab
ſe, nec dubitat ampliores redditus ærario Rom
no obtigiſſe, quippe qui maiori cura diligentia
prouinciam adminiſtrarint. Summã aũt indica
à Strab

Strabone, Budæus vir doctissimus libro de As- & partibus, quarto, septuagies quinquies cen- nis millibus aureorum, æstimat. Et hæc quidem vectigalibus & tributis. Quid aurum ex Ae- iopijs Arabijsq; obuium, quid priuatas veterū gum opes & procurationes summæ adiecisse itamus? Tradit enim libro septimo Eutropi- vrbem Romam post deuictum ab Augusto ntonium, ipsamq; Aegyptum receptam, in tan m opibus auctam fuisse propter abundantiam cuniarum, vt possessionum, aliarumq; rerum enalium duplicata pretia fuerint constituta, quā iam partē eius prouinciæ Dictator ante exhau- set. Nunc de situ dicemus. Ab Austro in Bore- n eximie lōgo tractu porrigitur, Nilumq; pro- medium transmitrit, nusquam felicior quàm bi vndis huius rigua est. Latus occiduū Libya audit & Mareotis, orientale Arabia, à Mediter neo ad Rubrum mare expansæ. A meridie Ca ractæ sunt, hoc est, præcipites & asperæ monti n angustiæ, per quas amnis ingenti aquarū mo deuolutus, non fluere inter occursantes scopu- s (vt ait Plinius) sed ruere videtur. A septentrio autem nostrum mare infidum & raris portu- us hospitale claudit. Fuit autem tempus, autho Strabone, quum illud tantum solum Aegypti omine censeretur, quod irriguus amnis fœcun- o suo limo posset obducere, à Cataractis videli- t, & Syene ad vsq; Nili ostia, quam distantiam linius quingentis octuaginta quinque millibus assuum mensus est. Sed ætas posterior (vt fer- e variant regnorum limites) in bonam Arabiç artem ab ortu, ab occasu vero, trans Mareotim Parœtonium, Aegypti terminos extendit, ad ta ētiam parte, quam à Meridie in arenæ squalo

re gentes possident, qui Libyægyptij Ptolom
vocati sunt. Caius Plinius lib.5. à Pelusiaco p
mum (quod inter Nili ad ortum versa ostia ex
mum est) Asiam incipit, vt stet vetus senten
Nilum inter Asiam & Africam terminum e
quodque Aegyptus dicitur, nec huius nec illius
totum esse, sed collimitia partium duarum ter
qua parte amni, cui omnia debent, imminent,
vnius nominis appellationem consensisse. Igit
difficilis accessus id regnum esse, recte Ioseph
& Ammianus prodidere, ab occasu enim n
montana solum eaque perardua, verumetiam a
nosa, & (vbi Mareotis iacet) palustria ambiāt:
ortu autem montana iuxta Erythræum sinum
surgentia, præterea continens quæ inter nostru
& Rubrum mare est, deserto difficilimo transi
à Petrea, eam & Palestina dirimat: dein ab A
stro montium prærupta, & à Borea importu
sum pelagus finiat. Sed neque his tantis natu
præsidijs septa & communita, in tanta rerum
hominum copia ab exterorum se incursionib
tueri potuit. Prô deum immortalem, quàm fri
læ hominum spes? quàm stulti sæpe conatus e
stunt? Vtinam tandem rerum gestarum, vel v
terum vel recentium fide, Christiani princip
discerent, nullum vnquam à condito æuo imp
rium tam firmum & stabile, nullum tam pote
regnum, nullam ciuitatem vel optimis instruc
legibus tam munitam vnquam fuisse, quin aut c
ciderit aliquando aut mutarit dominum, vbi
demum fatali prouidentiæ fuisset visum. Inter
unt enim regna & oriuntur. Neque id sentio v
lut damnans ciuilium rerum administrationem
aut prudentiam & non verendos existimē sum
mos illos Magistratus, quos à Deo ordinatos e
se Pau

Paulus admonet: ſed quod ad moderationẽ ani
i, adeoq; ad mediocritatem, exiſtimem Chriſti-
um principem reſpicere oportere, ceu conſciũ
ducarum rerum, vt Ne quid nimis (quod ille di
t) in vita concupiat, cogitetq; mediocria peren-
ora ingentibus, & raro eſſe diuturna, quæ ſunt
modica. Ipſa Aegyptus primum à ſuis, hoc eſt
digenis regibus, qui Pharaones dicebantur, gu
rnata eſt. Pharao autẽ, vt Ioſepho lib. antiqui.
arto placet, veteri Aegyptiorum lingua regẽ
nificabat. Nec priuatum hoc, ſed commune re
bus nomen erat, cum ſingulis alioqui ſua nomi
eſſent, authore etiam Euſebio. Ita Nechoniaa
harao dictus ille, quem Abraham vidit, et Cen
res, cuius cor contra Moſen Dominus indura
t, Aerythręis demum fluctibus obrutus, Euſe-
o. Quanq̃ hic Appioni, Amaſis, Ioſepho autẽ
ſi fallor, Techmoſis vocatus eſt: ſic & aliis alia
ere nomina. Poſt hos, mutatis rebus, ad Aethi
pes regni iura deuenere, quum Iudęis rex Eze-
ias præeſſet. Deinde Cyrus Perſa, quum Me-
orum & Aſſyriorum in ſe opes & regna tran-
uliſſet, deuicta Aſia, etiam Aegypto, Seſoſtre ſu
rbiſſimo rege deuicto, potitus eſt. Verum ſub
ario cui Nothi cognomentũ fuit, defectione fa
a, ſuis iterũ regibus paruit vſque ad Alexandri
itũ, qui annis plus min9 quadringẽtis añ natũ
hriſtũ, Babylone Chaldææ, ex humanis exceſ
, vnde Ptolomęorũ regnũ, à Ptolomęo Lagi fi
o pręcipue ex Alexandri ducibus initiũ habuit.
uic enim Aegyptus cum obueniſſet, factum eſt
Ptolomæis dictis qui ſucceſſiſſent aduſq; Cle
patram illam quæ ſibi admouit aſpides, ducen-
s ferme nonagintaquinq; annis Aegypti regnũ
rauerit. A quo tempore occaſione Ciuilium

bellorum Romani rerum potiti, mox paulò
gnum amplissimum in prouinciȩ formam red
gerunt:ad extremum autem ipsius etiam imp
rij luxatis viribus, sub Heraclio malis auspicijs
cto imperatore, totam eam Sarraceni occupari
annis circiter quindecī post Gregorij primi m
tem, qui fuit annus Christi. D. C. XIX. Reg
illi suos Sultanos vocant, vocabulo perinde o
nibus qui prȩsunt communi, atq; Pharaonum
Ptolomȩorum ante fuit. Neq; vero Aegypti
sua fraudari gloria par est, quippe illi non tam
ternarum gentium iugum sustinuerūt, quàm i
posuerūt. Vt enim alios authores sinam, ipse P
nius locuples testis est, & Aethiopiȩ p̃fuisse A
gyptios & Syriæ, nec paucis annis illis terris i
peritasse. Nunc ad situm reuertemur, Amnis N
lus, vt dictum est, ex Aethiopia delapsus, med
Aegyptum tranat, estq; omnium in Mediterr
neum venientium maximus, septem enim ost
grandibus effunditur, pluſculis interim (quon
parua sunt) non numeratis. Illorum extrema C
nopicum scilicet & Pelusiacum centum septu
ginta millium passuum interuallo distant. Quo
terrarum interiacet frequentissime habitatur, &
eximie fertile est. Ab eo autem loco quo diuide
se dextraque & lȩua digredi Nilus incipit, fe
triquetra forma facet, atque ea caussa veteribu
ob adsimilem Grȩcȩ literæ Δ effigiem, Delta v
cata insula, quam & inferiorem Aegyptum vo
tarunt: quæ non fuisse aliquando, sed stagnanti
Nili deuecto limo subsidente, post Homeri tem
pora enata creditur, vnde à Seneca dictum videa
tur Aegyptum non tam terrarum fertilitatem
q̃ ipsas terras Nilo debere. Crescit hic æstiui
mensibus, Sole Cancrum ingrediente, Lunaqu
(vt Pli

ṫ Plinius refert) noua quæcunq; post Solstitiū
t, sensim mo diceq;, Cancrum Sole transeunte,
oundatissime autem Leonem, & residet in Vir-
ne, ijsdem quibus accreuit modis, in totum au-
m reuocari intra ripas in Libra, centesimo ex
o cœpit die. Puteos habet Aegyptus cubitorū
otis distinctos, hominesq; Nilometras quibus
c muneris demādatur, vt quot cubitis amnis
m est maximus, assurgat, diligenti obseruatio-
percipiant. Iustum incrementū Plinius tradit
e cubitorū. XVI. Minores aquæ non omnia
gant parcius veniendo, ampliores detinent tar-
us recedendo, hæ serendi tempora non dant so-
madente, illæ absumunt, sitiente: vbi plenū in-
emenṫum deprehenditur lætum, & ceu festum
incolis ocium peragitur, vbi parce venire Ni-
metræ indicant, certatim nulli labori parcitur,
o moles illas quibus immodice exundantem
ercent, aperiant, vndamq; simul canalibus du-
is deriuent, inuitentq;. Eleganter enim Plinius
. XII. cubitis, inquit, famem sentit Aegyptus,
. XIII. etiamnū esurit. XIIII. cubita hilaritatē
erunt. XV. securitatem. XVI. delitias. Porrò
ripas amne collecto, quod ad Libræ finē con-
git, satio apparatur, quæ mense Nouembri ap-
tente perficitur. Messis autē tempus Maius ex
bet, teste lib. 18. Plinio. Sed Senecæ verba libet
c ex quarto lib. Naturaliū quęstionum appone
, Quantum crescit Nilus tantum spei in annū
t, nec computatio fallit agricolam, adeo ad mē-
ram fluminis respondet, quā fertilitatē facit Ni-
s. Is arenoso & sitienti solo & aquā inducit &
rrā, nam cum turbulentus fluat, omnē in siccis
hiantibus locis fecem relinquit, & quicquid
ngue secū tulit arentibus locis illinit. Iuuatq;

agros duabus ex caussis, & quod inundat & c
oblimat, ita quicquid nõ adijt sterile & squali
iacet, si creuit super debitũ, nocuit. Mira itaq; n
tura fluminis, quod cum cæteri amnes abluãt t
ras & euiscerent, Nilus tanto cęteris maior ad
nihil lædit nec abradit, vt contra adijciat vires,
miumq; in eo sit quod solũ temperet, illato eni
limo arenas saturat & iungit. Debet illi Ægy
tus non tantum terrarũ fertilitatem, sed ipsas. I
facies pulcherrima est, cum iã se in agros inges
latent campi, opertæq; sunt valles, oppida ins
larum modo extant, nullũ in mediterraneis n
per nauigia commertium, maior est lætitia gen
bus, quum minus terrarum suarum vident. H
ctenus Seneca. Incrementi eius varię caussæ aff
runtur ab authoribus, quarum tamen mihi pro
batissima visa, quã Seneca reijcit (quanq; fassu
Anaxagoram, Aeschilum, Sophoclem & Eurip
dem, tradidisse, inq; ea opinione omnem vetus
tem fuisse) quod solutæ magnis æstibus niues e
immanibus Aethiopiæ iugis largius quàm rip
accipi queant, defluunt. Compertum autẽ vel S
necæ sæculo fuit, Athlantem illum Aethiopica
rum gentium arbitrum, etiam æstiuis mensibu
circum altissima iuga sua niuosum spectari. Con
templantibus igitur tantum montem ab occidu
primum Oceano assurgentem perpetuo procu
su nunc in Austrum, nunc in Boream abeuntem
vniuersam Africam disterminare, alicubi vltra p
rallelum Cancri solstitialem Meridiem versus e
gressum: profecto vero similimũ videbitur, tan
tum niuium dissolui posse, quum ad eum parall
lum Sol approximat, & rectis hoc est fortissimi
radijs laterea etiam Borealia montium colliquat
Plinius tradit obseruatũ, prout niues imbres v

Mauritania ſatiauerint, ita parciorem aut vbe-
orem venire Nilum. Iuba enim rex ſtudioſiſſi-
us, & cui explorata iſthæc compertaq; eſſe po
erunt (vt nihil hactenus inuiũ fuit regum dili-
entiæ) proxime Athlantem Mauritaniæ inferi-
is Nilum exoriri exiſtimauit. Quam opinionẽ
ſa amnis magnitudo comprobat, tam ſpacioſo
nere, quicquid eſt vndarum ex Athlantis iugis
uo latere in Meridiem defluentium, excipien-
. Translatitium autem & alijs locis ſolſtitio
nnes increſcere, in Ponto enim fieri iſtud, Theo
raſtus prodidit, hoc ipſum in Gallia Padus fa-
, etiam fœcundãs quę humectauit, authore Pli
o. Rhenus noſter qua parte Rheticarum alpiũ
nuallibus egreſſus Acronium lacum fundit,
gulis annis creſcit ſolſtitio, eſtq; aquarum ex
eme modus, pro vt illa montiũ vertices plus
inusve grauarit niuibus. Simili auctu & Eu-
raten & Tigrim rigare annuo reditu, præter
eteros, Strabo, Plinius, Ammianus, Solinusq;
adunt. Illud memorabile quod lib. 8. Plinius do
t, Crocodilum ſæuum quadrupes Nilo gigni
ouo, quantum anſerinum eſt, creſcere autẽ ple
nq; ad magnitudinem. XVIII. cubitorũ. Hoc
tem beſtiæ ingenium eſſe, vt ouis excubandis
m locum deligat, quem ſummo auctu ſuo Ni-
s non ſit egreſſurus. Ita optimus ille maximus
incomprehenſæ maieſtatis Deus noſter inter
tera rerum in ſua natura inſignium monimen-
illi quoq;, cętera noxio animali, vt alijs multis,
ſum quendam præſagum & diuinantem indi-
t, videlicet hac quoque parte æſtimationi cœ-
tium diuitiarum acceſſionem facturus. Non
ittendum, Nilum vbi per Cataractas eluctа-
s Syenẽ inſulam præterijt, adeo placido meatu
fluere

fluere, vt & secundis & aduersis vndis nauig
tur, atq; hoc certius expeditiusq; quod Aus
Aegyptum nō perflant. Vrbes in tota illa regi
ne plurimæ quondam & maximæ, sed Aethio
ca & Syriaca bella attriuere, pars Romanorū a
mis patuit. Insuper tumultibus & rebellione
si sibi malum, vt Cæcias (quod dicitur) nubes, a
traxerūt, prouocatis ad vindictam Romanis,
& Copton memorabilem emporioq; maxin
celebrem vrbem & Busyrim Achillæo quon
authore rebellantes, Diocletianus solo æquaui
multis millibus Iudęorum occisis, non alio non
ne q̄ quod cum Achillæo res nouas moliente
riter conspirassent. Thebas autem Aegyptiac
omniū eius ditionis clarissimā vrbem, (quæ
Diospolis vocabatur) Eusebius author est Augu
sti primū ætate penitus dirutam, cum Cambise
eam iam antea grauiter afflixisset, vt profecto v
rissime sitá poeta Venusino dictū, Feriuntq; su
mos fulmina montes. Erāt sanè Aegyptij (vt
abundante & luxuriante solo) natura inflati, va
rijq; & imperij externi præsertim, impatientiss
mi, tamq; ad seditiones procliues, vt leuiculis d
caussis maximos tumultus excitarint. Supra m
dum aūt superstitiosi, & vt Hieron. verbo vta
Dijs fœcundi, quippe qui per alliū & cæpas ce
numina domestica iurare & animalia quædā ri
dicula veneratione colere cōsueuissent. Neq; ali
caussa tantum horū in Iudæos odij fuit, q̄ quod d
uersissimam religionē sectarentur, & vnum De
verum, vanissimæ persuasioni Deorum Aegyp
tiacorum, constanter anteponerent, vt Psal. 114
patet. Efferebantur præterea puritatis & iustici
fiducia, cum essent vel vna libidine spurcissimi,
neq; cibum cum Hebræis, neq; cum exteris su

mebant

ebant, Genes. 43. quasi omnibus illotis ipsi ma
me loti essent. Alexander ille Macedo, in quo
ıbium, fortuna ne plus an virtus habuerit loci,
egyptum in ditionem suam redactã in Nomos
ures, hoc est, præfecturas diuisit, & qui præes-
nt Nomarchas dixit, id est, Nomorũ præsides,
tius arbitratus gentẽ natura leuẽ seditiosamq;
in calumnias principũ pronam, pluriũ q̃ vni-
authoritate administrari, sublata hoc modo sæ
us cõcursandi facultate. Plinius. 5. libro circiter
inquaginta Nomorum nominatim meminit.
ed & Cęsar Dictator, idem arbitror, quod Ale-
nder metuẽs extincto Pompeio, regnũ Aegyp
Cleopatræ eiusq; fratri minori permisit, veri-
s, vt inquit Suetonius, prouinciã facere, nequã
violentiorem præsidẽ nacta, nouarũ rerũ ma-
ria esset. Cæterũ postq̃ prouincia esse cœpit, ex
uestris ordinis viris, Augusto decernente, ad-
inistrata est, authore Cor. Tacito. Inter oppida
migerata, nullũ est in interiore quidẽ Aegypto
cundũ Thebas, memoratius Syene, clarissimũ
uidẽ illa ætate, sed cui casus, forsq; plus famę q̃
rtus peperit: prope enim parallelus Cancri ter
s imminet, qui quũ Solem sustinet radijs perpẽ
culo decussatis, hora meridiei nullã vmbrã cor
oribus addit, sed vt vulgo fertur, absumit. Ideo
illas vmbras Syenen flectere dictum: quo no-
ine fama veterum in Thebaide vrbium notis-
na facta est. Est & oppidũ Tentyra, à quo Ten
ritæ audacia contra Crocodilos ex Seneca no-
Est Ptolomais, & iuxta situm Pthmuis, à quo
thmuitani dicti, quod Phileam habuit Episcopũ
arum virum, qui cum de martyrũ laudibus ele-
ntissimum librum scripsisset, demum & ipse
ersequente Maximino, quod sacrificia deorum
respue

refpuerit, capite pro Chrifto truncatus eft, vt
bro.8. refert Eufebius. Hic eft Maximinus q à
lerio Maximiano Augufto Cæfar cum Seuero
ctus, Orienti præfectus eft, cum Seuerus Itali
præeffet, mox paulò ex Cæfare Auguftus factu
& Galerius Maximinus appellatus. Triẽnio i
perio præfuit homo nouus & rudis, per militi
ordines promotus, patria Dacus, forore arme
tarij genitus, & qui Daza vocaretur quũ priu
tus ageret, funefti in Chriftianos animi, quiqu
Thebaicam Aegypti vndantiffimo Martyrur
fanguine afperfit, poftremo vino, cuius auidiff
mus erat & crapula diftentus, Tharfi obfeffus
ne in Licinij manus viuus veniret, feipfum ftra
gulauit. Eodem tempore Maxentius extitit, Au
relij Maximiani Herculij (qui cum Diocletiano I
uio imperauit) filius, & Fauftæ vxoris Confta
tini frater, nihilo parente mitior fuit, vt fit profe
cto mirum, Conftantinũ Imper. in illa perfecut
rum corona, refpicere ad noftra potuiffe, quanq
ne ipfum quidem admodum fyncero in Chrifti
animo fuiffe conftat. Cæterum Phileæ Epifcop
& Martyris in Catalogo fcriptorum etiam Hie
ronymus meminit. Reliquarum vrbium celebr
um, Berenice præcipua, & Arfinoe contra inti
mum receffum finus Erythræi pofita, à quo Ar
finoites Nomus dictus eft, altiffima pyramide cõ
fpicuus. Effe & Babylonem in Aegypto oppi
dum munito loco fitum, à Babylonijs quondam,
fede in illis locis à Regibus impetrata, conditum,
Strabo affirmat, magnæ fidei author, & ocula
tus, vt fic dicam, teftis, quo non alius fcriptorum,
quos equidem viderim, Aegyptum, vt Augufti
ætate habuit, diligentius prodidit. Vltra Nilum
oecafum verfus Memphis iacet, Regia quondã
Aegypti

egypti principum, & ab ea stadiorum aliquot
terualło Pyramides illæ stupendæ altitudinis
rres, interq; orbis quondam miracula habitæ,
arum situm Plinius lib.36. reddidit, non aliud
isse eas testatus, quàm pecuniæ regum stultam
tentationem. Habet inferior Aegyptus multa
pida, quarum tamen famam obscurarit Ale-
ndria Canopico ostio vicina, & in Pelusiaco Pe
ium, quod nostri vulgo Damiatam vocarunt,
centibus etiamnum (si sunt recentia quæ duo-
s retro sæculis obtigerunt) nostrorum cladi-
s nimis notam, sæpe capta magno damno, &
pe amissa est, interdum & pactis haud scio q̃
coris, Sultano reddita, his modis illudente no
is ambitione atq; auaritia, donec in totum Ae
pto atq; Syria pelleremur. Quod factũ esse le-
sub excessum ex humanis Rodolphi Auind-
urgij Rom. regis, Anno Christi. M.CC.XC
æc est Aegyptus cuius toties Actorũ. 7. in Ste-
ani oratione fit mentio, Abrahę, Ioseph, & pa
archarũ successu memorabilis. Hæc eadẽ Mo-
genuit magnum virũ & in omni Aegyptio-
sapientia eruditũ, vocatum aũt à Deo, vt eius
ctu Israel à dira illa seruitute sua, per admirabi-
n in terrã promissionis emigrationẽ, liberare-
. Sed & Iosephum Nazarenũ cum intemera-
virgine Maria, & Iesu puero seruatore nostro,
rricidale Herodis edictũ declinantem hospitio
cepit. Postremo & fide in Christũ ab aposto-
prædicata increbuit, & magnas ecclesias mul
sęculis aluit. Præterq; supra memoratũ Phile-
sanctissimis pastoribus clara, ex quibus tamẽ
phnutium vetus historia celebrat. Illum
em Galerius Maximianus dextro oculo mu-
tum & sinistro poplite succiso (vulgata tum
cõfesso-

cōfeſſorum pœna)ad metallum damnauerat,
poſtea à Conſtantino imperatore ad Nicænā
nodum vocatus ac magna veneratione habit
vnus quorundā Epiſcoporū ſententiæ, qui E
ſcopis,preſbyteris,diaconis ſubdiaconisq; c
iugÿ vſum adimere & lege lata ingerere cœli
tū conabantur,ſeſe oppoſuit,palàm confeſſus
norabiles eſſe nuptias,& caſtitatē quandam
concubitū cum propria coniuge, ſicut etiā a
ſtolus docuit Heb.13. Quam ſententiā cœlibis
piſcopi,& laudauit Synodus vt piā,& vt ſalu
rem recepit,indignū arbitratus,ſi,quod ſcript
permittit,humana coerceret prȩſumptio,&
uandȩ caſtitatis lex,impudenti fornicationis a
ſu,hoc ipſo vileſceret,quod caſtus manere ne
queat,qui rarū iſtud donum à Deo non acce
rit.Haud indignū arbitror relatu & Monac
mum nós Aegyptÿs debere,incognitum ant
ȩui Eccleſÿs,& enatū primo Cōſtantini filÿs
perantibus,poſt Chriſtum Anno.CCC.L
videlicet à morte Pauli & AntonÿEremitaru
Erant enim pluſculi qui eos in vita ceu patres
præceptores eſſent ſecuti.Porrò ſanctos illos
ros perſecutionum procellæ,quas cruentiſſim
Diocletianus Galeriusq; exercuerāt,in loca a
& deſerta(quȩ alicubi cōmoda Aegyptus hab
abſtruſerant,in quibus cum magna abſtinent
precibus ſcripturisq; vacarent,interdum reu
ad Eccleſias Chriſtū docebant,neq; quicq̄ di
ſum à cæteris fidelibus,præter ſolitudinē & n
mulam vitæ paulò ſeueriorem habebāt:ea gra
Αναχώρηται ἢ Ερημῖται καὶ Μόναχοι,hoc
ſolitarÿ,& qui ſeceſſiſſent , vocabantur. Dein
adaucto vitæ inſtituto & diſcipulis cōtractis M
naſteria paſſim inſtituta ſunt,nimirū ſcholȩ qu

da

am veteris diſciplinę exercendę, in quibus tamē
t animus lectione cognitioneq; ſcripturarū, ſic
corpus per vices horarū labore exercebatur:
micabatur non infœliciter cū carnis incentiuo
diaboli verſutia, & quemadmodū in Gymna
Tyrones ad certamen Veterani, ſic in illis, Ab
ates, hoc eſt Seniores eruditione & pietate pro
ati, ſuos ad luctamen in ſęculo ferendū, obarma
nt. Interim & Epiſcopis auſcultabant, & do-
inicis diebus in Eccleſiā multi prodibant, con-
cta cum illa ſacrificia peragentes, quod palàm
vita Paulæ Hieronymus indicat. Nullus inter
s diues, nullus pauper erat, habentes alimenta
quibus tegerentur, his contenti erant, labore
anuum parabantur in diem quibus eſſet opus,
upererat quicq̄, egentibus diuidebatur. Et in
c quidem vitę genere voluntate non neceſſita-
perſiſtebant, mutare licebat propoſitum quo-
s ratio exegiſſet, neq; hoc humanis cōſilijs da
tur loci, vtcunq; in ſpeciem honeſtis, vt & in-
olata conſiſtere & pręiudicare diuinis poſſent.
oinde in Epiſcopos & preſbyteros legeban-
ſępe numero, qui in hocce ſtudiorum & diſci
nę tyrocinio eſſent verſati, nulla enim illis vi-
regula alia quàm ſcripturarum, nempe vt per-
tua peccati deteſtatione Chriſto domino per
ptiſmum commortui, certa ſalutis fiducia in
ę nouitate cum illo reſurgerent. Quod vnum
tum Catholica Eccleſia in omnibus membris
s, capite Ieſu Chriſto ita cuſtodit & ſeruat, vt
d incredulorum multitudinem paucitas illa
dentium conferatur, haud aliud inuenias, q̄
onaſterium quoddam diſciplinę Euangelicæ,
Ciuitatem Dei, plenam conciuibus & cohæ-
ibus Chriſti, quorum mutuam dilectionem

& pacem, non decreta & constitutiones hom
num quantumuis sibi placentium, sed diuina
cula moderantur, neq; cuiusquam tam arcte q
quam priuatum est, quin ipsum communefac
DILECTIO si vsus postulet.

ALEXANDRIA

DVodecim millium passuum inter Can
picũ ostium & Alexandriam interest,
rissimam quondã Aegypti vrbiũ, de q
seorsim dicere libuit, quoniã cum non
ne etiamnum partẽ veteris dignitatis & frequ
tiæ retineret, Alexander Macedo, post inuas
Aegyptũ, loci, vbi hodie sita est, opportunita
captus eam condidit, muro per octoginta stadi
rum ambitũ ducto, vt refert lib. 4. Curtius. P
nius. 15. millium passuum laxitatem habuisse t
dit. Notandũ autem eo loci, vbi nunc Alexãd
est, frequentes mortales habitasse, quod & H
ronymus super. 3. caput Nohum confirmat.
veterẽ vrbem eo loco constituens quę semper
gypti metropolis fuerit. Præterea & Strabo
bitari quædã iamdudum illis locis cœpta fui
innuit, quibus deinceps tantæ molis vrbs ext
cta est. Portum eius arcus specie sinuatum, ins
Pharos à Septentrione cingit & ceu aggere q
dã munit atq; ambit. Mare quod vtroq; à late
ab ortu scilicet & occasu, interinsulam & con
nentẽ interuenit, fallacibus vadis insidiosum,
ficulter aditur. Sed fauces tamen, quæ ex Aeg
to Syriaq; adnauigantes excipiunt, impeditio
sunt scopulis. Proinde ea ipsa in parte insulę, q
appellentiũ saluti consuleretur, Ptolomæus P
ladelphus rex optimus, Sostrati Gnidij archi
cti arte atq; ingenio fretus, turrim è candido la
de eximię altitudinis extruxit, quam octingen
talen

lentis cōſtitiſſe alicubi Plinius, niſi fallor, ſcrip
m reliquit. In illa igitur nocturnis ignibus prę
centibus nautæ admoniti, cauere periculum, et
ua parte ad nauigandum eſſet, intelligere pote-
nt. Eam turrim poſteri ab inſula Pharon voca-
rũt, moxq; alibi in eiuſmodi vſum extructa,
uod ſupra monuimus, Pharos appellarunt: qua
m in promontorio extitiſſe cui nomen Ceras
it, iuxta Bizantium nauibus ponticis alte præ-
centem, Ammianus Marcellinus lib. 27. prodi
t. Inſulam autem idem Ammianus ingenti ag-
re in pelagus immiſſo Cleopatram vrbi cōne-
iſſe ſcribit, & Heptaſtadion dorſo nomen da-
m, quoniam ei ab Alexandria ad oram Inſulæ
rducto ſeptem ſtadiorũ longitudo eſſet, ad eũ
odum peninſula facta Pharo quæ ante inſula fu
et. Mirum aũt quod tradit Plinius noctis dieiq;
uigatione olim eam ab Aegypto diſtitiſſe, tan
m terrarum adaggerarunt littori Nili fluenta.
n à meridiano latere Alexandria Mareotim la
habet eximie ſpacioſum, in quo portus eſt pro
er mediterraneā negotiationem aliquanto fre-
entior quàm maritimus, Straboni. Magna ve-
vecturę cōmoditas, propter Euripos qui ex
li proximo alueo deriuati, nauesinde in lacum
o deuehunt, vrbiq; ſummittunt. Vrbs ipſa ele
ntibus quondam ſtructuris & AEgypti regũ
primis domibus clara, ſed & vijs pulcherrimis
iſa, nec fermè vnquam non ſereno cœlo. Tem
m habuit Serapidis illius (cuius libro. 18. de
uitate Dei Auguſtinus meminit) ſumptuoſiſ-
ne extructum, & in eo ingens ridiculi numi-
ſimulachrum, quod ætate primum S. Am-
oſij, conuulſum à Chriſtianis diſiectumq; eſt,
eodoſio illo qui cũ Gratiano imperium tenuit
 annu-

annuente:de qua re Sophronij in ſignis liber e
tit,meminit autem hiſtoriꝫ Ruffinus Marcel
nus tradit adeo columnis & ſpirantibus sign
rum figmentis & reliqua operũ multitudine
natum extitiſſe (quæ Gentium veſania fuit)
poſt vrbis Romæ Capitolium,nihil orbis ter
rum ambitiosius viderit. Cæterũ magnificen
am ciuitatis , bella partim & ſeditiones attri
runt,magno illi dãno Dictator & Octauius b
lis ſuiꝫ ciuilibus fuere,ſed eo maximo, quod I
ctatore obſidente cognita orbi bibliotheca in
dio conſumpta eſt.Sed & Caracalla Imperat
homo iracundus & ſanguinarius,quẽ dicacit
Alexandrini perſtrinxerãt,vno die ingentẽ m
titudinem dolo ſuo & militum circumuentam
ſte Herodiano trucidauit.Sęuijt & Diocletian
multis Chriſtianorum millibus interfectis.
ter vetera autem vrbis ornamenta Muſæum f
magnifice extructus locus,& honeſtarum ar
profeſſoribus principũ liberalitate dicatus.Et
bliotheca.LXX.millium voluminum toto
be regum impenſis comparatorum,inſtructa,
Demetrium Phalaræum Athenienſem , clari
mũ virum aliquando præfuiſſe,Diogenes tra
Cuiusqꝫ locupletandꝫ ſtudio adductus Pto
mæus Philadelphus , ſeptuaginta præclaros
ros Hębraicæ pariter & Græcæ linguꝫ peri
ab Eleaſzaro Hieroſolymitano pontifice impe
uit,qui partita opera,totum vetus(quod vo
mus)inſtrumentum,haud ſanè multis diebus
Gręcum ſermonem tranſtulerunt . Operæpre
fuit precipuum,libertas Iudæorum,quos varij
ſus in Aegyptum tranſtulerant,velut libri du
cimi ſecundo capite Ioſephus ſcripſit. Conti
aũt hoc ipſum annos ante Chriſtum natum

ci

Muſęũ in Alexandria.
Bibliotheca Alexandrina
Demetrius Phalereus
LXX.interpretes.

ter.CCC.L.Super omnia autem, Christianæ cclesiæ splendor decus immortale illi vrbi attu. Marcus illam Petri discipulus constituerat, iem primum Alexandriæ Christū annunciasse Euangelion suum, quod ex ore Petri scripse t, docuisse, Hieronymus tradit: tantę aūt doctri & vitę continentia fuisse, vt omnes sectato s Christi ad exemplum sui cogeret. Cui dein ps sancti viri successerunt, quos & ipsos Chro graphi in literas nominatim, ceu in Catalogū apostolicæ sedis Alexandrinæ dignitatem, re lerunt. Quod honoris & Hierosolymitanæ & ntiochenę, Ecclesijs pariter apostolicis tributū isse, Eusebius indicat. Sed & Constantinopoli ni Episcopi eo modo censi relatiq; sunt, quo mo seriem Romanorum pontificū ad vsq; nostra mpora quidam deduxerunt. Non prætereun i, pro veteri Musæo mox à Marci temporibus holam more optimo institutā fuisse, cui Christi doctores eximiæ prudentiæ & eruditionis vi præerant, & κατηχήσεων, id est, institutionum agistri dicebantur, quod ab illis hi quoq; qui per CHRISTO dedissent nomen, necdum mmam fidei ac religionis nostrę tenerent, edo bantur. Præcipuū autem horum Pantænū no ine Hieronymus memorat, cuius discipulus lemens presbyter vir doctissimus, qui pręcep ri successit, vt Clementi itidem pręceptori Ori enes Leonidæ martyris filius, à iuuentute om bus honestis artibus imbutus, sed & linguarū ritissimus factus, voluptates in tantum fugit zelo Dei, sed tamen (vt Hieronymus scribit) on secundum scientiam, ferro truncaret genita, calcauit auaritiā, scripturas memoriter tenuit, in studio explanationis earum diebus desuda

Marcus Euangelista.

Pantęnus
Clemens presbyter
Origenes

uit & noctibus, cibum nunq; sine lectione fu
psit, mille & eo amplius tractatus, quos in ecc
sia locutus est, ædidit. Innumerabiles pretereaC
mentarios, quos ipse Tόμους appellat, immor
li ingenio suo Ecclesijs donauit, sexagesimum
num annum ætatis attigit, quo tempore tantu
scripsit quantum vix legere vlli vacarit. Quis a
tem miretur, vt hominem eũ in tanta lucubrat
celeritate, multis locis lapsum? in qua tamen h
laudis sit assecutus, vt D. Hieronymus ingen
fateatur, magna eum scripturarum sacramenta
terpretando aperuisse, & licet detrahat ei vt do
matistæ, tamen vt interpreti & qui ideomata s
pturarum exacte calluerit, primas dare non du
tat: Qua re factum arbitror, vt quoniam tanti
ri monimenta probe & pie traditis sermonibu
dogmata quantumuis impia (quæ nullam tam
animi malignitatem saperent) magno numero
perarent, à Nicæna Synodo damnatus non fu
rit, quanquam essent qui bene alioqui de Eccl
sia meritũ, ceu fontem Arrianæ perfidiæ tradu
rent. Erasmus Roterodamus vir doctissimus
nostri sæculi alter quidam (si errores demas) O
genes, hoc alicubi laudis illi authori tribuit, vt
scripturis exponendis sic dicat primũ esse, vt n
mo cum illo conferri possit, atq; hanc eum (vt
lius verbis vtar) Venerem sic exorsum, vt nen
post illum ausit manus apponere. Demum Ty
mortuus est Origenes magna paupertate, qu
niam ante eum Ambrosius Diaconus Alexan
nus homo nobilis, obijsset, qui liberalitate et su
ptibus in vita illum adiuuerat. Hieronymus t
dit Ambrosium in hoc à plerisq; reprehensu
q; vir locuples amici sui Origenis senis & pa
peris moriens recordatus non sit. Habuit ali
quo

ocꝫ Alexandria summos viros, videlicet Dio- sium Origenis auditorem, qui & ipse scholam τηχήσεων tenuit, & Pierium, qui ob eruditio s famam iunior Origenes dictus est. Didimum m Hieronymi præceptorem, ab ineunte æta- æcum, vt mirum sit Geometriam discere po- sse. Eius de Spiritu sancto à Hieronymo trans us liber extat. Et ante hunc Athanasium mag- m virum, qui cum scripturæ deditus & veri- i, Arrianorũ se blasphemis de trinitate disputa nibus, quantus erat opposuisset, in maximam idiam non Episcoporum modo complurium rum etiam principum Augustorũ (quos scrip- rarum inscientissimos pertinax Aulæ factio de entabat) incidit, ac deinde agitatus insidijs, cũ tantillum quidem à scripturarũ præscripto di- edendi adulandive prurientibus auribus ani- us esset, sæpe Alexandria pulsus, & aliquoties suam sedẽ restitutus est. Constantius illi infen ad latebras haud raro conditissimas virum in- ntissimũ adegit. Cæterum vt erat sagacis animi erunqꝫ sibi mortem Arrianorũ conspirationi- is intentatam, celeri fuga prçuertit. Qua de re, oniam metus muliebris & vitç cupiditatis am ioris quàm Episcopum deceret, suspitione pre ebatur, Apologia se purgare coactus est. Mar- llinus lib. 15. author est, & magicarũ artium va tatis quibus instructus futura prænosceret, & totum arrogantiç qua altius sese efferret, quàm hristiani pastoris ratio exigeret, ab Alexandri- s insimulatum fuisse. Erant hi natura leues & ditiosi, quique Episcopis & Ecclesiæ sanam HRISTI doctrinam æmulanti magno pe damno fuissent. At vero Liberius Ro- anæ vrbis Episcopus, misertus Athanasij, quod

Dyonisi⁹ & Pierius Origenis auditores

Didimus Hierony- mi præce- ptor.

Athanasi- us

Liberius Ponti. Ro- ma.

nec visus, nec auditus, tantis insidijs agitaretu
& indicta caussa condemnari hominem maxim
Christianum nephas duceret, imperatoris Co
stantij arbitrio palàm sese opposuit. Qua de cau
sa in Synodo quadam Mediolanensi, Arriano
studijs & fauente imperatore conflata, cõfesti
iussu Constantij in exilium trusus, triennio Be
rhœæ Thraciæ exulauit. Dubium autem aut ex
lij molestia an vero pristinæ sedis ac dignitatis
more seu principis callidissimi (quod et ipsum
ro simile) pollicitationibus Episcoporũ quoru
dam hereticorũ precibus impetratis, fractus co
ruptusq; hominis animus, demum Arrianis
imperatori (ceu Platina scribit) manus tradidi
cœpitq; deserta Athanasij caussa amplecti qu
antea oppugnauerat. Hæc ipsa cũ essent bona
de ad Constantium perlata, repente Felix orth
doxus Episcopus, quem maximis votis in Lib
rij locum plebs Romana selegerat, sedem linqu
re & Liberio Apostatæ cedere locũ magno o
niũ bonorũ mœrore iussus est. Constat sanè
Vulphilam Gottorum episcopum orthodoxu
ante, & doctrinæ fama apud omnes celebrem
Constantio Imperatore pecunijs corruptum
isse, quo Arrianorum dogma reciperet. Profec
haud minus illi offensionis pepererunt fidelibu
quàm apostolis peperit Iudas, cum mercede a
cepta Dominum proderet. Christus enim fur
& latrones vocat Ioan. 10. qui verbo eius proc
to & aliena doctrina recepta, oues suas hypoc
si, lenocinio pietatis circumlita, inescant. Sed
ad Athanasium reuertamur, mortuo Consta
tio vix credibili casuum varietate sub Iulian
Impera. fatigatus, sed ad extremum Alexandr
am regressus inconcussa animi constantia ex h

Fœlix Episcopus

man

nis excessit, cũ annis. XLVI. episcopatu fun-
us esset. Hic est Athanasius cuius Symbolum
ssim legitur in Ecclesiis, & de Psalmorum usu
ellus circũfertur, aliaq; maiori cura ædita mo-
menta, quę lubens prætereo. Nolebam referre,
l cogor ob fidem historiæ, Arrium ipsum qui
nissima hæresi tantum incendium ingessit or-
, presbyterum Alexandrinum fuisse, philoso-
iæ studiis inflatum hominem & refractarium,
icq; Alexander Episcopus suus vir doctissimus
rsuadere non potuit, quin fœdo errore tripudi
et. Concilium Nicænũ conuictũ scripturis ana
emate percusserat, si forte resipiscendi vllus lo-
is esset. Sed duræ ceruici nihil erat remedii quod
lhiberetur. Atq; vtinã cum hominis vita error
uoq; ipse desiisset, maiora incendia à morte fla-
rarunt & Hydræ in morem pro vno capite cen
m repullularunt. Mortuus est Bizãtii sub Cõ-
antino, sub quo et emicuit, profluuio ventris re
nte oborto. Fertur & Basilidem veterem hæ-
ticum Alexandrinum fuisse. Sed nullus ager tã
enigne reddit frugem, quin simul quæ sunt no-
ia, & quibus abuti queas, generet. Non præte-
erim postremum Alexandriæ Patriarcham, Io-
nnem Eleemosynarium cognominatum, eo fe-
tempore durasse, quo post Heraclium Impera.
rbs illa tam nobilis adeoq; fide in Christũ me-
orabilis, à Sarracenis, fœdo hominum genere,
ecepta est.

Arrius hęreticus.

Basilides hęreticus.

Ioannes Eleemosynarius Patriarcha

INDICÆ, ARABICÆ, ET ÆTHIOPICÆ MERCES.

INdicarum & Arabicarum mercium, per Æ-
gyptum vetustissimam negotiationem fuisse,
ipse in primis propheta Esaias conuincit, qui

capite.45.eius diserte meminit, & vero fit sim
le, quod Hieronymus, & ante eum Strabo (ce
dixi) prodidere, naualia eo loco & habitacula fre
quentia fuisse, quo loco postea suam vrbem Ale
xander extruxit. Sed aucta commercia August
imperio constat, paucis antea nauibus per Ery
thræum egredi ausis, quum postea contra præd
nes sagittarijs armatæ plurimæ prodiuerint. C
Plinius sui maxime sæculi, Claudiorum scilicet
& Vespasianorum explorator diligentissimus.
cap.6. libri eum nauigationem ab Ægypto ad I
diam vsque & è contrario scripto prodidit, cert
notitia patescente, dignumque memoratu adijc
nullo anno minus sestertijs quingentis millibu
constitisse merces quas illæ regiones remitterē
& remissas tamē centuplicato venisse, cuius sun
mæ tanta magnitudo est, vt cōcipi animo & su
putari vix possit. Tantū abest vt (quod ante quo
que in Hispaniæ mentione admonuimus) nostr
primum ętate summa copia Vlysipponem nobi
illas merces aduectasse, aut illac primum intrass
maria, credere opus habeamus. Nam ne Alexan
dria quidem in totum à veteri illa negotiation
hodie destituta iacet, quanq̄ negari nō possit mag
nam partem illi Lusitanica nauigatione detract
neq; Ægypto solum sed & Siciliæ et Venetis a
flixisse vectigal, tanta mole mercium tot nauium
numero quotannis in Hispaniam importata, v
iam esse cœperit Vlysippo, quod Alexandria to
ante sæculis fuit: et cum illa vrbi Venetæ odore
& aromata cum reliquis exoticis quæ transmar
na vocamus submisisset, quæ magnę Europę pa
ti sufficerent, rebus nostra primum ætate muta
tis, Lysibona oceanum Australem ingressa, Ant
uerpiæ submittat, quo non aliud hodie Germa
nia cele

Vlysippo

Antuerpia Emporium

celebrius emporium habet. Quàm moleſte au
n hanc vicem Ægyptiorum Sultanus tulerit,
e prodidit, legatione ad Iulium pōtificē Rom.
perioribus annis miſſa, quæ & dolere illum ob
eptū vectigal & ſimul hoc conſilij animo vol-
re palam innuit, Niſi abſtineant Luſitani, hoc
curaturum, vt peregrini noſtri itinere ad Hie-
ſolyma & reliquam Palæſtinam prohibeātur.
uſmodi minis aſſecuturum ſe, quod maxime
piebat apud Iulium, ceu candidum & religio-
s amantem Epiſcopum, quique arcere Luſi-
nos poſſet, ſibi perſuaſerat, ſed infectis rebus
efruſtratus eſt.

ÆTHIOPIA SVB ÆGYPTO.

TAmetſi huius in Africæ deſcriptione memi
nimus, tamen quoniam rerum ad ſcripturę
captum attinentium memoria celebratur,
repetenda eſt. Hanc maximis quondam et
urimis oppidis habitatam bella perculerunt.
roinde lib. 6. Plinius, Æthiopia, inquit, viciſſim
nperitando ſeruiendoq; clara, & potens etiam
q; ad Troiana bella Memnone regnante, et Sy
æ imperitaſſe eam, noſtroq; littore, ætate regis
ephei, patet Andromedę fabulis. Hactenus Pli
us. Inter cætera autem inſignia, Inſulam habet
ediamnē, fertilitate & incredibili hoim frequē
a nobilē, quā Nilus primo ambitu ſuo cōplectīt
leroē dicta eſt. v. millib. ſtadiorū à Syene diſtās
qua et Meroēni coloni dicti. Alueꝰ Nili lęuū la-
s ſtringēs, Aſtaboras, vnde et Aſtabori dicti vi
ant. Hier. Quęſt. in Geneſim. Qua voce ramū
quæ è īībris veniente ſignificari tradit Plinius.
exter vero Aſtuſapes, qđ et ipsū latētis ſignifi
tionē adijcit. Vrbs ī Meroē vetuſtiſſima, Saba
uā poſtea Meroēn denoīnauit Cābiſes rex in ſo
roris

Meroe inſula.

Aſtaboras alueus

Saba vrbs

roris memoriam, Iosephus lib. Antiq. 2. testat
Strabonem, vt arbitror, imitatus. Sed & Plin
oppidi Meroës in ea meminit, ab introitu Insu
LXX. millibus passuum distantis, quę regia
thiopiæ habita sit. Hæc est Saba illa reginæ A
stri sedes (nam & Aethiopiæ & Aegypto pr
isse eam, Iosephus tradit) quam Salomonis fa
excitatam cum maximo comitatu & donis pl
quàm regijs in Palęstinam venisse, tertij Reg
decimo capite legimus. Cõmendatur & à C
sto Matth. 12. & Lucæ. 11. quod amore sapien
vel remotissimis à partibus Salomonem adie
cum Pharisæi tamen coram admonentem &
uina virtute contestantem se filium Dei esse, n
audirent. Aduertendum autem Meroënos fœ
nis parêre solitos, sequuta ętate Reginas suas
daces appellasse, voce perinde communi illis,
que Pharaonum ac Ptolomæorum in Aegyp
regibus fuisse ante diximus. Qua de re & Eu
chum illum à Luca memoratum Act. 8. quem
Esaiæ lectione edoctum Philippus baptizau
ex aula Candaces reginæ fuisse intelligimus. P
terea Lucæ traditione admonemur, illi genti sc
pturarum lectionem iam inde à Candaces æt
familiarem atq; vsitatam fuisse, neque alia cau
Hierosolymam ceu famigeratum religione lo
quotannis, quamuis distante itinere, visitare co
sueuisse. C. Plinius scribit Pub. Petronium equ
stris ordinis Aegypti pręfectum, Augusti tem
re Aethiopiam cum exercitu ingressum, Canc
cem reginam vicisse, monoculam quidem fœ
nam Straboni, sed prudentia & animi æquita
magnis viris comparabilem. Nescio autem an
la fuerit, Eunuchi domina, Candace, cuius me
nit Lucas, an alia. Ipsa series annorum & reru
gestaru

Regina Austri.

Candace

Eunuchus Candaces

Candaces

ſtarum propemodũ aliam fuiſſe admonet, nec
bium quin longe poſt eo nomine Reginę Ae-
iopiæ dictæ fuerint. Idem enim Plinius de Ae-
iopię regno (vt Neronis exploratores de eo re
nciauiſſent) libri. 6. capite. 19. ſic infit: Regnare
ilicet retulerunt) fœminam Candacem, quod
ultis iam annis nomen ad reginas tranſijt. Hęc
inius. Nec mirum videri debet, quod rerum il
fœminæ potiantur, cum non inſueta harũ gu-
rnacula fortiſſimis nationibus fuerint. Nota
im eſt Aſſyriorum Semiramis, notæ & Scy-
arum reginæ, & Theutam quę Lyburnis præ
it, hiſtoria Romana vt quę vrbi ſuę negocium
cere auſa ſit, celebrat: nec in totum fabuloſum
e putandum eſt, quod de Didone illa Africa-
vetuſtas cecinit. Quod ad religionem attinet,
beo authores minime indignos fide, qui hodi-
ue illam gentem Chriſtum confiteri, nec alio
làm ceremonijs (re videlicet tantilla) à noſtris
eſſe ritibus aſſerunt. Fertur autem & Indica il
nauigatione, quam Luſitani principes peragũt
dem in Chriſtum occiduis auſtriniſque Africæ
rtibus accreſcere. Et quoniam in Aethiopiam
athiam apoſtolum veniſſe prędicatum Euan-
elion, Sophronius prodidit, fieri potuit, vt ter-
e illę aliarum gentium incurſionibus rarius pe-
æ auitam pietatem retinere, et quod ex apoſto
didiciſſent, in hunc vſque diem ſeruare, tuerique
ęſum potuerint. Dignum & hoc obiter notatu
ihi viſum, Indorum interdum nomine cenſeri
ethiopes, ſicut è contrario Indi Arabeſque nõ ra
Aethiopiæ tributi, quod gentium vltro citro-
ue nauigantium commercio, pręterea & formę
militudine accidiſſe videtur. Solibus enim æſti
Indi haud multo minus quàm Aethiopes adu-
runtur

Mathias apoſtolus

runtur, Vnde nimirum à Marone dictum lib.
org.3. vbi de Nilo loquitur,

Et viridem Ægyptum nigra fœcundat are
Vsq; coloratis amnis deuexus ab Indis.

Solis mēsa

Pomponius.3.lib. famosissimam illam Solis m
sam illi Æthiopiæ tribuit. Cuius visendæ cup
tate adductum Appollonium Tyanæum phi
sophum, post multifariā peragratas fuisse, ex P
lostrato, ad suum Paulinum Hieronymus scrip
Tradit & Iosephus (vt & illud adnotemus) M
sen rerum in Æthiopia gestarum gloria mag
fuisse anteq̃ à Deo nostro dux Israelis transfere
di fuisset lectus. A qua opinione minime alie
sunt quę Hebręorum. 11. cap. de Mose referunt
nec admodum dissentit ętatis ratio. Quadragin
enim annorum fuisse Stephanus Acto. 8. conf
mat, quum Aegyptio occiso in terram Madi
perfugisset, inibi autem vxore Sephora ducta,
liquos quadraginta exegit, eodem authore, vt
constet octogenarium Mosen è rubo ad educe
dum populum Israelis vocatum fuisse. Demū
post quadraginta illos annos quibus in Arab
& deserto egit ex humanis excesserit. Et exim
quadrat quod Deuteronomij. 4 capite scr ptu
est, Mosen centum et viginti annorum fuisse q
do mortuus est. Haud igitur vero simile est, pr
mos quadraginta annos illi vacuos effluxisse,
& dictis & factis ea ipsa ætate magnum fuis
Stephanus innuat. Testatur autem & scriptu
vxorem eum Aethiopissam habuisse, quāqua
sciam hoc ipsum parum ad historiæ quam Ios
phus prodit, euidentiam facere, cum ad Arabi
gentes præsertim Austrinas, Aethiopum nom
pertigerit, id quod supra dixi, & ante me Iacob
Zieg

eglerus noster admonuit.

ARABIAE TRES. PETREA, DESERTA, BEATA.

A Pelusio, quod ex ostijs Nili ortum versus extimum esse diximus, Arabia incipit, & Arabes iam dicuntur, Ptolomæo Aegy- j cognominati, partem occiduam Erythrei gosinus tractu habitantes, quos sequens ætas lut ante ex Strabone docuimus, in totum Ae- pti nomine complexa est. Extra hanc tres abias proximas Aegypto, authores faciunt, arum prima Petrea cognominata à veteri vr- Petra, regia quondam gentis, & quæ proxi- aduentum seruatoris nostri potentissimum em Aretam habuit, cuius sæpiuscule Iosephus minit. Sacra scriptura Petram deserti illam cat, amœno quidem loco, & perfluente amne guo, sed vndique montibus & desertis clau- , vt fortasse ea caussa Petra deserti sit cognomi a. Termini eius, ab occasu Aegyptus, me ferme eius Isthmi, qui inter Posidium & inocoruram oppida, seu, quod idem est, in- intimum Erythreum sinum & Syrbonin no- maris lacum, interiacet. Quam latitudi- n terrarum Caius Plinius innuit non ampli- entum viginti quinque millium passuum pa : tantulo terrarum spacio diuersissimis à par- us venientia maria dirimuntur, & quo ter- orbis pars cum tota Aegypto continenti ad stit. Supra Isthmũ autẽ bona pars oriẽtalis lit is Erythrei ad Petreã Arabiã pertinẽs supra si n Elaniticũ & villã (vnde portui nomen est) Elanam

Petra deserti

Aretas rex

Elanam extenditur: ab Ortu & Meridie mo
na am biunt, hinc à Felice, illinc à Deserta ea
sterminantia: nam & hic tractus, Arabiarum
sissimis alicubi iugis montium surgit, & nisi
threum interciperet haud minima pars Ath
videri poterant: minus autem aspera à Septe
one Syria excipitur, adusq; lacũ Asphaltite
Philadelphiam & Bathanęam immittens,
vsquam est fœcundior q̃ vbi Syrię coniung

Arabia deserta. Altera Arabia Deserta Ptolomeo dicta, spac
est, nec paruis solitudinibus vasta, qua de re
men ei esse putandum est, cum alioqui nõ pa
oppidis & numerosa bellicosaq; gente habit
Habet ab Occasu Petream, ab Ortu sinus Pe
partem & Chaldeorum tractum, à Meridie
dicto montium iugo à Beata illa secernitur,
Septentrio est Euphrates amnis à Comagene
niens alluit, æstiui autẽ occasus latus ea Syria
κοίλην hoc est, depressam cauamq; cognomin
finit. Ab illis duabus velut à basi quadam tert

Arabia Fœlix. la Felix dicta Arabia, peninsulæ forma inter
os maximos sinus meridiem petit, extima fro
ad ortum Brumalem flexa, pluribus in locis
xime fertilis & alicubi etiam bifera, si Plinio
dimus, solaq; terrarum omnium, quę diuinis

Thus. noribꝰ dicatũ Thus gignẽs, à Græcis Εὐδαί
Latinis Felix & Beata Arabia vocata est. H
pręter q̃ vbi reliquis Arabijs adhęret, circum
ca Rubro mari clauditur. Persicum enim sinu
Rubro fundi sicut & Erythręum, atq; ea ca
Rubri maris nomine censeri, de frequenti au
rum consensu notius est q̃ vt explicatione eg

Arabia Petræa Nunc terminis datis, ad Petream reuertemur.
rum quidem laudata hęc veteribus, ob squal
& sterilitatem, nobis rerum vere diuinarum

mo

oria ita frequens & celebris existit, vt multis
ominibus odoriferæ illi ac diuiti & Beatæ quã
entes extollunt, prȩferri & anteponi debeat.
iam vt summas tantum rerum attingamus, Is-
elem sicco pede Rubrũ mare transgressum pri-
a omniũ hospitali benignitate excepit, nec mi-
is quadraginta annis tenuit. Quo tempore præ
r ingentia miracula, varijs modis exhibita, ni-
l vspiam aut dictum aut factum est, quod typis
ysterijsque nostrȩ religionis non abundet. Est
im in ea (vt loca memoremus) terra Madian, Madian.
ȩ Mosen aduenam, cum coniuge & charis libe
quadraginta annis aluit. Est mons Sina, prius Sina mõs
osi vocatione per angelum in flammeo rubi in
ndio, mox & legis diuinȩ eodem in monte da-
stupenda reuelatione, nobilitatus. Qua quidẽ
re, non gratiȩ solum eximiæ, sed & misericor-
ȩ cuiusdam fuit tabularum legis promulgatio,
qua diserta Dei nostri voluntas, & quid ipse à
bis requireret, qui salutem nostram meditaba-
r, apparuit. Verum quia corruptior erat status
stri conditio, quàm vt ferre eã, aut vlla ex par-
prȩstare posset, nõ illius naturæ, sed nostrȩ cul
fuit, quod iram illa est operata. Sic bonȩ leges
probos damnant, non faciunt: dehortantur à
mine, non alliciunt: & quod in ipsis est salutẽ
ȩrunt, non pœnam. Quod ipsum cœlestis illa
incomprehensa maiestas, datis illis Tabulis
æsiuit, & infirmitatis nos nostræ admonuit,
orte deiecta fiducia & supinitate intelligere-
is nullam spem nobis salutis reliquam esse, q̃
ȩ misericordia interueniente donaretur. Ea re
to ab Euangelista Ioanne dictum cap. 1. Grati-
nos pro gratia accepisse, hoc est, ꝑ lege Chri
m, quoniã & in lege gratia emicuerit, sed quæ
L despon-

desponsis & pessime conscijs animis terrori e
vt nemo malus bonam legem vnquam diligi
Per Christum autem non solum lex impleta,
& gratia impetrata est,& vires additæ, quæ l
præstandæ sufficerent. Vt exinde Sinai memo
etiam legis nomine credentibus nobis sacra
debeat,quoniam inde patres nostri & pietatis
charitatis consciam doctrinam acceperunt.M
autem Choreb iuxta Sinã est. Hieronymus eu
dem cum Sina facit. Iuxta autẽ petra illa qua
cussa SITIENTI POPVLO vndas M
ses elicuit. Petra illa erat CHRISTVS,
cuius sanguine,ceu docet Paulus,patres nobi
fide,& nos cum patribus hodieq; bibimus, c
ti per sanguinem ipsius redemptionem nobis
peccatorum remissionem obtigisse. Vere aut
o vere fertilem Arabiam istam credentibus,A
biam inquam Petream,quæ petram,id est,Ch
stum ita nobis adumbrauit:quæ regni spiritual
cui externa omnia cõtemptui sunt, formulã qu
dam nobis explicuit,vt quod in hoc sæculo im
cillum & caducum est,etiam si pingue , si ferti
si beatum existat,sterile tamen squalidumq; iu
cari debeat.Sic Aegyptus credentibus sterilis
neq; ad eius ollas alij respiciunt , quàm qui ca
obsequuntur. Contra autem Arabia ista fertil
quam nemo tamen petit,nisi qui Deum vocar
sequitur,nec terrena sed cœlestia æstimat . Ha
Arabiam cum Deserta , vno nomine. C.Plini
Sceniten appellasse videtur, ἀπὸ τῆς σκηνῆς id
à tabernaculo,quod subinde transpositis sedib
vbi libuit cilicijs metantur. Mos enim illi ge
mutare sedes,& tabernaculis victitare prout
cus & pascua inuitarint. Iam ante enim popul
Israeliticus id genus mãsionibus totis quadragi
ta ann

Choreb mons

a annis per desertum variauerat. Gentium vete
um in Petrea primi & celeberrimi sunt Nabatęi
uibus finitimi Agreni inter Elanitas numerati,
b Agra regia eorum, quos & Agarenos dictos
ſe sunt qui existiment, vt & Agra velut Agara
b Agar Abrahæ concubina nomen habere vide
queat. Certe Agarenos eos esse etiam eruditis
ideo placere, qui postea Saraceni dicti sunt, Is
naelis proles. Nam in hoc & Beatæ Arabiæ tra
tu illos ceu veterem gentem Ptolomæus & Pli
ius connumerant, de quibus mox paulo. Sunt
ea & alia minime obscura pręter Petram oppi
a, quorum præcipuum Ostracine, iuxta Casium
ontem, vbi Pompeius, ethnicus quidem homo
d minime temnendum variantis fortunæ exē
lum, tumulum habuit. Præterea Bostra haud
rocul Trachonis montibus posita, à qua Bostre
dicti: præterea Gerasa & Philadelphia. Bostre
orum Episcopus aliquando Berillus fuit Orige
s contemporaneus, & familiaris, cuius in Cata
go Hierony. meminit. Extitit & Philippolis à
I. Iulio Philippo Imperatore, in patrio solo (Bo
renus enim fuit) condita, Thracensi illi, quam
acedonum reges condiderant, & Scythæ sub
ecijs diripuere, cognominis. Primus autē Tra
nus Petream in prouinciæ formam redegit, &
ctorem imposuit. Habet et Deserta plurima op
da, sed, vt dixi, infrequentiora ob solitudines in
ruenientes. Celebre tamen aliquando fuit Tap
cum iuxta Scenitas Euphratis impositum ripę,
stea et Amphipolis dicta, haud longe à Palmy
nis solitudinibus, Plinio. Reliqua pars Chal
ęę adiacens Nomadas habet, infestos Babylo
js & ad latrocinia natū gentē. Ad occasum bru
alem Nubeorum Arabum loca non infrequē
L 2 tia, agroq;

Nabatęi. Agreni Agareni Saraceni Ostracine Bostra Berillus episcopus Philippolis. Tapsacū

tia, agroq; Damasceno & Libano monti prox
ma, vt verosimile sit Paulum à tempore vocati
nis suę Arabiam ingressum, non aliam petijsse,
cuius nunc facinus mentionem. Iam de Felice
cemus. Hęc innumeras gentes habet, vicis atq
pagis magis quàm vrbibus habitatur, & horu
quidem maxime celebres, qui sunt maritimi. O
nium tamen celeberrimum, & vnde reliquis te
ris nomen & gloria, pagum Sabeorum, cuius
gio Thurifera Saba cognominata, ob syluam c
tum passuum longitudinis, latitudinis autē qui
quaginta. Arbores eius ad Canis ortum, hoc e
circa medium mensis Iulij, incisæ humorem sp
meum ædunt, qui concretus aut decidit in solu
vnde queat colligi, aut cortici adhęrescens dep
ctitur, velut lib. 12. nat. hist. Plinius prodidit. N
que alia eius peninsulæ parte hoc arboris gen
prouenit. Plurimarum autem rerū in Arabia p
uentus, & ipsa soli natiua fertilitas efficit, vt su
opes Sabeis vicinę gentes non inuideant. Hab
montes, quibus prognata flumina longe lateq
irrigant fertiles campos: Fertur & aurum gig
re vulgo inter optima iactatum. Et sua Arabic
gemmis dignitas est. Ipse margo littorū creber
mis promontorijs distinctus nobiles portus
oppida non pauca Nundinaria portubus impo
ta continet: nec Arabicę solum verum etiam I
dicę & Æthiopicę merces conuentus negocia
rum & Emporia auxere, incredibili copia re
per se quidem eximiarum, sed quas pręter meri
luxus nostris æstimatione pręferat. Nihil eni
hodieq; Orientis mercibus preciosius, nihil c
rius est, neq; alijs è rebus maiora compendia q
runtur mercatoribus, quod profecto non accid
set, si more maiorum viueremus. Porro non te
rę solu

Arabia Felix

Sabeorū pagus.

Saba thurifera

solum Arabicę sed & vndis sua inest fertilitas.
am & margaritas Arabia, quanquam non sola
men pręcipuæ dignitatis, in Persici sinus littore
llectas mittit, quarum æstimationem ad insani
n vsq; luxus prouexerat, vt Cleopatrę marga-
ra centies sestertium, hoc est, ducentis quinqua-
nta millibus aureorum æstimata sit, & altera il
Vnio, quam Dictator Cęsar Seruiliæ emit sexa
es sestertium, hoc est, centū quinquaginta mil-
bus aureorum Gallicorum, Gulielmo Budæo
pputante, fuerit coempta. Vix fidem capit sum
ę magnitudo, sed vero tamen similis fit conside
nti in luxu etiam gloriam quęri, neque vllam li
tationem satis grandem illi esse, qui hoc magis
l emendum accenditur, quo maioris æstimatur
uod est empturus. Nihil igitur mirum, quod
C. Plinius libro duodecimo de margaritis scri-
ens, & simul in sui sæculi mores inuehens, Mi-
ma (inquit) quaq; computatione millies cente-
a millia sestertium annis omnibus India, & Se-
s, Peninsulaq; illa imperio nostro adimūt, &c.
Hodie in totum Saraceni dicuntur Arabiarū gen
s, habentq; Mecham valde celebrem vrbem,
um alijs caussis, tum quod Mahumetæ prophe-
ę illorum tumulus in ea visitur. Mortuus ille
rat. XXI. anno Imperij Heraclij, qui eiusdem
nno. XV. innotuit, primo mercator, dein pro-
heta, postremo prędatorie militiæ dux faxque
& caput, vt mirandum sit in Diuos ab illis rela-
um, cui ne homines quidem boni honestum in
erris locum concessissent. Marcellinus libro. 33.
rabas omnes, posteritatem Saracenos appellaſ
e tradit. Sed & decimotertio libro, ab Euphratis
ęuo latere adusque Nili supercilia protendi eos
ffirmat. Inuenio autem primum eos Pompeio

Margaritę arabicę

Cleopatrę luxus.

Cęsaris luxus

Saraceni

Mecha

Mahumetes.

Magno res in Asia gerente Romanorum mili
am noscere cœpisse, neq; exiguam operam Pop
Romano nauasse. Mox (vt nulla fides militi
est) vexare limites imperij, perrumpereq; & vr
gere pręsidia Orientis cœperunt, qua re Constā
tino magno aliquot eruptionibus factis noti ian
& magno odio habiti. Demum iterum conuer
sis studijs Iuliano Imp. contra Persas proficisce
ti adfuerunt, quanq; lubrica et propemodum v
nali fide, vt non iniuria Ammianus libr.14. inte
alia de Saracenis locutus, in hæc verba eruperi
Saraceni nec amici nobis vnquam, nec habenc
vltro citroq; discursantes, quicquid inueniri po
terat, momento temporis parui vastabant, Mil
uorum rapaci vitæ similes, qui si prædam despe
xerint celsius, volatu rapiunt celeri, & si impe
trarint, non immorantur &c. Hactenus Marcel
linus. Sed memorandum interim, breui tempor
adeo illorum potentiam successibus auctam fu
se, vt circiter annum Christi. D.C.XVII. Pers
rum regnum ad Saracenos trāsierit, deliraq; Ma
humetę superstitione in immensum propagata
post Syriam & Aegyptum & Africam percul
sam, magnis copijs in Asiam profecti ipsam et
sedem imperij Constātinopolim obsidione pra
mere fuerint ausi: quo tempore Carolus Pipi
pater Francorum in Gallijs regnum tenuit. Se
& Imperatoris ignauia, exiguus ignis erroris t
ti cum restingui per initia sine labore potuisset, tā
dem plurimorū assensu, qui armorū gloria & v
ctoriarū successu religionē æstimabāt, adeo exa
dere malū cœpit, vt nullus amplius remedio e
set locus. Asiæ iam & Africæ plęraq; oīa Sarac
norū erant, neq; hoc illis satis, in Italiam & Sic
liam violenta manu ingressi, eas terras plus duc

Saracenorum repētinum augmentum

tis anni

s annis vexarunt. Poſtremo ſub Conſtantino il
qui Leonis Imper. pater fuit. Anno Chriſti. D
C. XLII. Gaditano freto traiecto, in Hiſpaniã
rofuſi, Bethicæ & Luſitaniæ & Tarraconenſis
rtiliſſima loca occupauerũt. Eo tempore Beda
resbyter magna & pietatis & eruditionis fa-
a florebat, qui literis vltro citroq; ad principes
iſſis magna id ſedulitate moliebatur, vt militia
onſcripta Saraceni Hiſpania pellerẽtur. Sed ſur-
is (velut in prouerbio eſt) narrauit fabulam. Nec
inus ſeptingentis annis (vnde temporum deſi-
iam atq; adeo veternũ ipſum intelligere queas)
ecuri illi Hiſpaniam tenuerunt, donec princeps
naximus Ferdinandus CAROLI noſtri. v.
naternus auus vniuerſa illos breui tempore Hi-
pania pepulit. Cuius vnica, ſed ſpectatiſſima qui
lem illa virtute, ſatis periculi factũ noſtris, quan-
um in illarum gentium perfidiam Chriſtianorũ
rincipum induſtriæ & magnanimitati licuiſſet,
nodo inteſtinis bellis freno iniecto, arma ſua nõ
olum gloriæ ſed tuendæ quoq; pietati, & publi-
æ quieti deſtinaſſent. Enimuero Saraceni mixtũ
æreſi & Iudaiſmo, à Mahumete conflatũ deliri-
im ſequuntur, quod ipſum & Turcæ, qui prima
ub Saracenis in Aſia ſtipẽdia meruerãt, ceu per
nanus traditũ receperunt, hodieq; cuſtodiunt.
Eadem enim eſt vtriuſq; gẽtis religio, idẽ error,
par veſania, quę tamẽ, ſi Dijs placet, libro quẽ ip-
i Alcoranũ vocant, cõditur. Solenne eſt illis mo
e Iudęorũ circũcidi, abſtinent, & à ſuilla carne,
puto, quoniam Arabia, etiã Plinio teſte, ſues non
abet. Vinum non bibunt, & menſe quodam to
o ieiuuant, cætera libidinoſi & quibus vna vxor
non placeat, inter multas volutantur, quas tamẽ
ta ad coniugij iura ſeruanda adigunt, vt adul-

Beda preſbyter

Alcorans liber.

Saracenorum ſuperſtitio.

teris capitalis pœna statuta sit. Veneris diem pr
sabbato habent. Nullam fœminam nisi operta
cie in publicum prodire sinunt. Christum ex v
teri Hebionis hęresi, purum quidem hominem
sed prophetam tamen eximiū fuisse aiunt: ei M
sen & suum Mahometen consociant, & legi M
saicę nonnihil tribuunt. Votis & piaculis quib
dam plurimum deferentes: quo fuco tantam o
bis partem dementarunt. Sed anteq̃ Arabia d
grediamur, non indignum notatu mihi visum
Aretarum nomen, cum Arabiarum tum Æthio
pię regibus tritum & peculiare fuisse. Nam et
Syria paululum ante Pompeij aduentum Areta
rex à Damascenis receptus, cuius lib. 13. memin
Iosephus. Prętereа Aretas Saracenorū princep
sub Iustiniano, & eodem sęculo Aethiopię Ar
tas, rex potens: postremo Pauli apostoli ętate D
mascenorum iterum rex Aretas, ille cuius pręf
ctus Paulo Iudęorum suggestione, insidias str
xit, et vt è muro demissus elaberetur, adegit, sic
ipse alterius ad Corinth. 11. cap. meminit. Sophr
nius autumat Eunuchum Candaces Felici Ar
bię Euangelion prędicasse. Ego Paulum iam cō
uersum & reuelatione edoctum, & Arabia Ch
stum docuisse arbitror. Continue enim Christ
prędicauit Synagogis, vt ait Lucas, quod is ess
filius Dei.

Aretas rex.

SYRIA.

NOn sum nescius q̃ late, Pōponio Plinio
que Syrię nomen pateat, sed quo diluci
ora fiant singula, pręsertim in compendi
nos eam quę citra Euphratem est, & vt Stra
bonis maxime finitione circumscribitur, pri
mum designabimus, mox reliquas illas parte
quibus & ipsis sua nomina sunt, ordine redditu

Igitu

gitur ab Aegypto & supra memorata Arabia, ua in Syrbonin lacum vergit, Syrię initium est, Meridie in totū Petrea, Ortu vero brumali Deserta Arabia Palmyrenisq; solitudinibus terminata. Latus eius Septentrionale Euphrates excipit, & citra eum Ammani montis Ciliciam diterminantis iuga, in Issicum vsq; sinum, quo Syria finitur, immissa. Occiduum latus vniuersum mare alluit, quod à Phœnice præcipuo eius littoris tractu, Phœnicium veteres dixerunt: terra prę stans eximia vbertate, sed hac re precipue fœlix quondā, quod in eam fama primum doctrinę & miraculorum Christi dimanauit. Vrbes eius plurimæ, quarū præcipuas suis locis reddemus. Partes Syriæ sunt, Palæstina, Phœnice, Damascena, Cœle, Decapolitana, Antiochena, & proximæ iam Euphrati, Comagena, Apamenaq;, & vbi cenitis se miscet, fluminis decursu, Paropotamia cognominata. E quibus, quoniam ab occasu Syriam ingredimur, post descriptas Arabias, Palęstinam expediemus, regionem adeo insignem cū locorum, tum vero rerum gestarū, quas scripturæ memorant, celebritate, vt priuati operis sit illā ad plenum describere, nec possit paucis dici quicquid de illa vel breuissime dicitur.

Syria

PALÆSTINA

PTolomæus quinto libro Iudęæ nomen Palęstinæ tribuit: & finiri eam monte Antilibano confirmant, lib.16. Strabo, & lib.20. Augustalis historię Tacitus: nec diuersis à Ptolomęo Hieronymus totum tractum quam Iudęorum tribus incoluere, Iudęam vocat. Qui subtilius veriusq; diuisere, partem Palęstinæ Iudæam faciunt, cui ab Occasu & Meridie Idumęa, à Septentrione & Ortu Samaria Galilęaq; itidem Palęstinę

Iudęa

læſtinæ partes coniungantur. Plinius quinto l
bro,quanquam Idumæam cum Palæſtina co
fundit(quoniam & Philiſtim & Edom ſparſi
ea loca tenuiſſe conſtat)tamen hanc à Iudæa,pr
terea & Samaria & Galilæa ſeparat. Libenter i
tur horum ſententiam ſequimur , qui Palæſtin
nomine ceu generali Idumæam,Iudęam, Sam
riam,& Galilęam complectuntur.Illi enim op
nioni & ſcripturæ ſuffragantur, & vſitata vu
go,Chriſti & apoſtolorum temporibus iſtha
partio fuit. Matthæus enim vndecimo capi
de Ioſeph,Cum audiſſet(inquit)Archelaum re
nare in Iudęa,loco Herodis patris ſui, timuit i
luc abire,ſed oraculo admonitus in ſomnis,ſece
ſit in partes Galilææ,ac profectus habitauit in c
uitate quæ vocatur Nazareth &cę. Parum ap
fuiſſet locutus Matthęus,ſi alia à Iudæa Galila
non eſſet.Porrò ab Archelao deflexit,qui Iuda
am poſt patris mortem ab Auguſto accepera
in Galilæam autem receſſit, cui Philippus frat
illius,minus ſæuus(patrizabat enim Archelau
Tetrarcha præerat.Proprie igitur hoc loco Iu
dæa pro parte Palæſtinæ accepta eſt.In eodem c
pite Bethleem Iudææ cognominatur,ad differe
tiam eius quæ in Galilæa eſſet, Hieronymo:qua
quam ipſe(Iudæ)non Iudęæ legit. Sed alia quo
que exempla ſunt,vt Lucę vndecimo: Aſcend
autem Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazaret i
Iudæam,in ciuitatem Dauid quæ vocatur Bet
leem,&c.Et Actorum nono capite.Igitur Eccl
ſiæ quidem per totam Iudæam,& Galilæam, &
Samariam habebant pacem. Et Ioan. 4. capit
Reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæam
oportebat autem eum ire per Samariam , &cęt
Hic Ioannes ita diſcernit à Iudæa Galilæam , v

Palęſtina.

Archelaꝰ.

Philippus Tetrarcha

ter mediam Samariam faciat, quod ita habere ipsa Ptolomæus indicat. Sed & Idumæam à ... idæa Marcus separat tertio capite, his verbis: ... t ingens multitudo à Galilæa secuta est eum, et ... Iudæa, & ab Hierosolymis & ab Idumæa & ... ransiordane. Porrò quod Hierosolyma hic Mar... is nominet Iudææ vrbem, ea caussa puto fa... ... um, vt indicaret, vel ex illa vrbe multos eum ... ctatores habuisse, in qua eius perdendi quotidi... ia consilia captarentur. Transiordanis autem ... egio ab Hermolao ea dicta, quam Plinius libro ... uinto Peræam nominauit, de qua suo loco dice... ur. Nunc vt eò pergam vnde cœperam, admo... itum volumus Lectorem, eam Palæstinam quę ... as partes omneis ambit, ab Ortu æstiuo Liba... o terminari, à Septentrione Phœniciæ parte, ab ... ustro Arabia, ab Occasu mari Phœnicio. Ea... em regio Chanaan quondam, sed proprie qua ... udæa est dicta, terra scilicet promissionis, quam ... nte Abrahæ in ea loca aduentum & Chananæi ... & Pheresęi tenuerunt, quod palàm ex. 13. cap. Ge... esεos deprehenditur.

Idumęa

Transiordanis regio

IDVMAEA.

IVdęę extrema occidentem versus, & proxima Casio monti, Idumæi tenent, origine Nabatęi, quos orta seditione inde egressos, & Iudęis coniunctos eisdem legibus communi... asse, Strabo libro decimosexto prodidit. Certè, ... criptura, tertio Regũ nono capite in Arabia fu... sse, & ad Rubrum mare attigisse Idumęos, ... estis est. Constat eos à Hierosolymis Meridi... m versus non plus septuaginta circiter mil... ium passuum distantia remotos, authore Hie... onymo, qui ab Hebræis fermè haud aliter q̃ ... Edom dici eos, ab Gręcis autem voce non

Idumęi

nihil

nihil deflexa, Idumęos appellatos tradit, quod an
te ipsum & Iosephus scripsit. Augustinus lib. 16
de Ciuitate Dei. Idumæa patrem Esau habuisse
qui idē quoniā Edom dictus sit, nomen illis exi
de datum fuisse existimat. Regio ipsa, qua part
maritima est & vbi Iudęæ approximat, exim
fertilis est, in Arabiæ tantum confinibus steril
scit, & montibus, quos sacræ literæ Seyr vocan
aspera est. Aūbdat & palmis, vnde illud Lucan
lib. 3. Gazaq́ & arbustis palmarū diues Idume
Maroni quoq́ alicubi palmæ Idumęæ celebran
tur. Quanq̃ autem Iudęis hoc modo vicini, & l
gis eorum vtcunq́ sectatores extitere, tamen v
aduenę & exsortes (quemadmodū & Samarita
ni) semper illis contemptui fuerunt. Vrbes Idu
męæ plusculæ numerantur ab authoribus, sed in
ter eas tamen, quas iam antea Phœnices, & ant
has Palæstinenses tenuerint, ex mediterraneis p
tissima est Maresa: dein Plinio Rhinocorura ma
ritima, & Raphia pauló remotior á littore: rur
sum ad mare vergens Gaza & vicina ei Anthe
don, post, Agrippias ab Herode vocitata. Pręte
rea & Ascalon & Azotus Philippi prædicatio
ne clara ciuitas, Act. 8. aliæq́ iuxta positę, Idu
mæis tribuuntur, quarum aliquas Iudęæ alij, nō
nullas & Phœniciæ tribuunt, vt in confesso sit
his locis & sedibus gentium, vt fit, nomenclat
ram variasse, quod propemodū necesse est fieri
toties succedentibus, qui priores pepulere, præ
terea summa limitū inconstantia, subinde arbitr
victoria, aut ampliante illos, aut coercente. Asc
lone Antipater ille Herodis parens, quem con
stat Idumæum fuisse, natus creditur. De quo san
& ijs qui ei successerunt, quoniam illius ætate Iu
dæis regnum ademptum, & seruator noster Ie

Maresa

Gaza

Ascalō

Azotus.

Ascalo nites

Antipater

fu

s Christus in mundum natus est, non alienum
instituto visum mihi, si totam seriem q̃ possem
euissime cōplecterer, haud parum enim inde
cis, nisi fallor, & locorũ notitię & historiæ E-
ngeliorũ accedet. Igitur Antipater magni vir
nimi, & apud suos fermè propitia fortuna vsus,
xorem Arabicę gentis Cyprin nomine duxit
rimariæ nobilitatis fœminã, ex qua quatuor fi-
os suscepit, Phaselum, Herodem, Iosippum, &
heroram, filiam autem æquè dilectam patri, Sa
men. Duo ex filijs potissimum emerserunt, He
des videlicet & maior natu Phasel9, quos adul
s repente ad amplos honores euexit. Enimue-
prudens callidusq; quũ ingenti studio Roma-
s vtpote Iudęorum dominos, & qui Palæsti-
am paulò ante prouinciam fecissent, coleret, vi-
eretq; fortunæ & suæ & liberorum summã in
lorũ fauore consistere: bello primũ ciuili Pom-
eiano, C. Cæsarem Dictatorem in Aegyptum
ndentem incredibili animi promptitudine est
rosecutus. Mox & bello ei tanta cura, sedulita-
, magnanimitate, affuit, vir nimirum & gentiũ
locorum Aegypti & Arabiæ peritissimus, vt
ictator gratiam referens, & ciuitate illum do-
aret, & Iudęæ tutorẽ faceret. Tradunt quidem
te quoq; hoc honoris à Pompeio quũ Syriam
nperator cum exercitu ingressus esset, Antipa-
ũ accepisse, Cęsarem autem confirmasse ei dig-
tatem, idq; velut auctarium gratię adiecisse be-
merito, vt Herodes filius eius, nondum quin-
mdecimũ annum egressus, tutor Galilæę esset,
haselus autem Hierosolymorũ dux constitue-
tur. Quod quidem annos ànte natum Christũ
rciter quinquaginta accidisse constat. Porrò Iu-
Cæsare Romæ in Pompeij curia cæso, & Tri
umuiratu

Antipatri liberi

Herodes Phaselus

umuiratu per Octauium Augustum, M. Anto
um & M. Crassum, inuaso, quum deuictis Cass
& Bruto tyrannicidis, Antonius in suum Orie
tem nauigaret, Antipatrum insidijs Malachi I
dęi res nouas molientis, veneno sublatum de m
dio intelligit. Interim Iudęi quibus non suspec
modo, sed & molesta fuerat Antipatri vt hom
nis alienigenę potentia, ne filij parenti succeder
néue vllo in loco honorifico terrę suę essent, su
mis viribus adnitebantur, ornatissima legatior
ad Antonium tum in Asia agentem, missa: qua
cum Hircanus iam Herodis per Mariamnem f
am socer, cui Pompeius pontificatum contuler
in accusandis deprimendisq; Herodis liberis n
hil diligentię intermissuram ex anteactis rebu
cognosceret, vir sua ętate nō opibus solum, ve
etiam dignitate & authoritate magnus, videre
q; quo in loco generi futuræ res essent, si vot
aduersariorum succederet: festinato itinere ad A
toniū contendit, rem omnem vt habebat expo
nit, idq; pro singulari Antonij erga se beneuole
tia, legationis accusatione reiecta, impetrat, vt H
rodem & Phaselum tetrarchas lectos ille Iudę
Galilęæq; pręfecerit. Cuius rei casum tametsi in
dignissime ferrent Iudęi, tamen Antonium ver
ti tum Syrię imminentem, inuidiam dissimula
bant. Rebus igitur ad hunc modum in Palęstin
compositis, Antigonus Aristobuli illius, quen
vinctum Romam Pompeius duxerat, filius, H
cani autem ex fratre nepos, apud Ptolomęū M
nęi Chalcidis tyrannum magno in honore hab
tus, post acceptam Antipatri mortem, spe regn
potiundi à suis animatus, quoniam stirpis Iuda
cę, necq; hoc solum, sed & regum Iudęorū sangu
nis esset ab auo Alexandro altiusq; nobilitate g
neri

Malachus Iudęus

Hircanus pontifex.

Antigonus Aristobuli filius

eris deducta, preterea perspectum haberet, An-
ipatri prolē Iudęis inuisam, eaq; de caussa pluri-
nos ex primatibus Hierosolymis esse, qui in se v-
um oculos conijcerent, & regem cuperent, ni-
nirum Iudæis Iudęum, ne sua tot sæculis retenta
efensaq; dignitas alienorum tyrannide, prorsus
iccumberet, Pacorū Parthorum regem ingenti
ollicitatione inuitatum rogat quo exul sibi opē
erat: nec alienum à vero, persuasum à Iudęisclan
ulū, Antigonum fuisse, quo id consilij caperet.
Pacorus ipse homo ad bella natus, cum Antigoni
romissis, tum vero & Ptolemæi amicitia, maxi-
ne autem quod Antipatri filios à Romanis con-
essis hostibus suis manuteneri cerneret, commo
us, ingenti exercitu terra mariq; instructo, duce
utem primario Barzapharmane satrapa, in Iudę
m rectà contendit, multisq; oppidis receptis de
num ipsa Hierosolyma obsidet. Quo tempore
Herodes ex aliquot prę lijs cum hoste commissis
victor, quidem & in totum rerum à se gestarum
loria insignis ferebatur, tamen quia impar ipsa
umero paratis vndiq; Iudęorum insidijs valla-
um se, & ab his etiam quibus fidebat proditum
ntelligebat, vxore çlanculum prę missa, & mag-
a familię parte iumentis imposita, hostibus in-
cijs in Idumęam profugit: Antigonus interim
rbe potitus Hircanum patruum capit, & vincu
a Phaselo inijcit, Parthis vrbis diripiendę copi-
m facit, in plurimos qui aut Antipatri aut filio-
um amicitia suspecti erant, animaduersum est,
niles pręda onustus, nec pudoris nec honesti ha-
ebat rationem. Antigonus autem victoria tumi
us, deq; potestate malis artibus firmanda solici
us: Hircano auriculas abscindi iussit, quo spe il-
i assequendi in posterum pontificatum deijce-
ret.

Pacorus Parthorū rex

Antigoni in Hircanū sęuitia.

Phaſęlus Herodis frater ſe interemit.

Hęrodes rex Iudęorum conſtituitur

ret. Eum enim lex haud permittebat vlli, qui
quo membro mutilatus eſſet. Inſuper & Part
(quæ ambitionis impudentia eſt) abducendū
didit. Phaſelus, quia vinctus erat, & moriendu
ſibi cernebat, capite vltro in ſaxum magno im
tu illiſo ſibiipſi mortem acciuit. Dum hęc Hier
ſolymis aguntur, Herodes nihilo ſegnior adu
ſo iſto caſu factus, quum Rhinocoruræ de frat
interitu accepiſſet, repente Peluſium profectu
inde Alexandriam ad Cleopatrā Aegypti regi
Antonij delicias contendit, dubium huiusne c
ſilio, an quia in mora (quod dicitur) periculū v
ret, naui aſcenſa media hyeme & tēpeſtuoſo m
ri. Brunduſium Calabriæ vrbem appulit, atq;
de Romā profectus, Antonio quid accidiſſet
dine exponit. Hic, Antonius Antigono indign
ri, Parthorū audaciam inique ferre, imperij ma
ſtatem contemptui eſſe, lædiq; atq; imminui e
Senatus perſpiciebat: Ea re factum, vt Herod
ab Antonio Octauioq; Senatui multis nomi
bus cōmendatus, rex Iudęorum crearetur, Pu
Ventidius in Syriam ad Parthos coercendos m
teretur, cui & de Herode reſtituendo negotiū d
tum eſt: in eam rem, quoniā bellum Parthicu
extrahebatur, & corrūpendis militiæ Roman
ducibus magnā vim pecuniæ Antigonus pro
derat, totum ferè triennium conſumptū eſt. A
ceſſit ad hæc quod Herodes Hieroſolymam à
& C. Soſio Ventidij legato obſeſſam, incolu
recipere, & quo plus ei fauoris & gratię apud
dęos maneret, vrbem illæſam ſui iuris facere c
piebat. Conrra Soſius (vt eſt militarium homi
animus) prædam ſpectare, nec æſtimare Iudę
rum toties rebellium dignitatē. Atqui capta d
mum vrbe, Herodes de ſuo militem donauit, q
ciuib

sulbus parceretur, Sosium grandi pecunia obse-
quentem sibi fecit, & facile impetrat, ne religio-
nem templi miles peregrinus prophanaret, cer-
tus haud aliam rem maioris beneficij loco Iudę-
s habiturum. Antigonus mutatis rebus, captus
& Sosio traditus, Antiochiam Syriæ perductus
fit, Pacorū regem pugna superatum Ventidius
occidit, Herodes Antigoni salutis, quoniā regiæ
stirpis Iudęorum esset, impatiens, denuo Sosio
grandi pecunia delinito, vt Antigonum occide-
ret impetrauit. Regnum igitur Herodi traditum,
haud longe postea Augustus post deuictū apud
Actium, Antoniū non confirmauit modo, sed &
ampliauit incredibili quidem successu, & quem
talàm erat certa Dei dispensatione promoueri.

Herodes in regnū confirmatus.

Non obfuit Herodi quod Hircanum socerum à
Parthis dimissum & reuersum, ob regij sangui-
nis opinionem sibi suspectum, interemisset: non
obfuit quod Ciuili bello vixdum sopito, partes
de Antonij quem summe dilexit, esset sequutus:
non obfuere tot genera suppliciorum, quæ post
Antigonum à Sosio extinctum ille Hierosolymis
in eos qui aduersarij fuissent, neglectis deditę vr-
bis conditionibus, summa tyrannide exercuisset.
Facile omnia Cæsar ignouit, quod obtenderet
Antoniana se militia abstinuisse, & polliceretur,
eo se deinceps in Augustum animo futurum, quo
in illum fuisset. Erat hic ineluctabilis prouiden-
tiæ tenor, vt verax assereretur spiritus Dei, vt scri
pturarum oracula complerentur, vt ad hunc mo
dum sceptrum Iudęorum sub aduentum Domi-
ni de femoribus auulsum, alieni & qui horū stir-
pis non essent acciperent. Herodes igitur iā sub-
limis regno, varie se gessit, nec facile erat æstima-
re, bonis ne an malis regibus annumerandus es-

 set,

Herodes simulatus & sæuus.

set, qui sæuitiã tot generibus clementiæ cælatai dissimulabat. Auaritiam tam varia liberalitat specie fucabat, in exteros quidem ferè semper h manus & beneficus, maxime autẽ in Romano, quos non donis solum ingentibus, sed conditis tiam vrbibus honorauit. Vxores ei fuerunt m nimum nouem, ex quibus multam prolem sus pit. Cęterum è filijs potiores fuere, Alexande Aristobulus, Herodes, Philippus, Archelaus, & ex Doside genitus Antipater, quorũ Alexandı & Aristobulum ex Mariamne Hircani filia gei tos, Romam erudiendos misit. Et quum nõ mo do Hierosolymam, sed & ipsam Iudæam vix ęs mandis sumptibus vario ędificiorum genere ex ornasset, demum regni eius anno. XVIII. ad te plũ extruendum conuersus, incredibili ipsum m gnificentia, spatio octo annorum erexit, addit porticibus vario opere visendis, sed & portis t pli magnitudine & artificio adeo præstantibu vt vnam ex illis vulgo Speciosam appellaren & Porticum quandã propter operis elegantiai primi conditoris nomine dignarentur, nec enir aliter à Iudæis quàm Salomonis porticus est ap pellata. Igitur Herodis opus fuit, quod aposto admirati Christo visendum commonstrarũt, atc ille diceret, futurum vt lapis super lapide mans rus non esset, Matthęi vigesimo quarto. Certur autem non tam religionis gratia templum à se c ditum fuisse, quàm vt hoc modo Iudęorum an mos sibi reconciliaret. Volebat quidem & leg obseruator videri, sed diuersum studia & more prodebant, præterea immodica regnandi cupidı tate, studioque illo perpetuo, quod Romanis co lendis obseruandisque impendebat, corruptus le gis sanctimoniam Paganismi imitatione fœda

Herodis vxores nouem.

Tẽplum per Herodẽ extructum.

Porta speciosa

Porticus Salomonis.

uit

uit. Iam enim antea quum Galilææ præesset, tem
plum Dictatori etiamnum in humanis agenti, cã
dido è marmore, iuxta vrbem Paneada, vbi Ior-
danis oritur, condidit. Sed & Augusto quinquen
nales ludos, theatrumq; & Amphitheatrum cõ
tra gentis morem exædificauit, præterea & tro-
phæum & statuas posuit, Iudæis omnia indigniſ
ſime ferentibus, apud quos illius existimationi
non parum obfuit, quod palàm interdum fassus
esset, dolere se & indigne ferre, quòd Cæsaris sig
na & imaginem templo à se condito inferre &
collocare, lege prohiberetur. Sed et alia id genus
animi eius indicia de Iudaiſmi contemptu, & a-
more in deos Romanorum, & Gentium ritum
magnum argumentũ erant. Ætate autem ingra-
uescente, quũ deficere se viribus sentiret, suspicio-
ne quadã senili, odij publici, & quod esse plures
putabat, qui eum ob cœptam insolentiã extinctũ
cuperent, tanta animi feritate exarsit, vt ne à do-
mesticis quidẽ & intimis eius aulæ amplius ama
retur aut ferri posset: longe autẽ crudelissime in
eos est debacchatus, qui quantãcunq; suspicionẽ
affectati regni de se præbuissent, quæ rabies illi
primum à Mariamne præ cæteris adamatæ con-
iugi animum alienauit, quod immodico in filios
iam tum exosos patri, fauore esse videretur. Mox
& in filios ipsos haud improbe de patre meri-
tos, immania meditatus, Alexandrũ & Aristo-
bulum Mariamnes natos, coram Saturnino Sy-
riæ præside accusauit, & inuito propemodum Sa
turnino, ad mortem adegit, vtq; in carcere stran-
gularẽtur curauit, Neq; hac vindicta crudelis ani-
mus satiatus est, Mariamnem in quã immodico
amore ante deperierat, occidi iussit. Insuper & Io
sippũ clarum virũ sororis suæ Salones maritũ, ex

Herodis sæuitia.

qua Berenicem pręstātissima forma puellam ge-
nuerat, interfecit. Sed & Antipatrū, quem inte-
filios eius postremū numerauimus, coniectū in
vincula pauculis diebus anteq̄ nocentem animā
exhalaret in carcere necari iussit. Super omnia aūt
vęsanię & crudelitatis eius facinora atrocissimū
illud memoratur, q̄ cū ex Magis natū in Iudæa
intellexisset infantē, qui rex Iudęorū esset futurus
& quo loco natus esset Scribę eum & Pōtifices
de prophetarū testimoniis admonuissent, pueros
omnes Bethleemiticos, qui bimatum attigissent
aut infra eū essent, occidi mādauerit, tanta quidē
animi impotētia, vt accelerata laniena (ne quis ali-
us ei q̄ quē ipse designasset, in regno succederet)
in grege illo mactatæ innocentię, etiam filium a-
miserit. Qua de re Macrobius libro Saturnalium
secundo de facete ab Augusto dictis scribens, in
hæc verba tradit: Augustus, quum audisset inter
pueros quos in Syria Herodes rex Iudęorum in-
tra bimatum iussit interfici, filium quoq; eius oc-
cisum, ait, Melius est Herodis porcum esse q̄ fi-
lium. Et recte quidē Augustus, nam porco ille vt-
pote iudaizans pepercisset, qui per furorem sta-
biliendæ tyrannidis filiis non pepercit. Ad extre-
mum autem dum hisce furiarum stimulis exagi-
tatus per immania sese facinora volutat, graui
morbo correptus aliquandiu decubuit, cūq; nec
pharmaca toties repetita, nec thermæ quas salu-
berrimas Iudæa habet, quicquam proficerent, et
spe omni medici destituerentur, post obsignatum
de more testamentum, morbo inualescente, & iā
pudibunda vermibus erodentibus, putoreq; ar-
tuum omnium intolerabili exorto, ne tunc qui-
dem animi ferocia deposita, annum circiter quar-
tum post natum Christum, moritur, anno ferè
septua-

Pueri innocentes occidūtur

Augusti dictum de Herode.

ſeptuageſimo ætatis, quũ iam quatuor & trigin-ta annis regno præfuiſſet. Memorandum autem & magnum funeſti animi eius argumentum, qđ cum ad certum diem optimates Iudæorũ magno numero Hierichuntem euocari iuſſiſſet, cauſ-ſam ſciſſitantibus amicis, mãdarit, vt ſi, per eos dies ceu putarat, mori eum contingeret, illis ſimul ſpecie funeris in Amphitheatrum conuocatis, milite immiſſo ex improuiſo ſine diſcrimine vniuerſos trucidarent. Geminum eius rei fructũ futurũ dictitans, & ꝙ quietius regnũ teneri à ſuis poſſet & ꝙ Iudæi qui viuũ odiſſent, ſe mortuo, vel inuiti plorarẽt. Monſtro igitur illo libidinoſo, funeſto & parricidali de medio ſublato, Archelaum filium quem ſucceſſorẽ pater teſtamento reliquerat, cõfeſtim eo audito, miles magna cum acclamatione regẽ ſalutat: cũq; diadema ille offerret, recipere noluit, odioſum hoc futurũ, ſed & dubium honorẽ arbitratus, quem Cæſar nondum cõfirmaſſet. Proinde Romã feſtinato itinere ad Auguſtum contendit, à quo honorifice ſuſceptus negotio in aliquot dies protracto, demum ita ad gubernandum admiſſus eſt, vt dimidiam partẽ regionis Iudææ, quę antea patri Herodi tributa pependiſſet, ipſe Toparcha adminiſtraret, Idumæã ſcilicet, Iudæam & Samariam, Philippo fratri Bathanæam Tetrachiam, cum Trachonitide & Auranitide aſſignauit, Herodi filio, Galilæã & Trãſiordanem contribuit. Salome ſorori non ſolum Iamniam, Azotum, Phaſelin, reliquaq; quę teſtamento ei frater legaſſet, conceſſit, ſed inſuper & Aſcalonem adiecit, & Berenicen Salomes ex Ioſippo filiã honore proſequutus, liberalia ei dona contulit. Dum hæc Romæ agerentur, magni in Iudęa motus varijs & cauſſis et partibus excita-

Archelaꝰ Toparcha

Philippus & Herodes tetrarchæ.

ti, nō Iudæis modo inter sese conflictantibus, se
& templo cuius pars igne conflagrauerat, exiti
fuere. Simon quidam nomen regiū Cæsare nō e
pectato inuaserat, quem mox Quintilius Varu
qui tum Syriæ præerat, punitum coercuit, Iudæ
amq; Herodis liberis ex principis decreto tribu
Cęterum Archelaus patre nec mitior, nec meli
or, cum nouem annis toparchiam suā insolenti
me administrasset, optimatum querelis apud A
gustum postremo eius vitæ anno delatus, missi
qui caperent, Romam adductus & in vrbem A
lobrogum Viennam relegatus est. Eiusq; regi
mox tributaria facta, & Syriacæ dispensationi c
iuncta, per præsides & procuratores administr
ta est. Iosephus libro Antiquitatum, XVIII. C
renium Consularem, primum horum fuisse tra
dit qui Augusti fauore, prouinciam Archelao
reptam rexerit: quo tempore primus census
Iudæa iam prouincia sit actus: insigni profecto
obseruatu digno errore, cum Lucas fide histori
multis Iosephis anteferendus, secundo capite p
oris libri hanc descriptionem à Cyrenio, Syri
præside, factam tradat antequam saluator nost
natus est. Quod ipsum viuente etiamnum Her
de patre contigisse, non Matthæus modo sacr
tissimus author, sed & Gentiū historia conuinc
Aut igitur Iosephus de censu alio loquitur, po
Archelai repulsam acto, qui primus eius terrę n
fuerit, quanquam ipse (nisi interpres lapsus es
primum fuisse putarit. Aut intelligendū est, Cy
renium iam antea Syriæ præsidem sub Hero
facile consentiente (regnum ille ceu precarium t
nebat, & totus hęrebat à Romanis) primum i
lum censum egisse, pulso vero Archelao, Iuda
petere iussum quo regiæ pecuniæ habita ratio
ipsa

Simon tyrannus

Archelaus relegatus.

Cyrenius

ipſam quoq; regionem in prouinciæ formã pri-
orem redigeret. Enimuero ſub Pompeio Iudæi
& vectigales & tributarij Pop. Roma. facti ſunt
vt immerito Iudas ille cuius in Actis Lucas, &
ipſe etiam Ioſephus meminere, ob Auguſti cen-
ſum ceu oneris noui tumultuari perrexerit. Id an-
notandum duximus, ne quem Ioſephi lectio per-
turbaret. Cyrenio igitur in Iudæa gubernãda Co
ponius ſucceſſit, cui deinde Marcus, dein Annius
Rufus Tiberio Imperatore, & Vale. Gratus,
poſt quem circiter decimũtertium Tiberij annũ,
Pontius ille Pilatus qui Iudęis gratificaturus de
Chriſto Domino noſtro ſuppliciũ ſumpſit. Quo
tempore Philippus & Herodes fratres, tetrarchę
in magna dignatione erant: & Herodi præcipue
fauebat Tiberius à quo & quotidianis beneficijs
ornabatur, quanquam libidine crudelitate & ani
mi faſtu haud diſſimili patri, quẽ mox paulò præ
maturus Philippi obitus & arrogantiorem &
potentiorem fecerat. Hic eſt Herodes maioris He
rodis filius, qui ſcelerata libidine adductus in Ga-
lilęa ſua Ioannem Baptiſtã gladio percuſſit. Qui
Chriſtũ à Pilato, quo de cauſſa eius cognoſceret,
miſſum, quanquam Galilæus putaretur, remiſit
tamen etiam ignominia affectum, hoc videlicet
honoris Pilato tribuens, vt quoniam captus Hie
roſolymis eſſet Chriſtus, eum animum præſidi
teſtaretur qui inuiolatam eius iuriſditionem cupe
ret. Ea re demulſum Pilatum putamus, vt quoni-
am præter ſolitũ honorari ſe ab Herode vt præſi
dem videret, depoſita ſimultate amicus fuerit fa-
ctus. Porrò Tiberio mortuo, Pilatus quum de-
cennio iam Iudææ præfuiſſet, ob animi inſolen-
tiam & quod Iudæis frequenter negotium fa-
ceret, à Vitellio contra Parthos proficiſcente,

Iudas Galilæus

Cyrenius

Pontius Pilatus

Herodes iunior.

Marcell9 Pilati fuc ceffor. Caiphas Ponti. Ionathas Annę fili- us.

Romam ire iuſſus, Marcellum quendam ſucceſ ſorem accepit, illum, qui Caipha pontificatu de iecto, Ionatham ei Annæ pontificis filium ſubſt tuit. Pro arbitrio enim pręſidum ambitione & ir uidia Iudæorum agitato, honor pontificatus ſub inde variabat, neq; quicq; erat vrbi ad exitium properanti, aut quietum, aut integrū, Præfecto rum interim auaritia eiuſmodi diſſenſionum & altercationum prouentu eximie ſaginata. Cui ca mino (quod dicitur) oleum addebat, peſſimorun principum Tiberij & Caligulæ libido & luxus Siquidem Caligula ſexto anno poſt mortē Chri ſti ad imperium prouecto Iudæus Agrippa diue homo & callidus, quemq; fama etiam nobilita tis commendabat, emerſit. Erat hic Herodis ma ioris ex filio Alexandro (qui patre accuſante cum Ariſtobulo fratre in carcere perierat) nepos, Cy pridis autem Herodis itidem ex Phaſelo fratr proneptis maritus, & illius Herodiadis quā Phi lippus vxorem habuerat frater: quem Romam profectum Cæſaris demerendi gratia, Tiberius in vincula coniecerat, q̄ palàm dixiſſet, cupere ſe eum diem videre, quo C. Caligula amicus ſuus imperio potiretur. Nec mora, Tiberio mortuo Caius illum exemptum vinculis vt optimè de ſe meritum, regem Iudęæ, impoſito etiam diade mate, conſtituit. Duas præterea Tetrarchias, Ly ſaniæ, & Philippi, qui ſub Tiberio ex humanis exceſſerant, conttibuit. Ea res magnarum poſtea ſimultatum cauſſa fuit, Agrippæ regium decus Herodem quamuis patruum & ſororium, inui dia tamen accenderat. Contrà, Agrippa aliena tum à ſe nulla iuſta cauſſa Herodis animum quum videret, pro hoſte habere cœpit, quem antea vt amicum & neceſſarium coluiſſet.

Agrippa rex

Mox,

Mox gliſcentibus inſidijs & odio flagrãte, apud Caium accuſatus Herodes, quod ingenti armorum vi comparata cum Artabano Parthorum rege, aduerſus Caium conſpiraſſet, dãnatus â Caio et Lugdunum vt remotem ab Oriente locum in exilium truſus eſt, inq; Agrippam non regio ſolũ quam ille tenuiſſet, ſed & opes trãslatę ſunt. Eo tempore Petronius Iudææ pręfectus, Caij ſtatuã in templum iuſſu principis locaturus maximi tumultus cauſſa fuit. Iudæi enim ſummis viribus reluctati, palam ſignificabant bellum potius q̃ impium Petronij conſilium admiſſuros. Proinde rex Agrippa cum cerneret periculum & perſpectam haberet Iudæorum obſtinatiam, Petronio prius perſuaſo, deinde & Caio principe mitigato, pacem Iudęis impetrauit. Recte tum quidem illi, & vt antea ſæpe ex lege ſentiebant, cæterum inutilis hic & odio magis gentium quâm candido pietatis ſtudio receptus cultus illorum erat, qui interim nihilo meliores Meſchiah ſuũ, id eſt, Chriſtum Dominum, nõ modo ad mortem adegerant, veluti criminoſum, ſed etiam rediuiuum in ſuis & inaudita virtute operantem, incredibili odio perſequebantur, vt recte de illis ad Romanos Paulus dixerit, zelum eos habere dei, ſed nõ ſecundum ſciẽtiam: nec iniuria Stephanus duros ceruice, cordeq; & auribus incircunciſos dixerit qui ſpiritui ſancto ſemper reſiſterent. Rebus igiť ad hunc modum habentibus Herodes tertio imperij Caligulæ anno, ægre exilio ſolutus, Chalcidi quæ Syrię eſt ciuitas, Toparcha pręficitur, deinde & in regni partem cum Agrippa admiſſus, nec moribus melior factus nec animo, ad priorẽ vęſaniam redijt, multaq; ſuperbe, inſolenter & tyrannice ab eo commiſſa, in ſummam hominẽ

Herodes iunior dãnatus.

Petronius Iudęę pręfectus.

 indignatio

Iacobus Zebedei ab Herode occiſus.

indignationem pręcipitarunt. Impie ille & atr
citer Iacobum Ioannis fratrem capite plexit. Pe
trum Apoſtolum in vincula coniecit, vltorio an
mo aduerſum noſtros vſq; ad vitæ exitum ſæui
Porro Claudius Imperator factus, regnũ Agri
pæ confirmatum auxit, addita ea parte regni, qu
auo Herodi in Iudęa Samariaq; paruerat. Ad hę
Hieroſolymorum muniendorum ius impetraui
quod alijs plerunq; magno conſtitit: non liceba
enim prouincialibus, aut diruta illorum armis l
ca reſtaurare aut afflicta munire, niſi id demũ pri
cipi placuiſſet. Neq; dubium erat, quin eam vrb
muro à fundamentis circunducto inexpugnabil
reddidiſſet, niſi cœpti operis magnitudine, in ſu
ſpicionem rebellionis adductus imperator, deſi
ſtere Agrippam cœpto iuſſiſſet: Idipſum diuin
haud dubie prouidentia ordinante, quę certo pr
poſito vrbem illam ſubuerti non muniri voluit
Quum igitur ad quartum vſque Claudij annum
Agrippa regnaſſet, graui morbo correptus hau
multo poſt, Cæſareæ mortem obijt, anno ætati
quinquageſimoquarto, regni ſeptimo, vnico fi
lio Agrippa relicto, qui tũ Romæ apud Claudi
um liberaliter educabatur, & ætatis annum dec
mumſeptimum non exceſſerat: quem ſtatim à fu
nere parenti ſurrogare Claudio molienti, amic
obſtiterunt, teneriorem illum per ętatem arbitra
ti, quàm vt regno tot obnoxio rebellionibus, ſu
ficere videretur. Miſſus igitur Cuſpius Fadu
ad gubernãdum donec ille adoleſceret. Nec mul
to poſt (quoniam ita Claudio placuiſſet) per Fel
cem Pallantis fratrem in regnum inſtituitur, am
plum quidem illud, ſed paterno arctius: Iudæam
enim regno ſubſtractam Claudius, & poſt eum
Nero nulla euidenti cauſſa, equitibus Romani

Agrippa iunior

Cuſpius Fadus pręfect9 Iudęę

& Liberti

Libertis eius permiserunt. Felix autem homo
rdidus auaruſq́;, & qui pecuniam à captiuo etiã
ulo ſperabat, Druſillam Iudęam Cleopatrę et
ntonij neptem matrimonio ſibi iunxerat: vnde
lentior factus, maxime autem q́ coniugem ſuã
laudio Cæſari ſanguine propinquam ſciret, per
nnem ſæuitiam & libidinem ius regiũ in pro-
ncia ſeruili ingenio exercuit. Sed cum Claudij
itu pariter ille ſuo honore defunctus, & ſub
erone minus tum perdito maloque quã poſtea
it, deiectus magiſtratu ſucceſſorem habuit Fe-
um Portium procuratorem, qui vſq; ad Veſpa
anorum ductum & Iudaici belli initia durauit.
elicis & Feſti etiam Lucas in Actis meminit,
oram quibus vtcunq; integris Paulus vel ex ca
nis cauſſam dicere non eſt veritus. Cæterum
um videret quanto Iudęorum odio premeret
ulla iuſta cauſſa, ſed obtentu tantum religionis
rogatæ, quę tamen ob vetuſtatem & legis au-
oritatẽ, & (quæ præſentiſſima peſtis eſt verita-
s) multis ſæculis deducta conſuetudine fucum
nprudentibus, & ignaris VERITATIS
aceret, ſatius duxit, ſpiritu id ſancto ſuggerente,
Cæſarem quantumuis malum et impium, ſed Iu
ęis tamen iniqua molientibus non fauentem ap
ellare, quàm contaminatis et venalibus iudicijs
quando ſemel de ſcripto & lege controuerti cœ
tum eſſet) arbitrium Iudaiſmi permittere. At-
ui inquis, & Romæ damnatus eſt Paulus,
uid illi igitur prouocatio contulit? incidit in
cyllam cupiens vitare Charybdim. Damna-
us eſt fateor, ſed placuiſſe prouidentiæ video
t & PAVLO doctore non Romæ ſolum,
ed & in Gentibus quas ante CHRISTVM
ocuerat, doctrina Euangelij confirmaretur,
uod ſane magna acceſſione pietatis factum,

Felix.

Paulus ſub Feli-ce vinctꝰ

Feſtus

Paulus ſub Feſto Romam miſſus.

ante diximus. Ad hæc non legimus Paulum v
apoſtatam (qualem inſimulabant Iudæi) neq;
cauſſa velut Iudaiſmi violati reum, ſed vt Chri
prçconem & gentilium deorum ſpretorem co
na martyrij inſignitum eſſe. Cæterum quoniã
Prçſidum & prouocationis mentionẽ incidim
commodum duximus et hoc adnotare de grau
ribus cauſſis prçfectos prouinciarum cognoſc
re ſolitos fuiſſe, ita tamen vt Appellationi inte
dum locus crederetur. Herodis autem accuſati
(ne quid aliud teſtimonij afferamus) quam cont
filios coram Saturnino habuit, palã indicat mu
tis locis, ne reges quidem ordinariç ditioni prç
dum exemptos adeo fuiſſe, quin ad illos cauſſa
maxime criminalium cognitio pertineret. Inte
dum autem rei ad vrbem cum Elogio mitteba
tur, id eſt, cum teſtificatione criminis ſcripto co
prehenſa: ſçpe & in prouincia pœnas dabãt, El
gio, ſeu, vt ſic dicam, indice criminis commiſſi, c
ius ergo damnati eſſent, promulgato. Quem m
rem multis locis ex veteri conſuetudine ductu
hodieq; durare videmus. Eam rem fere vetere
Elogij voce ſignificabant, ad quem modum &
Tertullianus libro de Reſurrectione carnis, C
cupiſcentia, inquit, totum hominem Elogio trã
greſſionis inſcripſit. Et Ammianus libro decim
quarto de Gallo Cæſare loquutus. Deniq;, inq
Antiochiæ ordinis verẽdi duces ſub vno Elogi
iuſſit occidi. Et de Caligula Suetonius. Tres, in
quit, gladios in necem ſuam paratos Marti vlt
ri conſecrauit, addito Elogio, hoc eſt, inſcripti
one, de qualitate facti teſtificante. Tale & Pila
prçſidis Elogiũ fuiſſe videtur quod ſuper capu
crucifixi domini poſuit: nam & Matthæus. 27. c
pite, Et impoſuerũt, inquit, ſuper caput eius cau
ſan

Elogium pro titulo

Titulus cruci Chriſti affixus.

n ipſius ſcriptam, id eſt, crimen videlicet com-
iſſum, cuius cauſſa in crucem eſſet actus. Porro
plici illud lingua ſcriptum erat, nimirum vul-
ndi illius conſilio, quoniam præter frequentiã
puli qui ad feſtum vndiq; pro more confluxe-
t, in prouincia & Græci & Latini, & qui indi-
næ erant, Hebręi verſarentur. Hcc ipſum &
dęorum verba conuincunt, ad Pilatum Ioan-
3.19. Noli ſcribere, Rex Iudęorum, ſed quod il-
dixerit, Rex ſum Iudæorum: velut innuentes
ſtare Pilato, quod hac maxime cauſſa eſſet cru
ixus. Notius autem eſt, quàm vt egeat explica
ne, Elogium in bonam partem acceptum, &
rum pręclare geſtarum fuiſſe. Quãquam haud
dignus annotatu eſt locus ille Capitolini in vi-
Gordiani iunioris, vbi tradit Gordiano in Sy-
tumulum extructum, Elogio Gręcis, Latinis
rſicis, Iudaicis, & Ægyptijs literis inſculpto
natum fuiſſe, nimirum vt laus tanti principis
multorum notitiam perueniret. Porro neque
rtius illum innocentiæ Chriſti dari teſtimoniũ
tuit, q̃ quod aduerſarij criminis loco intendiſ-
nt: quod tamen reipſa non crimen, ſed de pro-
etia depromptum veritatis præconium erat.
onge ante Zacharias iſtud per ſpiritum vide-
t, Ecce rex tuus venit tibi manſuetus ſedens ſu-
r aſinam. Sic & Caiphas Chriſtum vafro con
io perditurus, incarnationis eius myſterium e-
ntiat, melius eſſe aſſerens vnum hominem mo
quàm perire totam gentem. O verendam illã
leſtium rerum certitudinem: adeone inconcuſ
PROVIDENTIÆ decreta ſunt, vt il-
impij etiam & inuiti, nolentes tamen ſuffragẽ
r? Sed reuertendum nobis ad inſtitutum eſt, et
Pręſidum quidem poteſtate iam dictum, nũc
reliqua

Chriſti innocentia.

Caiphæ vaticiniũ.

reliqua reddemus. Herodes iunior haud ita mu
to ante Felicem Iudæam administrantē, eo mo
bo quo pater perierat captus, & ipse ventre ve
mibus eroso perijt, authore Luca Act. 12. Neq
existimandum est, id genus morbos de naturę
ge profectos, sed diuina magis vltione immiss
fuisse, cum alios quoq; hac plaga legamus de r
dio sublatos tyrannos, qui innocentem Chris
norum sanguinem fudissent. Galerium enim M
ximianum, qui cū Chloro Constantini patre in
perium tenuit, vermibus præcordia rodentibu
& sub vitæ exitū etiam eructatis misere interi
se, Eutropius vicinus Constātini temporibus
thor prodidit. Et lętus Pōponius in Chloro Im
peratore idem referens, Incidit, inquit, in morb
vlcus inguinibus innatum virilia exedit, marc
scente tota illa corporis parte vermes pullularū
remedia deerant: medici desperauere, &c. Et pa
lo infra. Ex eo, inquit, morbo perijt, homo gl
ria rei militaris illustris, verū sæuitia in Christi
nos crudelis, vnde fœdū exitū habuisse credit
est. Hactenus lętus, alibi testatus, ipsummet Ga
lerium suspicatum fuisse, hoc se morbi genere c
reptum, quod licentius Christianos esset pers
quutus. Qua de re, velut pœnitens, decreta in h
rum necem publicata reuocarit, & accersiri Chr
stianos iusserit, qui pro salute principis orarent.
Agrippa autē deductus à Felice, quū Paneaden
Bathanæā, Trachonitida & Abilenen Lysani
nobiles Tetrarchias accepisset, vxore Bereni
ducta, regno vsq; ad tempus subuersionis Hier
solymorum pręfuit. Hic est Agrippa iunior dict
qui apud Lucam Pauli se sermone tactum simu
lat, vt Christianus fieret. Eiusq; oratio illa est
quam Iosephus libro de bello Iudaico secūdo re
tulit

Herodis iunioris mors

Maximianus Imp. vermibus erosus perijt.

Agrippa iunior.

ılit, qua Iudęis suadere est conatus, ne inuictę se
:omanorū potētię opponerēt, cuius & Egesip-
us Iosephi abbreuiator lib. 2. meminit. Memo-
ndū autē ac stupendū etiā, Antipatri prosapiā
ɔt dignitatis et potentię gradibus in sublime e-
ectam, vniuersam intra spatiū annorū quinqua-
inta post mortē Christi sublatā fuisse. Verū est
lud Claudiani, Tolluntur in altū, vt lapsu gra-
iore ruant. Nec diuturna solēt esse imperia scele
: quęsita. Porro regno exutis illis, quū excisa ia-
erēt Hierosolyma, omnisq́; dignitas Iudaica in-
eriisset, quod reliquū ditionis erat, totū id Roma-
is cessit. Hæc de Antipatro & posteris qua po-
uimus breuitate, ex Strabone, Cornelio Tacito,
ɔsepho, Egesippo, Eusebio & Hieronymo de-
:rpsimus, ad quos vberiorem harum rerum hi-
oriam desiderantes remittimus.

IVDÆA.

IVdęa sequitur longe celeberrima quōdā Pa-
lestinę pars, neq; hodie à veteri illa terrarū fer
tilitate, quanq̃ alię gentes colūt, degener. Me
die & Occasu Idumææ miscetur, propemodū
icerto limite, ꝓpter sedē veterū populorū sub-
nde variatā. Nec est verius Iudęa, q̃ in ipso me-
itullio inter mare Mediterraneū & Asphaltiten
acū, vbi & potissimis locis culta est: cōtra Septē
rionē trās Ioppen maritimā & mediterraneam
lierichūtē, ꝑterea & trās Iordanē vsq; ad mōta
a, quę Petreā Arabiā excipiūt, protensa est, No-
nē ei potissima tribus Iuda indidit, & ab Occasu
uidē Ortū versus dimēsiōe sumpta paulo est lō
ior q̃ sit lata. Ioppe oppido à Bethleē nō ampli
s. xlvi. milliū passuūinteruallo distāte, quēadmo
um diuus Hieronymus vetus eius terræ incola
rodidit. Constat autem Arabicas solitudines
proxime

Iudęa Palestinæ pars.

Iudęę situs.

Iudæa vñ dicta.

Ioppe.

proxime agrum Bethleemiticũ incipere. At q
parte Iordanem transit, etiam Plinio, si Hermo
um audimus, Peręa dicta est, id est, trans amne
posita. Qua voce & terra quę trans Euphratē
Straboni dicitur. Quemadmodum Transtigrit
ni Marcellino qui trans Tigrim sunt, & Tran
danuuiani veteribus, vt nobis hodieque q tra
Rhenum sunt Transrhenani dicuntur. Citatur
Matthęi locus. 4. capite, Sequutę sunt eũ turb
de Galilęa, Decapoli, Hierosolymis, Iudęa
Transiordane, πέραν τοῦ Ιορδάνου, quod Erasm
à regionibus trans Iordanem sitis, transtulit. P
ro et Iosephum et Egesippum eo vocabulo vs
esse, ipsi interpretes testantur. Et Plinius lib. 6.
Parallelorum digestione citeriorem Iudęam n
minat, vt & vlteriorem velut amne diuisam i
telligere opus habeamus. Loca Iudęę oppida
plurima quōdam vt reliquę quoq; Palęstinę: n
enim vllorum in scripturis aut crebrior est aut
cratior memoria: terram promissionis præserti
resq; in ea gestas contemplantibus. Sed omniu
longe clarissimum Hierosolyma fuit in medio I
dęę situm, & vmbilici instar habitum, tantoq;
lijs cunctis sublimius, quanto Iudęa cęteris Pa
stinę partibus celebrior extitit. Ipse Hieronym
occasione situs, vt arbitror, non Iudęę solum, s
& terrarum circũquaq; iacentium mediam ea
esse tradidit, locum. Ezechiel. 5. ca. In medio g
tium posui eam, &c. & Psal. 73. Operatus est
lutem in medio terrę &c. ad eum modum inte
pretans, vt orientalem illi Asiam, occidentale
Europam, à Meridie & Austro Libyam & A
cam, à Septentrione Scythas, Armenos, Persa
& reliquas Ponti nationes fecerit. Quę ratio m
dij tam etsi ad excussam dimensionis normam n

admc

Iudęa trās Iordanem

Hierosolyma.

Hieronymi de Hierosolymorum situ sentētia

ıdmodum quadrat,tamen,quoniã Ezechiel gen
:ium meminit quę Palęſtinę circunfunduntur,
ıec facile locum alium dederis ex quo in omnes
errę partes aut expeditior aut cõmodior eſſe trã
itus poſſet,profecto non modo non abſurda Hie
onymi ſententia,ſed ad natiuum ſenſum explicã
lum idonea,& prophetico maxime ſermoni cõ
grua eſt.Quod ad nominis rationem attinet,tra-
lit idem author libro de locis Hebraicis Hiero-
ſolyma initio Adombezeth tenuiſſe, inde Iebu-
ęos à quibus Iebus dicta, quibus pulſis Dauid
nulto poſt tempore totius eam Iudęę prouincię
netropolim fabricatus ſit, & locum tẽplo eme
it & impenſas ſtructurę Salomoni filio relique-
it.Ioſephus lib.vij.belli Iudaici à Melchiſedech
am conditam, dein à Dauide primum omnium
Hieroſolyma nuncupatam fuiſſe affirmat. Vtcũ-
que vero illa habeant, dubitari non poteſt varie
am per initia (vt aſſolet in fundandis vrbibus)
xędificatam,neq; tanti temporis decurſu, toties
aptam,direptam,dirutamq;,eandem faciem ſer
are potuiſſe.Quantum autem veterum ſcripto-
um lectione collegimus, exiſtimamus eam vr-
em nullo vnquam tempore ornatiorem muniti
remue fuiſſe quàm quo lux illa cœleſtis Ieſus
Chriſtus Dominus noſter in orbem natus eſt.
Quod ipſum partim ex Plinio, qui poſt euerſam
Hieroſolymam ſub authoribus excidij Veſpaſia-
is ſcripſit,deprehẽdimus clariſſimã eã vrbium
Oriẽtis fuiſſe,teſtãte,partim & ex Tacito qui fa
noſam eam fuiſſe tradit,ſed pręcipue ex Ioſepho
itum Hieroſolymorum ſingulari diligentia com
lexo,edocti. Tacitus lib. XXI. vbi de bello Iu
laico. Vrbem,inquit,arduam ſitu opera moleſq;
irmauerant,quis vel plana ſatis muniretur. Nã

Ratio nominis Hieroſolymorum.

Hieroſolyma vrbiũ clariſſima

Hieroſolymorum ſitus.

duos colles in immensum æditos claudebant m
ri per artem obliqui, aut introrsus sinuati, vt lat
ra oppugnantium ad ictus patescerent. Extrem
rupis abrupta, & turres, vbi mons iuuisset, in se
xaginta pedes, inter deuexa in centenos quaq; a
tollebantur, mira specie & procul intuentibu
pares. Alia intus mœnia regię circumiecta, cõsp
cuoq; fastigio turris Antonia in honorem Anto
nij ab Herode appellata. Templum in modum
arcis proprijq; muri labore & opera ante alios
ipsæ porticus quîs templum ambiebatur egreg
um propugnaculum: fons perennis aquæ, caua
sub terra montes, & piscinę, cisternęq; seruand
imbribus. Hucusq; Tacitus. Ex cuius descripti
ne facile intelligitur quod perquàm obuium e
in sacris literis, ascendere Hierosolymam, refere
tibus qui alijs è locis eo essent profecti. Contr
vero, descendere qui Hierosolymis essent digre
si, nimirum propter arduum vrbis situm. Amb
tus eius triginta stadiorum fuit, & pro ædifici
rum augmento populiq; frequentia ad triplice
murum creuerat, quorum extremus nonagin
turribus prominebat: vnde verissimum esse ar
tror quod Tacitus refert initio obsidionis omn
ætatis sexusq; ducenta millia hominum Hieros
lymis fuisse. Iosephus historiæ Iudaicæ locupl
tissimus testis, Antoniam, ait, non turrim mod
vt Tacitus, sed arcis instar propugnaculum fu
se, haud longe à templo sitũ, quod postea Rom
nus miles pręsidio imposito munierit, festis ma
me diebus excubante, ne quid Iudęorũ cœtus
rum nouarũ, pro gẽtis obstinatia, moliretur. P
ro non hic solum quanq̃ munitissimo ædifici
sed & alijs itidẽ ingentibus structuris vrbẽ H
rodes exornauerat, quarũ p̃cipuũ atriũ illud fu
tant

Antonia turris.

Templũ Hierosolymitanum.

Ambitus Hierosolymorum.

Domus Herodis

tanta elegantia & magnificentia conditū, vt scri benti sibi casum vrbis lachrymas obortas fuisse, Iosephus fassus sit, quū ruinę eius recordaretur. Puto autē illud fuisse in quod Christus ad Herodem Tetrarcham ductus est. Longum esset amplissimas Pontificum domos, & Pręsidū prouinciæ ędes quę Pretoria dicebātur, enumerare: pręterea fora, tribunaliaq; & Lithostratū illud subline, in quo Pilatus iudicis officio functurus, consedit, quando de Christo salutari nostro ad crucē figendo pronuntiauit, Ioan. XIX. Tradit Iosephus & Helenæ illi Adiabenorū reginæ prosevtę magnificas ædes Hierosolymę fuisse ad radicem montis appositas, & extra vrbem ei vita defunctæ, Mausoleum positum fuisse, quod eam vrbem aliquando fame laborantē eximia sua liberalitate iuuisset. Sed & fontem cuius Tacitus meminit, Iosephus Silohā vocat: vnde piscinę quoque cuius Ioann. IX. capite meminit nomē fuisse verosimile est. Plures autē in vrbe piscinas fuisse, præter Tacitum etiā Neemias retulit, ob aquarum scilicet copiam, quę vberrima Hierosolymę fuit, Strabone teste, quum totus tamē ciuitati adiacens ager vndis careret. Ioann. 5. cap. Bethsedā nominat celebrē piscinam, quę & Probatica dicta est, ἀπὸ τοῦ προβάτȣ, quoniam morem haberent sacerdotes in ea oues litandas abluendi. Mons Oliuarū proximus vrbi imminebat, prope medius profunda valle fissus, qua torrens ille Cedron memoratus Euangelistis perfluit. Adeo aūt mœnib. vicinus erat, vt in fatali illa obsidione Titus, Vespasiani filiꝰ, Iudęos fame cōfecturꝰ cū murū ingēti ope circū vrbē duceret, partē etiam mōtis Oliueti cōplexus fuerit, teste Iosepho Nec illud quidē tacēdū, ornatissimas quasq; Hierosoly-

Lithostratum

Helena Adiabenorum regina.

Siloha fons.

Bethseda. Probatica Piscina

Mons Olíueti Cedron.

rosolymorum structuras fere candidi marmoris
fuisse, nec ea ætate Iudæis opes defuisse, quę id ge
nus sumptibus sufficerent. Huius vrbis tã orna
tæ, tã amplę, tã florentis, Chr̃s vicẽ doluit, Chri
stus inquam qui ad seruandum sanandumq; ad
uenerat: & fleuit super ea, quod propediẽ in ma
nus Gẽtium esset ventura, quę solo ipsam ęqua
rent, nec relictur ę essent lapidem super lapide, eo
quod diem visitationis suæ non intellexisset, Lu
cæ. XI. Secundo enim anno imperij Vespasiani
circiter annum à mortuo Christo quadragesimũ
gemina æstate, Hierosolyma, obsessa, capta, &
in cineres redacta est, hominum omnis ætatis &
generis eo bello intra & extra vrbem sexcente
nis milibus vario casu extinctis & mortuis. Bell
caussam Suetonius & Tacitus rebellionem Iud
orum fuisse tradunt, sed inde natam quod anti
quis sacerdotum literis contineri palam fereba
tur, eo ipso tẽpore fore vt valesceret Oriẽs, prof
ctiq; Iudæa rerum potirentur, quod ipsum in s
transferentes Iudæi, imperij iugum excusserant
Cornelius Tacitus pari leuitate inuolucrum hu
ius prophetiæ ad Vespasianum & Titum retu
lit. Cum citra controuersiam prophetię de regno
illo spiritali fidei & redemptionis per Christum
quod ex Iudæa in vniuersum orbem venturum
esset, canerent, à pauperibus illis seruis Domin
nuper à piscatura ad munus Euangelij vocatis
non armis, non fœderum nexu, non opum et ho
noris fiducia, sed humilitate, virtute, panoplia m
litiæ spiritualis, doctrinaq; & exemplo, inaudito
omnibus sæculis victoriæ genere vltra limite
etiam Romani imperij tum omnium toto orb
maximi, propagatum. Video autem constare a
pud receptos authores Hierosolyma eo ipso di

Hierosolyma quando diruta.

inuas

inuasa & capta, quo antè Babylonij cepissent; annis ab Antiochi captiuitate (de qua mox dicemus) CCXXXIX. à secunda autem ædificatione templi quę secundo anno Darij facta est, annis D.XCI. à prima Salomonis extructione. M.C. II. annis Titus tanto rerũ successu vrbẽ cepit, vt palam ipse fateretur numinis se fauore adiuuari. Adeo nihil est tam firmum & potens, nihil tam forte & munitum quod casurum non sit, vbi ille in cuius manu omnia existunt, decreuerit. Fata viam inueniunt. Nec illud quidem paruum inflictæ vltionis argumentum, quod cum Aelius Adrianus imperator, annis ferme quinquagĩta post subuersionem à Vespasianis factam, Iudæos intra rudera habitare, & iacentem in fauillis vrbẽ, vtcunque structis ædificijs excitare permisisset, adeo vt præteritum vrbis casum rebus prosperrime cedentibus, liberalitas & munificentia principis, qui de suo nomine Aeliam vocasset, resarctura videretur. Repente tamen natum apud principem consilium, omnia grauissimo casu prostrauit. Nam dum diuersa ille religione decreta, Ioui templum iuxta ponit, dum suorum deorũ imagines erigit, dum peregrinis sacris honorat, postremo & genitalia pręcidere Iudæos vetat, tumultibus primum excitatis, mox rebellione facta bellum exortum est, in quo (si Dioni credimus) non Aelia solum sed vniuersa etiam Iudæa ad internecionem vsque vastata est, quinquaginta milibus virorum qui aut prælijs aut excursionibus interierant, desyderatis. Eutropius author est postea Christianis relictam eam, qui incolerent. Certum autem quantumuis afflictam, Cõstantino imperante rursum non modica hominũ frequẽtia habitari cœptam. Vnde Hieronymus

Hierosolyma eodem die inuasa & capta, quo ante Babylonij eam cepissent

Aelius Adrianus

Hierosolyma Aelia dicta.

Hierosolyma quę et Aelia, per Adrianũ Imp. rursum euersa.

ad Paulinũ ſcribens ætate ſua celebrẽ & vniuer
ſi generis hominũ toto orbe concurrentiũ plenã
& Æliam dictam fuiſſe, prodidit. Frequentem fe
cerant tranquilla tẽpora, & quies à perſequuti
onibus, maiorq́ ſecuritas eccleſiarũ, quã ſancto
rũm locorum fama in Syriam & Iudæam illexe
rat, neq́ deerat cõmunibus votis principum fa
uor. Quanquam ne ſic quidem honos loco man
ſit, nec tuta ab exteris fuere quæ multis iam anni
conualuerant. Perſæ enim Coſrhoæ regis auſpi
cijs Iudæam ingreſſi, vrbem illam, ingenti hom
num ſtrage facta, & Epiſcopo Zacharia capto
diripuere, Heraclio imperante, annis poſt natum
Chriſtum ſexcentis & nouem, poſt Hieronym
mortem centum octuagintaſeptem. Satis cõſta
ea incurſione Iudęorum manum, quę ſe cum Pe
ſis coniunxerat, non parum damni noſtris intuli
ſe. Ad extremum Vrbanus. II. vrbis Romę Por
tifex, quem Petri cuiuſdam Heremitæ querelę cõ
mouerant, Concilio in Gallijs habito, repetend
illius author fuit. Quo tempore Galliarũ & Ge
maniæ principes flebili Vrbani oratione perſua
validiſſimo exercitu comparato, non Hieroſoly
ma ſolum, ſed iuſtam etiam Syriæ partem Sarac
nis ereptam, regno Hieroſolymorum recens in
ſtituto ſubdiderunt, Anno à Chriſto nato. M
XC.IX. Durauit regnũ aduſq́ Rudolfi Auin
ſpurgij Rom. regis mortẽ, annis paulo minus du
centis: dubiũ maiore ne clade amiſſum an reten
tum. Certe nec pactis, nec fœderibus vnquã ſte
tere partes, & mos quidam inoleuerat Crucis (v
aiebant) prędicandæ, qua ſignati milites, plerun
que noſtros maiori dãno q̃ hoſtes afficiebant, gra
uiſſimis alicubi eo prętextu motibus excitatis
Sed & conatus principũ haud dubie pius candi
duſq́

Coſrhoa Perſarũ rex.

dusq;,parũ prosperis successib9 excipiebatur,ne-
q; vlla victoria illis incruenta stetit,quanq̃ tolera
bile istud quidẽ fuisset si perpetuũ: & si non oleũ
(quod dicitur)& operã perdidissemus,post tãto-
rum principũ clades,toties nostris fusis fugatisq;
tota demũ Syria amissa.Quam retineri in fide po
tuisse,sunt qui tradunt,modo concordem per ini
tia conatum nostrorum,auaritia & ambitio quo-
rundam non turbasset.

TEMPLVM.

Templũ Hierosolymitanum.

COmmodum mihi visum, & de templo se-
orsim dicere, quod ipsum quanquam sæpe
antea spoliatum,immensæ tamen opulẽtiæ
fuisse antequam exscinderetur Cornelius Tacit9
prodidit. Condiderat illud initio Salomon qua-
dringentis octuaginta annis post Iudæorum ex
Ægypto migrationem,vt tertio libro Regũ le-
gitur. Neq; aliud vllum magnificentiæ operis et
impensarum regalium certius indicium, quàm
quod sacræ literæ testantur, plus centum quin-
quaginta millium hominum opere, septimo de-
mum anno ad finem perductum esse, vt mirum
non sit famam illius toto terrarum orbe increbuis
se. Positum tradunt in ædito & conspicuo colle
non suapte modo natura, sed & arte munito. Ve
risimile autem tum maxime vt muniretur curas-
se Iudæos cum iam Babylonij vastassent,& rur-
sus post solutũ exilium restauraretur. Quum op-
pugnaret Pompeius ingenti fossa & firmis mœ-
nibus cingebatur,quę res in caussa fuit, vt tertio
primum mense,nec nisi obseruato ieiunij die ca-
peret. Tradit autem Ezdras, seniores quosdam
ex Iudęis cum instauratũ ab exilio intuiti essent,
plorare cœpisse,prioris templi memoria, cui se-
cundaria illa structura non responderet: citra

Templi situs.

controuerſiam enim & ſplendidiſſimum & pul
cherrimum fuit quod Salomon, vt erat à parent
iuſſus, extruxit. Cæterum vt regibus Iudæori
poſt Dauidem & Salomonem res aduerſæ fre
quenter acciderunt, ob neglectum viui dei cultũ
ita neq; Templo vnquam ſua religio & dignita
illæſa permanſit, poſtquam aras illi peregrina
excelſaq; & lucos frequentare, præterea templi
(quod miremur) contemptis legis ceremonij
claudere, & Gentilium ſe ſacrorum vanitate co
ſpurcare cœpiſſent. Nec in pœnam ſolum & vi
dictam diuinæ iuſtitiæ irrogata illi genti afflicti
eſt, ſed & in admonitionem, vt neq; regno neq
templo, figuris nimirum & vmbris rerum tribu
erent, ſed ad altiora intenderent animas, finemq
inquirerent, cuius gratia illa fuiſſent introducta
Id quidem adeo diſerte per prophetas egit, vt p
lam innueret ne legem quidem tanta commina
tione promulgatam, bonam ſe dediſſe, nec place
re hircorum & taurorum ſanguinem, &c. Hin
illa eſt rerum caſuumq; in regum & ſacerdotun
hiſtoria varietas. Regnum toties inuaſum, de
mum & translatum. Templum tot modis ſp
liatum, incenſum, reſtauratum, rurſus ſpoliatun
In qua tamen viciſſitudine afflictionum nihil h
rum ſic in totum ſublatũ aut ſubuerſum eſt, qui
ad præſcriptum per prophetas finem ſuum per
uenerit, Legi durandum erat ad Ioannem, Ten
plo ad mortem Chriſti, & ſolutum illud in cru
ce templum triduoq; reædificatũ. Sed & regni
tum primũ Iudæis in totũ ereptũ eſt, quũ ille ve
niret qui erat mittendus. Nos hoc loco paucis &
qui tẽplũ inuaſerint, & qui inſtaurarint cenſebi
mus. Primũ, poſt diuiſum Iudæis à morte Salo
monis regnũ, Seſach, quẽ Suſſachũ Ioſephus no

Templi prima ſpoliatio

mina

ainat, Aegypti rex & amicus Hieroboam: quip e qui profugum in aulam suam recepisset, post aptã Hierosolymam ipsum etiã Templum spoauit. Inde grauibus inimicitijs inter Israelem et udã enatis, Ioas rex Israelis Amasia deuicto nõ rbem modo cepit, spoliato templo, sed & thesauros regios abstulit. Nec externis modo, sed do nesticis etiã regibus ad prædam patuit. Achaz udæ princeps impius homo, & regnandi gloia elatus, quo regem Assyrium Teglatphalassar im Syriã populantem, contra Phaceen Israelis egem concitare, & suarum partium facere poset, quicquid potuit pecuniarũ corradens, ne Tēlo quidē pepercit, q̄q̄ eluso consilio. Simile qdlam & de Ezechia Iudęorum rege scriptura pro lidit, sed pio & deo charo principi iustissima fati caussa fuit. Maluit hic pecuniã q̄ꝫ vrbem perlere, nec vltionem quęsiuit vt Achaz, sed liberaionem, & caducę rei dispendio saluti multorum onsuluit: Sed & hostis potentia elatus, quũ datã Ezechiæ fidem violasset, diuina vltione repressus est. Vtinam nostri iam olim Ezechiæ consilio n Sarracenos & Turcas essent vsi, aurumqꝫ qd' n perfunctorias illas expeditiones profusum est osti datum, & pactis redempta pax esset (quod llustrem Senatum reipub. Venetæ aliquoties feisse legimus) profecto melius haberēt res Christianorũ Orientis, q̄ꝫ perpetuo illo belligerandi nore hactenus habuerint. Præclare enim Cyrus lle Alexãdrinæ vrbis sub Heraclio Imperatore Episcopus, qui quũ armata manu imminere Aegypto Sarracenos videret, neqꝫ vllã spem haberet in Heraclij ope, ignauius tum vt tempora ferebant agente, optimum ratus cum gente pacisci ad prędam nata, annuum eis tributũ aliquot mil-

Tēpli secũda spoliatio.

Tēpli. 3. spoliatio.

Tēpli. 4. spoliatio.

Cyri Episcopi Alexandrini, cõsiliũ p anectēdis saracenis

lium promittit. Hostis conditione accepta tot
triennio Ægypto abstinuit. Demũ delatus apu
Heraclium Cyrus, vt qui Aegypti opes in host
transferret, Manuelem quendã Armenium suc
cessorem accipit, quo tributum negante, cõtinu
Aegyptum Sarraceni occupant. Imperator pœ
nitentia ductus, Cyrum mittit oratum Sarrac
nos, vt finibus excedere annuãt, & vt hic ante d
disset tributum accipere velint. Tum quidam e
Sarracenis ingentem quandam columnã digit
ostentãs, Putásne, inquit, Cyre fieri posse, vt hã
columnam deuores? Quo fieri posse negante, T
(inquit ille) difficile est factu vt deinceps nos Æ
gypto excedamus. Ita sæpe nostris obfuit tem
ritas. Contrà fides seruata hosti, &, quæ exim
Christianismi ornamentum est, mansuetudo sa
pissime profuit. Est & sub Ioachimo rege spol
atum templũ, & mox paulò Sedechia capto, i
censum & dirutum, annis quadringentis quad
ginta duobus postquam à Salomone esset cond
tum, eo fermè tempore quo Tarquinius Prisc
Romę regnauit, annis ante natum Saluatorẽ pa
lò minus sexcentis. Inde restauratũ, Vagoses A
taxersis illius, cui Ocho cognomen fuit Præfec
violauit, testibus Iosepho & Eusebio. Mirum a
tem ab Alexandri posteris, Ptolemæis videlic
& Antigonis, adeo indignis modis tractari Iu
orum religionem potuisse, quum ipse tamen Al
xander Syriã cum exercitu ingressus, non vrbi
lum Hierosolymæ, sed & Templo honorem h
buerit, neq; ab immolando pro legis ritu abho
ruerit, & Andromachũ in Aegyptum moturu
tutorem dederit. Contrà, illo mortuo, Ptolemæ
us Lagi filius, qui primus inter eius duces Ægy
to præfuit, fœde prophanasse Templum legitu

Fides seruãda hosti

Tẽpli. 5. spoliatio.

Tẽpli. 6. spoliatio.

Se

:d omnium insolentiam Antiochus vicit Asiæ
x,qui Epiphanes,id est, illustris cognomina-
s,quũ Senatus authoritate Aegypto cedere iuſ
s esset,Iudæam ingressus, Templum spoliat,
sa cõflat,Iudæos ad idolorum cultum adactos
ii parere nollent occidit.Samaritis vt Iouis ędẽ
monte conderent,author fuit.Deniq; à sacris
is in totum coercitis Iudæis,aram extruxit, &
per ea porcos immolauit.Adeo nullũ superfuit
ntumeliæ genus,quod Deus illorum idolola-
æ,velut talionem redditurus, non immiserit.
aud obscure enim diuus Augustinus libro.18.
Ciuitate Dei indicat,Iudæorum cultum ab eo
mpore quo prophetæ apud illos esse desijssent,
otidie in deterius collapsum elanguisse. Quan
iam autem essent ex omni numero magni qui-
m heroes,qui Templi populiq; religionem sal
m cuperent,& eximie de vindicanda Iudæorũ
ertate mererentur,neq; maligne conatibus in-
rdũ succederet,tamen vt in rebus ad ruinã inte
umq; pronis,nihil solidũ, nihil diuturnum e-
t,subinde prospera aduersis turbabãtur.Postre
o Romani,qui post Africã & Asiam debellatã
alæstinę pepercerant,intestinis Iudęorũ discor-
ijs adducti,victo Antiocho,etiam Iudęam sub-
garunt.Primus Pompeius inuiolatũ antea Ro
anæ militię Templum,cepit,& iure victoriæ
gressus,cęteris abstinuit. Dein M.Crassus ho-
o auarissimus, expeditione contra Parthos su-
epta,famaq; diuitiarum templi cõmotus,ex iti
re Hierosolyma diuertitur,aurumq; quod ille
tactum reliquerat,tẽplo abstulit.Cassio quoq;
rannicidæ Syriam vexanti,sacrum illud patu-
e constat,quod ante quidem & Gabinius, &
aurus & Varus afflixerat.Titus vero Vespa-
siani

Tẽpli sep tima spoli atio.

Iouis tem plũ in mõ te Sama- riæ.

Tẽpli.8. spoliatio

Tẽpli no- na & deci ma spolia- tio.

Tēplum incensum

sīani filius, structuræ, arbitror, admiratione cap-
tus, cum post direptam vrbem, tantū opus in im-
perij ornamentum manere, cuperet, onustū præ-
da milite ab incendio frustra arcere conatus est.
Arsit igitur inuito eo templū, quod (vt Iosephus
ait) sententia dei dudum dānauerat, aderatq; eu
lutis temporibus fatalis dies. Mirum autē, quod
idem Iosephus asserit, eodem die sub Tito ince-
sum, quo ante Babylonij incendissent: hoc est, d
cimo Augusti die. Verum Titus, qui seruare T
plum non potuit, hoc impetrauit à milite, vt sa
tem turres aliquot superesse sineret, quæ indici
esse posteritati possent, quantam vrbē Popu. R
manus deleuisset. Constat autē Templum à B
bylonijs incensum, primū restaurari ab his cœp
tum, quos Cyrus exilio adhuc durante dimisera
quem numerum quinquaginta millium fuisse E
sebius scribit, postea vero captiuitate in totum
xata, secundo anno regni Darij ceu tradit Agga
us, à Zorobabel & Iesu filio Zoedech vtcun
quadragesimo demū anno absolutum est, ann
ducentis ante Alexandrum. De hac ædificatio
locus ille Ioannis. II. cap. accipitur, Quadragin
& sex annis extructū est templum hoc, & tu
tribus diebus eriges illud? Non plus enim sep
annis in eo condendo Salomoni, q̄q̄ ingenti h
minum numero, laboratū est. Herodes cœptu
opus octennio absoluerat. Fractæ erant exilio
pes, & remoram Samaritani iniecerāt toties r
staurationis impedito cōsilio. Proinde factum,
ne conferri quidē primæ illi structuræ secunda p
tuerit. Memorandum autē quod libro vigesim
tertio de Iuliano Imperatore Marcellinus scrib
Fauentem eum Iudæis de Hierosolymis conder
dis & reficiendo templo, post fatalem illam sub
uersio

Templū incensum eo ipso die à Tito, q̄ ante à Babylonijs exustū cōstat.

rſionē decreuiſſe, negotiumq; Alippio cuidam
ntiochenſi, qui Brittannias ante rexerat, matu-
ndum dediſſe. Qui poſt cœptum opus re hor-
nda ceu prodigio admonitus, ob crebras flam-
arum eruptiones, quæ inter fundamentorum
ſtigia eructaſſent, intermittere laborē fuerit co
tus. Certiſſimo argumēto, non placere domi-
, vt poſt abrogatam legis iuſtitiam, & con-
nmationem à Chriſto præſtitam, Templum
nuo, videlicet vmbra poſt lucem, reſtaurare-
. Neq; eſt vt quiſquam de Ammiani bona fide
bitandum exiſtimet, quum in Oriente ſub Iu-
no militaſſe eum conſtet.

IVDAEORVM DISPERSIO.

Voniam in hanc rem incidimus, viſa mi hi & Iudęorū diſperſio ad locorū memo riam capiendā digna quę referretur, ma- xime q; varie magis q̃ vere quidā de il
tradiderunt. Sparſos Iudęos primū intelligim⁹
n ſponte Palęſtinā egreſſos, ſed aut vi abdu-
os quum eſſent captiui, aut iure belli venditos,
t qui compulſi rebus aduerſis, fuga ſibi conſu-
ſſent. Primus omniū Teglatphalaſſar Iudæos
Cyrenem ſparſit: nec multo poſt magnū eorū
merum è Galilæa & iuxta iacentibus terris, in
ediam & Perſidem tranſtulit: quod ante Ro-
am conditā factum eſſe Euſebius affirmat. Alio
m tempore ab illo, quo Syria inuaſa Raſin re-
m occidit. Sæpe enim Syriā cum exercitu in-
eſſum eum, ex quarto libro Regū intelligimus
oſt hunc Salmanazar, & ipſe potens Aſſyrio-
m princeps, Samaria occupata, regē Oſiam de
ctū cum reliquo Iſraele, qui decem tribubus cē
batur trans Euphratē & Tigrim, multo anteq̃
bus Iuda caperetur, abduxit. Neq; enim hæc
propin-

Iudęorū diſperſio prima.

Iudæorū diſperſio. 2

propinquo aliquo tẽpore,sed iusto annorũ int
uallo gesta sunt,nec à nobis de quibusuis, sed
memoralibus tantum dispersionibus fit menti
Porrò Nechaonem Aegypti regem quũ adue
sum Assyrios in Iudęã exercitũ duxisset, Ioac
regem captiuum in Aegyptum deduxisse tert
itidẽ libro Regum traditur. Miserabilis tum s
tus Palęstinæ fuit,quum inter Assyrios Ægyp
osq; velut de regno est certatum,in medio eni
posita nullã vnq; lætam victoriã habuit,sed pe
petuis ictibus partium,& ceu rupes aliqua m
rinis exposita fluctibus,aut hinc aut illinc exor
tempestatis procellis obruta est. Dispersionũ
tem longe maxima,fuit in Babylonica illa cap
uitate,cuius tamen,vt postremæ scriptura (qu
sciam)meminit,quando Ioachimo rege cum or
ni familia abducto, mox paulò Nabuchodon
sor euersa vrbe Sedechiã filijs & luminibus orl
tum,cũ maxima captiuorũ multitudine transt
lit:quam Matthæus μετοικεσίαν Βαβυλῶνος v
cauerit,& vulgo transmigratio Babylonica di
tur,septuaginta annorũ spacio determinata, q
tempore Assyrij & Persæ rerum in Asia sunt p
titi. Erat tum in Aegypto Pharao, Vaphres vo
tus,ad quem sub Babyloniorũ aduentum ma
na Iudęorũ pars,conscientia rebellionis territ
ne in regis,vltionem quęrentis,manus incider
cõfugit. Vt eo tempore etiam Aegyptum Iud
os incolere ex dispersione cœpisse intelligamu
Verosimile autem nec Sussachũ in capiendis H
rosolymis prorsus hominum libertati pepercis
cum & Ptolemęum illum Lagi,cuius supra m
minimus,post captam vrbem plurimos Iudæ
rum captiuos in Ægyptũ traduxisse,constet,q
multis post annis à Philadelpho illo,de quo est
Alexar

Iudęorũ dispersio tertia.

Iudæorũ dispersio quarta

Transmigratio Babylonis.

lexandria dictũ, manumissi sunt. Ex Titi autem 'espasianiq; victoria multa millia Iudæorũ ven ita sunt, quorũ haud dubie miserrima dispersio iit, cum non abducerentur, sed venirent, longe item deterior emptitij, quàm captiui conditio set. Quanquam autem gens illa pro legis suę et stiturorum ratione, proq; reliquarum nationũ ontemptu quodam, antea nunquam nisi graui us, vt dixi, caussis exagitata, in alienas se terras ontulerit, sed in Palæstina ceu auita & à patri us recepta sede, cõtinuerit: tamen postquam Iu æa populi Romani prouincia facta est, & dome icarum dissentionũ, factionum, tumultuum nul is finis esset, præterea varie se duces legionum militiæ Romanæ in administranda illa regio e gererẽt, exire in alias prouincias & pro iure uo imperij iam pars esse videbantur, cæteris iti ẽ terris, vrbibus, agris qui ditionis Romanę es nt immigrare cœperũt. Ad quẽ modum Gisca s Galilææ oppido relictis Tarsum migrassePau Apostoli parentes diuus alicubi Hieronymus nuit. Quanq̃, vt à nobis est in Peloponeso dictũ diosissimo semper Iudæorũ cum Gentibus com ertio, quippe qui synagogas suas frequentarẽt, prouincialiũ sacris ritibusq; detraherẽt, vt nõ ro principes, Iudęorũ incolumitatẽ & vt eis in rouincijs locus esset, cõtra Gentiũ insultationẽ, plomatis atq; etiã edictis tueri fuerint coacti. orrò, qui ad hũc modum sparsi essent, auitæ se s & religionis memores, singulis annis Hiero lymã ceu ad metropolim & sacrorum matrem ona mittere, & ad festos dies vel remotissimis locis aduolare, temploq; & sacerdotio præcipu n honorẽ impendere, cõsueuerunt. Neq; id à Iu ris modo, sed & à Gẽtibus templi fama excita

Iudæorũ dispersio sub Tito & Vespa siano.

tis,

tis, factũ est: quod vel vna Eunuchi Candaces
fectione intelligitur: Et Augustũ Cæsarẽ, temp
vel absentẽ coluisse, & eximijs donarijs orna
Iosephus author est. Hinc illa apud Lucam A
cap. II. à tot regionibus profectæ multitudinis
quẽtia. Hinc & Pauli singulare studium festis
bus Hierosolymã proficiscendi, qui non alio
tempore aut loco maiorẽ occasionem doctri
Christi in fratres propagandę, captare poter
Hactenus de Iudęorum dispersione quã Gen
fecere. Nunc de illa dicendũ, quã nostri qui ex
cuncisione credidissent, nõ à Gentibus, sed ab
sis Iudęis, sunt perpessi. Quando mortuo Ch
sto & rediuiuo, & in cœlos assumpto, doctri
eius nihilo minore odio in discipulis est horũ
lignitate delata accusataq; & summi criminis
co habita, q̃ antea in magistro & domino fuiss
Sunt exempla eius rei pluscula apud Lucam
Actis: sed & literæ Paulo tũ persequutori tra
tæ, qua vęsania & rabie in dominicam doctri
accensi furerent, documento sunt. Non satis e
illis vrbe summouisse nostros; nisi & in reliq
Syriam ad pœnã qui conquirerent, mitterent
Diuus Hieronymus libro quinto Cõmentari
rum in Esaiam, tradit Iudęos non in Syriam so
sed & in omnes gentes literas dedisse, ne pa
Christi reciperetur, totumq; orbem huiusmo
blasphemiæ disseminatione impleuisse. Vnde
lud quoq; accidisse arbitror, vt etiam Romæ
Claudio aduersum nostros qui tum primum i
venissent, tumultuari propter Christũ (teste e
Suetonio) cœperint, atq; ea re Claudium sediti
nes indigne ferentem, ad hoc ipsum impulisse,
Iudæos in totum vrbe pelleret. Nec alia mag
caussa, rebus postea mitigatis, suam illam ad tr
tr

Iudæorũ in Christi discipulos odium

Iudęi sub Claudio vrbe pulsi quare.

tes qui Romę erant, epistolam scripsisse Paulum
ꝙ vt dissidiorum molestia de medio sublata, con
eptum Gentibus in Iudæos odium tolleret, rur
um & circuncisioni supercilium detraheret, do-
eretq; nec præputiũ nec circuncisionem quicꝙ
sse, sed iustitiam quæ ex fide esset in Christum.
n Iudęa vero tametsi nomẽ Christianũ summa
nuidia premeretur, neq; esset vlla nostris á pœ-
is quies, tamen in summis illis procellis eccle-
ã tutatus est dominus, sed pauperẽ, & cuius ali-
nonię de aliarũ ecclesiarũ liberalitate, Paulus A-
ostolus prouiderit, Iudęi suo in templo stipem
aciebant, quo ventres ociosorũ alerentur, macta
ant animalcula, quę sacerdotia saginarẽt: deniq;
n vasa, & luxum aboliti splendoris pars opum
rofundebatur, quo externa niterent, cum ipsi in
us putescerẽt. At Paulus fraternæ charitatis prę
ripto, vel ab Europę ecclesijs colligit quod pau
eribus sanctis in alimoniam suggerat. Ii templa
rant dei viui, in speciem squalidi & neglecti, in-
us puri, hoc est sancti. Petrus autẽ ad fratres per
siam dispersos scribẽs, sanè neq; hos solum qui
b fidem in Christum Hierosolymis essent pulsi,
eq; illos qui antè in ea loca venissent, seorsim vi
etur accipere, sed generaliter complecti sparsos
pse enim Paulus Christo per synagogas Asiæ
rædicato, perquàm multos Iudęorum ad fidem
õuertit, teste in Actis Luca. Porrò doctrinę Pau
etiam Petrus meminit, velut innuens haud la-
re sese, quod ea ipsa profecissent. Non prætere-
ndum autem ecclesiam Hierosolymitanã, Clau-
j temporibus haud incelebrem fuisse, quoniam
li legalium ceremoniarum obseruatio fauoris
iquid apud Iudęos cõciliasset. Et Hierosolyma
sa gentis caput haberentur, Post subuersionem

Fratres di
spersionis

autem quæ annis decem & ſeptem poſt Claud
imperatoris mortem facta eſt, & vrbis & eccle
ſiæ dignitas ad Cæſaream tranſijt. Nam & Ta
tus qui poſt excidium Hieroſolymitanum ſcrip
ſit lib. XXI. Cęſaream caput Iudęæ facit, et Hi
ronymus in Epiſtola quadã ad Ioannẽ Hieroſol
mitanũ Epiſcopum, indicat, etiã ſua ætate Cæſa
reã metropolim Hieroſolymæ fuiſſe. Quanquan
huic vrbi vel afflictę & dirutæ, ſemper honos h
bitus Apoſtolicæ ſedis, ob tot tantarumqꝫ rer
& in primis Apoſtolorũ memoriã, honoris pr
rogatiua iam olim ſeruata, & Nicenæ etiã Sync
di decreto conſtabilita. Tanta aũt legis cura pr
mis illis fratribus Chriſtũ confeſſis adfuit, vt E
ſebius tradat, non niſi ex circunciſione illis lecto
epiſcopos fuiſſe, & ex Gentibus tum primũ ac
miſſos, cum fractis Iudęorũ rebus, & vrbe ſub
uerſa, diuina etiã vltione in templũ eſſet ſæuitur
Certè iudaizaſſe etiã Iacobũ Apoſtolũ primũ E
cleſię illius Epiſcopum, illa palã teſtantur quę L
cas Act. XXI. tradidit, quod quidẽ haud ita fa
ctũ intelligimus, velut incognita illi iuſtitia fide
fuerit, qui Gẽtes tamẽ legis onere nõ grauanda
cenſuiſſet: ſed quod externo illo et per ſe innocu
cultu, parcendum Iudęis exiſtimauit, quo maio
ei occaſio de illis perſuadendis & Chriſto lucr
ficandis, ad manum eſſe poſſet. Qua de re, et Pa
lo conflatam inuidiam, hoc prętextus genere de
clinare, & munus miniſterij illius fauorabile ef
cere, fuerat conatus. Nihil enim in religione con
trouerſa intempeſtiua libertate nocentius eſt. I
& catalogis cenſos Hieroſolymitanos paſtore
& διπτύχοις inſcriptos fuiſſe conſtat, vt alio
quoqꝫ maiorũ eccleſiarum præſides, ceu à nob
in Alexandria dictum eſt.

Iacobus Apoſt. primus eccleſiæ Hieroſolymitanæ epiſcopus.

Libertas intempeſtiua

Samar

SAMARIA ET INIBI de Iudæorum regno.

SAmariã pulcherrimo Palæstinæ & vberrimo loco sitã esse Hieronymus tradit, quanquã nec Iudeæ magnitudine nec Galileæ cõferenda. Habet ab æstiuo Occasu mare noſtrũ, & in littus cui Cæsarea vrbs clarissima imposita est, prominet. Ad Boream & latus Orien- Samariæ regionis situs
s Galilæa excipitur, proxime lacum Tiberiadis
Iordanẽ etiã transgressa, ad Arabica vsq; de
erta immittit. Iosephus libro belli Iudaici. III. à
ico Genaniꝫ incipere eam, & vsq; ad Atrabite
am Toparchiã contingere, prodidit. Primũ qui Samaria
em illa à duabus tribubus, Ephraim & Manas
, possessa, mox & regno Israelis attributa. Quã
oquidẽ Salomone rege mortuo, cum maior tri
uum pars filij eius Roboam fastum plus q̃ ty
nnicum ferre nollet, & defectione facta, Hiero
oam præclarum illum virum sed humili ortum
enere, regem creatũ sequuta esset, Samaria sedi
electa est: inq; ea Sichem vetus & patriarcha
m memoria celebrata ciuitas, quã Abimelech SichemSamariæ ciuitas
m antea euerterat, ab Hieroboam extructa &
o regia habita est. Durauit autem id regnũ du
ntis quinquaginta annis ad vsq; Salmanassa Abimelech
m Assyriorum regem, à quo Israel, vt antè di
mus, captus & in Persas & Medos abductus
t, annis haud multo minus ducentis ante id tẽ
us quo regnum Iudæ ad extremum Nabucho
onosor sustulit. Porrò Israele sublato Salmana
r memor quãta difficultate Sichmiam & reli
as Samariæ vrbes cepisset, præsidio ab Assyria
isso totã illã regionẽ cõmuniuit. Eusebius mili Samaria vndedicta
s illos Samaritas, id est custodes dictos autumat
lut inde Samariꝫ nomẽ exortũ esse putãdũ sit,

cum longe vetuſtius & alijs quoq; de cauſſis n
tũ eſſe, vel ex ipſa ſcripturę authoritate conſte
Mixtum autẽ & militare hominũ genus, quan
Moſi legem recepiſſet & iactata religione deu
ſe Iudęorũ colere profiteretur, tamẽ interim dij
itidem ſuis ſeruiebat, iuxta conſuetudinem Ge
tium de quibus in Samariam fuerãt tranſlati, qu
de cauſſa Iudęis quanq; & ipſis haud admodu
ſui iuris obſeruantibus, inuiſi ſemper Samarita
fuerunt, & contrà, Samaritanis Iudęi religione
uerſi. Vtroq; enim populo legis poſſeſſionẽ ſi
vendicante, grauiſſimis ſæpe diſſentionibus e
laboratũ. Neq; alia magis cauſſa templi reſtau
di conſilium, tam diu protractum fuit, quum ia
Babylone Iudæi reuerſi eſſent, quàm q Samar
tani æmuli iam, non religionis modo, verumet
am gloriæ, populum captiuitate fractum & v
lut nouũ qui tot annis abfuiſſet, apud Syriæ pr
ſides & Satrapas Perſarum, calumnioſis delati
nibus criminari & quibuſuis de cauſſis arceſſer
tantumq; negotij concitare perrexiſſent, alien
tis principum animis, vt ægre illi, rebus propiu
cognitis detectaq; Samaritanorum inuidia ad t
plũ reædificandum admiſſi fuerint. Suum iã tem
plum Samaritæ meditabantur, & inique fereb
populi poſtliminio reuerſi incrementum, à cuiu
iam olim potentia ſibi timuiſſent. Neq; paulò m
nus crudeles in ſe Iſrael & Iuda fuerunt (qui r
gum tamen externorum arma in mutua excid
euocarant) quàm poſtea Samaritani & Iudæi f
iſſent. Ioſephus tradit hoc ingenio Samaritan
fuiſſe, vt quoties aduerſis rebus Iudæa premer
tur, Iudæos ſe eſſe pernegarent, contrà, proſper
in rebus Iudaiſmum maxime profiterentur, V
ſuti homines, & q poſthabita honeſtate, ex v
o

Samaritani. (margin)

Samaritanorũ ingenium (margin)

ore(quod dicitur)calidum & frigidum efflare cō ueuissent. Notandum autem à Samaritis eo pri num tempore suum illud in monte templū esse onditum, quo Dario iam ab Alexandro deuicto Syria Macedonum armis petita est. Tum Sanaβalath, antea Darij per Syriam præfectus, muta is rebus(vt fit sæpe)magno militum numero ad Alexandrum defecit, filiamq; Isacham nomine, Manassæ, Iaddi Hierosolymorum pontificis fra ri, quo cum illi familiaritas intercesserat, matri monio elocauit. Ea re cognita Iaddus fratrem, vt qui contra legem alieno se matrimonio propha sset, accusatū vrbe summouit. Sanabalath Iad di fastum indigne ferens, simulq; generi fortunis & honori consultum cupiens, fauore Alexandri mpetrato templum ingens super montem Ga rizim proximum Samariæ condidit, generumq; ei præfecit. Qui locus posteris annis sanè celeber rimus factus est, cæterum cultu ob Gentium & Iudæorum confusa sacra, prophano fœdoq;, Ve rum deum ore fatebantur, & re ipsa plures cole bant. Creatorem adorabant, & rebus interim creatis par honos habebatur. Specie tamen cul tus & fama templi elati, adeô sibi fiducia qua dam superstitionis placebant, vt Alexandro mor tuo coram Ptolemæo Philometore, ad quē tum Palæstinæ iurisditio pertinebat, de religione con tenderint, rege tum quidem pro Iudæis pronun tiante. Eius delubri Samaritana illa meminit Io an. IIII. Patres nostri in monte hoc adorauerunt & vos dicitis quod Hierosolymis est locus vbi oporteat adorare. Et Iesus contra, Mulier crede mihi, venit hora quando neque in monte hoc, ne que Hierosolymis adorabitis patrem, &c. Mag num autem & odij in Iudæos & contemptus ar

Tēplū in monte Garizim

gumentũ fuit, quod Iudęis quacunq; caussa Hie rosolyma digressis ad instar Romulei asyli perfu gij locus apud Samaritas fuit, si Iosepho credi mus. Ne videlicet deessent qui odisse pergerent. Neq; illud fortasse prætereundũ, quanquã hauc ignotum vulgo, Iudæis ab exilio reuersis, longo tempore nullos reges, sed sacerdotes & princi pes viros loco regum fuisse, quemadmodum pr mis illis post trigesimum captiuitatis annum Cy ri fauore regressis, Zorobabel & Iesus præfuis leguntur. Regni verò sublati euidentem caussam fuisse idolorum cultum ex quarto Regum capi XVII. deprehenditur. Sed iterum locus regno factus est, nimirum vt compleri prophetia pos set, de regno Iudaico tum demum in totum au ferendo, quum qui mittendus foret, adpeteret. Paucis igitur annis anteq̃ Syria Romanorũ fa cta esset, circa belli tempus quod aduersum Iu gurtham gestum est, Aristobulus Ionathæ filius primus post Babylonicã transmigrationem rex pariter & pontifex diadema sibi sumpsit. Aristo bulo Iamneus successit, qui & Alexander dictus est, impotentia animi & tyrannidis sæuitia infa mis. Quo defuncto vxor eius Alexandri laudatis sima matrona habenas regni tenuit, relictis ex A lexandro filijs duobus Aristobulo & Hircano, quorum alterũ Pompeius rebus Iudaicis præfe cit, alterũ, vt ante dictũ est, Romã vinctũ duxit. Primus qui pręsidia & legiones Syrię & Palęst næ imposuit, qui Iudęos prius vectigales, mox e tributarios fecit. Dein fauentibus Romanis ar mos Antipater extulit, post quẽ Herodes filius cuius regno sceptrum Iudęis ablatũ est. Satis au tẽ superq; ex Iosephi & Eusebij historia constat nunq; deteriorẽ Iudęorũ vitam in totũ fuisse, q̃

Aristobulus prim9 rex & põtifex

sub

ıb aduentū Domini nostri Iesu Christi, neq; de
ıceps ad excidiū, vsq; vllum malitiæ finē fuisse.
't ea caussa Iosephus homo Iudęus, & mysterij
ıcarnati saluatoris ignarus, ingenue fassus sit cor
ıptissimum sui sæculi vitæ genus, merito diuina
ltione punitum, & fatalem Iudęorum interitū
ıisse. Primum pontifices ad summa rerū guber
acula euecti, ambitione, fastu, luxuq; tumebāt:
ulla eis legis cura, nulla pietatis erat, primas sibi
artes ceremoniæ vendicauerant, atq; hæ quidē
on tam ex legis decreto, q̃ proprijs sanctioni
ıus introductæ, magna parte diuinis decretis re
ugnabāt. Proba species habitus, facies composi
ı, & in sacris non inconcinni mores erant. Cæte
ū peractis illis, et arbitris remotis, ad dolos, frau
em, calumnias, æstuans inuidia animus redibat.

Iudæorū vitia.

Neq; quicq̃ Pharisaico supercilio, aut iniquū aut
npiū erat, quod modo ad quæstū faceret, in quo
teste etiam Paulo) summā illi pietatis statuebāt.
Alijs autē illorum exemplo ad paria contenden
ibus, insidias parare, percussores summittere, ve
eno tollere, consueti: ne ipsi quidem tēplo par
ebant tot nominibus, illis sacro, quin sanguine
nterdum percussorum madesceret. Iosephus au
hor est, in templo fratrem à fratre ambitiōe de
acchante, stricto gladio, interemptum esse. Sed
& noxiæ conspirationes vrbem replebant san
uine. Vt non iniuria Christus Matth. XXIII.
llorum hypocrisi perstricta, dealbatis eos sepul
hris similes esse dixerit, quæ foris quidem spe
iosa viderentur, intus autem plena omni spurci
ia essent. Sed & Isaiæ oraculum notare illos in
uit, Populus hic labijs me honorat, cor aūt eo
um procul abest à me, frustra me colunt docen
es pręcepta, doctrinas hominū. Præterea culicē

colare, & camelũ glutire illos dixit, præteriban
enim quæ non licebant, abĳciebant quod concel
ſum erat. Iniquius ferebant iuramentũ per auri
templi, & per donũ altaris factũ, quàm quod pe
ipſum templum, ipſamq; aram factũ eſſet: hoc el
ſua pluris faciebant quàm quæ eſſent iuris diuini
Re ipſa natio praua & adultera erant. Quos ve
riſſime Chriſtus progeniem, Ioannes genimin
viperarũ dixerit, Stephanus autem Act. VII. p
ditores & occiſores Chriſti. Quorũ hoc præci
puum ſtudium erat, vt quàm plurimos ex gent
bus in ſuã factionẽ traherent, & quo plus apu
eos ſibi fauoris eſſet, in ſuũ morẽ tranſgreſſos, p
ſelytos facerent, quod ipſum nõ legis modo cõ
mendandæ, ſed priuati etiã cõmodi ſtudio fiebat
Super omnia aũt, contra legẽ, gentium ſibi potẽ
tiã fœderibus conciliabant. Romã etiã iam olin
legatis miſſis, qui id agerent, quo illis per fœde
rũ vincula ſedem auitam & regni dignitatẽ tuer
præterea ſynagogę immunitatẽ retinere poſſent
Præſidibus poſtea prouincię haud raro ingẽti la
gitiõe corruptis impetratisq; quo ſuis ſtudĳs ve
lent patrocinari, neq; inuaſis ſemel honoribus de
eſſe. Notę ſunt largitiones Hircani in Gabiniũ, n
tiores Herodis in Soſiũ, aliorũq; in alios de qui
bus qui velit noſſe, Ioſephũ & Euſebiũ legat. M
rum aũt, vnde illis animus largiendi, quorũ aua
ritia prę cęteris mortalibus inſignis eſſet. Intelli
gebant arbitror ne opes quidẽ illis conſiſtere po
ſe, q regno ſemel eſſent exuti: & liberalis eſſe et
am auaritia aſſolet vbi lucri ſpes refulſerit. Pręcl
rũ aũt iſtud Onię iuſti facinus, qui, vt lib. XIII
Antiquitatum Ioſephus tradit, Ariſtobulo & Hi
cano fratribus belligerantibus, quum Areta
Arabum rex Hircani partium Ariſtobulum i
tẽplo

Natio praua et adultera.

Onias iuſtus

emplo diutius obsedisset, nec caperet, protractꝰ
milite in medium, & (quoniam haud multo an
e orando pluuiam impetrasse crederetur) orare
iussus esset, vt Aristobuli milites dissiparētur: ste-
t in medio, atq; in hæc verba orauit: Deus om-
ium rex, quoniam & hi qui mecum consistunt,
uus existit populus, & qui obsidentur tui sacer-
otes sunt, peto vt neq; istos exaudias contra il-
os petentes, neq; illos contra hos orantes, &c.
ndignum ratus est vir optimus, in ciuilibus dis-
ensionibus aut illi aut isti parti victoriam preca-
i, cum neutra agat ex officio. Neq; dubium est,
uin deus populum illum perditurus, iuxta pro-
hetarum testimonia, vertiginem erroris, & ci-
ilium armorum furorem illorum animis immi-
erit, qui merita demum vltione exciperentur.

Iudęi rebelles.

Quanquam autem vehementi illa & atroci Ve-
pasianorum expugnatione, ita profligatæ Iudęo
um res fuerunt, vt ne suspicio quidem rebellio-
nis aut studij rerum nouarum reliqua esse videre
ur, tamen ita semper odiosum molestumque illi
enti vtcunq; afflictæ alienæ dominationis iugū
uit, vt præter etiam spem & opinionem omniū,
contemnere periculum & in rebus vel deplora-
is tumultuari ausa fuerit. Adeo non satis erat tot
emel capitibus truncatam Hydram illā, nisi alia
uccreuissent quę cæderentur. Sub Adriano rebel
arunt Iudæi infelicissimo successu, de quo ante di
tum est. Iustiniani ætate annis post Christum
erme quingentis in Palęstina Iulianum quendā
egerunt, & coronarunt, arma recta in Christia-
nos moturi, sed insolentiam imperator, capto &
decollato Iuliano, repressit. Iidem Phocate impe
ante, seditione mota Anastasium Antiochenum
Episcopum, vnco tractum & ore obscœnis obli-

Iudęorū post Hierosolymæ excidium facinora.

tûm,interfecerunt,magno ſimul ciuium numer
interempto,& parte vrbis incenſa. Perſarum ir
ruptio eos tũ animauerat,nec ſatis illis fuerat A
tiochiæ tumultuatum, niſi ſua cum Perſis man
coniũcta vel Hieroſolymę diripiendæ authore
extiterint. Fecerunt & Septimo Seuero negoti
ſed coerciti ſunt. Deinde Gallo Cæſari imminu
runt,nocte quadam pluſculis militibus dolo in
teremptis: ob quam iniuriam Gallus,vt erat cr
delis & vltorij animi, Cęſaream, Tiberiadem e
Dioſpolim clariſſimas Palęſtinæ vrbes in quas i
li ſe patrato facinore ſparſerant,celeri impetu co
cremarit,authore Euſebio. Memorabile auten
quod tradit Hieronymus, nobilem Cypri vrb
Salaminem, Traiano imperante,ab illis deletan
fuiſſe,accolis omnibus interfectis, quod facinus
ſola illis,vt arbitror,doloris impatientia,et quo
nulla amplius ſpes ſalutis eluceret,extorſerat.

GALILÆA.

SAmariam Galilęa ſequitur,fertiliſſima regio
num & virorum quondam fortium altrix
ſituq; adeo felici, vt cum Samaria reliquiſq
adiacentibus regionibus ob ſoli vbertatẽ de pa
ma certet. Iordanis illam clarus amnis è Liban
radicibus delapſus,ferme mediam findit,vicis i
xta,clariſq; oppidis frequens, ambitioſus enin
eſt,& ſubinde ſeſe prębet accolis, Plinio. A Sep
tentrione eam Libani & Antilibani altiſſimor
montium iuga claudunt,partem occiduam Phœ
nicia excipit,cum qua illi tanta vicinitas eſt, v
vel Hieronymus Samariam & Galilæã eius pa
tes fecerit, Libanum regioni Phœniciæ attribu
rit. Terminatur ab Ortu Syria illa,quam ob de
miſſam à decliuitate montium planitiem Cœle
appellari ante dictum eſt. Qua parte ad Meridi

Galilęę ſitus.

Phœnicia

ſpecta

ectat, Samaria & Arabiæ arenosis terminatur.
'niuersam veteres in superiorem & inferiorem
iuiserunt. Superior Libanum, seu Antilibanũ,
icere malumus, & Iordani fontes habet, Gali-
æa gentium dicta, quoniam extima sit Palęstinę
iam ipsis Syris contermina. Inferior lacum Ti-
eriadis ambit. Trans Iordanem autem plerisq;
ocis montana exasperant, inter quæ etiam deser-
s squalet. Montium ea parte pręcipui Tratho
i dicti, inter quos Gaulon ciuitas celebris quon
am in tribu Manasse, pręterea regio Bathanæa,
quibus locis Tetrarchiæ Gaulonitidi, Tracho-
itidiq; & Bathanææ nomina data. Constat au-
em à quarta regni portione Tetrarchiam dictã,
& Tetrarcham Pręsidem eius siue regem. Nam
& Lucas Acto. duodecimo, Herodem iuniorem
egem vocat, qui Tetrarcha fuit, & paterni tan-
um regni partem tenuit. Sicut & Agrippa mi-
or itidem Tetrarcha, rex à Claudio Cæsare di-
tus est. Certe Plinius libro quinto Tetrarchias
n regna descriptas fuisse cõmonstrat. Apud Eu-
ebium in Chronicis Tetrarchæ quatuor nume-
ãtur, Herodis filij, quos parte regni paterni Au-
gustus donauerit: velut verisimile sit nominis ori
ginem deductam esse. Cum ante hos Herodes
ater, viuente etiamnũ Antipatro tetrarcha Ga-
ilęę factus fuerit, et C. Plinius libr. V. decem &
eptem Tetrarchias in Syria esse tradat, sicut &
Toparchias in Iudæa decem, quas ordine enume
at, à quibus Toparchæ vocati locorum Pręfecti
quos paulo lõgius à regni specie abfuisse satis cõ
tat. Intelligimus igitur Syriæ administrationem
nitio Gręcis quadripartitã fuisse, atq; inde Te-
rarchias ipsas regiones suis limitibus determina
as, & Præsides earum Tetrarchas appellatos
fuisse.

Galilęa gentiũ.

Gaulon.

Bethanęa regio.

Trachonitis.

Tetrarcha

Toparchę.

fuiſſe. Deinde illis amplius diuiſis, & aucto por
tionum numero, vetus interim & primo datur
nomen manſiſſe. Lyſaniam autem non Herod
(vt apud Euſebium legitur) ſed Ptolemæi Min
Chalcidis iuxta Libanum montem tyranni fili
fuiſſe Ioſephus docet. Cuius regni pars etiã Ab
la fuit celebre & populoſum Syriæ oppidum, q
apud Ptolemæum Lyſanium dictum eſt, â qu
tetrarchia Abilene cognominata, quam Lyſani
poſt patris Ptolemæi mortem viuẽte adhuc Au
guſto accepit, & multis poſt annis Tiberio im
perante tenuit. Proinde ſcientiſſime Lucas ſecu
do capite prioris libri de hiſce partibus ad hun
modum loquutus eſt. Anno decimoquinto imp
rij Tiberij Cæſaris, Pontio Pilato pręſide Iudę
tetrarcha vero Galilææ Herode, Philippo autem
fratre eius Tetrarcha Itureæ & Trachonitidis r
gionis, & Lyſanias Abilenes tetrarcha, &c. It
rea enim finitima fuit Galilęę gentium, quã Ph
lippo Auguſti liberalitate contributam ſupra d
ximus. Dicta autem illa eſt ab Itureis bellicoſa g
te, haud longe Damaſco montanis inhabitant
de quibus etiam Vergilius,

Lyſanias. Abila. Abilene tetrarchia Iturea.

Itureos Taxi torquentur in arcus.

LOCA IVDÆÆ, SAMARIAE, GALILAE AE.

NE toties repetendo locorum ſitu hiſtori
ſeriem ſatis alioqui vel breuitate imped
tam turbare cogeremur, placuit ſimul Iu
dææ, Samariæ & Galilææ loca duntaxa
inſignia ordine enumerare. Multis hoc ipſum
git Hieronymus in quęſtionibus & locis Hebr
icis, & extat libellus illius titulo, qui de loc
quorum in Actis Lucas meminit, conſcriptus e
Nuper & Zieglerus noſter Palęſtinam ſingul
ri dil

Ziegler9 coſmographus

diligentia non descripsit modo, sed & Tabulis
caratam proposuit, vt equidem hoc labore su-
ersedere potuerim, nisi ante recepissem ea me se
el loca redditurum, quorum scriptura Noui (vt
ocant) testamenti meminisset. Expediam igitur
aucis. Oliuarum montem, cuius in Hierosoly-
a meminimus, Lucas Act. 1. iter sabbathi ab il-
abfuisse ait, hoc est, quantum abesse Iudęo sab-
athi die licuisset, id spatium duorum milliũ paſ-
um erat. Ab hoc monte (vt pie & eleganter ab
rasmo dictum) Christo itum est ad crucis igno-
niniam. Ab eodem itum est ad gloriam. Ad eius
nim radices villula erat Gethsemani, & iuxta eã
ocus, quo appetente iam captiuitate, cum disci-
ulis suis peracta cœna Dominus oratum abijt,
Iatth. 26. Nec procul alius viculus Bethphage,
quo, domino per montem Oliueti intraturo,
umentum apostolorum vestibus instratum est,
Iatth. 21. Luc. 19. Vertex montis vel Hierony-
ni ætate dominicæ ascẽsionis vestigia tenuit, ceu
ber ille de locis Actorum Lucę scriptus innuit.
Nec procul Hierosolymis Bethania villa quinde
im plurimum stadiorum spacio abfuit, Ioannis
. vicina autem Oliuarum monti, Mar. 11. Simo-
is leprosi, præterea Marthæ & Marię hospitijs
& ex mortuis suscitati Lazari memoria nobilis.
Locus autem ille, vbi Saluator pro omnium sa-
ute crucifixus est, proximus vrbi fuit, ad Septen
rionalem plagam mõtis Sion. Hieronymo Gol-
otha vulgo dictus ab caluarijs hominũ, de qui-
us sumptum esset supplicium. Quo loco tribus
oris viuum inter latrones pependisse, & nona
rimum horà mortuum, quum sexta esset in cru-
em actus, Matthæus indicat. Horas autem non
ostro, sed Babyloniorũ more diem ab ortu au-
spican-

Mons Oliuarũ. — Gethse-mani. — Bethpha-ge. — Bethania. — Golgotha — Horæ cru cifixionis Christi.

Horę, Prima, Sexta, Nona.

ſpicantium, ſumpſiſſe Iudęi videntur, vt prir
hora ſole oriente, ſexta meridie, Nona declinan
iam ad veſperum ſole obſeruata numerataq; (
Id quod et Euangelij hiſtoria cõfirmat, quę Ch
ſtum captiuum initio in Caiphę atrium ductu
excuſſumq; ea nocte à Sacerdotio tradit. Sed
Petrum (ne quis primam noctis horã intelliga
ipſo gallicinio Chriſtum abiuraſſe conſtat. Ma
thęus. 26. capite ordinem rei geſtę proſequutu
Mane autem, inquit, facto, &c. vinctum eum
duxerunt & tradiderunt Pilato pręſidi. Porro
Lucas. 23. capite audita eius cauſſa, et cognito q
Galilęus eſſet, ad Herodem tetrarcham, qui tu
forte Hieroſolymis agebat, à Pilato miſſum fu
ſe Chriſtum ceu ditionis eius hominem, pala
indicat. Deinde ſpretũ ab hoc, & remiſſum, po
Iudęorum ad rauim vſque clamantium querel
auditas, demum traditum ad crucifigendum fu
ſe. Vt eiuſmodi actione haud dubie bonam di
partem inſumptam, & ſexta primum hora, h

Chriſtus quo tempore ſit paſſus.

eſt, ipſo meridie Chriſtum affixum cruci fuiſſe
telligamus. Enimuero eo tẽpore quo paſſus e
Chriſtus, id eſt. VIII. Calend. Apriles, Sexta h
ra ad ſolis ortum propter æquinoctij verni æqu
litatem eximie quadrabat. Neque alieno ſenſu
Chriſto Ioan. 11. dictũ eſt, Nonne duodecim ſu

Duodeci horę diei.

horę diei? Quanto enim minor eſt latitudo pa
ralleli cuiuſcunq; ab ęquatore, tãto maior eſt di
rum noctiumque in vniuerſum æqualitas. Porr
ſi hora tertia Petro apoſtolo Acto. 2. matutina e
(hanc enim vel hac ſola cauſſa ab ebrietatis ſuſp
cione vindicat) conſequens eſt Sextam in merid
em inclinaſſe (cum & prima hora matutina eſſe
vt ſupra) ac Nonam in veſperum. Nam ſi non
hora, vt à nobis annumeratur, mortuus Chriſtu
fuiſſe

iſſet, vmbra exorta naturalis, & extra miracu-
im fuiſſet. Æquinoctij enim tempore in Iudæa
ol nona poſt meridiem hora profunde occiduus
t: quod à parallelo latitudinis, vel ab his q Coſ
iographiam à limine ſalutarunt intelligitur. At
ui tenebrę illę ſuper terra Iudæa factæ Chriſto
atiente, ſumm ę admirationi fuerunt contuenti-
us, cum, quod tribus horis, id eſt, quoad in cru-
e vixiſſet Chriſtus duraſſent, tum etiam quod
mpore inſueto, ſole ſcilicet cœli vmbilicum te-
ente, accidiſſent, nec deliquium pro naturali ſy-
erum curſu contigiſſet. Tum enim luna decima
uinta, hoc eſt plena erat, & ex diametro aduerſa
oli, nec vmbra terræ officiebat, quæ diuerſum
mper & oppoſitum vię ſolis ſemicirculum oc-
upat. Verumq; ſit, quod ſuper illo Matth. loco
Hierony. tradit, Paſchę tempore lunam ſemper
uiſſe pleniſſimam, & ſolis defectum nunquam
iſi ortu lunę fieri ſolere. (Quo in loco non
οσμικόν Hieronymus, ſed ἡλιακόν .i. ſolarem,
t aſtronomi eum vocant, ortum intelligit, luna
idelicet ſuo motu corpus ſolis tranſeunte, & ve
ertino iterum emergente, id quod proximis à
ouilunio diebus fieri aſſolet.) Nec audiendi ſunt
ui Dionyſij ſententiam de eclypſi afferũt, in quo
im numero eſt Lyranus, qui eodem tamen in
oco hoc ipſum quod probat redarguit, et errore
ix digno eius noīe, ab ortu lunā approximare ſo
velut motu primi (vt vocāt) mobilis, ac nō ma
is proprio motu ab occaſu ortū verſus. Diony-
j authoritate, puto, deceptus credidit. Vt interi
ō dicam⁹ q̄ ridiculū ſit Paſchę tēpore, id eſt, ple-
a luna eclypſim quęrere. Ne Chorebo quidem
ot modis ſtulto iſtud ſomniare liceat, ne dum
hiloſopho, quanquam quid huic Epiſtolę Dio-
niſij

Tenebrę ortę ſuper terram.

nyſij tribuendum ſit,quā vulgus iactitat,& qu
de authoris nomine æſtimandū, abunde duo e
ditionis lumina,Laurētius Valla & Eraſmus R
terodamus,ſuis in nouum Teſtamentum anno
tionibus prodiderunt. Iam vt ad horas reuert
mur;Ipſe Hieronymus propheticos ſermones
hoc adducit,vt Sexta hora,hoc eſt,meridie ten
bras illas obortas eſſe doceat. Amos.8. Occur
bet ſol meridie,& contenebrabitur ſuper terra
in die lux.Et Ieremiæ.15. Occubuit Sol cū adh
media eſſet dies. Clariſſime autem Matthæus
28.capite,veſpere facto Ioſephum de Arimatl
corpus Ieſu iam mortui à Pilato impetratum c
didiſſe tradit,vt vel eo ſolo loco ante veſpera
mortuum eum conſtet. Nec adnotaſſemus ta
leuicula,& quæ merito faſtidio eſſe vel parū p
tis poſſint,niſi eam nouerimus quorundam in
tiam eſſe,quæ vel hoc in ſcirpo nodum quæra
& coram eccleſijs in dubium vocet, quæ oſtia
& æditui ipſorum pro comperto habent. Nu
reliqua proſequemur. Agrum illum ſanguinis
dæ proditoris pecunia emptū,Hieronymus pr
xime Golgotha fuiſſe tradit. E remotioribus a
tem ab vrbe locis Arimathea fuit. Haud proc
Lydda vicus Ioſephi decurionis illius qui Chr
ſti corpus ſepulturæ tradidit,Lucę.23.Lydda i
ſa,quæ poſtea Dioſpolis dicta, præcipuum int
Iudæę oppida fuit,in quo Petrus Aeneam para
ſi decem & octo annis laborantem, non ſua ſ
Chriſti virtute liberauit,Act.9. Proximus ei l
cus Aſſaron,cuius itidem apud Lucam ſit me
tio. Quanquam Hieronymus Commentarijs
Abdiam non Aſſaron, ſed Saronas apud Luca
legit,plagam intelligens campeſtrem iuxta L
dam. Et in libro de locis Actorum Lucæ, Sar
nas, inqu

Margin notes: Hora ſexta. — Ager ſanguinis. — Arimathea. — Lydda — Aſſaron. — Saronas.

nas,inquit,quod interpretatur Campestris regio
st Cæsareæ Palestinæ vsque ad oppidum Ioppe
pertingens. Et mox paulo, Sed & inter montē
Thabor & stagnum Tiberiadis, regio Saronas
ppellatur. Porro Saron idem author in.35.caput
saiæ scribēs, campum vel loca campestria inter-
pretatus est. Emaus authore Luca prioris libri
4.cap. sexaginta stadijs ab Hierosolymis abfuit:
vetus oppidum, & cui Romani post deuictā Iu-
dæam nomen mutarint, à victoria Nicopolim ap
pellantes. Plinius.5. libro Emaum inter Iudææ to
parchias censet. Nostris memorabile Emauntis
nomē est, ob Christum quum à resurrectione cū
discipulis hæsitantibus profectus, cœnatusque ex
panis fractione cognitus est. Ioppe vicus, quon-
dam oppidum vicinum Diospoli, & antiquius
terrarum inūdatione creditum Pomponio, à quo
& Ioppica toparchia cognominata, aspero & im
portuoso littori nostri maris imposita, bellis Iu-
daicis quod Neronis auspicijs, ductu autem Ve-
spasianorum actum est, sępe direpta, postremo e-
uersa est. Vulgo hodie Iaphet dicitur, pr maque in
Palęstinam peregrinantes excipit. Extant adhuc
veterum ædificiorum vestigia quædam in ædito
littore, iuxta quę domus aliquot rarę et paucę ha
bitātur. Ioppe Petrus princeps apostolorū apud
Simonem coriarium diuersatus, discipulam domi
ni cui Dorcas nomen erat, à mortuis suscitauit,
Act.9. Clarissima autem vrbium Palęstinę Cęsa-
rea, ante Turris Stratonis vocata, quā bellis fra-
ctam Herodes Antipatri filius continuo decen-
nio non ęstimandis sumptibus extructam Cęsa-
ream in gratiam Augusti Cęsaris vocauit, cui &
tēplū erexit, & ludos quinquennales siue Olym
picos dicauit. Caput eam Iudęę fuisse ante dixi-

P mus,

Saron.

Emaus.

Ioppe.

Cęsarea.

mus, quare & nostris metropolis facta est. Se
clara ante omnia celeberrima ecclesia, quę á C
nelij Italicę cohortis Centurionis primum dom
Petri ministerio conuersa baptizataq; exordiu
sumpsit, cuius Lucas Actorum.10.capite mem
nit. Certe Paulus alicubi ecclesiam, quę in dom
Cornelij Cęsareę esset, salutari iubet. Habuit
Philippus Euangelista in ea vrbe domũ vel Pa
li hospitio nobilem. Hieronymus in vita Pau
indicat, sua ætate cellulas quasdam eo loco mo
strari solitas, in quibus Philippi filię prophetę
sitassent: meminit harum Lucas Actorum vig
moprimo. Huius Cęsareę episcopus fuit Euseb
ille Pamphili cognominatus, vir doctissimus
diligentissimus, sub Constantino Imperatore,
ius & vitam scripserat. Eius Ecclesiastica histo
& opus Chronicum, pręterea & de Pręparat
ne euangelica libri extant. Tanta amicitia Pa
philum coluit, vt ab eo cognomen sit mutuatu
Aluit & Origenem hęc vrbs, & bibliothecã
buit Pamphili & Eusebij diligentia instructi
mam, Pamphilo autem á Maximino in nostr
insaniente, in ea ipsa vrbe martyrio coronato,
sebius sub Constantio demum, Constantini fi
mortuus est. Est & Stratonis turris dictus loc
alius á Cęsareę Iosepho, haud procul Hieroso
mis, vbi Aristobulus Hircani Iudęi filius A
gonum fratrem insidijs petitum interemit. Ga
vrbem pleriq; Iudęę tribuunt: nam ad tribũ
da pertinuisse eam constat, vetustissimam aut
fuisse sacra historia testatur. Quanquam suspic
video Hieronymum, sit ne hęc vetus illa Ga
an alio in loco sita, quam temporum iniuria ex
xerit, alio mox in loco eius nomine Gaza en
quę hodieq; extet. Pōponius libro Geograp
prin

Philippi domus.

Eusebius Pamphili

Origenes

Gaza.

ſimo, à Cābyſe Perſarū rege vocatā autumat,
uoniā bello contra Ægyptum ſuſcepto, illo re
as opes contuliſſet. Curtius ait Gazam vocari
s Perſis, Pomponius Ærariū maluit. Vtcunq;
habeant, conſtat Gazam expugnata etiam Iu
ra celebrem fuiſſe, fabuloſo quidem nec admo
m fertili agro ſeptam, fertilem tamen, Chriſto
apoſtolicæ doctrinæ munere felicem. Habuit
ter alios eximium doctrina & pietate virū Syl
nnum epiſcopum illū, qui Diocletiani iuſſu in
rfectus & martyrio coronatus eſt. Portus Ga
æ clariſſimus in ipſo littore viginti ſtadijs ab vr
abeſt, quem Conſtantinus Imperator de ſuo
quando nomine Conſtantiam, deinde Iulian9
rum Gazam, ſed maritimam vocari voluit. Et
mediterraneis Iudææ præcipua fuit Bethleem
uitas, Dauidis patria, memoria autem nati Ser
toris ſacratiſſima. Ioſephus neſcio quid ſequu
s libro Antiquitatum octauo, hanc & Hebron
riter vetuſtam, à Roboam Salomonis filio cō
ras exiſtimat: magno errore, quū longe illo an
quior vtraq; fuerit, niſi reſtauratam ab illo fuiſ
intelligimus. Abeſt à Hieroſolymis ſexto mili
io in partem Meridiei. Locus ipſe vbi natus eſt
ominus Ieſus, ab eius regionis Chriſtianis ſem
r magno in honore habitus, ſed ſimpliciter vt
at, relict9, oſtēſuſq; aduenis. Poſtea Helena Cō
ātini coniunx magnifica tēpli ſtructura cōple
eſt. Sane magn9 ac neſcio an ſupfluus etiā. vſus
mplorum hac ætate increbuit. Nam & Oliua
m monti templum impoſitū, & in eo loco vbi
hriſtus orauit pariter eccleſiam extructam fuiſ
ex Hieronymo conſtat. Ego natiuum locorum
um, vt erant quū CHRISTVS in
rris ageret, viſere maluiſſem q̃ recentium ædi

Syluanus epiſcopus Gazēſis

Bethleem

ficiorum ornatum intueri. Sed periјt tamen m
ior pars tantorum ſumptuum, Perſarum & Sa
racenorū incurſionibus. Diuus Hieronymus æ
te iam ingraueſcente, quum ſui ſęculi mores,
quorundam etiam epiſcoporum inſolentiam f
ſtidiret, in rus illud Bethleemiticum ſeſe contul
nec procul oppido cellulā, hoc eſt, domū vita
turba remotę paratam, quam Græci μοναςήρι
ea cauſſa vocarunt, cum paucis amiculis incolu
Id nominis ad ea quoque loca translatum eſt,
quibus plurimi ſimul habitant. Et Monaſteri
dictum, quod alio nomine Cœnobium, hodie
in mutata religione, mutato etiā nec ſatis prob
to vocabulo, Clauſtrum dicitur. Hieronym
Cellulam ſuam vocat, haud longe ab Archela
pulchro, quod in publica via ſpectabatur, in q
nonageſimoprimo ætatis anno imperante Th
doſio exceſſit. Anno poſt Chriſtū natū. CCC
XXII. Vir eruditionis & diligentiæ incompa
bilis, & qui trium linguarum, Hebrææ, Gręcę
Latinę peritiſſimus fuerit. Falſum autem Mo
chum eum, vt hodie ſunt Monachi, aliјue regu
quàm doctrinę Chriſti, aut Votis illis, quibus
die iurati quidam ſeruiunt, mancipatum fuiſ
Hoc enim Monachorum genus Hieronymi ęt
in totū ignorauit, & longe aliј erant qui tum M
nachi dicebantur. Qua de re qui noſſe velit, D
derium Eraſmum in Vita Hieronymi legat. E
in eodem tractu Chebron oppidum vetuſtiſſi
Philiſtinorum metropolis: ante Cariatharbe
ctum, quoniam quatuor virorum, Adam, Ab
ham, Iſaac & Iacob vicus eſſet, in quo ſepult
illos Hebræi affirmant. Fuerunt inter hæc ab
rode condita oppida, Alexandrium, munitiſſi
loco in memoriam Alexandri filiј: Herodium
ri

Hierony- mi exceſſ9

Chebron

Alexan- drium op pidum.

ter munitum, à quo postea circumiacens regio
omen traxit, vt libro quinto, capite decimoquar
, Plinius scribit. Fontes iuxta fuerunt aquarum
lubrium, quorum alter frigidus, alter calidus,
on procul remotis scaturiginibus, medico bal-
earum vsu, quorum Iosephus meminit. Sed &
atris memoriæ consulturus Herodes, vrbẽ con
idit, & Antipatrida vocauit, fertili in loco &
nne præterfluo, ad quam milites iussu Claudij
ysiæ tribuni, secunda vigilia Paulum à Hieroso
ymis iumento impositum deduxerunt. Actorũ
igesimotertio. Bellis mox paulò attrita est, &
Hieronymi ætate semidiruta iacuit. Est & Cy-
ris ciuitas ab Herode in Iudęa in Cypridis ma-
ris memoriam extructa. Trans Iordanem autẽ
nter celebriora, Macherus, secunda quõdam arx
udææ ab Hierosolymis Plinio, vbi Ioannẽ Ba-
tistam ab Herode decollatum fuisse creditur. Iu
ta fons calidus medicę salubritatis Callirrhoë, a-
uarum gloriam ipso nomine pręferens, Plinio.
Hoc ipso fonte Herodes rex diu latuit æger, sed
ullo fructu, quum fatalis esset morbi cruditas.
Nonnulli & Bethabaram Iudææ tribuunt trans
ordanem, Ioannis baptismo notam, Ioannis pri
no capite. Quo loco ob veteris baptismi memo-
iam multos fratres baptizatos fuisse ætate sua
Hieronymus tradit. Et Constantinum Impera-
orem expeditionem in Persas meditantem, hac
aussa baptismum distulisse traditur, quod cupij s-
et in Iordane baptizari. Sed morbo interceptus
haud multis ante mortem diebus ab episcopo Ni
omediensi admodum grandis natu tinctus est,
æto. Certe Ramah Iudęę vetustum oppidum
uius Ieremias trigesimoprimo capite meminit.
ocum citauit Matthęus capite secundo. Ante

Antipa-tris vrbes

Cypris ciuitas Iu-dęę.

Macher9 oppidum

Bethaba-ra.

Constan-tin9 Imp. vbi baptizatus.

Ramah.

omnes autem nobilis Hierichus, non tam diu
& felix Balsami vinetis, quàm beata quondar
fragrantia prædicationis Christi, quem frequen
ter his in locis versatum Euangelistæ indicāt. Se
& Zacheum in eo tractu de arbore vocatum c
stat. Vrbs ipsa in planitie sita, ad latus montē ha
bet superne sterilem, cuius decliuio Balsamus
ritur, humilis arbuscula, nec absimilis viti, quę a
state aliquoties incisa gratissimi odoris lachrym
fundit, quam opobalsamum dicunt: surculi ite
& sarmenta de ea re secantur, quæ & ipsa magn
veneunt. In sola autē Hierichunte liquor ille m
nat, Plinio. Quanquam Dioscorides primo libr
& in Ægypto nasci Balsamum, & in Cœlesyr
quæ inter Libanum & Antilibanum iacet, Stra
bo: præterea in Arabia Sabeorum tractu marit
mo Hermolaus, prouenire existimant. In vna c
te Hierichunte nasci Balsamum etiam Iustinu
trigesimosexto libro videtur innuere, vt sit veri
mile æmulatione factum, vt nomen celebre &
migeratum etiam alijs pariter odoriferis humo
bus sit attributum, quo pretium adcresceret. Fo
tem autem Hierichuntis magnum & riguun
quem miris laudibus ab accolis celebrari Ios
phus scribit: pestilentem ante Heliseus purgaui
sicut quarto Regum secundo capite traditur. P
xime Asphaltiten oppidum est Massada excel
loco & aspero situm & Ionathæ pontificis qu
dam opus, quod Herodes natura loci adductu
munitissimum fecit, addito etiam commeatu c
terisq; ad ferendam obsidionem necessarijs, vt
ita libuisset, in illud se tuto profugio posset rec
pere. Insignes quondam fuerunt Sodoma & G
morrha, quippe quæ reges suos, scriptura test
habuerint, & in omnium fertilissima valle con
tæ fueri

Balsamus arbor qualis & vbi.

Massada oppidum

Sodoma Gomorrha.

e fuerint, quod palam Moses Genesis decimo-
tertio indicat. Hieronymus vallem Salinarũ di-
ctam fuisse tradit. Quanquam Moses Siddim di-
cere eam videtur Geneseos decimoquarto, Om-
nes hi(inquit) conuenerũt in vallem Siddim, vbi
nunc est mare salis. Porro mare Hebræi etiam la-
cum nominant: vt hoc loco Asphaltiten, quem
hod'e mortuum mare vulgus appellat. Tacitus
de eo loco libro vigesimoprimo in hęc verba pro
didit, Haud procul inde campi, quos ferunt olim
vberes, magnisq; vrbibus habitatos, fulminis ia-
ctu arsisse, & manere vestigia, terramque specie
torridam, vim frugiferam perdidisse: nam cũcta
sponte ædita aut manu sata, siue herbas tenus aut
flores, seu solitam in speciem adoleuere, atra &
inania velut in cinerem euanescunt. Ego sicut
Idumæas vrbes igne cœlesti flagrasse quondam
concesserim, ita halitu lacus infici terram, corrum-
pique superfusum spiritum, eoque fœtus segetũ
& autumni putrescere reor, solo cœloque iuxta
graui. Hæc Tacitus. Samaria diei itinere ab Hie-
rosolymis distans clarissima etiam Regum tem-
pore ciuitas, viginti stadiorum ambitu comple-
xa, primum omniũ ab Amri Israelis rege in mon
te condita, quem à Somer domino eius agri duo-
bus talentis emptum, vrbi extruendæ destina-
uit, conditamque Somer à domini nomine di-
xit, quemadmodum in historia Regum libro
quarto, capite decimosexto legimus. Eam &
ISAIAS qui sub Achab Rege propheta-
uit, septimo capite. Schomeran, vt celebrem
iam & notam vocat: vt errare constet eos, qui eã
post translatum Israelem, hoc primum nomen
accepisse ab Assyriorum præsidijs putarunt.
Eam vrbem ab Hircano, intestinis Iudæorum

Vallis Salinarum.

Asphaltites lacus.

Samaria ciuitas à quo cõdita & vnde dicta.

bellis, haud multo ante attritam, Herodes rex, i
gratiam Augusti restauratā Sebasten, hoc est Au
gustam nominauit. Hodie vestigia tantum vete
ris structurę cernuntur, neque quicquam fere ei
eius reliquum (ea est bellorum rabies) præter so
lum nomen. Sane & Philippi prędicatione clara
fuit Act. VIII. Vicina autē ei Sichimā, quę post
Neapolis dicta, fontem illum Iacob iuxta habui
Christo cum Samaritana colloquente memora
bilem. Sed & oppidum eius hospitio clarissimū
factum est, Ioan. IIII. Ex Neapoli illa Iustinus
fuit, ex Philosopho Christian9 factus, deinde de
latione Crescentis Cynici Romę ob Christi no
men interemptus. Cuius in Catalogo Hierony
mus meminit. Contra Gitto vicus ignobilis Sa
marię Simonis illius Magi patria, quē sub Clau
dio Cęsare Romę plurimis admirationi fuisse
Eusebius tradit libro tertio. Pręterea Caparathea
itidem viculus qui Menandrum genuit Simonis
discipulum, & ipsum Magica vanitate celebrem
quorum fit ab Irenęo libro de Hæresibus primo,
mentio. Meminit Simonis Lucas Act. 8. Contra
vrbem Samariam meridiem versus, duo oppida
visebantur Ioan. Baptistę munere clarissima, quo
rum alterum Salem Iordanis ripę impositum, al
terum Aennon ad eundem amnem situm, quo
loco plurimi sunt à Ioanne baptizati, Ioan. tertio
Prędicare ille in deserto, trans Iordanem pœnitē
tiam cœperat, mox & in Bethabara aqua tinxit,
vbi & Christum baptizatum ex his quæ Matt.
3. & Ioan. 1. cap. traduntur, apparet. IORDA
NEM amnem Libani iugum quod Antilibanū
vocāt duob. fontibus effundit. Porro Libanus a
deò altus est, vt media etiā ęstate niuibus tegatur
Tacitus enim de Iudęa loquut9, Pręcipuū, inqt,
montiū

Marginal notes:
- Sebaste
- Sichem.
- Iustinus philosophus martyr.
- Simon Magus
- Gitto Simonis magi patria
- Caparathea Menandri patria.
- Salē vrbs
- Aennon oppidum
- Bethabara.
- Iordanis.
- Libanus.

nontium Libanum erigit, mirum dictu, tantos nter ardores opacũ fidumq; niuibus, &c. Fonium alter Ior, alter Dan, dictus Iosepho, qui vt ndis, sic & nomine coeunt, & Iordanẽ faciunt. Amœnũ eum esse & nauigiorum patientẽ Strao author est. Plinius lib. 5. ipsum fontẽ fluminis Paneada vocat. Iosephus montẽ ex quo labitur, Panium. Sed & oppidũ præclarum inter riuos ontiũ situm, Paneas dictũ est, quod ipsum Phippus Herodis Tetrarchæ frater, in Augusti ho orẽ à quo eas terras acceperat, ornatissime extru tum Cæsaream, vocauit, & Philippi postea cog ominata est, ad differentiam eius quã in Iudæa x Herodes extruxerat. Cæsareæ Philippi Matt. . capite meminit. Eusebius autem Cæsariensem nulierculam illam fuisse ait, quã profluuio menrui laborantem, Capernai Dominus liberauit. n cuius rei memoriam statua in eo oppido, Gen um more, posita fuerit, quã vidisse se Eusebius li ro. 7. Ecclesiast. historiæ testatur. Iordanis ipse aud procul à fontibus lacũ fundit, quem Samahonitin vocant, à quo centum viginti stadijs depsus, alium efficit priori maiorem Tiberiadis ognominatum, à Tiberiade scilicet oppido, qđ Herodes Tetrarcha paternũ morẽ sequutus, ne nmemor Tiberij beneficiorum videretur, exructum eius Principis nomine donauit, à quo et Tetrarchiam acceperat. Scriptura eum Genesar & Genesareth nominat. Quo dimisso Iordanis nulta solitudine peragrata demũ se Asphaltiti laui miscet, aquasq; laudatas, vt ait Plinius, pert pestilentibus mixtas. Neq; dubitãdum videur illis in locis aliquẽ meatum iã olim fuisse, qui mnis decursum exceperit & ebiberit, cum nul exitus vestigia appareant, & lacum illum præ

Paneas fons Iordanis.

Panium mons

Panias oppidum

Cæsarea Philippi

Mulier hæmorrhoissa

Samachonitis lacus

Lacus Tiberiadis.

Tiberias oppidum.

Genesar lacus

Genesareth.

ſertim ea magnitudine qua nũc eſt, nõ ſemper fu
iſſe, non modo ſacrę ſed & prophanæ literę indi
cent. Et Ioſephus primo libro Antiquitatum pu
teos ibi fuiſſe olim, nec paludẽ effectam anteq̃ S
domorum ciuitas euerteretur, affirmet. Ipſe G
neſar amœniſſimo ſitu clauditur, cũq; latitudin
quadraginta, longitudine autẽ centum ſtadia ha
beat, nihil circa illum effœtũ, nihil ſterile eſſe cer
nitur. Vites, palmas, nuces, oleas habet, & aqu
eius non ſuaues modo potu, ſed etiã æſtate recen
tes & gelidæ exiſtunt. Piſciũ verò ſupra alios ex
mius ſapor eſt. Oppida in littore multa, ſed me
moratiſſimum Capernaũ, Iordanis oſtio lacũ in
troeuntis proximum, frequentiſſimo Chriſti n
hoſpitio ſolum, ſed & opere mirabilium rerũ ce
lebre. Secundum ab hoc eodem littoris tractu T
berias, de quo dictum eſt. Hinc Tarichea ſu
ſeu Tarichea (vtroq; enim modo profertur) mu
nita ciuitas, à qua & lacus aliquando Tarichea
dictus. Hæ à Veſpaſianis patre & filio in bello I
daico obſeſſæ, & prælio nauali captæ ſunt, mul
tis milibus hominũ interemptis & lacu ſubme
ſis, velut Ioſephus lib. III. belli Iudaici ſcribit. S
pra Capernaum Bethſaida ad ipſam iam Iorda
nis ripam ſita eſt, quam Philippus multis mag
nisq; ædificijs ornatã, mutato nomine Iuliadẽ n
minauit, ob Iuliam Auguſti filiã, cuius in hoc t
ctu etiã Plinius meminit. Adeô alte Antipatri f
milię regnandi libido inſedit, vt non deſtiteri
velut gratitudinẽ teſtari, dicatis vrbium nomin
bus, ne nõ memores eſſe liberalitatis viderẽtu
qua Romani in illã eſſent vſi. Pari enim ſtudio
Herodes illius frater præter Tiberiadem ali
quoq; vrbes, aut nouas condidiſſe, aut inſtaura
ſe, dicatis nominibus legitur. Hæc eſt Bethſaid
qu

Capernaum

Tiberias vrbs.

Tarichea ciuitas.

Bethſaida quę & Iulias

quæ Petrũ, Andream, & Philippum apostolos Domini genuit, quanq̃ ingrata alioqui in Christũ cuius doctrinã non recepit: vnde illa comminatio Lucę. X. Væ tibi Corazim, væ tibi Bethsaida. Haud longe enim à Bethsaida Corazim oppidum abfuit, Christi miraculis celebre, Matth. XI. Fuit & Magdalum in eodẽ tractu, inter lacũ & montẽ Thabor, qui aliàs Ithabirius dicitur, transformatione Christi clarum. Iuxta Magdalum Dalmanutha erat, haud ita longe à Bethsaida cuius loci Marcus. VIII. cap. meminit. Præterea ciuitas Nain non minimi nominis inter Galilææ oppida, in cuius portis viduæ filium Christus ex mortuis suscitauit. Cana notum oppidũ, & primo Domini miraculo memoratum. Oppidũ autem NAZARETH ędito in loco situm, angelicę salutationis, sed & incarnationis verbi cœlestis, & nutritij Iosephi memoria sacrosanctum, à quo Christus Nazarenus cognominatus. Et Christiani Nazareni, quanquam per contumeliam dicti, vt Iulianus Imperator eos Galilæorũ filios & Christum Galilæum vocitabat. Alioqui ex Nathanaelis verbis Ioan. 1. capi. colligitur nõ admodum integris moribus Nazarenos fuisse. Sed ne Iudęæ quidem illo sęculo quicquam integrum erat, v merito Ioannes in initio sui Euangelij, in propria venisse Christum, & à suis non receptum fuisse contestetur. Et Christus neminem prophetã in patria acceptũ esse palàm monuerit. Proinde in totũ nihilo est deterior electorũ conditio quæcunque demum nota de communi hominum culpa illis aspergitur, modo ipsi se se malorum consortio non inuoluerint, & proba durent conscientia. Zabulon non tribus modo, sed & oppidi nomen, Neronis ætate munitissimi

Corazim
Magdalũ.
Thabor qui et Ithabirius
Dalmanutha
Nain
Cana.
Nazareth
Zabulon oppidum

Siō inGa-lilæa	tiſſimi,de quo eſt apud Ioſephum. Memoratur e
	Sion inter Galilęę loca, & Sephoris minime ob
Sephoris oppidum	ſcura ciuitas. Trans lacum autem, primæ laudi
	ager eſt Geneſareth dictus, qui lacui dedit nomē
Geneza-reth regio	aliquot ſtadijs iuxta ripam expanſus eximia fer-
	tilitate. Cuius oppida, Gamala aſpero & muni
Gamala.	tiſſimo ſitu, & Gadara, à qua Gadareni dicti. Ma
Gadara.	ci. 5. Venerunt traiecto mari in regionem Gada
Gadareni	renorum, &c. Luc. 8. Nec longe diſtans Gerge
Geraſa	ſa, quæ & Geraſa dicta, vnde & Geraſeni & Ge
Geraſeni	geſeni nominantur. Matthę. 8. de Chriſto qui
Gergeſe-ni.	Capernao in diuerſam ripam nauigauerat, Et cū
	veniſſet, inquit, ad vlteriorem ripam in region
	Gergeſenorum, &c. Iuxta Gadarā lacus eſt Stra
	boni aquæ adeò noxię, vt potum in eo pecus, &
	vngues & pilos amittat. Zieglerus minime le
	ui coniectura, ſues illas quas legio dæmoniorum
	inuaſerat, eum in lacum pręcipitatas fuiſſe anno
	tauit. Eſt eodē in tractu Amathus thermarum ſa
	lubritate famigerata, cui ab aquis nomen eſſe Io
	ſephus tradit. Sed abundat præ cęteris Syriæ lo
	cis calidæ aquæ fontibus Palæſtina. Remotior au
Pella	tem à lacu: & iam in Arabiæ deſerta inclinās Pel
Philadel-phia quæ & Scytho polis.	la, & clariſſima vrbium Philadelphia & Scytho
	polis, à Scythis Syriā aliquando ingreſſis dicta
	Nec tacendum oppidū Abila, Eliſęi prophetę p
	tria, & Thesba, à quo Thesbitē Eliam dictū cō
Abila	ſtat. Sunt & Giſcala Galilææ municipium, quo
Thesba	à Romanis capto, parentes Pauli Tarſum migra
Giſcala	ſe in Catalogo Hieronymus aſſerit. Idem author
Pauli Apo ſto. patria	& Paulum Giſcalis natum & Tarſum cū paren-
	tibus veniſſe, neſcio q̄d ſequutus, prodit, cū ipſe
	tamen Paulus toties admoneat nō Giſcalis ſe, ſe
	Tarſi natū. Et de Palęſtinæ quidē locis hactenus.

PHOENICIA.

A Cæ

A Cæsarea venientem Iudææ oram, vrbs Dora excipit, inde littoribus magno flexu ad Boream versis Carmelus imminet mons celsus & scripturæ etiã celebris, à cuius vertice amplissimus in mare prospectus est Tacitus lib. 17. inter Syriam & Iudæã Carmelũ posuit, puto quia Phœniciam Syriæ annumerat. Maritima autẽ fermè regio est Phœnicia, cõtigua Galilææ quoad vsq; Libano monti approximat Quin Libanus Syriam à Cœle & Galilæa gentium æditissimis iugis disterminans, Phœniciam & oram eam quæ Tyrijs adiacet, demissior iam & minus arduus ingreditur. Trans Libanũ quicquid Phœniciæ est, Syria circumfundit, eoq; terrarum confinio factum, vt qui iuxta habitant voce composita Syrophœnices dicti sint, perinde vt alijs locis sæpe, vt Celtiberi in Hispania, in Asia Gallogræci, in Africa Libyæthiopes, &c. Sed et Syrophœnissæ, vt arbitror, ab hoc loco nomen fuit cuius meminit Marcus. VII. capite. Prima vrbium celebriorum, & Iudeæ proxima Ptolemais colonia, maritima, amœno montium iugo clausa, cum amne Belo, lente meante, limosoq;, & insalubrium aquarũ, sed celebri tamen ob arenas quas tot retro seculis vitrarijs officinis exhibuit: quarum fine trigesimisexti libri C. Plinius meminit. Hæc ciuitas Paulum ex Asia regressum cum suis excepit, die vno apud fratres moratum, Act. XXI. Deinde promontoriũ Album dictum & mox splendidissima quondã popu. Rom. colonia Tyrus, septingentorũ aliquando passuum interuallo remota à littore, & plane insula, anteq̃ eam Alexander aggere immisso continenti adnecteret. Iosephus. CC. XL. annis ante templum Hierosolymitanũ conditam putat, Certe menti-

onem

Carmel9.

Phœnicia

Syrophœnices.

Syrophœnissa.

Ptolemais

Belus flu.

Vitrũ ex arenis Beli flu.

Albũ promontoriũ

Tyrus

onem eius in libro Iosue scriptura facit, vt facil
inde vetustatem æstimare liceat. Huius rex olir
Hyram ille, siue (vt Iosephus vocat) Iromus, qu
Salomoni Cedros & Abietes in Libano cæsas
pro tẽplo ædificãdo summisit. Vetus historia T
rũ vt multarũ vrbiũ parentẽ celebrat: in primi
autem Leptis, Vticæ, Carthaginis, Gadium, v
docet Plinius. In illa vrbe Paulus septem diebu
cum fratribus cõmoratus, sed & cõmonefactu
ne Hierosolyma peteret, nihil minus profectu
est. Hieronymi vero ætas in Syriam profectis l
cum monstrauit in littore, vbi ipse cum fratribu
ad nauim deductus orasset. Hodie nec obscura e
nec infrequẽs, sed ante omnia clara sepulchro F
derici Sueuorum ducis, & Imperatoris Roma
norum, quem Itali Barbarossam cognominant
Princeps ille maximus & splendidissimus, & t
animi tum corporis summis virtutibus clarus
dubium, suo ne consilio, àn aduersariorum mag
inuidia ad opem Syriæ, quam nuper ceperamus
ferendam adactus, ingenti exercitu Germanic
maxime militiæ comparato, primũ Constantin
polim, dein Bosphoro traiecto Asiã ingressus, ta
to Sarracenis & Turcis terrori fuit, vt totis ho
rũ castris trepidaretur. Nec dubium quin eius a
spicijs & ductu partis victorijs constabiliri pe
Asiã res Christianę potuissent, nisi aliter diuin
prouidentiæ fuisset visum. Iam ille minorem Ar
meniã ceperat, & victor imminebat Syriæ, exe
citu & impedimentis per Taurũ in Ciliciam tr
ductis, quo in loco dum à venatione æstuans cum
paucis in amne quodam, more Germanis vsita
to, lauat & natat, vndis arreptus mergitur, tan
to omnium mœrore, ob casum cum rarum tun
inopinatum, vt vix fidem capiat vlli vnquã Pri
cip

Hyrã rex Tyriorũ.

Fridericꝰ Barbarossæ Imper.

Frederici Barbarossę miserabilis interitus

ipum tantum lachrymarum datum fuiſſe. Ibi
Fridericus filius chariſſimi parentis corpus vn-
lis extractum & loculo inditum, Tyrum pertu-
it, qua in vrbe eximio funere & publico omniũ
uctu demum ſepulturę traditum eſt, anno impe
ṛij eius. XXXVII. Anno à nato Chriſto. M.C
XC. Tantum abfuit vt noſtrã eſſe Syriam cœle
tis illa Pronœa voluerit. Id qua cauſſa factum ſit
pſa nouit, quæ nihil non nouit. Suſpicamur au-
em auaritiam quorundam obfuiſſe conatibus,
quã indignam iudicarit diuina iuſtitia cui ſuccede
et. Succeſſit quidem aliàs, ſed extrema dies hanc
haud dubie ſagenã diſcutiet. Nũc ad inſtitutũ re-
uertendum. Trans Libanum in littore Sidon ia-
cet, Metropolis quondam celeberrima, & ducen
tis ſtadijs à Tyro remota, in qua vitrariæ officinæ
quondam plurimæ fuerunt, arenis Beli amnis eò
tranſuectis, quibus fuſis terſiſſimum vitrum con
flabatur: de qua re eſt apud Plinium, & Strabo-
nem libro decimoſexto. Sed & Matthęus teſtis
eſt Chriſtum in harum vrbium fines veniſſe, ca-
pite decimoquinto, Marci ſeptimo. Et Paulus iã
catenatus Sidoni applicuit, Actorũ vigeſimoſep-
timo. Iiſdem locis Sarepta fuit ciuitas inter Ty-
rum & Sydonem ſita, cuius illa vidua memora-
tur, ad quam Heliam veniſſe Chriſtus Lucę. IIII
meminit. Notandum autem Decapolim proxi-
mam Galilęę gentium fuiſſe, vocabulo à decem
vrbibus impoſito, cuius in hoc tractu Plinius li-
bro quinto meminit. Clariſſime autem Marcus
ſeptimo capite, quum inquit, Et rurſum egreſſus
de finibus Tyri & Sidonis, venit ad mare Gali-
lęę per medios fines Decapolis. &c. Puto autem
& illum Decapolitanum fuiſſe, quẽ Chriſtus le-
gione liberatũ, ad ſuos ire iuſſit, Marci quinto.

Sidon.

Vitrariæ officinę in Sydone

Sarepta.

Decapolis

Berytus vrbs. Lycus fluuius. Byblos vrbs, Tripolis

Post Sidonem Berytos est, haud procul ab L ci amnis ostijs, quam hodie Barutum vocant o nium eius littoris, nundinario mercimonio clar simam. Deinde Byblos est pariter clara, & Tr polis, à trium vrbium obtentu, Tyriorum sci cet Aradiorũ & Sidoniorum: quanquam Pon ponius trinum locum singulis stadijs interuen entibus Tripolim fuisse tradidit. Sed Plinio m gis acceditur, qui & hoc ipso loco Diospolim c set, alijs diuerso loco sitã. Sed meminisse oport quod Hermolaus admonet, frequenter accide vt eadem à diuersis, modo in Phœnice, modo Cœle, modo in Palęstina referantur. Fluuioru huius littoris clarissimi sunt, Adonis proxime B blum mare ingressus: & iuxta Aradum Eleut rus, toto illo tractu Conchylio & purpura ti gendis velleribus laudatissima.

Adonisfluuius. Eleutherus fluui.

SYRIA RELIQVA

Syria. Gabale ꝓmontoriũ Laodicea. Pãphilus martyr

HInc iam proprie Syria est, & à Gabale ꝓ montorio Laodicea vinetis clara, libe quondã quum res Romanorũ incolum essent, ex qua Pamphylus ille presbyt fuit vir magna doctrina & pietate, quẽ supra C sareę coronatum martyrio diximus. Scripsit ei vitam Eusebius. Huius Laodiceæ episcopus fu Apollinarius ille doctus homo, patre presbyt ro genitus, cuius Hieronymus meminit. Inte ora ad Arabes Scenitas & Palmyrenum tractu abeunt. Proxime aũt Galilæam & Libanum il ex quo Iordanis nascitur, Damascus iacet, vrb præter vetustatẽ Pauli etiam ad Christũ conue si memoria nobilis, Actorũ nono. Hieronym innuit ætate sua metropolim eam Sarracenoru fuisse, adeo iam tum imperij perrupto limite, v externarũ nationibus tantæ vrbes patuerint. D

Apollinarius

Damascꝰ.

nasci lapis Alabastrites nascitur, adeo tractabilis vt ad vasa vnguentaria excauetur, Alabastra dicta, vt Plinio. XIII. lib. cap. II. vnguēta optime seruātur in Alabastris. Est & alia Laodicea haud longe Damasco, quā Seuerus Imperator Coloniæ iure donauit: vt Vlpianus Tyrius in titulo de censibus tradit: quanquā corrupte in eo titulo, vt alia quoq; locorū vocabula, eius vrbis nomen in vulgatis exemplaribus legitur. Plinius eam ad Libanum cognominat, ad maritimę videlicet differentiā. Eodē loco & Chalcis est in fertilissima Syriæ parte cōdita, & proxime eam Abila quæ & Lysanium Ptolemęo: vnde Abilatę dicti & Abilene Tetrarchia, quam Ptolemęū Minæi tenuisse dum viueret Augustus, deinde Lysaniæ filio relictam ante diximus. Sunt & alię clarissimæ sed præcipua Palmyra, situ diuitis soli, & aquarum amœnitate spectabili, quanquam vasto vndique ambitu arenis includitur. Conditam esse à SALOMONE scriptura memorat, à Damasco XXVII. millibus passuum, à Babylone vero sex dierum itinere remotam, quam hodie vulgari eius gentis lingua Thadamum vocari aiunt. Citra quam Apamia fluuio, quem Plinius Marsiam vocat, apposita, ager eius eximia fertilitate laudatur, & ferunt quidam ab Alexandri successoribus prius Pellam, sequuta ætate Apamiam nuncupatam. Emisa ciuitas nota est, à qua Emiseni & Emeseni dicti. Harum episcopus Eusebius ille fuit Emesenus, cuius lucubrationes aduersus Iudæos & Gentes, etiam Hieronymus laudat. Heliopolis præterea & Berœa, à qua Berœenses Plinio, maxime autem mediterranea Hierapolis, quæ alio nomine Bambice, alia ab Asiatica illa, de qua suo loco dicetur. Ab Ortu vero &

Alabastra

Chalcis. vrbs

Abila quę et Lysaniū

Abilene tetrarchia

Palmyra vrbs.

Thadam⁹ vrbs

Pella vrbs

Apamia.

Emisa

Heliopolis

Berœa

Hierapolis quę & Bambice

Septentrione ripariorum Euphratis celeberrim
Zeugma oppidum. est Zeugma, cum ponte admirabili, & transit
in Mesopotamiam trito, distare eam ab intimo
Issicus flu. nu Issico. CCCC. stadijs Strabo tradit. Sunt &
Samosata. Samosata non incelebria, vnde Samosateni dict
Paulus Samosaten⁹ Episcop⁹ hæreticus quo nomine Paulus ille fuit Antiochiæ Episco
pus, vanissimæ superbiæ homo, qui Christum
purum hominem esse nugabatur. Longe diuer
sus ab horum sentētia, quos audio alicubi in ho
Catabaptistæ. esse, vt credamus videlicet cœlestem quandā ca
nem Christum assumpsisse: nec tam verè homi
nem fuisse quàm creditur: quorum pessime loca
tum otium curiosa illa vanitate non aliud mag
assequitur, quàm vt offensis perculsisq; optimo
rum animis, non se solū ipsos, qui viri boni habi
sint, sed etiā doctrinam pietatis sobriā nuper tan
to successu postliminio restitutam, & ab illis tan
ta cum asseueratione defensam, vel hoc nomin
suspectā reddant, quod in istam vertiginem ta
fœdam, demum studijs illis suis, velut ad error
natis, adigantur. Hæc certe non fierent, si tam ve
nerabūdi ex ipsis adytis scripturarum oracula se
suū auferremus, q̄ arroganter & curiose nostro
illis plerunq; ingerimus. Porrò Samosatenum
Lucianus Samosatenus. Lucianū illum fuisse constat, qui ob contempt
religionis ἄθεος dictus est, cuius decantatissim
dialogi sub Traiano scripti circūferūtur. Coma
Comagene regio gene ad Amanum & Taurū immittit, non ma
na regio, & Augusti primum ætate prouincia fa
cta, in qua caput Samasata, de qua iam dictum,
Germanicia vrbs. Germanicia clara ciuitas à Germanicianis, id est
his qui ante in Germania militassent, vt videtur
dicta, non autem à Germanis: quanquam Ger
manos, vt antea quoq; in Macedonia sub Dicta
tore, ita & in Syria stipendia meruisse sub reg
bu

ous etiam Iudæorum, Aquilasq; populi Roma-
ni in Mesopotamiam & Persidem sequutos esse
constat. Fuit olim Germaniciæ præclare institu-
ta ecclesia, sicut & in reliquis per me hactenus me
morátis Syriæ vrbibus. Sed ad maritima reuer-
tendum, & à Laodicea quidem digressis mons
Casius fit obuiam, fama notior quàm vt multis
referre sit opus. Iulianus Antiochiæ hyemans eũ
ascendit quo Solem secundis gallicinijs per tene-
bras orien tem contueretur. Ascenderat ante eũ
& Adrianus: ambitus ad cacumen. XIX. milli-
um passuum est, Plinio. Hinc Orontis ostium est
amnis ab Antiochia venientis, quem inter Liba-
num & Antilibanum in Cœle oriri Plinius &
Strabo authores sunt. Ipsa Antiochia rerum adue
ntitiarum copia celebris. C. XX. stadijs abest à
mari, à quo & nauigia aduerso amne intrant. Vr-
bem Orontes mediã diuidit, ponte amplissimo
impòsito, & vtraq; in ripa vrbes velut geminæ
mis discretæ mœnibus, quas demũ solidus mu-
rus longo ambitu claudit. Condita existimatur à
Seleuco illo primo Syrorũ rege, dein ampliatam
ab Antiocho, nomẽ eius retinuisse. Iosephus Se-
luciã, Pellam, Laodiceam, Apamiã, Emesam &
Berœam, Seleuco cõditori tribuit. Iuxta Antio-
chiã Daphne est, amœnum & ambitiosum sub-
urbanũ, vt vocat Ammianus. Orontes ipse ali-
quando Ophites dictus, & etiã Typhon Strabo-
ni. Nomẽ datum ei ab Oronte Cambysæ filio in
eo merso quidã tradunt: alij ab eo qui amnem põ
te primum obduxerit. Certe & vrbem Orontin
aliquando dictam fuisse constare video. Sed hæc
grammaticis relinquenda. Nostris semper hæc
vrbs magno in honore fuit ob veterem apostolo
rum memoriã, & Sauli ac Barnabæ vocationem

Ecclesia Germaniciana.

Casius mons

Orontes fluuius

Antiochia

Daphne Antiochię suburbanum

Orontes Cãbysæ filius.

Orontis vrbs q̃ & Antiochia

& quod prima Syriacarũ vrbiũ à Damafco, qu
poft digreffos Hierofolyma difcipulos, Chrifti
nam religionẽ tanta cum veneratione exceperi
Sed & difcipuli Chrifti hac primũ vrbe Chrifti
ani dicti, Luca tefte Actorũ. XI. Et doctrinan
Euangelij primũ Antiochiæ à legis ceremonijs e
Pharifaicæ iuftitię fuperftitione vindicatã cõftat
Diffenfione enim exorta, & conuentu Hierofol
mis habito, traditio Pauli & prophetarũ qui An
tiochiæ docuiffent, nõ recepta modo, fed & de
fenfa, & contra iactatã operum iuftitiam, magn
apoftolorum cõfenfu vindicata eft. Antiochiæ a
tem & Petrus, fi Eufebio credimus, multis anni
epifcopus præfuit. Et Lucas Medicus Euangel
fta, difcipulus & comes Pauli patria Antioche
nus fuit, cuius Euangeliorũ duo libri extant. V
non fit dubium principem quondam illam Ap
ftolicarum ecclefiarum, & inter omnes Orienti
fummam fuiffe. Habuit & Ignatium Epifcopun
apoftolici pectoris virum, qui non dubitauit om
ne fibi fuppliciorum genus imprecari, tantum v
Chrifto demum frui liceret, cuius magna cũ lau
de Hieronymus in libro illuftrium ecclefiæ viro
rum meminit. Mirum autem vrbem à mari re
motam adeò obnoxiam terræmotibus fuiffe, v
nec bella, nec incendia frequentius nocuerint. I
ftinianus Imperator ætate fua concuffam, quun
reftauraffet Θεόπολιν velut aufpicatiore nomin
vocauit. Eft & principum infidijs petita, Iulian
autẽ adeo exofa, vt fumma arte in illam calamun
ftrinxerit, hodieq; extet aduerfum Antiochenfe
elucubrata oratio. Qui de moribus eius vrbi
meminerunt, aiunt paulò profufiores in luxun
& voluptatem fuiffe, præterea dicacitate qu
dam intempeftiuiore principibus detrahere fol

Chriftiani primũ in Antiochia dicti.

Petrus Apoftolus Antiochiæ epifcopus.

Lucas euãgelifta

Ignatius epifcopus martyr

Antiochia terræ motibus obnoxia

Theopolis q̃ et Antiochia

to

os,qua vna re Iulianus offensus,hostis factus fu
it,qui antè amicus fuisset. Nostri quoque qua-
tor retro sæculis cum reliquis quibusdam Syriæ
cis,etiam Antiochia potiti erant, sed & hanc
vt omnia)breui post tempore,maiori cum cla-
e amisere,quàm cepissent. Haud longe verò ab
rnatissima illa ciuitate,in prominente littore Se
ucia sita est,Pieria aliquando cognominata, ex
ua in Cyprum commodissimus traiectus erat.
Lucæ.13. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto abi
unt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cy-
rum. Hæc est Syria,celeberrima terrarum, quã
tam olim Dauidi Hierosolymorum regi paru-
se constat. Diuiso autem Iudæorum regno, in
anus Assyriorum venit, & à Parthis, Medis,
ersis, Macedonibus, postremo verò & à Ro-
anis gubernata,ad extremum inSarracenorum
otestatem peruenit. Proximis autem annis, Se-
nus Turcarum Imperator ingenti expeditione
eam suscepta,pulso Sarraceno aut in deditio-
em accepto pleraque omnia eius loca suæ ditio-
is fecit. Vrbi etiam Hierosolymæ fœdus Maho
eti sectator præsidet.

Seleucia q̃ et Pieria.

MESOPOTAMIA.

VLtra Syriam, Mesopotamia iacet, latissi-
me patens regio,neque solis amnibus Eu-
phrate & Tigri clausa(quanquã ea parte
roprie Mesopotamia est)sed in Assyriam quo-
; & Chaldæam,translato nominis vsu,ob am-
es quibus itidem hæ terræ alluuntur. In Trans-
gritana enim regione ex Armeniorum & Me-
orum iugis,clari amnes in Tigrim veniunt, Li
us, Caper, Zerbis. Sed & Chaldeæ magna pars
on circumfluos modo maximos illos amnes Eu
bratem, Tigrimque, verumetiam irriguos habet

Mesopo-tamia

& altero Euphratis alueo media finditur. Inde
Plinio dictũ lib.6.cap.26. Mesopotamia tota A
syriorũ fuit, vicatim dispersa, præter Babylona
Ninum, &c. Quo loco has vrbes in Mesopot
mia censet, quarũ tamen illa, cis confluentem E
phratis, hæc trans Tigrim, in parte Assyriæ pos
ta est. Vnde & à Stephano eo pars Chaldææ
qua Vr oppidum erat, Mesopotamia dici potui
Actorũ.7.de Abrahã. Cum esset (inquit) in M
sopotamia, priusquã moraretur in Charran. I
quit enim paulò infra, Tunc exijt è terra Chal
orum & habitauit in Charran, velut innuens
lis locis commune Mesopotamiæ nomen fuiss
Porrò vocatum esse in Chaldæa à Domino Ab
hamum, palàm illa cõuincunt, quæ Genesis. IX
capi. ad finẽ scribuntur. Ea enim caussa Thare
filio, nepote, & vxoribus de Vr profectus in H
ran venit, vt iret in terrãChanaan. Id si suopte
filio, ac non vocatus Thare instituisset, profec
euilesceret vocationis mysterium. Ergo in Me
potamia, id est in Chaldæa vocatum, Stephan
indicat. Mesopotamia autem tota illa laxitas te
rarũ dicta, hoc est, Interamna. Ita enim μεσοπ
ταμίας vocabulum reddidit Seuerus Imperat
corã senatu, si Lampridio credimus, his verb
Terras Interamnas Mesopotamię neglectas s
licet, ab impura illa bellua recepimus. Strabo a
thor est, ab Euphrate illi latitudinem esse per T
grim duorũ milliũ quadringentorũ stadiorũ, h
est, trecentorũ millium passuum. Vbere quidẽ
totum solo, sed qua parte amnes irrigant, lon
omniũ Orientis terrarũ fertilissima. Taurus ea
ab Armenijs summouet, cætera amnes, vt di
determinant. Ipse Euphrates ex Armenia mai
ri veniens, per asperrimas Tauri angustias du
deci

Vr Chaldeorũ oppidum

Thare Abrahami pater

Taurus mons

Euphrates

ecim millium interuallo eluctatus cāpestria Sy-
ę alluit, diucꝗ recta in Austrum fertur adusqꝫ
nontana Babyloniæ, à quibus retro in Boream
lexus vago procursu, velut Tygris alueum ve-
tigaturus, incedit. Demū iuxta vicū quē Massi-
en Plinius vocat, duobus alueis non amplius co
turis finditur. Et læuo quidem Seleucia pręterita
nultis passuū milibus emensis, in Tigrim influit:
lext ro verò in meridiē versus Babylonē delabi-
ur mediam quōdā vrbe diuisa, nunc solitudo est,
quam perfluit, nec multo post fossis in riuos de-
luctus paludibus absorbetur. Plinius scribit fuis-
e, qui Cobarim pręfectum Mesopotamiæ, alueo
nanufacto, Euphraten in Tigrim abduxisse tra-
liderint, ne pręcipiti cursu Babyloniam infesta-
et. Diuerso à latere Tigris in eadē Armenia con-
picuo fonte ortus, nō findit Taurū vt Euphra-
es, sed subterlapsus, eo rursum latere vbi Assyria
est, emergit. Eundē autē esse illud argumento est,
quod illic demersa, hic egerit, summaqꝫ aquarum
celeritate vectus, & alicubi etiam vadosus, mox
receptis amnibus auctus, dispalescit sæpe, gran-
des insulas amplexus, postremo in meridiē recto
cursu cōuersus haud procul Ctesiphonte Euphra
tem recipit, atqꝫ inde ingens inter Chaldæam &
Persidis partem quę Susiana dicitur, in sinum Per
sicum duobus grandibus alueis euoluitur. Tigris
ob velocitatem dictus à Medis & Persis, hoc no
mine sagittam appellantibus. Cuius rei Plinius
& Curtius testes sunt. Cōstat verò vtrunqꝫ am-
nem post æstiuum solstitium increscere & rigare
proxima, vt in Ægypto Nilum, nisi quod neuter
limum deuehit, aut aruis inducit, sed vndis tan-
tum vterque fœcundus est. Strabo libro. 16. id fie
ri ob niues in Armeniæ montanis eo maxime

Tigris fluuius

 tempore

tempore liquefactas asserit, Euphrate plerunqu
ob nimias vndas damnoso. Proinde id studium
accolis est, vt præaltis aggeribus alueum cõmu-
niant, fossasq; quàm longissime ab amne in pla
na diducant, itidem vallatas, vt cum libuerit, au
cõtineant meatibus obstructis (quos Cataractas
Marcellinus vocat) aut ijsdem laxatis in plana e
mittant. Idem & ad Tigris alueum fieri assolet
qui & ipse ad instar Nili ad Canis exortum tu-
met, de qua re lib. 25. Marcellinus. Tanta igitu
in illis locis fertilitas est, vt exiles agri quinquag
simum cultiores etiam centesimum fœnus red
dant, Plinio. Summa autem fœcunditas iuxta Se
leuciam, terris ipsos inter amnes iam angustis &
velut in mucronem fastigiatis. Interiora alicub
& desertis squalent, multisq; in locis ingens a
quarum penuria est, quod mirari subeat in tanta
amnium frequentia. Sed & fontes rari, quos co
dere accolæ, exterarum gentium incursionibus
assolent, quo longius hostem penuria fatigatum
arceant. Sed & æstus interdum tantus in Meso-
potamia est, Curtio teste, vt pleraq; animalia nu-
do solo deprehensa interimat. Alit & leones qu
admodum & Syria, qui cum brumæ tempore m
tes sint, æstate ferociunt. Ammianus id muscis e
œstris tribuit, quibus in calore incitati sæuiant.
Oppida Mesopotamiæ plurima, sed omnium, q
meminisse referat, Charræ præcipuum, iuxta
quas M. Crassus, gurges ille auaritiæ interijt.
Nobis Abrahamo omnium credentium patre
celebris est, qui vocante DEO, Chaldæa di-
gressus Charris cum suis habitauit. Scriptura
Genesis. XII. Haran vocat id oppidum, Stepha
nus Charran Actorum. VII. sicut & quinto ca-
pite Iudith Charran legimus. Haud procul ea

Charran q̃ & Charre & Haran

Haran

Nisibis

Nisibis oppidum quę et Antiochia & Mygdonia.

[N]isibis est clarissima quondam vrbs, quæ & An[ti]ochia dicta, & Mygdonia cognominata quibus[d]am, ab interfluo amne Mygdone. Sed Plinius [e]am Mesopotamiæ partem à Macedonibus My[g]doniam dictam ob suæ Mygdoniæ similitudinē [t]radit, vnde etiam Nisibi cognomentum sit datū. [H]abuit hæc Constantino imperante Iacobū Epi[s]copum virum doctissimum, qui Nicenæ Syno[d]o interfuit. Sed æque clara Edessa fuit, frequente [q]uondam ecclesia, & Effremo Diacono, qui Sy[r]a lingua scripsit, nobili. Meminit eius Hierony[m]us, q & volumen eius de Spiritu sancto in Grę[c]am linguam translatum, legisse se ait. Vicus Ar[b]ela trās Tigrim est, inde famigeratus quod Da[r]ium supremo Alexander illic vicerit. Etiā si non [i]uxta Arbela, sed ad Gaugamela obscurum antea [l]ocum, Darium debellatū esse Strabo tradit. Fuit [&] Cercusium iuxta Xaborectorā clara ciuitas, [q]uam Diocletianus mœnibus turribusq; fortissi[m]am fecerat, vt perfugio esse Romanis posset. [N]icephorium vicum iam olim Alexander in me[m]oriā victoriæ munierat, postea à Constāte Cæ[s]are Constantia appellata est. Zaita item locus ce[l]ebris, in quo Gordiani tumulus ille fuit, tot in[s]criptus linguis, quem Licinius postea bonorū [o]mnium hostis, cōfregit, cuius antea in Idumæa [m]eminimus. Fuit & Singara proxime Tigrim [R]omanæ militiæ nota vrbs, infra quā diuersa in [r]ipa Ninus quondā stetit, infra à nobis dicenda. [S]ed & Amidæ & Misabdæ rerum Persicarū scri[p]tores sæpe illo tractu meminere. Notandum ve[r]o Assyriæ & Babyloniæ nomina haud raro cō[f]undi scriptoribus, propter vices regnorum, & [a]lternata dominia, fuit enim tota Mesopotamia [a]liquando Assyriorum. Contra & Babyloniæ

Edessa vrbs.

Arbela vicus.

Gaugamela

Cercusiū ciuitas.

Nicephorium vrbs

Zaita.

Singara vrbs.

Amida.

Misabda.

tanta claritas fuit,vt & Assyria & reliqua Meso
potamia inde Babylonię nomen acceperit. Neq
istud transmittendum, pręter Arabias superius
nobis memoratas aliā in hac regione statui, Plin
Curtio,Herodiano,Solino, cęteris Merorum c
gnominatam,quanquā alijs quoq; locis Mesop
tamiæ, alijsq; nominibus interim cognomina
Arabes colunt. Sed illa memoratur pręcipue o
fertilitatē (trigesimū enim fœnus reddit) in qu
Charras & Edessan Plinius statuit,& odorifer
etiam iam citati authores produt. Curtij hęc ve
ba sunt:Euntibus à parte lęua Arabia odorū fer
tilitate nobilis regio campestris interest,inter T
grim & Euphratē iacens, tam vbere & pingu
solo,vt â pastu repelli pecora dicantur,ne satieta
perimat. Caussa fertilitatis est humor, q ex vtro
q; amne manat,toto fere solo per venas aquar
redundante. Hęc Curtius. Nescio autem an inc
ligentia lapsus, an vero quenquam sequutus. C
Solinus in beatę Arabię relatione, inter flume
Tigrim & Euleum,illam statuit,quanquā suspi
cer eum locum insigni menda non carere, qui ta
men ex.26.cap.6.lib. Plinij,vbi Characis fit me
tio restitui possit. Hieronymus author est Chri
stianorum solitariorum magnā olim frequentian
in Mesopotamia fuisse,quod haud dubie soli fer
tilitas,vt in Ægypto effecit, & quod in Mesop
tamia maxime mediterranea secessus sunt nō pa
ci sabulosa ariditate clausi, sicut in Libyægyp
ora Abases illæ, quarum libro vltimo memin
Strabo.

Mesopotamię fertilitas.

CHALDÆA.

Chaldeę descriptio

HAnc sequit̃ Chaldæa ab Occasu & Septē
trione,pręterea & ab Ortu Euphratis ar
bitu terminata. Oram reliquam Orienti
Tigr

Tigris à Susiana disterminat. Meridianam partē nus Persicus excipit. Plagā occidentalē monta-a illa à desertis Arabię summouent, quę à Ptole ręo Babylonica cognominantur. In ea, pręter ummam fertilitatē, Chaldęi quōdā syderalis sciē ię pręstantia laudati, quorū oppidū Hipparenū uit. Sed ante omnia celeberrima vrbs Babylon Chaldaicarū gentiū quondā caput, & quam sum nam in toto orbe claritatē obtinuisse aliquando, tiā Plinius affirmat. Porro veteres trium clarissi narū vrbiū hoc tractu meminere, videlicet Ba-ylonis infra Euphratis in Tigrim perducti fos-am sitæ, & Seleucię quę interamnis fuit, & Nini quæ in ora Assyriæ Tigridis ripæ imposita fuit, Plinio, ita tamen vt Seleucia inter hanc & illam propemodū medio situ fuerit. Memorat̄ et Cte-siphon recentior quidē, sed par & magnitudine & munitionibus Seleuciæ. Ninus sane vetustissi ma regū Assyriorū regia fuit, quam scriptura Ni-niuen nominat Ionę prophetę claram vaticinio, vnde Niniuitę dicti, de quibus Christus Matth. XII. Condiderat eam primus Assur, à quo Assu-ria, seu quod idem est Assyria circūiacēs regio vo cata est. Deinde Beli filius Ninus maritus Semi-ramidis ampliauit, clarissimis ædificijs auctā. Pri-mus quidē ipse, omnium qui in Asia imperarunt. Enimuero haud aliud à diluuio, aut vetustius aut celebrius regnū memorat̄ scriptoribus q̄ Assyri-orū. Constat autem & sub Nino, vel Eusebio suf fragante, natū esse Abrahā, tanta illius vrbis ve-tustas est. Sed & posteriores reges Assyriorū seu Medorū, Iudęorum maxime cladibus notos, Ni-num tenuisse, Hieronymus tradit, vt Phul, Te-glatphalassar, Salmanazar, Sennacherib, quorū armis Samariam exhaustam, & decem tribus

Israel

Chaldęi astrologi.

Hipparenū oppi.

Babylon

Seleucia

Ninus vrbs.

Ctesiphō vrbs.

Ninus, q̄ & Niniue

Assyria.

Ninus rex Beli filius

Abraham natus sub Nino.

Iſrael in Aſſyriam & Medos translatos fuiſſe d
ximus. Nino mortuo Babylon à Semiramide c
dita, & ampliſſimis operibus ornata, commun
taq; eſt, tantumq; potentiæ & dignitatis acceſſ
vrbi, vt poſteris ſæculis etiam regno fuit exalt
ta, & Ninum vrbem, reſq; Aſſyriorum afflixer
neq; leuis cauſſa fuerit, translati imperij Aſſyri
rum ad Medos, id quod annis nonaginta plus n
nus ante captum Iſraelem factum legimus. Flo
rentiſſimum autem fuit Babyloniorum regnu
ſub Nabuchodonoſore illo qui Syriam maxim
exercitu ingreſſus, Iudæam ſæuiſſima captiuita
exhauſit. Plinius ſexto libro, Vrbē ſexaginta mi
lia paſſuum amplexam fuiſſe tradit, muris duc
nos pedes altis, quinquaginta latis in ſingulos p
des ternis digitis menſura ampliore q̄ noſtra, in
terfluo Euphrate, mirabili opere vtroq;. Hæc e
Babylon illa decantatiſſima prophetis, & Dan
lis in primis vaticinio memorabilis. Quā ad ſu
mum dignitatis, potentiæ, ſplendoris & diuiti
rum prouectam, vbi luxu & libidine diffluere
& voluptate perditis regibus parere cœpiſſet,
uinæ iuſtitiæ vltio in manus Medorum & Perſ
rum contradidit. Capta eſt enim à Cyro Perſa e
Medo Dario, Balthaſſare Nabuchadnezaris ne
pote interfecto, regnoque ad Medos prius, mo
& ad Perſas translato: de qua re eſt apud Danie
lem. Si cui vacat legat Herodotum libro primo
qui & vrbis ſitum & hiſtoriam captiuitatis abū
de eſt proſequutus. Mirum autem, vrbem ade
potentem, vt vel orbi admirationi fuerit, ita ſub
uerti diruiq; potuiſſe, vt Hieronymus alicubi tr
dat, ſua ætate, id eſt, Honorio imperante vix è ru
deribus loci deſerti incultique, veſtigia extitiſſ
quæ vrbis ſitum indicarent. Notum autem &

Babylon condita.

Transmigratio in Babylonē

Babylonis magnitudo.

Babylon capta.

Alexandrum Macedonem poſt victum Darium & regnum Perſarum in ſe translatum, Babyloniæ mortuum eſſe anno ætatis trigeſimoſecundo: cuius obitu diuiſo inter duces regno, cum Ptolemæo Lagi Ægyptus, Macedonia Philippo, Aſia Antigono ceſſiſſet, Seleuco, qui & Nicanor cognominatus eſt, Syria & Babylon, & reliqua Orientis pars obuenit. Qui haud multis annis à morte Alexandri Seleuciam illam à ſe nominatam, hanc maxime cauſſa condidiſſe fertur, vt vicinitate Babylonem exhauriret, & ſui potius nominis memoriæ conſuleret. Breuiq; obtinuit, vt non ſolum frequentia vicerit mox paulo Seleucia, ſed et nominis partem in ſe Babylonis tranſtulerit, Babyloniam enim vocatam eſſe eam, etiam Plinius prodit. Adeo nec regnis, nec vrbibus quicquam vſpiam aut ſtabile aut diuturnũ eſt, ſi laxatas ambitioni habenas permittas. Enimuero rebus Macedonum in Oriente collapſis, quum Arſacæ virtute Parthi rerum eſſent potiti, Cteſiphon ad exhauriendam itidem Seleuciam (Parthi ambitioni etiam inuidiam coniunxerant) extructa, & regia Parthorum facta eſt. Hæc contra Babylonem in orientali Tigridis ripa viſebatur, extima fere (quod ſciam) vrbium Orientis quæ ditionis Romanorum fuerit. Cæterũ vt Babylonis memoria Chaldæam finiamus, video dubitari, ex vrbe ne prior Petri Epiſtola, an vero ex hac Babylone ad fratres per Aſiam diſperſos ſcripta ſit. Profecto Babylone ſcriptam videri, ea verba conuincũt quæ quinto capite leguntur, Salutat vos ea quæ eſt in Babylone veſtræ conſors electionis Eccleſia. Hieronymus quidem in Catalogo vbi Marci meminit, Romam illius nomine figuraliter à Petro intellectam aſſerit, Sed & hanc noſtram Babylonẽ intelligi

Alexãder Babyloniæ mortuus.

Seleucia vñ dicta.

Cteſiphõ Parthorũ regia.

Babylon apud Petrum.

intelligi, nec à Petri ad circuncisionem vocati, [cut]
nisterio, neq; ab historię fide quę tot annis in S[cut]
ria eum egisse comprobat, neq; plane à literę se[cut]
su alienum est. Neq; ambigo illic congregatio[cut]
aliquam credentium fuisse, cum in vicina Aral[cut]
& ipsa Mesopotamia in qua & Babylon Plin[cut]
censetur, pręterea vltra Babylonem in ipsa Pe[cut]
de celeberrimę Ecclesię fuerint. Neq; ignoro [cut]
in Ægypto Babylonem fuisse, sed ad illam ve[cut]
se Petrum equidem libenter crediderim. Libe[cut]
autem est Lectori, vt in re controuersa, sequi q[cut]
simillimum vero iudicauerit.

CARMANIA.

A Babylone lęuorsum ad orã Persici sin[cut] iacentium terrarũ prima Susiane est, de[cut] Persis, inde Carmania. Nos verso ordi[cut] propter Persicũ sinũ, de Carmania primũ, hi[cut] & de alijs ordine dicemus. Habet hęc ab Or[cut] Gedrosiorũ tractum ad Indos vsq; immittẽten[cut] Meridianum latus Indicum pelagus alluit. Per[cut] ab Occasu, â Septentrione Parthis coniũgitur, [cut] quibus eam & Gedrosijs altissima Caucasi mo[cut] tis iuga alijs atq; alijs nominibus vocata dirimũ[cut] Neq; vsquã desertior est q̃ vbi illis approxima[cut] Maritimam frontem Oceani, celsum promonto[cut] rium finit, inde sensim cedentia littora amplũ [cut] num recipiunt, insulis aliquot distinctũ. Inde p[cut] ninsulę forma procurrens venientibus ex aduer[cut] so Arabię mõtanis ita adproximat, vt fretum i[cut] termedium quo sinus Persicus funditur, non am[cut] plius quinq; millibus passuum latum sit, autho[cut] re Plinio. Gentium extimam oram habitantiu[cut] pręcipue Chelonophagi & Ichthyophagi dict[cut] Macedonibus, quod testudinum pisciumq; Oc[cut] ano captorum carne victitent, & etiã pecori pa[cut]

Carmanię regionis situs.

Chelonophagi. Ichthyophagi.

stum e[cut]

tum ex piscibus parent Strabone authore lib.15. llarum tantam in Indico mari magnitudinẽ esse Strabo & Plinius tradunt, vt singularum super- ficies habitabiles casas integant, atq; inter insulas ubri pręcipue maris his nauigent cymbis. Pom ponius libro tertio Carmanos sine veste ac fruge sine pecore ac sedibus esse, & piscium cute se ve- stire tradit. Quarum gentium & Hieronymus li- bro contra Iouinianum secundo meminit. Inte- riora & iam Persici sinus littora paulo cultiora sunt, nec marinis tantum opibus, sed & ære & ferro illis locis abundant. Oppida eorum plura, quorum pręcipuum Alexandria, ab Alexandro conditum, quem & cultiores reddidisse illos & pertinaci piscium esu coercuisse, historię memo rant. Ptolemæus & Carmanã metropolim me diterraneam facit. Inter amnes primę claritatis est Hytanis aurum trahẽs. Andanis item & Co rius in eundem Persicum sinum elapsi. Sophro- nius author est, etiam illi genti Thomæ prædica tione Christum innotuisse, apud quem tamen ni- si fallor mendose γερμανοῖς pro καρμανοῖς legi tur. De Germanis enim inter Persas, Parthos, Medos & Hircanos, nulla, quod sciam, scriptori bus mentio, sed de Carmanis tantum, quos Per- sis & Parthis proximos, notius est omnium con sensu, quàm vt assertione sit opus.

Alexãdria oppidum in Carmania.

Carmania vrbs.

Hytanis fluuius

Andanis fluuius

Corius fluuius

Thomam apostolũ apud Carmanos predicasse

PERSIS ET SVSIANE.

INde Occasum versus Persis est, fertilis iam et culta, & regno quondã oĩm Asiæ maximo & potentissimo, nobilitata. Quippe non conten ta in Syriã, Ægyptũ, Æthiopiam, Asiam, Pontũ, Armenias, & regna Parthorum vsque in Indiam ditionem propagasse, Europam etiam perculit,

pontibus

pōtibus per maria ductis. Nec enim petituri M
cedones Persidem videbantur, ni priores Per
Græciam prouocassent. Hæc gens, vt tradit Pl
nius, semper Rubrū mare accoluit, propter q
& sinus Persicus ab eis dictus, quē perpetuo tr
ctu à Bagrada fluuio vsq; ad amnem Oroatin t
nuere, Ptolemæo. Inde vero ad Tigrim, Susia
est, vtranq; ab Austro Rubrum pelagus finit,
Chaldæis Tigris, à Medis Caucasia iuga diste
minant. Regni caput olim Persepolis iuxta Ar
xem fluuium procul à mari condita, quam Ale
der orbis terrarum spolijs refertā cepit & dirui
multis auri talentorum milibus receptis. Ex ma
timis vrbibus Cyrus frequens quondam, qua
Plinius Cyropolim, Stephan⁹ à Persis Cyrech
tam vocatam ait, in qua Episcopus fuit Theodo
retus ille vir doctissimus, cuius ecclesiasticę hist
riæ lucubrationes extāt, præterea pro fide nost
contra Gentes libri duodecim, quos ipse Sermo
nes appellat, nuper à Zenobio Acciaolo Floren
tino in gratiā Leonis Pontif. Latine versos. Fu
& Laodicea in Perside ab Antiocho condita &
Passagarda Magorum castellum, in quo Cyri se
pulchrum fuit, Plinio. Magi Persis magno in h
nore & veneratione fuere, vt nec publica sine e
rum consilio administrarētur, nec legitime fact
videretur quod horum sententia non approba
set. Porro Magi apud veteres nō malefici modo
vt vulgus hodie nominat, sed artium rerumq; i
naturæ varietate eximiarum cognitione præsta
tes dicebantur, quos Græci honesta prorsus ap
pellatione Philosophos, Latini Sapientes voca
bant. Ad quem modum de Magis loquutus Pl
nius libro vigesimoquinto cap. 2. Pythagoram
Democritum de naturis herbarum scripsisse tra
dit, pera

Sinus Persicus vnde dictus.

Susiana regio.

Persepolis vrbs.

Cyrus q̄ & Cycropolis vrbs Theodoretus episcopus.

Passagarda castellū Magi.

it, pagratis prius Perſidis, Arabiæ, Æthiopiæ,
gyptiq; Magis. Præcipue autem Perſici diſci-
linam futura præſentiendi ſibi vendicabant, trāſ
tam aliquando ab Hiſtaſpe Darij ſuperioris pa-
e à Brachmanis Indiæ ſapientibus, quos & A-
ollonium adijſſe Philoſtratus ſcripſit, quam po
eris deinceps illi ceu per manus tradiderint. Hi
int illi Magi qui ſtella ducente Chriſtum recens
atum adierunt, & muneribus oblatis adoraue-
int. Ab Oriente enim veniſſe eos Matthæus te
atur, nominatim autem è Perſia Chryſoſtomus
iuus Hieronymus Commentario in Iſaiam ſe-
timo tradit illos admonitos à dæmonibus, vel
uitis Chriſtum confitentibus, qui regnū eorū
ſet extincturus. Quædam & Auguſtinus libro
Dæmonibus ad eum modum retulit. Profe-
to tantæ rei ſacramentum tam diſerte à prophe-
s prædictum, in ipſo natiuitatis filij ſui articulo
e ſapientiam quidem & potentiam mundi hu-
is cęland   n deus noſter duxit, æditis etiam pro
igijs, quibus intelligerent ſupra naturę vires eſ-
quod ageretur: ſicut & paſtoribus miraculo
hriſti natiuitas angelis annuntiantibus reuela-
, Lucę.2.cap. traditur. Veriſimilius autem mi-
i videtur Magos à domino ſancto ſuo ſpiritu ꝑ
entium vocatione coram Iudęis conteſtāda, ad
hriſtum quęrendum excitatos, quàm admoni-
s à dęmonibus. Quanquam palam eſt, ne hos
uidem illius aduentum latuiſſe, qui ſcriptura te-
e toties eum filium dei ſunt cōfeſſi. Sed diuerſa
e illis ſentiamus, niſi fallor, cum ſtella admonet
oua et miraculo ædita, tum etiam oblatio mune
um & prona adoratio quam Chriſto exhibue-
int. Quanquam autem conſtat translatitium eſ-
Perſis hoc modo reges ſuos adorare, tamē hoc

Magi Chriſtum quęrentes

Chriſtus paſtorib9 reuelatus.

nouum fuit, quod nato puero, non suo in regn
sed & paucis cognito, & longe distante region
præterea non in arce aut aula, sed humili hospiti
lo hoc honoris tribuendum duxerunt. Certe &
oraculum, quo per somnium sunt admoniti pa
conuincit, deo nostro illos curæ fuisse. Plausib
lius vero q̃ verius, quod hodie vulgo creditu
reges eos fuisse, non philosophos, cum diuersu
vel ipsa Euangelij historia innuat. In vrbe etia
victrice gentium Roma prodigia extiterũt, qu
de rege illo Gentium admonuere. Suetonius
Augusto ex Iulij Marathi authoritate tradit, an
paucos q̃ Augustus nasceretur menses, prodig
Romæ factum publice, quo denuntiabatur reg
populi Romani naturam parturire, Senatum e
territum censuisse, ne quis illo anno genitus edu
caretur. Eos vero qui grauidas vxores haberen
(quod ad se quisq; spem traheret) curasse ne Se
tus consultum ad ærarium deferretur &c. Quo
prodigium Marathus & Suetonius ad Augus
retulere, velut nouum foret, regem nasci popu
Romano, qui Syllas iam & Marios pertulisse
& quorum regnum non Augustum, sed Cæs
rem Dictatorem cum ingenti reipub. clade exc
sum esse constat. Sed & ciuium vana spes erat,
beris suis ea caussa præ Senatusconsulto timẽt
Christus erat quem parturiebat naturę prouide
tia, qui sub Augusto natus est, cuiq; Romani I
perij magnitudo cessit, Imperatoribus etiã reg
illũ agnoscentibus, qui antea τοῖς ἰδώλοις se
uijssent.

Prodigia Romæ Christo nascituro

NVNC ad Susianem veniendum, quæ a
Oroati fluuio ad Tigrim trium millium stadi
rum longitudine in ora ipsa panditur. Habet a
tem nomen à Susis metropoli, & veteri regũ d
micili

Susianæ regionis situs. Susa vrbs

nicilio, quam Memnonē condidisse iuxta Coaspem fluuium cum ponte, Strabo tradit. Plinius ab Dario Histaspis filio, cuius arcem Euleus fluuius circumeat. CCL. millibus passibus à mari. Mediterranea Susarum asperrimis & difficilimis aditu montibus, præterea & latrocinijs infestis à Perside summouentur. Per quæ loca Alexander nō sine periculo post Susa capta direptaque suorum copias traduxit. Curtius in Susiana Satrapenam statuit nobilem regionem proxime Susa. Amnium autem Susianæ, clarissimus Euleus est, vel hoc nomine celebratus scriptoribus, quod Persarum reges quibus rarus alioqui vsus vini est, eius vndas propemodum solas bibere consuerint, quia cæteris leuior puriorque existeret. Notandum autem Elimaidem in Susiane esse, μεγάλω, id est, Magnam cognominatam regionem, ad eius differentiam quæ in Media est, à quibus Elimaitæ & Elamitæ dicti, à Luca etiā inter peregre profectos censi, Actorum secundo. Plinius Susianā ab Elymaide Euleo disterminat. Proximi autem Tigri, sunt Characeni itidem in Susiana, Ptolemæo, quorū oppidū Charax clarissimum, in intimo sinu Persico & etiam Italiæ notum quondam, Arabicarum mercium Emporiū Plinio. Vt ridiculi sint, qui ex Arabia hac caussa reges ad Christum profectos putant, quoniā auri thuris & myrrhę Euangelista meminerit. Quasi vero ditissima Persis hisce rebus tāta copia à vicinis Arabibus importatis caruerit, cū Plinius tamē lib. 6. tradat Arabes Parthis vendere solitos, quæ è mari aut syluis caperēt, nihil autē contra remere. Ex quibus verbis intelligimus eā Persarum (quos & Parthorū nomine Plinius cōprehēdit) fuisse opulentiam, vt pretiosas illas Arabum

Coaspis fluuius

Euleus fluuius

Satrapena vrbs.

Persarum reges aquam bibere solitos.

Elamitæ.

Elymais regio.

Characeni populi.

Charax oppidum

Aurum.

Thus.

Myrrha.

merces non|vllius rei permutatione, nulla enin
egebant Arabes) sed numerata tantum pecuni
comparasse. Locus autem Dauidis Psalmo.7c
quo abutuntur, non ad magos, sed reges attinet
qui in Salomonem liberales essent futuri. Trop
logia autem ad Christum, quem vel gẽtium pri
cipes honore essent prosequuturi. Supra Chara
cen Cossei memorantur latrocinijs infames, &
quoniam asperis locis habitant, terræ cultura ne
glecta, rei militari & merendo æri magis dedi
sunt. Prodiga gens animæ, vt Silij verbis vta
Nec Elamitę huius sceleris suspicione vacui quo
dam, de quibus Strabo meminit. Fuerunt & La
zi, & supra Perside Vxij bellicosi & Mardi, pro
ximi iam â Septentrione Medorũ tractui, de qu
infra. Dignum autem memoria quod libro.4.Q
Curtius scriptum reliquit, Persas regum arcan
incredibili fide cęlare, non metum, non spem el
cere vocem qua occulta prodantur, veteres rege
disciplinam silentij vitę periculo sanxisse, & lin
guam grauius fuisse castigatam q̃ vllum probri
Qua caussa Alexandri consilia sępe perplexa im
peditaq; fuissent, quod eorum omniũ quę apu
hostem gererentur esset ignarus. Inter supplicio
rum autem genera excoriationem Persas habui
se Marcellinus libro.23. tradit, pœnam sine dub
vicinis etiam gentibus cognitam, vt verisimile
quod de Barptolemęo Orientis apostolo excor
ato, proditum est. Nec tacendum Xerxis facinu
plenum humanitatis, qui cum exercitũ suũ innu
mera hominum Asiaticorum multitudine cõg
gatum ex ædito quodam loco conspicatus esse
memor mortalitatis, illachrymari cœpit, qđ po
centum annos nemo ex illo superuicturus esse
Hoc factũ libro.9. Valerius illi vitio vertit, vel

vi

Cossei populi.

Elamitę.

Lazi populi.

Vxij populi.

Medardi populi

Persę arcanorum silentio insignes.

Persarum suppliciũ excoriatio

S. Barptolemęus excoriatus.

vitę immodicę cupido, ego cõtra laude dignum puto, ac mirandum etiam quod regi & potentia & felicitati maximo hoc in animum incidere inter victorias potuit, vt se suosq; mortales esse fateretur. Frequenter enim in prosperis rebus fragilitatis humanę obliuiscimur.

ASSYRIA, SITTACENA, ADIABENA.

Assyria Transtigritana est, et Armenia maiori à Septentrione, ab Ortu Media, a Meridie Susiana (immanibus montium iugis interuenientibus) clauditur. De hac & in Mesopotamia dictum est. Eius regio, qua Susianę imminet, Sittacena dicta, & iam extra ambages amnium posita, cui nomen Sittaca vrbs dedit a Gręcis condita, proxime montem Zagrum ex Medis venientem. In quo & Ctesiphon illa cuius supra quoq; meminimus. Ptolemęus supra Sittacenen Apollomiatem regionem statuit, dehinc & inter amnem Arbelitin, de qua ante dictũ est. At Plinius. VI. libro confusis nominibus eandẽ Arbeliten, Palestinen & Sittacenen vocat. Strabo eandem Sittacenen & Apollomatem ab Apollonia dictam. Ita fit sępe, vt locorum vicinitas ipsa etiam nomina communia habeat. Sittacenam ab Occasu finit Tigris, tot iam fluminibus auctus, quem accolę a Borea reflexum Passitigrim nomnant, teste etiam Curtio, apud quem tamen Phasim Tigrim pro Passitigrim mendose legitur. Inter flumina autem sita Adiabene nomen à transitus difficultate sortita est, fere enim tot amnibus diuiduę terrę pro incerto varioq; auctu cursuque fluuiorũ difficulter permeantur Διαβαίνειν Gręcis transire significat, vnde ἀδιαβὲιν cum α priuatiua

Assyrię situs.

Sittacena regio.

Sittaca vrbs.

Apollomiate regio

Arbelitis regio.

Adiabene vrbs.

Adiabene vñ dicta.

uatiua, ipſa regio dicta. Quanquam Ammianu
qui his locis ſtipendia meruit à fluminum nom
nibus, prouinciæ datum nomen fuiſſe autumat
confeſſus interim hanc, quam diximus, veterib
Oſroheni populi. viſam nominis cauſſam. Idem author Oſroheno
illi aſſignat, & horum municipium Ecbatanā fa
Ecbatana vrbs. cit, alia haud dubie à Medicis Ecbatanis, de quib
ſuo loco dicetur. Conſtat Oſrohenos bellicoſo
homines eſſe, & ſagittandi peritiſſimos, quorum
magnum numerum Alexander Seuerus poſt d
uictos illis in locis Parthos, Romanæ militiæ ad
ſcripſit, & poſt eum Galerius Maximinus cōtr
Germanos eduxit, vtiliſſimam eam militiam ra
tus aduerſus nuda & procera Germanorum co
pora. Tantæ molis erat Germanos vincere. Se
& illud non indignum relatione eſt, Romano
haud vnquam longe vltra Cteſiphontem i
Ortum progredi auſos, nec impune feciſſe,
qui tentaſſent, neque vnquam, quod ſciam au
Medorum aut Perſarum ſedibus horum ſigna il
lata fuiſſe. Traianus quidē feliciſſima in Partho
victoria potitus hoſte repreſſo limitem reſtituit
Cteſiphonte, Babylone, Seleucia & Edeſſa, cla
ris vrbibus ab hoſte receptis, præterea maior
Armenia, Aſſyria & Meſopotamia in prouincia
formam redactis. Poſt enim & Galerius Maxi
minus proſperrime geſtis rebus, quinque Tranſt
gritanas prouincias ſtatuit, quarū eius ſæculi no
mina erant Aſarzamena, Mozena, Zabdiena
Rheumena, Carduena, quas Iouinianus Impera
tor poſt Iuliani caſum turpi ignominioſoque fœde
Tigris imperij Romani limes. re cū hoſte icto, omnes reſtituit. Incertus igitur
Imperij limes Tigris fuit, nec diu retenta ſunt, q
vltra eius ripā Romani cepiſſent, ſæpe ita amiſſa
vt præſtiterit non fuiſſe capta. Proinde prudente

Adrianus

Adrianus promotũ à Traiano limitem ipſe coer-
cuit, Euphrate contentus, quo dubiam fortunæ
aleam declinaret. Nunquã enim inulta ceſſit Ro-
manis victoribus Parthorũ tentata libertas, neq;
vlla alia gens, exceptis Germanis, illata damna ſe
verius vindicauit. Quippe qui à Lucullianis Põ-
peianiſq; expeditionibus poſt Armenias & Sy-
rias occupatas, adusq; caſum & interitum Impe-
rij, Conſularibus & Patritijs ducibus cæſis non
ſe ſe modo ipſos, ſed & prouincias quas eis Ro-
manæ victoriæ abſtuliſſent aſſeruerint. Nunc ad
propoſitum reuertendum. Nec tacenda naturæ
in Syria opulentia, multis in locis liquore, quem
Naphtam vocant, extante, quo non alius citius
pertinaciuſue conceptum ſemel ignem fouet aut
retinet. Ammianus picea eum ſpecie & glutino-
ſa, & bitumini perſimilem eſſe tradit, neq; alia re
vlla extingui flagrantem, q̃ iniecto puluere. Si-
milis naturæ limus eſt Comagenes ſtagno quo-
dam effuſus, Maltham vocant accolæ, quẽ accen
ſum terra tantum extingui tradit libro.2. Plinius
Bitumen quoq; & Aſſyria & Chaldæa tanta co
pia reddit, vt in Babyloniæ muris condendis pro
cemento ipſum fuiſſe conſtet. Limus eſt (quod
miremur) aquis extractus in Aſſyria iuxta lacum
qui Ammiano Soſingites dicitur, in Iudæa vero è
lacu, qui ea cauſſa Aſphaltites dictus eſt, quod cę
tera ſterilis hunc vnũ lentorẽ ædat, qui mortali-
bus in vſu ſit. Aſphalton enim Gręci Bitumẽ vo
cant, & Piſſaſphalton, quod liquidius eſt, autho-
re Plinio, quoniã ad picis naturã accedat. Curtius
quoq; iuxta Menniũ oppidũ Chaldęę fontẽ eſſe
tradit, qui ingẽtẽ bituminis vim effundat. Mirũ
autẽ in vndis tã aduerſo incendijs elemẽto, mate-
riã inueniri adeo amantẽ ignis, vt ardore eum cõ

Maltha apud Comagenẽ.

Bitumen apud Aſſyrios & Chaldęos

Soſingites lacus.

Aſphaltõ.

Menniũ oppidum

plexa vndas ita respuat, vt affusis ardeat magis
Est & in hominum ingenijs mirãdum, quod Pli
nius prodidit iuxta alueum Tigris oppidum esse
Babytacen. CXXX. millium passuum à Susis
cuius incolæ aurum odio habeant, & conquisiti
defodiant, ne quo cui sit in vsu. Quàm diuersis il
li à nostris moribus dissentiunt? Nostrum enim i
lud Ouidianum est primo Fastorum,

Babytace oppidum
Babytacẽses populi auri osores.

Aurea nunc vere sunt sæcula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

Sed & in Sittacena ecclesias Christianorum fuis
se, notùm est, ac ne nunc quidem liquet an desie
rint, quum sit certum hodieq; apud Indos frequẽ
tes esse Christianos. Legimus tamen sub Con
stantino in Simeonem Ctesiphontis Episcopum
clarum virum, et multos suarum ecclesiarum fra
tres à Sapore Persarum rege sæuitum olim esse.
Et extat Epistola apud Theodoretum Constant
ni ad Saporem pro fide Christiana tuenda, quam
ille antea esset persequutus.

Simeon episcopus martyr.
Sapor Persarum rex Christianorũ persequutor.

MEDIA, PARTHIA, HIRCANIA.

Mediæ situs.

MEdia, inquit Plinius, ab Occasu transuer
sa, oblique Parthiæ occurrens vtraq; re
gna includit. Habet ipsa ab Ortu Caspi
os & Parthos, à Meridie Sittacenen & Susianen
& Persida, ab Occasu Adiabenen, à Septentrio
ne Armeniam, &c. Includere dixit vtraq; regna
quod à Caspio pelago longo introitu adusq; Ger
maniæ desertæ immittit, et ceu cuneo quodã Par
thiam à Persia diuidit. Sed in occidua quoq; parte
Caspios, Pomponius & Ptolemæus locant, am
nibus claris Cambysæ & Cyro proximos, vt sit
verisimile toto eo littore hoc nomine authorib9
vocatas fuisse gentes quæ accolũt. Porro Caspiũ
sinum

num & portas Caspias Plinius ab his qui ad Or
um habitant, dictas tradit. Iuga vero montium
lic interrupta opere manufacto, vt vix singula
laustra meare possint. Portæ dicuntur nomine
Tauri montis angustijs admodum vulgari. Me-
orum caput, Ecbatana sunt, vrbs maxima, quã
eleucus condidit amœnissimo in loco, aereq; æ-
tiuo in primis salubri. Æstatem enim Ecbata-
is Medorum principes, hyemem Seleuciæ Me
opotamiæ transigere solebant. Est & Apamea
Medorum inter insignia oppida pręcipuũ. Hęc
st Media fortissimarũ gentium, in quam Iudęos
ost captam Samariam translatos fuisse, ante ex
Eusebij authoritate diximus. Multis ista annis As
yriorum regibus paruit, ac deinde à Sardanapa-
o effœminatissimo prĩcipe defecit, Arbacto pręs
de eius, ad regni culmen euecto, à quo vsq; ad
Astyagen illum, qui Cyri Babyloniæ domito-
is maternus auus fuit, florentissime regnatũ est
nnis plus minus. CCC. L. Hinc ad Persas sum
na Imperij Orientis peruenit, Astyage à nepote
uo Cyro capto & Hircanis imposito, velut li-
ro primo tradit Iustinus. PARTHORVM
ractum Caucasus ramis suis vt brachijs cõple-
titur, cætera planum & desertis etiã alicubi squa
entẽ, plana eius æstiuus maxime calor, montana
vicissim brumæ frigus infestat. Proinde per vices
n æstate sub montanis locis potissima amœni-
as, in hyeme clementius per plana cœlũ est. Par
his vicinæ gentes sunt, à Meridie Carmani per
deserta sparsi, à Septentrione Hircani, ab Ortu A-
rij, ab Occasu, de quibus iam dictum est, Medi.
Plinius sexto libro semper fuisse Parthiam in illis
montium radicibus tradit. Primi autem hoc no-
mine dicti quoniam exules essent, quos Parthos

Ecbatana vrbs

Apamea oppidum

Apameæ regnum.

Parthi.

Caucasus

Parthi vn de dicti

Hecatompylos Parthorum vrbs.

Choara regio

sua lingua Scythæ vocant. Caput horum Hecatompylos vrbs regia, quã. C. XXXIII. millibus passuum à Caspijs portis abesse tradit Plinius, alicubi testatus in media eam Parthia sitam esse. Memoratur & Choara locus amœnissimu Parthiæ, Chaana à Ptolemæo dicta, diuersus ab illo quẽ libro. XLII. Iustinus Daran siue Dasa nominat, authore Hermolao: ab rege Arsace in pręruptis montiũ conditum, circumq; affluẽtissimæ fertilitatis. Sed non est instituti nostri, Parthorum loca, quę plurima feruntur, referre, sicu nec aliarum regionũ. Quid enim hoc aliud esset q̃ actũ (quod dicitur) agere? monendus tantum vt in festinato opere & in transcursu Lector, qu locorũ cõmemoratione iuuet memoriã, & quo nobis duntaxat adumbrantibus intelligit, hoc ipsum apud veteres scriptores diligentius perqui

Arsacia vrbs.

Nisęi campi.

Parthięne regio

Alexãdropolis.

rat. Plinius Arsaciam inter potissimas Parthię v bes enumerat, & iuxta Nisæos equis nobiles cã pos, præterea Parthięnen regionẽ & Alexandr polim conditore Alexandro, qui hęc loca cultio ra frequentioraq; reddidit: quanquam ne sic qui dẽ admodum per initia profecit. Tradit enim Iu stinus, Alexandri successoribus quũ Orientis re na diuiderentur, adeo contemptui Parthiam fui se, vt externo eam socio Stenagori gubernandan tradiderint. Post rebus felicius auctis ita creuit ter omniũ expectationem genus illud hominun ad bella haud dubie natum, vt cum Romanis ce diuiso terrarũ orbe, de imperio magna gloria ce tarit. Paruerũt illi ab initio regni, Medis & Assy rijs, dein & Persis. Macedonibus etiam seruierũ quorum vexatis & per Asiam imminutis rebus occasione, discordiæ intestinæ, fratrum Antioch & Seleuci, superioris Antiochi nepotum, prim

bell

ello Punico, L. Manlio & Attilio Regulo
COSS. defecerunt. Mox ab Arsace, obscuro q
em, sed magnanimo industrioq; homine, regni
undamentis iactis, intantum creuere, vt Trogo
este, non minus Arsaces eis memorabilis factus
it, q̃ ante Persis Cyrus, Macedonibus Alexan-
ler, Romanis Romulus fuerit. Sed & memoriç
eneficentiæ eius hic honor tributus, vt omnes
xinde reges suos Arsaces nuncuparint. Inde res
lorum indies magis ac magis creuere, sed floren
issimæ post Augusti excessum visæ sunt, quo tē-
ore inter eos & Romanos, ceu æmulos gloriæ
incendi ardor palàm erupit, neq; vlla partibus
uies fuit, subinde alternantibus victorijs, donec
Roma Imperio prorsus exuta est. Potentiæ hoc
el vnum magnum argumentum est, quod
Marcum Antonium triumuirum sedecim vali-
issimis legionibus Syriã ingressum, multis præ
js illorum attritum, demum fuga sibi consulere
oegerunt. Bello caussam præbuere auxilia Cas-
o & Bruto in Thraciam contra Augustum &
Antonium missa, præterea & dolor de Crasso,
uem haud multo antea Herodes rex deprehen-
um interfecerat. Mirum autem ad eum modum
lis gentibus regnum constitisse, vt toties velut
er vices mutatum, nunquam tamen interierit,
Eripuerant Macedones, sed Parthi vendicarunt.
Hodieq; Persæ retinent auitam dignitatem reg-
i. Porrò ipsa successio ad hunc modum habet.
Primi Assyrij rerum potiti à Nino, vt ante di-
tum, Medis cesserunt Arbacto transferente, in-
e Cyrus ad Persas transtulit, Alexander Per-
s domitis Macedonibus suis reliquit. His Ar-
aces Parthis eripuit, multis sæculis deinde ab
is regnatum ad vsque Alexandrum Seuerum,
annis

Arsaces primus Parthorũ rex.

Parthorũ potentia

annis post natum Seruatorem nostrum ducent
quo tempore Artabano rege ab Artaxerse Per
deuicto, ad Persas rursus regni apex trãslatus est
Inde ad Sarracenos, Turcarum mercenario mil
te, qui ex Scythia se receperat, adiutos, Persicu
regnum peruenit, haud multo ante Heraclium In
peratorem Orientis, maximoq; Christianæ pi
tatis casu. Ex eo enim tempore Turcæ per Asia
celebres esse, & victoriarum successionibus ela
aspirare ad regnum cœperant, breuiq; omni A
sia sunt potiti. Sed asseuerat tamen non ita pr
dem Persis regnum suum Tamberlanes ille, q
captum Turcarum principem Pazaiten in cau
aureis catenis ligatũ, ad mortem vsq; ceu visen
dam bestiam circumduxit, exercitu eius ad inte
netionem cæso, in quo ducenta millia hominu
perisse recentior historia prodidit. Id vero cont
git Anno Domini. M.CCC.XCVII. Bonif
cio. IX. Romano pontifice. Hodie in hoc totu
est Psophis Persarum rex, vt auitam gloriam su
asserat. Nunc ad Parthos reuertendum, ac de m
ribus quidem eius gentis, si quis nosse pluscul
velit, legat librum quadragesimum secundũ Iu
stini. Vino ferè factitio ex palmis vtuntur in po
tu. Sed tanta illis bibendi auiditas, vt certent et
am, & gloriæ loco ducant, si quis potando q̃ pl
rimos vicerit. Quem morẽ iam olim à Carolo
lijsq; Franciæ regibus sublatum, nuper iterũ Ge
maniæ nostræ luxus militaris intulit, pestem bo
norum morũ, & quo non aliud vllum vitium
sciplinæ etiã militari magis noxium aduersum
existat. HIRCANI inter Parthyænen & C
spium pelagus siti sunt, gens ad arma nata, & qu
laboribus periculisq; militiæ indurata, alacrita
quadam prælia ineat. Clauditur ab Ortu Occa
suo

Turcarũ regni initium.

Tamberlanes Persarũ rex

Psophis Persarum rex

Parthorũ mores.

Parthi bibaces

Ebrietatis detestatio

Hircanorũ situs & mores

nq; & Meridie caucasi iugis, quarto latere, in ip Casspio littoribus transuersis inter ortum Sol- itialem & Boream vsq; ad Margianam procur t. Metropolis Hircanorũ Hircania dicitur, am- is clarus Sibaris, quem Q. Curtius libro quinto ioberim, Diodorus libro decimoseptimo Stio- erim, paucis, vt sæpe fit, literis mutatis, nomi- ant. Multus est in eius descriptione Curtius. Ab is Caspium mare Hircanũ quoq; appellatum, rox, sæuum & importuosum, raris insulis, qua- um potissima Talca contra Hircanorũ littus po ta. Illius aqua longe dulcior q̃ reliqua marina, uod propter magnitudinem amnium, qui cir- umquaq; magno numero Caspium ingrediun- ur, accidere non dubitat Plinius. Veteres regnũ Hircanorũ dixerunt, neq; aliter q̃ vice regni ab Alexandri successoribus est administrata: quod deo annotãdũ duxi, ne quis angustã esse eã regi- nẽ suspicaretur. Hircanis & Parthis Thomã a- ostolũ Christũ prædicasse Sophronius tradit.

Hircania ciuitas.

Sibaris fluuius

Caspium mare qd' & Hircanum

Talca insula

Thomam Apostolũ Hircanis & Parthis prędicasse

SATRAPIÆ CITRA INDVM.

INter Parthos Carmanosq; & Indiam terræ iacent altissimis montibus inclusæ, quas Satrã pias, hoc est, Pręfecturas Plinius vocat. Persę enim Satrapam Pręfectum nominant, vt in- le intelligatur, Persarum Parthorũq; ditioni eas ttinuisse: quanq̃ idem author alicubi Indię par- em easã quibusdam creditas esse innuit. Sed pro abilis mihi M. Agrippæ sententia est, capite. 27. exti libri relata, Plinio. Quæ Mediam & Parthi m & Persiden ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, ã Septẽtrione Tauro Caucaso dicto, ã Me idie Rubro mari, hoc est, Persico sinu terminat, &c. Quo loco Agrippa nõ sedes ipsas gentium, sed

Satrapiarũ apud Persas noĩa.

Parthorũ 18. regna.

ſed regni limites deſignauit, ad quos Parthorum
Perſarũq; nomen pertigerit. Satrapiarũ nomin
ſunt, Aria, Paropamiſſus, Arachoſia, Gedroſi
Gentes, Arĳ, Paropamiſſadę, Arachoſĳ, Gedro
ſĳ. Ptolemęus Drangianam Arachoſiæ adĳcit a
Occaſu, & Carmanis finitimã. Plinius certe h
locis Drangas cenſet, ſicut & Strabo lib. 15. Dig
num autẽ relatione, quod Plinius annotat, Par
thorum duodeuiginti regna (ſic enim diuidunt
uincias) inter duo maria videlicet Rubrum à me
ridie, & Hircanum à Septentrione fuiſſe, quor
vndecim ſuperiora, à confinio Armeniæ Caſpĳ
q; littoribus aduſq; Iaxartem & Scythas nume
rata, reliqua ſeptẽ meridiem verſus inferiora ap
pellata fuerint. Equidẽ arbitror, Margianã, Bra
ctrianã, & Sagdianam ex ſuperioribus regnis a
Parthos attinuiſſe. Et ęſtimari haud dubie Parth
ci ſiue Perſici imperĳ magnitudo inde poteſt, v
nõ ſine cauſſa Romanum imperiũ omnium po
tentiſſimum indignũ duxerint cui parerẽt. Enin
uero illis ceu domeſticis viribus Scytharum aux
lia, cum quibus ex æquo (vt ait Plinius) viuebãt
acceſſerant, neq; horum ſolum, ſed & Sarmatar
Aſiæ. Perſis enim ne Albani quidem euocati op
denegarunt, & à Tanai profectum militem aff
iſſe illis ſatis horum ſcriptorum fide conſtat qu
res Perſarum in literas retulerunt. Singularis a
tem Parthorum in deuinciendis Scythis pruden
tia extitit, nam cum terram fertilem poſſiderent
& immenſi reditus regnorum eſſent, ſuſpectũ a
tem haberent Scytharum robur ſtudiumq; mili
tiæ promptũ & exercitum, præterea ardore me
rendi ſolicitari ſe abs quouis domino, & merce
de conduci paterentur, priores ipſi Scythas mul
ta amicitiæ ſpecie, ſed & donis, pollicitationibus
ſuo

uos fecere, vt quoties res postulasset, numero-
a illi auxilia summitterent. Inde geminus fru-
ctus Parthis erat, & quod tuendo limite & ho-
te arcendo, obiectare Scytham periculis licebat,
vtpote conductum & magnis stipendijs excita-
um, quæ alea eis non sine multo suorum casu lu-
debatur. Et quod iugi militiæ molestia, fracto
consumptoque eius gentis robore, hoc minus
rebus nouis studerent, aut Parthorum regno
quacunque caussa prouocati, damnosi esse perge-
rent. Nec male locata ea pecunia videbatur,
quæ tanto cum fœnore ad creditorem redisset.
Tradit Iustinus Scythas à Parthis contra Anti-
ochum aliquando solicitatos, quum confecto iam
bello superuenissent, calumnia tardius lati auxi-
lij mercede fraudatos fuisse. Contra verò Scy-
thas tantum sibi itineris frustra emensum, que-
stos, stipendium pro vexatione vel alium hostē
poposcisse. Demum superbo responso offensos
Parthorum fines vastare cœpisse. Ea re Phrahar-
ton regem expeditione in eos suscepta, prælio
victum & occisum fuisse, quod exēplum haud
dubie Parthos admonuit, ne quid simile dein-
ceps in Scythas committerent, sed industria il-
la, quam diximus obseruarent. Nunc reliqua ad-
jciemus. Paropamissus oppida habet Cartanam
& Alexandriam præcipua. Amnes claros O-
chum in Caspium exeuntem, & Choem in In-
dum. Infra eum Arachosia, in qua alia Alexan-
dria amnis Arachotus ingens in Indum egressus
ingenti prius lacu fuso. Est inibi & Arachosia op
pidum Plinio, quod Ptolemæus (nisi sit corrup-
tus codex) Arachotum nominat à Semirami-
de illa Babylonica, quæ & ipsa Indos petijt,
conditum. Supra eam in Occasum æstiuum

Cartana oppidum

Alexandria oppi.

Ochus fluuius

Choe flu.

Arachosia oppidum

Ariana

Ariana regio

Arius flu.

Alexãdria

Drãgę populi.

Gedrosi populi

Pandi populi.

Arbi populi.

Arbis flu.

Fores ex maxillis beluarum

Ariana regio sparsis sedibus incolitur, ob interu
nientia deserta, & pleraq; loca feruoribus ambu
sta. Habet amnem clarissimum Arium & iuxt
ab Alexandro itidem conditã Alexandriam. In
fra quam ad Austrum siti Drangæ, dein Gedrosi
quorum pars Pandi & Arbi, frequentes populi
Amnis item maximus, & suo alueo Oceanum i
gressus, Arbis Plinio & Ptolemæo authoribu
dictus, cum oppido eiusdem nominis. Sunt al
quoq; Gedrosorum amnes, qui in Indum sese e
onerant. Plinius nono libro, de Indici maris be
luis loquutus tradit Gedrosos Alexãdri classium
præfecto prodidisse in domibus se fores maxilli
beluarum facere, ossibus autẽ tecta contiguare
Quod sanè minime fabulosum existimandum e
ea ossa contemplantibus, quæ vel à Mediterrane
maris beluis allata in templis, etiam dicata con
spiciuntur.

SATRAPIÆ AD CASPIVM.

SVnt iuxta Caspium sinũ regiones trãs Cau
casum Parthorum imperij, quas & ipsas Sa
trapias vocare libuit, quod horum prefecti
paruisse eas constet. Hæ sunt Margiana, Bactria
na, quibus finitimæ, sed magis orientales Sogdi
ana & Sacarum regio, sui quidem iuris quondam
vt tradit Curtius, se Persis haud incognitæ. D

Margiana regio

Margiana sic Plinius lib. 6. Sequitur regio Marg
anæ, appricitatis inclytæ, sola in eo tractu vitife
ra, vndiq; inclusa montibus amœnis, ambitu st
diorum mille quingentorum, difficilis aditu prop
ter arenosas solitudines per centũ viginti milli
passuum, & ipsa contra Parthicum tractum sita
in qua Alexander Alexandriam condiderat, qu
diruta à Barbaris Antiochus Seleuci filius eodẽ

ꝺco restituit Seleuciam. Hactenus Plinij verba ecensuimus, qui eodem in loco vrbem septuaginta stadiorũ amplam, & Margo claro amne q n Oxum influit, perfluam, postremo & Antiohiam appellatã scribit. BACTRIANA iux a iacet, meridie Caucasijs montibus ab India & Paropamisso seiungitur, ab Occasu eã Ochus am is, ab Ortu Oxus includit. Media ipsa Bactro se atur pręcipue claro, vnde Bactrum dictum con tat, oppidũ eorum quod ante Zariaspe vocatũ st. Bactri horrendis ingenijs sunt, multum à cul u Persarum alieni, rapto viuere & in armis esse ssueti. Magna illis frumenti vbertas, cuius gra a tantę magnitudinis ferunt, vt singula (inquit Plinius) nostras spicas æquent, condere illud asso ent fossis in terrã ductis, Syros vocant Barbari, uas ita solerter abscondunt, vt nisi qui defode unt inuenire non possint. Similem vsum asseruã i frumenti Pannoniæ habent. Curtius lib. VI. Bactrianæ, inquit, terræ multiplex & varia natu a est, alibi arbor & vitis largos mitesq; fructus lit, solum pingue, crebri fontes rigant, quę miti ra sunt frumento conseruntur, cætera armento um pabulo cedunt. Magnam deinde partẽ eius lem terrę steriles arenæ tenent, &c. Et paulò in ra, Qua mitior, inquit, terra est, ingens hominũ, quorumq; multitudo gignitur. Itaq; Bactriani quites triginta millia expleuerant. Ipsa Bactra egionis caput sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit mœnia, is vrbi & regioi dedit nomen. Hactenus Curtius. Non tacenum autem Bactrianis camelis præstare, præstan ioribus quàm Syria gignat, de quibus est apud Plinium. Cæterum & regni & rerum gestarum loria hæc regio à scriptoribus memoratur. Nec

Antiochia ad Caspiũ 70. stadiorũ ampla.
Margus
Bactrana regio
Bactrus fluuius
Bactrum oppidum
Bactrorũ ingenia
Paropamissus mons

obſcurus eſt Eucratides rex, qui à Demetrio al
quando Indorum rege obſeſſus trecentis milit
bus ſexaginta millia hominum aſſiduis eruptio
nibus vicit. Paruerunt poſt Alexandrum & M
cedonibus Bactriani, deinde varijs bellorum ca
ſibus agitati, non regno ſolum ſed & libertate a
miſſa in Parthorũ poteſtatem venerunt, author
Iuſtino. Trans Oxum fluuiũ SOGDIANA
eſt, in quorũ vltimis finibus Alexander oppid
de ſuo nomine Alexandriã vocatam condidit: q
Ptolemęus alia quoq; parte contermina Sacis A
lexãdriã diuerſam ab illa ſtatuit libro ſexto. Oxu
ipſe proxime Caucaſum è lacu defluens Bactria
nam longo tramite alluit, deinde flexus in Occa
ſum tendit, tanto auctu confluentium amniũ, v
alicubi ſeptem ſtadiorum latitudinē habeat, Stra
boni. Recipit autem ferè inter poſtremos Mar
gum ex Margiane venientem, inde magna vi v
darum in Caſpium ſinum euoluitur. Turbidu
autem Oxus & potu inſalubris eſt. Proditur &
Sogdianam multis in locis harenis ſterilem &
ſqualidam, aquarum penuria cultorem nõ admi
tere, quod ſanè multis locis, Orientis pręſertim
& Auſtri, alioquin fertiliſſimis accidit, neq; ſoli
duntaxat ardor eius rei cauſſa eſt, de qua fortaſſ
in India dicemus. Finis Sogdianæ à Septentrio
ne illa Scythia exiſtit, quæ Iaxartæ amni prætexi
tur. Iaxartes omnium Caſpium intrantium fluu
orum haud dubie maximus, Sacharum primum
finibus naſcitur, multisq; in ſe receptis amnibu
decurſu ambitioſo vtrinq; habitantibus coloni
ſeſe præbens, procul oſtijs Oxi Hircanum ingre
ditur. Strabo author eſt ex India ſeptimo di
merces ad Oxi alueum prouehi poſſe, quæ ind
in Caſpium, inde aduerſo Cyro amne in Arme

nian

Sogdiana regiò
Alexandria.
Oxus flu.
Margus fluuius
Iaxartes fluuius
Sachares populi

ſiam, & Pontum expedito itinere importari queant, quod ipſum & Plinius ex Varronis authoritate capite decimoſeptimo libri ſexti confirmat. Si cui vacat legat Strabonem libro vndecimo. Hæc eſt Sogdiana quæ aris Herculis, Bacchi, Cyri, Semiramidis, Alexandri, onuſta eſt, ambitioſo nimirum victoriarum commento, vt quantum gloriæ vincendo illi eſſent aſſequuti, poſteritas cerneret. Cæca mortalitas his modis affectat æternitatem, cum ſolam animi bonitatem æternam eſſe conſtet. SACHARVM regio extrema proximaque in Scythiam conuerſo CAVCASO, nemoroſa, & paſtu quàm frugibus vberior à Maſſagetis, Comariſq;, & iuxta agentibus Eſſedonibus incolitur, paruiſſe illos Perſis Curtius tradit. Sed & Solinus colliminium Perſici regni & Scytharum iuxta Iaxartem ſtatuit. Memorabiles autem Plinio DAHÆ, & ab eo dicti SACHÆ, etiam ſi Perſæ Scythas in totum Sacas vocant, authore Herodoto, tamen priuatim Ptolemæus Sachis eam partem tribuit, à quibus mõtana Caucaſi tranſgreſſis diues illa INDIA conſpicitur, de qua iam nunc dicemus. Sachis autem & vicinis populis CHRISTVM Dominum Thomæ miniſterio prædicatum fuiſſe, Sophronius, & ante eum Euſebius ſcriptum reliquerunt.

Aræ Herculis, Bacchi, Cyri, Semiramidis, & Alexandri.

Sacharũ populorũ regio

Dahæ populi.

Sachæ populi.

Thomam Apoſtolũ Sachis prędicaſſe.

INDIA, SCYTHIA TAVRVS.

HInc iam procul à ſinibus Caſpio & Perſico, digreſſa Aſia, in Ortũ abit, Taurіq; altiſſimi montis iugis diſtincta in duo latera, longe lateq; expanditur. Tribus eam à partibus Oceanus finit: qua Septentrio eſt,

Oceanus Indicus.

Scythicus: qua Ortus, Eous & Sericus, à meri
die Indicus vocatus, immenso littorum procur
su, vt non dubiũ sit, longitudine ex fide tabularũ
& Cosmographica supputatione sumpta, reli
quæ Asię parem eã, magnitudine autẽ seu latitu
dine longe ampliorẽ, totamque ferè solidã esse, &
æquali littorũ margine, nisi vbi Indicus eam Oc
anus vno alterove sinu ab Austro lancinat. Sed
neque his, vtcunque alte ingredientibus, ita stringi
tur, quin occiduã Asiã latitudine exuperet. Pars
huius Australis, ab Occasu Indo amne, Borealis
freto, quo Caspius sinus funditur, terminum ha
bet. Sunt itẽ partibus sua nomina innumeras gen
tes complexa, quod enim à Tauro in Boreã iacet
Scythia, quod in Austrum, India dicitur, prętere
mediam hanc Ganges fluuius intersecat, mons il
lam Imaus diuidit, proinde intra Imaum & ex
tra Imaum Scythia dicta, sicut diuerso à latere in
tra Gangem & extra Gangem, India. Nos quo
distinctius accipi singula & intelligi queant, pri
mum de Tauro tot gentium arbitro, secundo lo
co de India, postremo de Scythia dicemus. Breui
ter quidem de omnibus vt in opere conciso, &
præcipuis tantũ indicandis suscepto, quod ad reli
qua perquirenda lectoris animus adduci via cõ
pendiaria posset. Montes Asiatici cohærentes si
bi, qua ad Tanaim & Asiam Syriamque pertin
gunt, in totum Tauro scriptores terrarum attri
buunt, quem Macedones Alexandrum sequuti,
Strabone authore, Caucasum dixerunt. Gentes
quæ accolunt alijs atque alijs ac subinde nouis no
minibus vocant. Proprie tamen Taurus est vbi
à Medis Assyrijsque veniens Armeniam atque A
siam inter maria iacentem ingreditur. Huius ini
tium ab Eoo littore Plinius auspicatur, finem au
tem

Ganges fluuius

Imaus mons

Taurus mõs q & Caucasus

em in Pamphiliæ promontorio Chelidonio eti
m Strabo determinat. Illinc sensim molliterq;
xurgens, repente fit celsus atq; ingens, perq; me
liam illam incedit Asiam, & donec Gangem fin
it, fermè integer & solidus est, fit quidem vno
lterove cornu meridianus, velut Indiam prætē-
ans, tamen nusquam ample ingreditur, sed cœp-
um seruat limitem, & à fontibus primum Gan-
is ad Septentriones & Oceanum Scythicum
iispalescit, nihil minori altitudine quàm in Indi-
m erat ingressus. Sed & iugis porrectus ceu bra
hijs in Scythiam immittens supra Caspium grā
ibus syluis opacat terras & amnibus rigat, ve-
ut sensu quodam captandæ gloriæ, quam tamen
aud alia ex re ambit, quàm vt quàm plurimis se-
e impertiat. Nam & ad Austrum digressus pri-
num Arianen & Paropamissum antea à nobis
nemoratas Satrapias cingit, inde ne à desertis
uidem & caloribus abhorrens, ad rubrum vs-
que Oceanum ingressus Carmanos à Gedrosijs
ummouet. Cæterum vbi Indum fluuium ædit,
ræ altitudine etiam æstiuis mensibus riget, nec
lio in transitu eius grauius periclitatum fuisse
Alexandri exercitum legimus. Inde Persis, Par-
his, Medis, Assyrijs multipartitus imminet, lar-
gissima sui copia facta, & quanquam altrinsecus
bit in latera, tamen medium interim cursum per
inaci iugo dirigit, adeò vt Tigrim & Euphra-
en in Armenia ortos amnes, velut inuitus trās-
nittat. Postremo fessus demittit sese humilio-
i iam incessu vagus, pelagoq; demum quod
Asiæ minori præiacet, excipitur. Plura eius no
nina memorantur, nec mirum in tantis terra-
um spacijs & gentium, quas lustrat numero-
itate, cum vnius frequenter loci plura nomi-

Chelido-
nium pro
montoriū

Indus flu.
ex Tauro
monte o-
ritur

Tauri seu Caucasi montisno mina.

na audiamus. Vbi incipit, Imaus est, ea voce, v
lut indicat Plinius, niuosum accolis significant
Inde Hemodus & Paropamisus, inde magis
occasum progressus Oroates, & illa rursum pa
te, qua immani sua altitudine in Boreã & Scyt
cũ Oceanũ excurrit, Imaus dictus Ptolemęo. I
ter Parthos vero & Persas Choatras, Assyrijs
imminẽs Zagrus, citra aũt etiã Parachoatras. A
initia Mesopotamiæ Niphates, ἀπὸ τοῦ νείφει
vt Hermolaus Venetus testatur. Qua Mediã i
greditur, Caspius: Antitaurus autẽ in Armen
iam mediterraneus & regionem Sophenen dic
ab Austrinis partibus summouens. Haud pc
inde Masius dictus, enimuero & Gordyus A
meniæ, vnde in Tigrim amnes defluunt, & Ab
qui Euphraten & Araxem fundit, Tauri esse
menta videntur. Moschicus est à Septentrion
Pariedrus autem ab occasu, Armeniam finien
Supra Colchos Coraxicus et Heniochius, ab i
ta colentibus Heniochis, dicitur. Sed & Gor
sci nomen in minori Armenia profert. Supra A
banos autẽ vbi portæ sunt Gordyæus, & ha
procul dissitis iugis Poliartes. Proxime autem
licum mare, Amanus. Inde Ciliciam Pamph
amq; à Cappadocicis Galaticisq; populis dis
minans, qua Asiæ iã proprie dictæ incumbit i
rum Taurus, Celenius, Cragus. Atq; hæc qu
dem cohærentium ferè iugorum nomina. E
tans sparsim per Ioniam, Lydiam, Phrygiam,
Troadem inclyti montes, Tauri vt videtur pa
quorum nomina suis locis reddentur. Plinius a
thor est Scythas, suas terras ingressum, Grau
sum vocare, quoniam niue candeat. Simul aute
atque frangi cœpit & innumeras obire gent
Ceraunius in vniuersum vocatur, etiam si n

minib

ninibus populorum per quos meant laciniæ, distinguuntur. Quod ipsum suis in Plinium castigationibus vir disertissimus Hermolaus Barbarus adnotauit. Quantus autem incedit, clarissimorũ amnium fœcundus & genitor & altor est, admirabili etiam hac in parte prouidentiæ artificio, quæ montes planiciei non hac solum caussa imposuit quo mortalibus donari amnium perennitas posset, verumetiam ceu de industria sublimes, ad solem & æstus expositis partibus, hoc est Indiæ & Aethiopiæ prætexuit, vt niuium capax altitudo magna illas copia reciperet, nec facile dimitteret, sed asseruaret æstibus, vt gelidus & in sublimi retentus humor, appetente primum sole, in tanta imbrium penuria, squaloreq; arenarum & siccitate colliquatus, alimenta præberet amnibus, sitimq; cessantium terrarum riguis incrementis dilueret. Crescere enim etiã Indiæ flumina æstate, & proxima rigare instar Nili, Euphratis & Tigris, certum est, C. Plinio eã caussam inter alias fertilitatis Indicæ in primis reddẽte. Quod ad Indiam attinet, primus eam Alexander Macedo cum exercitu ingressus mortalibus aperuit pleniore notitia. De Herculis enim & Bachi gestis rebus non modo incerta fuere à Grẹciẹ scriptoribus, sed fabulosa etiam pro sua illa ad nugandum procacitate prodita, nullum apud eos tam impudens mendacium esse, Plinius dixit, qđ teste careat. Iidem incompertã Septentrionis oram, quæ supra Mœotim est, Griphium & Arimasporum, sed & Hiperboreorum, commentis asperserunt, ẹditis etiam voluminibus. A quo vanitatis genere ne hos quidem qui Alexandrum comitati sunt & Indiæ res literis mandarunt, in totum abstinuisse, Strabo grauis in primis

Caucasi altitudinis caussæ.

Alexãder primus Indiã ingressus

Grẹci mẽdaces

author indicat. Constat tamen propè omniū con
sensu, & recentissima etiam experiētia, plurimi
illam gentibus pro magnitudine habitatam, in
ter quas tamen deserta exustaq; solibus loca, se
& bestijs alicubi infesta, & syluarum vastitate in
culta iaceant. Latitudo eius à Caucaso ad Ocea
num, hoc est, à Septentrione ad meridiem inæ
qualis est. Nam quæ citra Gangem terra iacet, mi
nus abit in Austrū, atq; ea re vbertate, soli temp
rieq; cœli maiore esse creditur, certe plures eam
amnes rigant, quàm illam Eoam quæ vltra Gan
gem dicitur, transit tamen parallelum Tropici
æstiuum, ferè vndecim graduum distantia, & ad
duodecimum gradum latitudinis ora littoris pe
nè media attingit, Ptolemæo. Quæ vltra Gangē
est, quanquam inter Taurum & Oceanum an
gustis lateribus extat, maxime vbi sinibus inua
ditur, tamen vltra æquatorem circulum etiāPto
lemęo nouem minimum gradib9 procurrit. Et si
nuperrime comperta sequimur, ad Brumalē Pa
rallelum extima immittit. Ganges fluuius omni
um toto orbe maximus creditus, ab Imao delap
sus decem & nouem fluminibus, hisq; magna
parte nauigabilibus receptis, vastus incedit, &
alicubi lacus verius q̄ fluuius, latitudine centum
stadiorum patescit, nusquam angustior. VIII. mi
le passuū, nec minore vsquam altitudine q̄. XX
passuū, authore Plinio, qui & Indum. XIX. am
nes recipere prodidit, cæterum aquarū modesti
quadam nusquam latiorem quinquaginta stadijs
aut altiorem quindecim passibus. Igitur India q̄
inter hos amnes iacet mercium diues, omnium
q; illius oræ partium fertilissima est, quippe ill
etiam hyems fructus ædit, omniaq; in totum in
ea regione grandiora procerioraq; proueniunt,
quàm

Indiæ latitudo

India vltra Gangem.

Gāges omniū fluui. maximus

Gangis latitudo & altitudo.

uàm aliis terris. Plinius tradit Indos prope gen
ium solos nũquam emigrasse finibus suis, quod
aud dubie soli vbertatem arguit. Migrationes
nim sponte susceptæ haud alia magis caussa fiũt
q vt mutatis sedibus meliora cultioraq; occupē-
ur. Animalium maximum apud illos Elephas, Elephas.
su eius adeo vulgato, vt iunctis illis etiam arēt,
& inuehant. Arbores multis locis liniferę: gem- Arbores
narum & margaritarum magna copia. Piper so liniferæ
a mittit, reliqua magna parte cum Arabicis & apud In-
Æthiopicis littoribus communia habet. Mirum dos.
autem in tanta laxitate terrarum & montiũ, quæ
aurum tamen & argentum ferat, neq; æs illi ne-
que plumbum gigni, quod veteres modo prodi-
derũt, sed margaritis illa permutari. Deserta eius Serpentũ
dracones habent, tantæ magnitudinis serpentes, Indicorũ
vt elephantes, cum quibus eis perpetua discordia immani-
est, circumflexu facili ambiant, nexuq; nodi per- tas.
stringant, vt libro octauo scribit Plinius. Mega-
schenes prodidit sexaginta amnes Indiæ numera
ri, Gentes centum vigintinouem, quarum multa
regna existant. Ciuilioribus autem populis mul- Indorum
tipartitam vitæ rationem degi, aliis tellurem ex- mores.
ercentibus, militiam aliis capescentibus, multi
merces suas euehunt, res externas inuehunt. Res-
publicas optimi & ditissimi temperant, iudicia
reddunt, regibus assident, quintum genus horum
celebratæ illic, & prope in religionem versæ sa-
pientiæ deditum, vt ait Plinins, voluntaria semp
morte vitam accenso prius rogo finit. Duplex eo
rum genus esse, quorum alterum intra nemora et Bragma-
syluas degere traditur, non dissimili ritu Essæno- nes
rum Syriæ, Bragmanes & Gymnosophistæ vo- Gymno-
cantur scriptoribus, præcipue autem Straboni & sophistæ.
Philostrato. Dicuntur & Samanæi qui carnibus Samanæi
 vesci populi.

vesci nephas habent, panis tantum & publico Orizæ farinæq; cibo aliti, ceu libro.2. contra Io-uinianum ex Bardesane tradit Hieronymus. Ante autem dictum à nobis coloratos esse Indos, ve rum non tam exustos, quàm sunt Æthiopes. Plinius.19. cap. sexti libri scribit à Gange versa in me ridiem plaga tingi sole populos, quantumque ad Indum accedant, tantum colore præferre sydus. Quod sane admiratione dignum est, cum Indus amnis exitu suo in rubrum mare, haud ita multū trans Parallelum æstiuum abeat, & Oriētis pars quæ vltra Gangem iacet, ad æquatorem etiam at tingat: præterea Claud. Ptolemæus in extima Si narum regione in qua Cattigara oppidū est, Æthiopes Indiæ statuat, coloris, vt videbatur imitatione ita dictos. Sed fortasse de Indis qui citra Gāgem sunt Plinius est loquutus. Quanquā manifestum est nigroris caussam ex toto solem non esse, alioqui candidi nascerentur Indorum infantes, quod Strabo negat, sed calorem corporum et siccitatem, præterea & sanguinis adustionem, ingeniumq; seminis vnde fœtus cōcipitur, pariter ad hoc facere, vt hæ gentes atrore sint infectæ. Qua de re Albertus Germanus in libro de natura locorum tradit. Sed et solis ardor quamuis vehemens, æqualitate tamen noctium cum diebus illis in locis temperatur, & Lusitana maxime nauigatio prodit quantum veterum quidam errarint, qui intra tropicos habitari terras negarunt. Sub æquatore enim dies perpetuo non longior duodecim horis est, breuiaq; illic dilucula & crepuscula sunt, propter sectionem horizontis cum æquatore angulis rectis, nec variat vsq; adeo declinatio Tropici, iuxta quem dies plurimū sesqui hora noctem superat, quin si aliæ coloris aucti

Cattigara oppidum

Albertus Magnus

caussæ

auſſæ non acceſſerint, temperata etiam & com-
noda illis in locis habitatio eſſe mortalibus que-
it. Ad hunc modum Architectus cœleſtis, in ſuo
llo creationis opere, duabus potiſſimum rebus,
& vices temporum digeſſit, & tenebras noctiũ
rdoribus oppoſuit, longiuſq; ad latera ſummo-
is, longiorem lucis præſentiam impartitus eſt,
videlicet rotunditate terræ, & obliquo illo mea-
tu ſolis à Tropico in tropicum, æquinoctij circu-
lo obliquis angulis interſecto, quem nos ex cir-
culi imaginarij obſeruatione, in ſtelligero cœlo,
diſtributo deſignatoq; ſyderum habitu, deprehẽ-
dimus. Inde omnis dierum noctiumque & par
tium anni variatio manat, fitque diuino munere,
vt æſtatis tempore hoc longior dies ſit incolis re
gionum, quo longius ab ęquatore illi abſceſſerint
atque hoc modo ſolis diſtantia lucis diuturnitate
compenſetur. Neque nobis tantopere diſſitis ab
æquatore, hybernarum noctium moleſtia inique
ferenda, qui ſciamus alijs quoq; diuerſo in latere
poſitis tunc luminis caloriſq; beneficentiam im-
partiri, qui & ipſi ſole ad nos redeunte, ſuam hye
mem tanta tenebrarum longitudine, ex æquo fe
runt, quo æſtatis munere nos perfrui queamus.
Sane nec hyems extra naturam eſt, & ex niuibus
magna commoditas deprehenditur, obtectis vi-
delicet vehementi in frigore aruis, radicibuſq; et
ſeminibus à gelu, ne prorſus enecet tantiſper de-
fenſis, donec ſerenitas aduenіat, quæ & niuem di
luat deriuetq;, & luce terras foueat. Sed vt rede
am vnde cœperã, adeo nota tritaq; nobis hodie
India facta eſt, vt eã nullo nõ anno ingrediamur,
& homines Indos etiã Germania videat, nec mi
retur amplius. Proinde in ſpem adducor fore vt
propediem eius quantumuis remotæ, pleniorem
notitiam

Dierũ & noctium variatio vnde.

Hyemis commoditas.

notitiam habituri simus, modo sint, qui regū ani
mos ad honestissima illa gentium perquirendar
studia excitare nō desinant. Illud interim gaudi
esse pijs debet, quod in his remotissimis regni
sunt, qui Christum IESVM nobiscum confi
tentur, & quibus magnus quoq; honos habetu
Sophronius tradit Barptolemæum Indos primi
erudijsse. Sed & Thomam in Indiam venisse id
hoc ipso innuit, quod Calaminæ illius ciuitate ol
dormiuisse eum tradit. Quod ipsum & Hierony
mus confirmat de Panteno scribens in catalogo
qui sub Caracalla imperatore, & Demetrio Ale
xandriæ episcopo, legatis Indiæ postulantibus
missus fuerit. Meminit & Rufinus Meropij cu
iusdam philosophi, qui Constantino imperante
Indiam ingressus, occasionē augēdæ illic religio
nis nostræ haud paruā præbuerit. Postrema terra
rum & sub axem iam vergentia, diuerso à latere
Caucasi SCYTHÆ tenent per gentes innu
meras sparsi, quarum nulla tamen exiguo suorū
numero clauditur. Mons Imaus Caucasi ramen-
tum, quem & Graucasum accolæ, id est niue cā-
didum vocant, duplices facit, vt ante dictum est.
Atq; horum quidem qui extra Imaum in ortum
iacent, præcipui memorantur Seres, Plinio, Soli-
no, Marcellino, maximis amnibus ex Hemodis,
sed & interius domesticisq; montibus exortis, lō
ge lateq; diuidui. Horū Syluæ lanam ædunt, quā
aqua perfusam ex arborum frondibus depecti &
colligi veteres prodidere. Proinde & Sericam di-
ctam à gente, neq; alia pretiosiora censeri vesti-
menta solita, q̄ quæ de huius lanuginis filis texta
sunt. Porro constat eam telam differre à Bomby
cina, quæ multis iam à sæculis vulgatissima est,
vermiculis eā ædentibus, qui Mori folijs passim,
& iam

S. Barptolemęū & Thomam Indiam erudijsse

Meropiꝰ philosophus.

Scythę

Imaus mons. qui & Graucasꝰ

Seres populi.

Lanę sericæ.

Serica vestimenta

Bombycina.

& iam nunc etiam in Germaniæ locis aliquot ad
um vſum nutriuntur. Dubium vero an cœli &
oci ingenio lanam illam à Seribus miſſam ſpon-
e arbores ædant, an animalcula ſint, quæ more
ranearũ eam texant. Iulius Pollux à verme pro-
reari ait, qui σὴς dicatur. Vnde & Seribus
iomen eſſe videri poſſit. Certe Apollinari Ser di
itur ſingulari numero illius loci accola, vt plura
iuo Seres, de quibus iam diximus. Nec ſat ſcio
n probe Seruius, qui confuſis lanæ generibus,
Apud Indos, inquit, ſunt quidã in arboribus ver-
nes qui Bombyces appellantur, qui aranearum
nore tenuiſſima fila deducunt, vnde eſt ſericum,
am lanam arboream non poſſum accipere quæ
bique procreatur. Hactenus Seruius. Ipſe Plinius
eceptus in primis author ſeorſim & lanæ memi
it Bombycinæ & lanuginis ſericæ, quam & ca
iciem vocat libro ſexto, neque vermium in eius
elatione vlla mentio eſt, cum Bombycinam ta-
nen vermibus tribuat, lib. 11. Et Marcellinus nõ
ermium ſed arborum fœtum vocat lanam ſeri-
am. Vetus autem fama eſt has gentes à reliquo-
um mortalium conſuetudine abhorrere, ſua tan-
um vendere non emere peregrina, ac ne linguæ
uidem illis cum aduenis commercium eſſe, ſed
erum pretia oculis æſtimari. Pomponius libro
ertio tradit eos rebus in ſolitudine relictis, abſen
es peragere. Vnde à Marone dictũ videri queat,

Ignoti facie, ſed noti vellere Seres.

Ex quibus omnibus intelligimus haud infelices
los eſſe, quippe qui paucorum indigẽt, commẽ-
antur enim à frugalitate, & apud ſe natis contẽ-
i viuere dicuntur. Feliciſſimi autem quod prope
oli Scytharum, armorum vſum ignorant. Parcis
orum opibus nemo inuidet, & quoniam proxi
mis

Seres vnde dicti.

Seres armorum vſum ignorant.

mis iniurij non sunt, raro etiam iniuriam patiun
tur Sed nec terra horum maligne cultoribus re
spondet, & est caussa cur soli agere, & suis rebu
perfrui velint. Gentium secundum Seras præci
pue Essedonum, Tocharorum, Phrynorumque
quarum Plinius, Dionysiusq; meminere. Sed &
Atacori finitimi Seribus memorantur, ab omn
noxio flatu collibus seclusi, eademq; qua Hyper
borei aëris temperie, ceu Plinius libro sexto tra
dit Oceanum Eoum & Sericum circum nauiga
ri asserens. Præterea etiam Scythico emenso, Se
leucum & Antiochum reges per fretũ supra me
moratum in Hircanum mare & Caspium venis
se, præfecto classis eorum Patroclo. Vt non dubi
um sit fabulosa esse, quæ de imperuio illo suprem
syderis gelu & glacie antiquitas nulla fide prodi
dit. Citra Imaum fere gẽtes & bellicosæ reliqu
Scythiam amne Iaxarte, Oceanoq; & freto Ca
spij maris clausam dissipatæ, & per solitudine
habitant, de quibus quum Parthorum facerem
mentionem, ex parte meminimus. Post arma po
tissimum illis venationis studium est, nam & syl
uis immanibus clauduntur, quarum tam vastan
alicubi solitudinem esse ferunt, vt in prouerbium
etiam abierit, & Scythica dici cœpta sit quęuis so
litudo paulo asperior ampliorq;. Sed & ferarum
nullis gentibus maior aut numerus, aut varietas
vt de magnitudine taceam. Habet quidẽ Afric
prẹter ferocia, venenataq;, etiã varia, sed quæ i
totum magis ad admirationẽ ædidisse videatu
natura, q̃ ad vsum. Scythia illa fere noxijs vacat
nec nisi ab irritatis lẹditur, & magnum ex omn
venatione emolumentum est. Et si Rutenis &
Moscouitis, quibus plurimum cum nostris com
mercij est, credimus, exuuię muriũ et in totũ pel
lificium

Atacori populi

iftcium illud nobile Mardrorum et Zobellorũ (vt vulgo vocãt) magna parte Scythię illi, cuius in pręsentia mẽtionem fecimus, debemus. Nihil enim diuersa est hęc regio Scytharum, ab illa quã vulgus Mercatorum hodie magnam Tartariam vocat. Quod ad mores attinet, raro illis ad luxũ quicquam, rarius ad molliciem admittitur. Aduẽ titiarum rerum nulla admiratio, ac ne vsus quidem eorum, quę luxare vires aut subuertere animum, & illaqueare noxiarum rerum desyderio possint. Proceris sunt corporibus, vigore artuum eximio, & pro cœli aërisq; natura fortitudine sin gulari. Quo dono, quanquam haud comparabili cum animi bonis, tamen per se etiam laudabili et eximio, gentes ab æstu & solibus ad Septentrio nem remotę pręcipuę excellunt. Quanquam citi mis, nec ad eum modum â Phœbi semita remotis locis, hoc idem montana et ædita accolis pręstãt, ob altitudinem videlicet loci habitati, quod Septentrionalia propter latitudinem habent peculiare. Cuius rei caussas euidentes afferunt authores, qui de rebus in natura insignibus scripserunt: præcipui autem ex Græcis Aristoteles & Alexander, ex nostris Albertus Germanus, vir modis omnibus magnus, si in meliora tempora incidisset. Porro Scythę ferendis laboribus, iniuria cœli toleranda, perferenda fame, non ipsi modo se assuefaciunt, sed & iumenta ad eum modũ indurant, vt insueta etiam alijs pabula petant, nec raro arborum folijs & fruticum surculis saturentur. Inde fit, vt militię tempus minimo illis sumptu, plusculo autem compẽdio peragatur. Neque alia gens vspiam, quę breuiori tempore longiora itinera perficiat, aut militet tam peregre. A Tanai & Riphæis iugis Persarũ opes militiam conscri-

Mardri animalia

Zobelli animalia

Tartaria magna.

Scytharũ mores.

Alberti Magni laus.

Scytharũ seu Tartarorũ militia qualis.

conſcribere ſolitam, ante monuimus. Par illis & in caſtris velocitas, quum procul abeſſe credu tur, proximi ſunt, & improuiſi obruunt: quũ p ratum accinctumq; hoſtem intelligunt, eadẽ q venerant ſeſe velocitate ſubducunt. Interim in quatione & frumentatione coercenda, & inte cipiendo cõmeatu ſolertiſſimi. Sane nec pugna cominus, niſi multis à cauſſis de victoria perſua atq; hoc conſilij ſemper primo loco habent, vexatum incurſionibus hoſtem, præterea fam vigilijs, ſtationum moleſtia premant, tędioq; n litię afficiant, ad copias transferendas, & caſt mouenda impellãt, vt ponè ſequẽdo adoriri ſpa ſos, & conficere imparatos queant. Quibus art bus graues populi Romani legiones, haud ra in Oriente magnis cladibus affecerunt. Nunqu vero plus damni ab illis eſt, q̃ cum in planis loc bellum trahitur, & omnia vagis excurſibus p tent. Memorabile autẽ, quod libro. 11. Strabo ſc bit. Haud ſcire ſe à quoquam in literas relatũ, q in horum fines vnquam quiſquam cum exercit ſit ingreſſus. Quod ipſum ſeu metu, ſiue ſolitud num & aſperi cœli horrore factum eſt, profect cauſſa fuit, vt Scythię tractus diu incognitus, n nunc quidẽ aliter quàm finitimarũ gentiũ cõme cijs, aut horum relatione qui inde in alias terra ſunt egreſſi, patuerit. Sed & Seleuci & Antioc regum diligẽtię aliquid gratię deberi ex his qu Strabo & Plinius prodidere colligitur. Scyth porro perinde atq; Parthi & Perſæ, inter maſcu las virtutes taciturnitatem habent, & ad facien dum quàm dicendum promptiores ſunt. Mirun autem hanc illos conſtãtiam retinere poſſe, quo conſtat interim ebrietate vinci, cuius prope ind uiduus comes eſſe loquacitas aſſolet, vt vere ſ ab Hora

Scythę linguę continentes.

ib Horatio dictum:
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Sed hoc maiori laude digni habentur, qđ ne ebrij quidem effutiant secreta, & malefido arcanorum custodi vino, frena inijciunt. Iustinus secundo libro & de vetustate illos gloriari solitos, cumque Egyptijs antiquitatis pręcipuis iactatoribus cōtendisse, & vicisse tradit. Sane & Hieronymus Quest. in Genesim originem eorum ad Magog Iaphet filium retulit, cuius Genes. 10. cap. fit mentio. Gētes referre haud attinet, cum quia plurimę, tum etiam quia vagæ, neque vno tantum loco celebres. Vnnos libet memorare, quorū inter Scythicas gentes etiam Plinius meminit libro sexto, quanquā Thunnos eos nominat, sed rectius Vnni sine th, quemadmodum ex Eustachio Hermolaus docet. Vnnos etiam Dionysius poeta vocat Extimos aliquando eorum qui ad Cronium oceanum & Caspium fretum habitarunt, quorū originis eos Vnnos esse creditur, q postea circa Mœotim coluere, demum Longobardis in Italiam ingressis, Pannonias occupauerunt, hodieq; voce vetusta Vngari dicti, bellicosa gēs, & quę sub Ludouico Arnulfi Francorum Regis filio Imperatore, annis à nato Christo D. CCCCIX. Toxone patre & Geyca filio ducibus, vniuersam fere Germaniam atrocissima vastatione perculit, Rhetico agro, & patria nostra Sangallo, vt Ixeq; insigni Basilea, direptis, & magna parte incensis. Eodem tempore & in Gallias irruperunt Postremo & in Italiam, neque hanc solum, sed et Germaniam, vt in terrore & trepidatione tributariam sibi fecerunt, quanquam haud diu ea gloria freti. Porro neque ingenia literis & artibus capiendis nata Scythię defuere, Anacharsis philosophus

Scytharū laus.

Magog.

Vnni populi.

Pannonię qui et Vngari

Anacharsis philosophus.

sophus notus est, quem Athenæ instituerant, vi

Anachar- sis sentētię

non eruditione solum, sed & continentiæ quad singulari, qui apud Ciceronem in quinta Tuscu lana: Mihi amictui est, inquit, Scythicum tegm calciamentum solorum callum, cubile terra, pul pamentum fames, lacte, caseo, carne vescor. Hi est Anacharsis, qui à quodam interrogatus, an i Scythia essent tibiæ? Ne vites quidem, inqui subindicans tibijs & saltationibus facile carer posse, qui vino non madēt. Iterum rogatus, qu pacto quis abstemius fieret? Si turpes tibi ebric sorum, inquit, motus ob oculos ponas. Idem, v prodit Diogenes, tres vuas vitem ferre dixit, pr mam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiā mo roris. Innuens modicum vsum vini salutarem e se, & ad hilaritatem etiam attinere, immodicur morbos & dolores parere. Sophronius & a Scythas Christi Euangelium per Barptolemæ & Andræam prædicatum fuisse, indicat: nec d hoc dubitandum, cum prophetia testante, in om nem terrā sonus Dominici verbi exierit. Quo ipsum mox paulo clarius ostendemus.

S. Barpto lemæū & Andream Scythis prędicasse

SARMATIA ASIATICA.

RELiqua terrarum laxitas qua citra fretū a Rhipęos montes Tanaimq; qui paluder Mæoticam excurrit, Sarmatiæ Asiaticæ t buitur. Scythiæ videlicet pars, eiusq; inc læ Scythæ Sauromatæ dicti, ab occasu quidē Ta nai claro amne quem ab accolis Silin vocari Pl nius prodidit, Europea Sarmatia discreti: à part autem meridiei à Colchide, Hiberia & Albani summoti Caucasijs mōtibus: qui hoc à latere et am seipsos altitudine vincere dicuntur. Illis pro pemodum ex æquo vita degitur. Deserta tame et neglecte culta fere magis quàm vrbes, aut op

Sarmatia. Sauroma- tæ. Tanais fluuius.

lento

lentos agros sequuntur. Pars eorum vastis solitu-
dinibus insident, neque certis sedibus plerique ma
nent. Gentium eius tractus ipse Plinius libro sex
to, sed & Pomponius primi libri fine, & in libro
tertio vbi de Scythia, diserte meminere. Non ta- Rhipęi
cendum Rhipęos montes etiam alpium nomine montes.
censeri quibusdam, & Inalpinos accolas eius di-
ctos esse, quorum & Tibullus meminerit, Ianus Ianus Par
Parrhasius haud incelebris ętate nostra Grãma- rhasius.
ticus adnotauit. Secundũ Tanaim maximus am-
nium Sarmaticorum memoratur Rha, qui mul- Rha flu-
tis alijs receptis magna vi vndarum in Caspium uius.
pelagus profluit. Iuxta eum radix illa medica me
moratissimæ salubritatis, quam Rha seu Rheon Rha bar-
Barbarum vocant, nascitur. Porro Ponticũ Rha bari syno-
alius generis radix, quàm Rheon Galenus & Pau nima.
lus Cornel. Celsus, si Hermolao credimus, radi- Rha pon-
cem Ponticam vocauit. Supra Bosphorum Cim ticum.
merium, vt libro tertio Dioscorides author est,
prouenit. Dubitat autẽ Marcellus interpres eius
eadem ne sit, quam Barbaram & quam Ponticã
hodie medici dicunt, an diuersa? Hermolaus Co
rollarij tertio libro palam separat, longe pretio-
siorem faciens Barbaram illam, quæ Reu vulgo
dicitur, quâm Ponticam, cuius solius meminisse
Dioscorides videatur. Marcellinus libro.22. quan
quam nõ indicato discrimine de Mæoticis & Ta
nai loquutus, Huic, inquit, Rha vicinus est am-
nis, in cuius superciliis quædam vegetabilis eius- Lagous
dem nominis gignitur radix, proficiens ad vsus & Antaci
multiplices medelarum. Sunt alij quoque haud ig- tes fluuij.
nobiles Sarmatiæ fluuij in Mæotim exeũtes, quo Tyramba
rum pręcipui Lagous & Antacites, haud longe oppidum.
Tyramba oppido, à quo Antacęi pisces, quos Antacæi
& in Borysthene capi Herodotus tradidit, pro pisces.

ossibus cartilaginem habentes. Sed Antacęorum
prętantissima salsamenta quotannis à Mœotica
palude in Adriam vsq; inuehi solitum, Hermola
us asserit. Sunt igitur Antacęi, qui & Istrum ad
uersum ingressi è Ponto Pannonia inferiori men
sibus, maxime Octobri & Nouembri capti, cla
rissimę vrbi Viennensi magna copia inuehuntur.
Ipsi vidimus plerosq; magnitudinis pōdo. cccc
minimos quinquaginta, frequentem numerum
circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus m
nus, quorum magna pars salsamētarijs cedit. Se
& recenter coctis eximia suauitas, & negant ho
rum lactibus quicquā in cibo aut dulcius aut de
licatius reperiri. Miror autem hac quoq; in part
naturę vim, vt non minus in vndis pisces quàn
in terris volucres aut ferę migrent, centum quin
quaginta minimum milliaribus Germanicis e
Euxino mari in eum vsque locum Pannonię vb
illorum est captura, aduersis, suauibusque vndi
innatantibus. Et memoria teneo Antacęum du
bus milliaribus supra vrbem inclytam Vienn
captū piscatoribus magno miraculo, paucos an
nos antequam illustris princeps Cęsar Maximi
lianus ex humanis excederet. Porro peculiar
isthoc habent amnes Scythici, vt præ cęteris pi
scosi existant. Sed & ferarum ingens, vt alijs iti
dem Scythis copia est Sauromatis: canesq; nō r
bore solum & magnitudine, sed & ferocia admi
randi, quorum vsum non in venatu solum aduer
sum quantumuis immanes feras, verumetiam i
bello contra hostem pręcipuum esse, memoratu
In hac Scythię parte Turcæ Pomponio & Pli
nio positi, quorum originis existimantur, qui ho
die in Asia & Europa latissime dominantur, pos
Macedonas & Romanos haud dubie potentissi
mi, &

Antacęorum piscium magnitudo.

Scythici amnes piscosi.

Turcæ è Scythis oriundi.

ni, & Patriarcha ille Aquilegiēsis, suis in Plinio castigationibus tradidit, quod sane hoc certius est quo maior illis ab huius morte, gentium, vrbiū, terrarūq; accessio facta est. Annus enim iam quadragesimus agitur ex quo Barbarus immatura morte, & ætate etiamnum florida, nec leui literarū iactura Romę decessit. Sed redeo ad Scythas, qui licet sęuas ferme frigore & niuibus hyemes habeant, tamen haud est illis adeo assidua cœli tamq; inimica semper inclementia, quin contra æstiuos menses & temperie aëris eximia & vbere rerum prouentu peragāt, vt parum æque quidam veterum scriptorum eam partem orbis ceu damnatam & frigoribus quasi perpetuis infamē traduxerint, vt sinamus interim modestię gratia inexcussum, quod tantopere dissentiūt, quę prodidere. Enimuero si sereno cœlo soloq; fertili Hyperborei ad extimum Septentrionem, illorū testimonio, remoti fruuntur, si tam clemēs Arimphęis, & ipsis in penitissima Scythia locatis, aër est, si tanta rerum vbertas quantam illi prędicant sponte etiam enascentium: quid oro caussę sit, cur minus fertilibus alicubi locis agere, Sauromatis & Scythis videri debeat? qui tot tamen parallelorū interuentu soli magis adproximēt? Pręterea experientia constet, Prutenorum & Liuonorū (vt hodie vocant) maritimam oram, quorū paralleli ad sexagesimumtertium gradum latitudinis abeunt, vel negligentiori culturæ benignissime frumentum reddere solere, et intimus interim angulus Mæotidis vbi Alopetia insula prætenditur, quinquagesimumquintū gradum latitudinis ab æquatore circulo non excedat: citra quem tamen maior frequentiorque Sarmatiæ, cuius modo facimus mentionē, pars iacet, vt dubitari nequeat

Hermolaus Barb. quando decesserit.

Scythici aëris temperies aduersus veteres scriptores.

Arimphęi populi.

Alopetia insula.

 nihil

nihil obesse, quin illi vt austro sunt & solis via
propiores, ita quoque temperiem cœli haud mi-
nus commodam habeant, atque illi habent, qui
propius axem habitant. Sed omnem ambigui-
tatem Maximiliani Imperatoris ad Moscos nu-
perrima legatio sustulit, nihil horum agris, quæ
modo ad commodam vitæ alimoniam attinent,
deesse confessa. At vero indubium est illorum di
tionem vltra Hyperboreos patere. Ne hoc qui-
dem prætereundũ Sarmatas cum Europeos tum
Asiaticos, & confusas illis Mæoticas gentes, in-
cantandi præstigio, aliisq; id genus magicis arti-
bus fuisse notatos, quod manifeste docẽt ex Græ-
cis Dionysius poeta et interpres eius Eustathius
Latinorum autem Pomponius Mela, & Augu-
stinus. Sed & Flaccus in Scythicarum gentium
Catalogo libro quinto: Centoras, inquit, & di-
ros Magico terrore Choatras. Fuisse & Ama-
zonum turbam illis in locis magno consensu tra
ditur, Sauromatidas dictas veteribꝰ, propter Sau
romatarum videlicet & Geloscytharum connu-
bia, & ideo Γυναικοκρατουμένους dictos, quo-
niam victricibus illis paruerint, et ad sobolẽ pro-
creandam fuerint obsequuti. Profecto non in
Scythia solum, sed & in Asia, & Æthiopide, &
India Gynæcocratias fuisse scriptoribus memo-
ratas, alio loco monuimus: sed ciuilius his, hone-
stiusque imperitandi genus in suos, quàm Scythi
cis illis Viraginibus in Scythas fuerit. Etenim et
nostra ætas habuit principes alicubi fœminas, tan
tæ prudentiæ (quanquam id rarum in hoc sexu
est) vt viris etiam admirationi fuerint, inter quas
præcipue laudatur Elisabetha, Ferdinandi Hispa-
norum regis, qui ob pulsos Saracenos, Catholi-
cus vocatus est, coniunx, auia materna Caroli &

Ferdinan-

Marginal notes: Maximil. Cæsar ad Moscos legatio. — Sarmatas incantãdi præstigio notatos. — Amazones. — Gynæcocratiæ. — Elisabetha Ferdinãdi regis coniunx.

Ferdinandi principum, qui hodie rerum potiuntur.

PARADISVS.

POst Indiam & Scythias commemoratas libuit pauculis & de Paradiso dicere: suspicatus parum æque laturum lectorem, si tot terris, gentibusq; peragrandis, nusquam eius loci q maxime quæritur, meminissem. Scripsi quidem iam olim ea de re complușcula in Apologia qua doctissimo viro D. Ioãni Camerti Theologo respondi, sed ad paucorum fortassis manus illa peruenerunt, proinde quando me prioris sententiæ non pœnitet, repetam breuiter, præforque, quod antea quoque testatus sum, nihil me præfractius asserturum, neque præiudicaturum vllis, seu veteres aut mediæ ætatis Commentatores sequi lubet, seu recenter prodita quæ meliora certioraue duxerint, recipere. Haud nescius hoc nos honoris ac venerationis diuinæ scripturæ debere, vt quæ parum in ea perspicua esse videntur, ita ceu suspẽso gradu tractentur, vt neque nobis arrogantius tribuisse, neque aliorum iudicijs, seu, vt Paulus ea vocat, prophetijs fidẽtius, quàm Christiana modestia ferat, detraxisse videri queamus. Igitur Geneseos secundo capite ad hũc modum habet Moses: Plantauerat autem Dominus Deus paradisum in Eden à principio in quo posuit hominem quem formauerat. Et paulo inferius: Tulit ergo Dominus Deus hominem & posuit eum in Paradisum voluptatis, vt operaretur & custodiret illum. Et in fine tertij capitis de Adamo iam in peccatum lapso, loquutus: Et emisit, inquit, eum Dominus DEVS de Paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est, eiecitque ADAM, & collocauit ante Pa-

radiſum voluptatis Cherubim & flammeū gla
dium verſatilem ad cuſtodiendum viam ligni v
tę &c. Ex quibus locis apparet παράδισον, id eſ
hortum illum in quo primi homines egerunt ce
to loco & priuato fuiſſe, qui Eden cognominat
ſit ob delitias loci, ſiue in Eden, id eſt in delitij
plantatus fuiſſe intelligatur, vt paſſim exponi
Hieronymus. Etenim probabile fit hoc ipſum
hac quoq; cauſſa, quod à Moſe dicitur arboren
vitę in medio paradiſi, lignumq; ſcientię boni e
mali Deum produxiſſe, pręterea ſcaturiginē flu
uij in quatuor capita diuiſi, paradiſon irrigaſſe, ſe
in totum clariſſima videri poſtrema tertij capiti
verba, quę Adamum emiſſum è paradiſo in terr
vt operaretur eam, indicant: ſed & clauſum eun
locum & pręmunitum cuſtodia, ne cui mortaliū
aditus pateret. Alio quoque in loco Sodomę &
Gomorrhę tractus paradiſo domini comparatu
ob fertilitatem, Gen. 13. ceu intelligi debeat, eum
hortum alicubi gentium etiamnum exiſtere. Qu
bus pręcipue Geneſeos locis commota, vt arbi
tror, vetuſtas varie de Paradiſo tradidit: alijs v
docet libro octauo ſuper Geneſim Auguſtinus
Paradiſum ſola allegoria explicantibus: alijs nu
dam hiſtoriam ſequentibus, nec admittentibu
Allegorica: tertijs, ita hiſtoriam tractātibus de Pa
radiſo corporali vt interim myſticos & rerum
ſpiritualium ſenſus non excludant. Quorum ſen
tentiam idem author ſequutus palam aſſerit,
Deum ſine myſterijs rerum ſpiritualium corpo
raliter pręſentatis, hominem in paradiſo agere
noluiſſe, & in arbore vitæ, pręterea in illa dinoſcē
tia boni & mali, non vitam ipſam nec dinoſcenti
am, ſed ſacramentum vitę & dinoſcentię fuiſſe,
quanquam re ipſa arbores illę extiterint in horto

quem

Eden loc9

Sodoma et Gomorrha.

quē ab initio Adā cum Heua tenuit. Recte enim Hieronymus in Danielem scribens eorum deliramenta damnat, qui vmbras & imagines rerum pro ipsis rebus sequuntur, & flumina paradisi arboresq;, allegoriæ legibus subuertant. Nec video ab horum sententia dissentire Ambrosium, quanquam studiosum allegorię, sed historiæ tamen fidem agnoscentē. Cæterum, vbi sit Paradisus aut fuerit, magna quęstio est. Lactantius Firmianus proxime à me nominatis antiquior, decimotertio capite libri secundi tradit, Deum hortū illum fœcundissimum & amœnissimum in partibus Orientis omni genere ligni arborumq; cō seruisse, scriptura, vt arbitror, adductus Gene. II. Plantauerat autē dominus Deus paradisum voluptatis in Oriente, &c. Ad quem modū vulgatam lectionē vel sua ætate habuisse palam innuit suis in Genesim expositionibus Hieronymus. Citatur & Augustinus ad Orosium scribens in eandem sententiā, nisi quod seiunctum à terris Oceano, & ad Lunarem vsq; circulum pertingentē paradisum facit, dubiū an Platonis, an vllius alius opinionē sequutus. Ille enim in dialogo qui Phedon inscribitur, Socratem in carcere, quum iā venenum sibi hauriendum esset, de animarum immortalitate disputantem inducit, vbi terræ cuiusdam sublimis, & supra elementorū fines positæ meminit amœnissimę sanè & iucundissimę, ad quam iustorū animæ, vitę longè pręstātissima cō mutatione facta, commigrent, & fœlix æuum degant &c. Etenim Augustinum Platonicę philosophię fautorem ne dicā admiratorē fuisse, satis multis è libris suis constat. Certe eum cęteris omnibus cū Cicerone prætulit, alicubi testatus haud aliena à Christianismo interdum tradidisse, vt in

Paradisus vbi sit.

Platonis opinio de Paradiso

Augustinus Platonicus

de fortasse verisimile fuerit, hoc magis Socratic disputationẽ arrisisse viro tanto, quod & Mosis historiã & Hebræorum libros legisse Platonem creditur. Nam hoc ipsum Eusebius Cęsariẽsis libro pręparationis Euãgelicæ vndecimo & duodecimo multis cõfirmat. Profecto & Tertullianus vetus author, in Apologetico aduersus gentes, scriptores Ethnicos pleraq; omnia à prophetis accepisse si quid recte tradidissent, quædã autẽ & tradendo viciasse innuit, Paradisi nominatim mẽtione facta, ex cuius amœnitate illi Elyseos cãpos, beatorũ spirituum sedem descripserint. Sed ipsa Tertulliani verba adscribemus: Omnia, inquit, aduersus veritatẽ, de ipsa veritate cõstructa sunt, operãtibus æmulationem istam spiritibus erroris: ab his adulteria huiusmodi salutaris disciplinæ suborta, ab his quædam etiam fabulæ immissæ, quæ dissimilitudine fidem infirmarent veritatis, vel etiam si possent, euincerent: vt quis ita non putet Christianis credendum, quia nec Poetis nec Philosophis: vel ideo magis Poetis & Philosophis existimet credendum, quia non Christianis. Itaq; & ridemur Deum prædicãtes indicaturum, sic enim Poetæ & Philosophi tribunal apud inferos ponunt. Si gehennam cõminemur, quæ est ignis arcani subterraneus ad pœnam thesaurus, proinde decachinnamur, sic enim illis & Pyriphlegeton apud mortuos amnis est, & si paradisum nominemus, locum diuinæ amœnitatis, recipiendis sanctorum spiritibus destinatum, materia quadã igneę illius zonæ à notitia orbis communis segregatum, Elysij campi fidem occupa-runt. Vnde hæc, oro vos, philosophis aut poetis tam consimilia? Non nisi de nostris sacramẽtis, vt de prioribus. Ergo fideliora sunt nostra, magisq; credẽda

Ethnicos scriptores pleraq; sumpsisse ex ꝓphetis

redenda, quorum imagines quoq; fidem inue-
iunt de suis sensibus. Hactenus Tertullianus.
Idem sentiens cũ Eusebio Græco authore & se
niore, scilicet, Ethicos mutuatos ex sacris no-
ris libris pluscula, sed viciose detorta, quibus no
ra vt fideliora merito præiudicare debeant, atq;
oc magis decere vt veritatẽ retineamus de suo
onte haustam, quo leuius Ethnici deliris sensibus
is ad fabellas ad imponendum natas accedunt
gitur cum is author tam eruditus, quo neminẽ
ium præter Irenæum antiquiorem Latinorum
cclesia habet, nihil dissimulet Socratem ex sacris
bris mutuatum, quæ de terra illa cœlesti disputa
it, nõ alienum vero fuerit, vel Augustinum vel
lium quempiam veterum, ad eundem modum
uo ille de paradiso, vtpote intercluso iam & cõ
unito à mortalium aditu loco, obiter sentire vo
uisse, quæ boni consulere nemo nequeat. Quan-
uam Tertullianum liquet, nõ de vllo horto ter
arum, qui primos nostros parentes aluerit, sed
e cœlesti beatorum sede loquutũ esse. Locum
nim definit sanctorum spiritibus destinatum, se-
regatum autem à communi orbe, zona ignea,
oc est, nisi fallor, ignis ambitu ex regione, vt no
ri vocant, quam infra sphæram lunæ philoso-
hi collocarunt. Ad quem sensum si Augusti-
us exposuerit, nec de corporali terræ paren-
um primorum domicilio, sed de cœlesti para-
iso senserit, haud dubie vel Socratem commo-
e, vel Tertullianum imitatus videretur. Ait
nim Eusebius etiam Socratem de cœlesti ter-
a loquutum fuisse. In carcere enim & in ex-
remo spiritu de animarum migratione disse-
ens, amicos ne illachrymentur admonet, lætan-
um esse non dolendum innuens, quoties condi-
tio me-

tio melior à deteriore ſecernitur. Nemo autẽ tan
hebes animi puto, aut neſcius rerum eſt, qui ani
mas corporis ergaſtulo liberatas vlla corpora
viſibilium rerũ amœnitate capi, aut oblectari po
ſe, ſibi perſuadeat: ſed norit oportere ſpiritale eſſ
& extramundanum quo fruuntur. Proinde fate
or admiratum me eſſe, quid nam Celium Rho
diginum recentiſſimũ ſcriptorem, minimeq́ in
doctum hominẽ ad hoc impulerit, vt in volum
ne illo ſexdecim librorum, quos Antiquarũ lecti
onum inſcripſit, Socraticam ſententiam, ad terre
ſtrem paradiſum primorũ hominũ, ac nõ potiu
cum Tertulliano & Euſebio, ſed & cum ipſo So
crate, ad beatorũ vltramundanam manſionẽ, re
ferendam eſſe duxerit? At eſt in nobis natura cõ
paratum, vt præiudicio caliginem oculis noſtri
obturbante, plerunq́ in rebus haud ita obſcuri
hallucinemur, & magnos errores magnorũ vi
rorum authoritate perſuaſi, tranſmittamus. Bed
presbyter Auguſtinũ, vt arbitror, ſequutus hau
diuerſum q́ ille tradiderat, prodidit, ad lunaren
vſq́ globum altitudine paradiſum pertingere a
ſerens: quod cum Thomę Aquinati abſurdum v
ſum eſſet, ita mitigat dictum à Beda, vt ſimilitud
nẽ quandam temperiei aeris paradiſi, et eius qui
etis ſerenitatisq́, quę ſupra elementa eſt, ſequu
tus videri debeat, non autem ſic accipi, quaſi re ip
ſa vllus terræ locus eò vſq́ pertingat. Mire aut
opinionibus variatũ eſt à recentiſſimis gloſſato
ribus Petri Lombardi Parrhiſiorũ epiſcopi, qu
ſub Friderico primi, annos circiter quadringen
tos ſeptuaginta poſt Bedæ tempora, veterũ ali
quot ſcriptorum ſententias cõcinnaſſe & in qua
tuor libros diſtribuiſſe, ſatis conſtat, annis quin
quaginta ferè ante Mendicantiũ (quos vocant)

Petrus Lõbard9.

natos

atos Ordines. Mox tanta Scriptorũ multitudi-
e, collectitiam eius farraginem, dubium expo-
entium ne, an implicantium, vt fidẽ vix capiat,
llum ab hominum memoria scriptorem, tot in-
erpretes nactum, qui ipse tamen haud aliud q̃ in
erpres, & humanarũ opinionum magis q̃ diui-
arum rerum sarctor fuerit: etiam si fatendũ est,
ec indoctũ eum nec indiligentem virum fuisse,
ed talem tamen, qui præter expectationẽ vel suã
el aliorum sui temporis, nouo & inaudito The-
logiæ generi, à Catholica ecclesia mille & ducẽ-
s annis haud magno dispendio morum aut pie-
atis ignorato, fenestram aperuit. Quam sortem
Gratiano quoq; obtigisse videmus, & ipsi nõ in-
diligenti homini, sed cui longe aliter ceciderit in-
titutum, q̃ sperauit. Voluit enim, nisi fallor, pro-
desse cõpẽdio, in eo maxime sæculo, quod libro-
ũ summa & penuria & raritate laborabat. At
vero dum hoc agit, tantum pelagus induxit in-
erpretum & cõmentariorum, vt satius fuerit, li-
brarijs conductis, Pontificum rescripta, Sinodo-
um decreta, ipsaq; in primis veterum authorũ
volumina integra ædere, quo in multorũ venis-
ent manus, q̃ ad hunc modum à veterũ lectione
n tot quæstionum, dubiorũ, & nodorum deute-
oses, & prægnantium (vt vocant) difficultatum
ngustias, anfractus & pręcipitia lectorem prę-
er etiam expectationem abducere, vt de scriptu-
a interim sileamus, quam constat, præ illorũ tra-
tatione, multis sęculis si non cõtemptam, certe
ntermissam, à multis neglectamq; fuisse. Sed re-
deo ad Lõbardum, similia passum. Qui libro sen-
entiarũ secundo, distinct. XVII. & XXIX. ci-
atis antiquorum, in primis autẽ Augustini sen-
entijs, quum campum illũ paradisi haud longe,
&

Petri Lõbardi sententia de paradiso.

& leui passu ingressus esset, Interpretes longissi
me digressi magna dissentione conflictati sunt,
lijs in ortu paradisum, in occasu alijs, multis int
torridam Zonam, nonnullis supra mediam aer
regionẽ eam statuẽtibus. Porrò & torqueri qu
dam obseruatum, propter amnium tanto inte
uallo distantium, ortus, qui tamen è paradiso scr
ptura teste fluant. Plerosq́ꝫ suspẽsos tenet vitę li
num & dinoscentię fructus, non paucos Cheru
remoratur & Romphæa. In summa autẽ ambi
guitate haud aliud frequentius perfugium doct
oribus, quàm vt sese aliosq́ꝫ à decernendi temer
tate coerceant, certi interim pro Augustini sent
tia, Deum hæc & alia posse, etiam si animus hu
manus non assequitur. Hoc solo conueniunt fer
mè, quos equidem viderim, quod priuatum loc
seclusumq́ꝫ, & à mortalium notitia remotum e
se paradisum definiunt. Quoniam hoc ipsum &
Moses sensisse videatur ceu ante diximus. Ne
aliud ab illis docetur, qui & ipsi post Lombardi
extitere Bibliorum interpretes, pręcipuo auten
Lyrano, quem vel ipsa tamen historiæ series di
uersæ sententiæ admonere potuisset. Enimuer
vt mundũ ipsum ad cõtestationem potentię, ma
iestatis, iustitiæ & glorię Dei creatum & produ
ctum esse recipimus: ita eius caussæ finem quen
dam, in homine ad similitudinem Dei creato, sitũ
esse, & exinde omnia potissime propter hominẽ
comparata fabrefactaq́ꝫ, ex hoc maxime intelli
gimus, quod Moses post descriptam terræ arida
ab vndis separationem, stellarumq́ꝫ creationem
quibus terra illuminaretur, pręterea omne genus
animalium productionem: dominum Deum ad
hunc modum loquutũ tradit Geneseos primo:
Faciamus hominem ad imaginem nostrã secun
dum

lum similitudinem nostram, vt præsit piscibus
naris & volatilibus cœli & iumentis, vniuer-
æq; terræ, omniq; reptili quod mouetur super
erram. Et creauit Deus hominem ad imaginem
uam, ad imaginem Dei creauit illum, mascu-
um & fœminam creauit eos. Benedixitq; eis
DEVS, & ait eis DEVS, Crescite & multi-
licamini, & replete terram, & subijcite eam,
& dominamini piscibus maris, & volatilibus
cœli, & vniuersis animantibus quę mouentur su
per terram. Dixitq; Deus, Ecce dedi vobis om-
nem herbam afferentem semen quæ est super fa-
ciem omnis terræ, & omnis arbor in qua est fru-
ctus arboris seminans semen, vobis erit in escam
& cunctis animantibus terræ, omniq; volucri
cœli, & vniuersis quæ mouentur in terra & cæt.
Quibus verbis testatur propheta, in vsum homi
nis creata omnia, eumq; solum ad imaginem Dei
& similitudinem conditũ: iam tum significans lõ
ge aliam cõditionem esse hominis, postremo cre
ati, & ad imaginem conditoris, quàm reliquorũ
viuentium quæ illius gratia condita viderentur:
quippe principem eum & dominatorem cære-
orum in terris statuit. Factum enim esse ait vt
præsit, etiam piscibus maris & volatilibus cœli.
tem, vt terram non repleret solum propagatio-
ne cui benedictum est, verumetiã sibi eam subij-
ceret, & omniũ animantium generi dominare-
ur. Hoc ipso enim quod dixit, Replete terrã, do-
minamini vniuersis animantibus, subijcite terrã:
larissime docet, totam terram extantem & om-
igenis (vt tum erat) consertum fructibus, sedem
& hortũ illum Adæ & posteritatis futuram fuis-
e. Tota igitur terra paradisus ille erat, vbertate,
mœnitate, fœlicitate, circunquaq; illustris, in
quo

Oĩa in v-sum hom-nis creata.

Paradi-sum esse totã terrã.

quo nihil dum ſterile damnatũ aut noxium era
nam ne mortem quidẽ guſtaſſet innocens iuſta
hominis cõditio, ſi ſerpens ille qui ab initio ma
lus & mendax fuit ſimul homini non fuiſſet no
xius. Accedit ad hæc quod Adamo in paradiſo p
ſito, omnis generis animalia Deum obtuliſſe, G
neſeos. 2. cap. ſcribitur, videlicet vt nomina ill
imponeret. Omne igitur animaliũ genus paradi
ſus, imò vero omnia animalia, continebat. No
cõſequitur autem, vt, ſi demus locum illũ in qu
creatus Adam translatus eſt, eximie ac præ cæte
ris terræ tractibus amœnũ, pręterea arboribus
lis, vitæ & dinoſcentiæ, conſitum fuiſſe, ideo di
uerſum eum, aut exemptũ reliquis terris eſſe. Et
ſi incertũ arbitror quo in loco primus parens n
dũ patrata præuaricatione, aut ſolus ipſe, aut po
ſtea cum coniuge degerit, quis enim hoc in tant
regionum tractuũq; immenſitatę indicet? præſe
tim quod hiſtoria Geneſeos aduſq; Noam & d
luuium, nõ niſi duorum locorum priuatim, quo
ſciam, meminit. Enos ſcilicet vrbis à Cain cond
tæ, et Eden, vbi paradiſus fuit, id eſt locus ille de
ſtinatus, quẽ primũ duo homines, Adam & He
ua incoluerunt. Cęterum vbi Enos fuerit, vide
quidem quoſdã indicare auſos, ſed ſine teſtimo
nio, authores enim qui ab illis citantur fluxæ ma
xime fidei ſunt. Nec me pręterit quid de oppid
Paradiſo cuius haud longe Damaſco, Mela, Pli
nius & Strabo meminere, multi ſentiant. Qui
Iudæi de Chebron quæ Cariatarbe, id eſt quatu
or virorũ vrbs dicta ſit, referente etiã Hierony
mo, quoniã Adam, Heua, Iſaac & Iacob illic ſe
pultos eſſe ſit creditum. Quod ſi maxime eſſet, v
aſſeritur, tamen ne ſic quidẽ notus nobis locus il
læ primæ voluptatis fieret, partim quod egreſſu

Paradiſus oppidum

Chebron

illun

llum Adam, post irrogatã terris maledictionẽ,
lio in loco habitauisse scriptura teste memora-
ur, partim etiã quod tot sęculorũ, quibus ille vi-
it, excursu & in tanta prolis suæ suorumq; mul
tudine, variari subinde & transferri sedes potu-
rũt. In totum autẽ spaciosum & amplam regio-
ẽ cõplexum fuisse locum illum vel primis parẽ-
bus attributum in Eden, cuius Moses meminit
um animaliũ mentio supra memoratorum, tum
mniũ paradisum rigantiũ situs, hodieq; notus,
onuincit. Quis enim, vel â limine salutatis Geo-
raphiæ studijs ignorat, Æthiopiam & Ægyp-
ım, per quas Nilus inceditur? quis Armeniam,
Iesopotamiã, Syros, Arabas, Persas, Assyrios,
er quas Tigris & Euphrates meant? Deniq; qs
atentissimum Indiarũ tractum nescit, quem me-
iũ rigat Ganges? Quod si maxime dubitetur de
uibusdam amnibus, vt video de Gange & Ni-
o dubitari, illi ne sint quorum meminit Moses,
n alij, tamen ex origine duorum fluuiorum Ti-
ris & Euphratis, de quibus vt â Mose nomina-
s, nemo vnq; dubitauit, latum ampliũq; fuisse
ocum Eden cõuincitur. In Armenia enim q̃ ma-
or cognominatur, non Euphrates modo & Ti-
ris, sed etiã Araxes & Cyrus clarissimi amnes,
aud ita procul dissitis fontibus meant, quod si et
os ipsos Propheta intellexisset, tamen nihil mi-
us consequens foret, amplissimo tractu locũ de-
tiarum expansum fuisse. Siue illorum ante dilu-
ium certus aliquis fons fuerit vnde laberẽtur, si
ut ve-eres Caspiũ ex Oceano defluentẽ, occultis
ea-bus diffluere crediderunt, siue fontem eum
Oceanum ipsum intelligimus, qui liquorem his
mnibus impertiat vt Damascenus existimauit.
Paradisus igitur, vt summatim dicamus, nec di-

Araxes fluuius

Cyrus fluuius.

uisus aut segregatus ab aliarũ terrarum cõtinen
te,nec insueta eleuatus altitudine locus , sed ips
continens fuit terrarũ,quatenus ab vndis extitit
nec cõtinens solum,sed & insulæ & quicquid e
decreto creatoris exemptũ vndis fuit, ad sedẽ &
culturam humanę propagationi paratum. Cuiu
partem fuisse intelligimus,hortum illũ aut Or
entis aut delitiarũ,sine dubio eximie ornatum &
cõsitum,in quẽ Deus factum de limo terræ pri
mum hominẽ transtulit,dubiũ quidẽ quo loco
sed in Oriente tamen haud dubie positũ,quod p
lam ex amnium paradisi nomenclatura deprehẽ
ditur. In illo arbor vitæ fuit, esu saluberrimo,pr
terea arbor vetiti fructus scientię boni & mali,
bus id nominis non hac quidem caussa datũ est
velut in arbore,aut ex arbore, vita vlla interior
aut scientia esset,sed quod hisce externis ceu sig
nis positis,et(vt Augustinus ea vocat)sacrame
tis,primi homines de internis etiam et spirituali
bus admonerentur. Etenim homo tueri sese obe
dientia et viuere potuisset,nec vesci vetitis,sed
bertate in qua cõstitutus fuit abusus,præbere a
rem serpenti maluit,& legem creatoris velut in
uidentem & arcentem â melioribus nõ contem
nere modo,verumetiã prodere , sublimia nesci
quę & dijs paria ambiens , sed & aduersus Dei
(ô facinus indignum)quasi parcum remunerato
rẽ,qui nihil tamen meritis suapte bonitate & vi
tam & fœlicitatem donauerat,intumescere,soci
us consiliorum diaboli factus , & ob culpæ mo
agnitę reatum,in eadem mortis & damnationi
vincula coniectus,in quæ ille antea suis itidẽ bo
nis abusus inciderat. Hinc illa viro & mulieri n
ditas deprehensa,quę ante casum induta innocen
tia latebat, Hinc mali scientia,quum Adam fuge
ret

Eden

Arbor vitæ.

Arbor scientię boni & mali.

tet, cum puderet facti. Tergiuersando enim hoc magis prodidit conscientiã quo fucatius criminis caussam amolitur, reamq; agit cõiugem, cui quidem legem violanti, non obsequi sed imperare debuerat. Miser autem & mœstus tandẽ vidit & cognouit, quod minime cognitum fuisse præstitisset: nempe quam bonũ & exoptabile fuerit frui innocẽtia, parere Deo, diligere ipsum, eius volũtati obsecundare, ab eo solo hærere, quod ipsum tamen de gradu iustitiæ detrusus, præstare amplius nõ poterat. Quid inquis? Nescirène præstat ꝙ bonum sit Deo credere & parere eius legi? Bonum esse non posse putabam, qui hęc ignoraret. Certe bonum est peccatori agnoscere culpam, et dolere de peccato. Nec spiritu domini caret animus, qui talia non simulate pręstat. Neq; aliud hodie nobis per miseram illam carnis seruitutẽ, maius aut tutius refugium, ꝙ quod à nobisipsis vt reis mortis, dolore & detestatione mali, ad eum tendimus manus, cuius solius misericordia seruari nos scimus. At quanto satius fuisset tueri innocentiam, & à vetito cibo abstinere, ꝙ crimen tanto posteritatis malo commissum deprecari, contraq; dominum & creatorem impia præuaricatione pessum abitum esse fateri. Quotus autem quisq; est ex omni mortalium numero qui hoc sensu capiatur, vt errata sua saltem intelligat, nedum vt doleat. Sed legem obijcis naturæ. At ea percellit conscientiam, non tranquillat, & gratia animari nos ad pœnitentiam, non natura, theologi paulò saniores confirmant. Siquidem dura est doloris etiam iusti conditio, quocq; magis æstuat & animum affligit, hoc fœliciorem esse illum testatur qui quod doleat non commisit. Quanquã nosmetipsos plerunque respicimus do-

lentes, nec æſtimamus ꝙ indigne egerimus, ſe
ꝙ ægre illo quod amiſimus careamus. Ita dolen
in ſeruitutē redacti, dum meminerunt libertatis
quam inſigni aliqua culpa amiſere. Sic mœrore d
coctores videmus dum diuitiarū quas poſſede
rūt, recordātur, & iam miſeri diſcunt quanto ſa
tius fuiſſet recte vti diuitijs, q̄ iudulgere volupta
ti. Multos crapula grauibus morbis implicat, pl
roſq; ob crimen paternis ſedibus exilia ſummo
uēt. Dolent igitur, angūtur & mœrēt, qui in ha
moleſtias incidére. Sed quanto præſtabilius fui
ſet, illos vitæ parſimonia ſanitatem tueri, q̄ ad e
ſic reſpicere, vt de recuperanda deſperent, hosa
tem virtute & probe geſtis rebus patriæ frui du
cedine, quàm amiſſæ tanta animi perturbation
recordari? Breuiter infœlicitas eſt nouiſſe mal
in quod incideris. Miſeria autem, ne dicam ſtul
titia, deteſtari caſum, cuius tute tibimet ipſe au
thor fuiſti. Vehementiſſimi enim ſunt arietes illi
qui ad hunc modū patrati ſceleris ream conſcie
tiam quatiunt: & hoc acriores eſſe tædiorum ſti
muli aſſolent, quo excellentius & præſtantius iu
dicamus quod amiſimus, ſed ſeruile quiddam ſec
trahunt, & de felle magis præſentiū malorum q
de ęqui aut iuſti amore manant. Antea boni ma
liq; & mortis nomina tantū norat Adam, dum
innocens degeret, mox lapſus (vt in omni caſu)
quid bonum fuiſſet, quid malum & mors eſſent
magno ſuo ſuorumq; malo didicit, Ita enim dim
nutus capite eſt, vt nec ſe aſſerere in priſtinam li
bertatem, nec aſſequi ipſe quocunq; conatu do
minicam legem potuerit. Hærebat iam venis &
medullis concupiſcentia, ſatanæ perſuaſio alte r
dices iecerat, originalem conditionem mortalis
fragilitas extruſerat, atq; inde caro eſſe humanū
genus

Decoctores

genus cœpit, sui anans, obtenebratum desiderijs nec vllarum minus q̃ diuinarum rerum obseruãs. Ita enim malo prçuaricationis vitiata est natura primorum hominum, vt cum antea pro voluntatis & arbitrij libertate accedere ad Deũ licuisset, post lapsum, ne velle quidẽ carni remanserit, dixit enim Deus: Nõ disceptabit spiritus meus cũ homine perpetuo, quia caro est: Gene. VI. A talibus igitur initijs, quum Adam seruus esse peccati cœpisset, non nisi seruos genuit: quæ sanè conditio ex primis illis parentibus in omnem posteritatem traducta est. Vt omnino Domino opus haberemus, qui pro beneplacito vocationis suæ seruitute eximeret & donaret libertate in se confisos & credentes, quando primi patẽtes hoc ipso maxime deliquerant, quod seruaturo nõ credidissent. Is demum fuit Dominus ille cœlorum & terræ, Iesus Christus, iam tum quidem hoc ipso adumbratus fidelibus, quod venturum è mulieris semine, Deus prædixit, qui serpentis caput esset calcaturus. Cæterum testante Esaia, aliunde ille quàm de contagione incarnatus genitusq; in mundum venit, cuius quidem incomparabili vindicatione, sic sumus manumissi, imò vero nec manumissi, sed redempti, vt non libertini (quod omnium tamen manumissorum est) sed vere liberi facti in filios & cohæredes cœlestium rerum, inenarrabili illa misericordia interueniẽte simus cooptati. Inenarrabilem dico, quia nec bonitas, & magnitudo illius qui præteritus & contemptus est enarrari, nec eius qui præterijt & contempsit ingratitudo digne vnquam referri poterit. Vt sileam interim quod leges raro benignæ sunt admonitis, sæpius parcunt his qui ignorantes peccant. (Haud enim indignum est commi-

Christus Adamo p̃missus liberator

ſeratione quodã neſcijs committitur.) At quum admoniti peccant, non animi ſolum inſolentiam leges, ſed & faſtum & perfidiam æſtimant. V nimirum in primorum parentum delictum, hoc maior miſericordia fuerit, quo indignior erat præuaricatio cui parceretur. Certe vim & magnitudinem eius hoc ipſo deprehendimus, quod non nos ſolum quos præceſſit CHRISTVS & qui ſecundarium eius aduentum è cœlis expectamus, ſed patres etiã noſtros qui multis annorum milibus priorem illum aduentum præceſſerant, ex anticipata ſpe & fide in eum qui vẽturus erat, liberarit & ſaluauerit. Et hæc fuit illa CRVCIS potentia, quam ſcitiſſimis numeris Fortunatus Epiſcopus, ad hunc modum complexus eſt.

De parentis protoplaſti
Fronde, factor condolens:
Quando pomi noxialis
Morſu in mortem corruit:
Ipſe lignum tunc notauit
Damna ligni vt ſolueret.
Hoc opus noſtræ ſalutis
Ordo depopoſcerat,
Multiformis proditoris
Ars vt artem falleret
Et medelam ferret inde
Hoſtis vnde læſerat &c.

Enimuero vt aliæ cauſſæ ſint, quibus ad eum modũ cœleſte illud arcanũ diuinæ maieſtatis omnia diſpenſarit, tamen (quantũ intueri in illa caligant hominis animus poteſt) iuſtitiæ eius fuiſſe videtur, vt rationalẽ creaturã, prius quidam Angelicam, mox & humanam, ad imaginẽ ſuam conditam, libertati arbitrij relinqueret: vt, quoniã illa volente

volentes tantis rebus abusæ essent, non haberet
ulla creatura quod responsaret, sed semel mundo
testatum fieret, solum Deum vere & ex se bonũ
esse, & æterna sua libertate non nisi bonum con-
stituentem extra omnem lapsus & erroris aleam
consistere, reliqua omnia ita infirma caducaq; es-
se, vt nisi ille vegetet & conseruet pessum abeant
vt hoc modo omnis gloria in Deum redũdet, per
quẽ & in quo (vt inquit Paulus) omnia. Porrò et
sub peccatum omnia cõclusa, vt misericordia in
omnes, agnosceretur. Peccatum autẽ acceptum
arbitrij libertati qua primi hominis abusi sunt, re-
ferimus. Homo non adactus, sed volens, quin &
de lege seruanda cum pœnæ notificatione admo-
nitus. Vt palàm iam iustitiæ diuinæ sit, quicquid
peccato irrogatur à Deo: contra vero misericor-
diæ, quicquid vitæ aut salutis his quorum damna
tio est, impertierit. Bonos condiderat primos ho
mines Deus, bonos esse iusserat, donarat liberta-
tem quo commendabilius obedientiæ studiũ es-
set, & vt mandato fieret locus. Frustra enim illi
mandatur, vt obediat qui non potest non obedi-
re. Potuit igitur obedire Deo & auscultare sata-
nę potuit. Hoc ipso vero quod elegit, sui mali fuit
author, nec latuit dominum futurus casus, nihil
minus tamen cadere & pręuaricari libertatis fu-
it. Sed præscientiam diuinam obijcis quę non fal
litur, vt exinde labi primos homines oportuerit.
Profecto lapsi sunt, præsciente Domino. Cæte-
rum vt nec mandatum de non vescẽdo illos pri-
uauit libertate, aut ad seruandum impulit, ita nec
præscientia. Impium enim est & ignorantiæ ple-
nũ putare, aut inducere in animum, quod incolu-
mi pręsciẽtia nõ potuerit primos homines isthac
libertate donare Dominus, cum idipsum palàm

scriptura prodat. Quanq̃ dispensationem consi-
liorum Dei ab æterno decretam, vel vno Chri-
sto domino teste videam. Video tamen certo su-
culpa primos homines peccasse, & abusos liber-
tate, qua bene vti potuissent. De hac enim, nisi fa-
lor, scaturigine fontes illi incõprehensibilis glo-
riæ, bonitatis, iustitiæ & misericordiæ Dei, ma-
nãt, quocũq; animus cogitantis sese verterit. Ar-
bor ergo ligni vitæ in horto illo stetit, pariterq;
arbor scientiæ boni & mali. Sacramentis iã tum
egit Deus cum homine & per externa, interno-
rum admonuit, spiritaliaq; corporalibus adum-
brauit, & nomina dedit rerum quarum admone-
rent, vt ferè vbiq; eum morem scriptura seruaui
& hodie regnum fidei, quod est regnum spiritus
sancti, in omnium credentium cordibus, per sa-
cramenta & signa visibilia. Baptismum maxime
& Eucharistiam in catholica ecclesia exercetur,
quibus itidem rerum quas exprimũt quasq; offe-
runt animo, nomina imposita sunt: recte enim ve-
req;, id est secundũ scripturam, aqua qua tingitur
lauacrum regenerationis, & panis eucharistię re-
cte & vere corpus Christi, vinumq; recte & se-
cundum scripturam sanguis Christi dicitur. Ho-
rum enim consecratione & vsu, certo vescuntur
credentes & corpore vero & sanguine vero Do-
mini. Aliud tamen est quod sensus accipit oblatũ
aliud quod mens & animus amplectitur. Hoc
enim faucibus receptũ ventriculo & aluo condi-
tur, illud cordi animoq; per fidẽ insidet: nec dubi-
um quin vt verus panis & verũ vinum est, quod
consecratur, ita verum etiã corpus Iesu, & verus
sanguis in cruce fusus pio animo ad fruendum,
hoc est vescendum, obueniat. Sed longe aliud e-
rat arbor vitæ quàm vita illa cuius admonebat,

Arbor vitæ

Arbor scientię boni & mali

Baptismꝰ Eucharistia

& longe aliud ſcientiæ arbor q̃ ipſa ſcientia, vt
upra ex Auguſtino dictum: ita longe aliud ſunt
igna euchariſtię ab hís quę aprendit animus, &
quibus cor per fidem veſcitur. Arbitror autem et
hęc myſteria paradiſi externis ſignis indicata, vt
alia multa veteris teſtamenti rerũ mutatione in-
ducta ceſſaſſe, quum videlicet primi homines la-
pſi eſſent, & non modo ſerpenti quę crimen con
flauerat, verumetiam terrę toti quã incoleret po-
ſteritas, maledixiſſet dominus, noxijſque & dam
noſis rebus orbem aſperſiſſet, vt mox paulo, non
mors tantum in noſtra corpora pro ſuo iure ſęui-
ret, ſed beſtię quoq; & morbi diutini, inſuper &
cœli & elementorũ iniurię affligerent. Nec aliud
maledictionis voce intelligo q̃ mutationem pri-
męuę amœnitatis & vbertatis, in eum ſtatũ quẽ
hodieq; orbis retinet, hoc eſt laborioſum, morta-
lem, varium, ærumnis plenum. Qui quidem diui
nę beneficentię moderatione, quãquam à primis
illis delicijs & beata fertilitate degener factus eſt
tamen ſudori & laboribus ita ſufficit etiam vber
tatem, vt terrę terris, & populi populis ex abun
danti ſubmittere alimoniam poſſint, vnde & pri
ma veterum commerciorum & commigratio-
nis gentium initia manarunt. Porro quod fame,
quod muſca, quod peſte, quod beſtijs affligimur,
merito veteris tranſgreſſionis velut nota quadã
cenſoria admonemur, ne ſupinos nos efferamus,
ſed extimulemur potius ad eum ſuſpiciendũ qui
noſtri eſt miſertus, cum damnare potuiſſet. Lon-
ge vero grauiſſimum eſt et plenum periculorum
ſatanę regnum, in totum pariter orbem ex prima
illa ſerpentis impoſtura, cũ humano genere pro-
pagatum, plenum inquam iniquitatis concupiſcẽ
tię & deſyderiorum, quod ſoli inobedientię acce-

ptum referimus. Etenim hoc magis noxium in
festumq; intelligitur, quo præstantior externi
illis caducisq; rebus animus est, quem prope so
lum appetit. Porro vt alia quoq; huius immani
tate deuinci vastariq; demus, liquet tamen null
quantumuis preciosarum rerum cladem tantam
esse posse, quanta est animarum iactura, quę cum
orbis etiam interitu conferri nequeat. Enimuero
Christus vnius animæ lucrum pluris q̃ orbis fe
cit: vt liquida caussa sit cur orare nos ne tentatio
ne succũberemus, iusserit. Et Paulus Apostolus
ad externa illa incommoda patienter ferenda, &
ceu irrogata à domino quæ feramus, hortatus, cõ
tra spirituum fallaciã, id est illud ipsum satanę re
gnum, panoplia etiam fidei obarmat credentem
ne quod vulnus ab hoste accipiat. Nouit enim
quàm sæuus ille infirmis immineat, qui fortẽ cal
lidus præcipitasset. Igitur sacramentis illis para
disi post violatam legem intermissis, & alia facie
terris per maledictionem inducta, ipsum pariter
decorem paradisi terrestris de medio sublatũ esse
hoc ipso, vt arbitror, intelligitur, quod paulo su
pra ex scripturis terram totam primæuis illis de
licijs vestitam fuisse demonstrauimus. Nec nos
remoratur quod ait Moses, dominum Deũ Ada
mum de paradiso voluptatis emisisse vt terrã ope
raretur. Intelligimus enim eum de conditione in
conditionem, neq; hoc fortasse solum, sed & de
loco in alium locum, vt exulantem, ne vbi pręua
ricatus esset, habitaret, emissum, atq; hoc modo
etiam eiectum fuisse, & ante paradisum volupta
tis Cherubim locatum & flammeum gladiũ ver
satilem ad custodiendum viam ligni vitæ circun
ductum &c. Hoc est, immortalitatis donum ad
cœlos receptũ, vitã perpetuam mundo ereptam
interpo

Animarũ iactura

Adamũ è paradiso eijci quid.

nterposita Machera illa igneæ zonæ quam vete
es quoq; ceu limitem quendã fecerunt rerũ ca-
lucarum & variabiliũ: vt locus immortalitatis
non amplius terrenus, sed cœlestis, à nostro orbe
atissime separatus existat. Ad quem modum vir
doctissimus florens Tertullianus, idem q; author
vetustissimus, interpretatus est. Vtitur plerunq;
scriptura simplici rerũ narratione, & in sublimiũ
arcanorum descriptione, ad nostrum maxime ca-
ptum sese demittit, vt à figuratis etiam inuolu-
cris verborum & nostræ imbecillitati maxime
appositis, non abhorreat. Nec statim est à literæ
sensu remotum, quod de spiritualibus & inuisibi
libus traditur. Horum enim non minus est histo
ria, q̃ rerum corporalium, alioqui non nisi allego
ria enarrari inuisibilia possent. Quod non esse pa
am primum caput Ioannis Euangelistæ, de ver-
bo per quod omnia sunt creata conuincit, prȩte-
rea & serpens hoc ipso loco Mosis in quo non al-
legorice modo, sed ex literæ historia satan intelli-
gitur, eodem modo & cœli nomine, creati (vt in
Genesi scriptum est) angelicæ naturæ creationem
video à doctissimis interpretibus intelligi, vt ad
hunc modum Moses nõ aliud indicare quàm cœ
lestem paradisum voluerit. Quanquam nec alle-
goriam admodum remoror, modo hoc mihi de-
tur, vt necessariam eam, non ascititiam, ad literæ
sensum capiendum dicere liceat: & ideo his ver-
bis vsum Mosen, vt ex illis aliud intelligam9, qđ
proprium allegoriæ esse lib. 15. de Trinitate do-
cuit Augustinus. Proinde & Chonradus Pellica
nus homo citra controuersiam & pius & erudi-
tus, & cui in Bibliorum tractatione, vt peritissi-
mo Hebraicæ linguæ interpreti, fidere possis:
suis in Genesim nuper æditis commentarijs de
illo

illo loco Mosi loquutus, Picturatus, inquit, vide
tur esse sermo, significãs idem quod, Firmissim
muniuit paradisum contra homines, hoc est, fa
cultatem ac spem omnem ademit feliciter ac per
petuo viuendi & mortem euadendi in hoc secu
lo &c. Certe scriptura noui testamenti non aliu
vsquam q̃ cœlestis ac vltramundani paradisi me
minit. Christus Lucę. 22. ad latronem, Hodie, in
quit, mecum eris in paradiso. Spiritus huius cum
spiritu seu anima Christi futurus erat in gaudio
loco haud dubie ingentium diliciarum, sed qua
terrestris paradisus spiritui, vt supra est dictum
non exhibet. Paulus item in secũda ad Corinthi
os. 12. in tertium se cœlum raptum innuens, & i
paradisum raptum se tradit: licet vero dubitet i
corpore ne an extra corpus raptus fuerit, tame
non dubitat Ambrosius Apostolum exponens
in cœlestem eum paradisum esse raptum, nemp
illũ de quo Christus latroni sit loquutus, & vb
Hierusalem, mater nostra, existat. In eum locum
si sint rapti Enoch & Helias, non refragatur Am
brosius. At in terrestrem aliquem locum transla
tos, etiam Augustinus abnuit. In Genesi quiden
& epistola ad Hebręos Enoch raptus traditur
neq; vlla fit loci mentio vllius: nec aliud in Regũ
historia de Helia legimus. Iesus quidem Naue i
paradisum raptum asserit, sed cœlestem illum in
telligi debere, satis illa conuincunt, quæ secundo
capite quarti libri Regum de Helia in cœlum ra
pto referuntur. Sunt plane præter iam memora
tas, caussę alię quoq; quę ęquo Lectori facile sua
dent, vt re propius inspecta, colligere animo pos
sit, terrestres delitias quę innocentię paratę erãt
hoc est, consitum illum paradisum primorum pa
rentum, desijsse. Quarum pręcipua est, quod Mo
ses Ge

Margin notes: Hodie mecum eris in paradiso quid sit, — Paulus in paradisum raptus — Enoch & Helias rapti.

es Genesis.7.tradit terram totam & omnes mō
es sub vniuerso cœlo, aquis diluuij obrutos &
nersos, ipsamq; continentem centum quinqua-
inta dierum spacio, durante diluuio, vastatā fuis
e: quam sententiam vt indubitatam Augustinus
ibro de ciuitate dei.15. contra veterum quorun-
am deliria, montes eximentium, magna asseue-
atione tuetur. Si igitur illuuie tam vehementi,
amq; immensa terrarum facies occupata est, or-
e in vniuersum merso, quis credat hortum illū
rimis hominibus ad colēdum datum, extitisse?
Aut enim tota terra sub vndis non fuit, aut locū
aradisi vndis obruit diluuium. Pręterea Genesis
ertio capite ita ad Adam dominus loquutus est:
Maledicta terra propter te, in laboribus come-
les ex ea cunctis diebus vitę tuæ, spinas & tribu
os germinabit tibi, & comedes herbas terræ.
Quo loco simpliciter, ni fallor, terram vniuersam
ntelligit. Inde finitę enim loquutiōes (vt quorun
am more loquar) plerunq; in scripturis vniuer-
alibus seu in genere enunciatis æquipollent: nec
xemplis est opus cum id nemo nesciat. Quod si
ropter violatam ab inobedientibus legem splē
lor vetus terrarum interijt, primigena illa venu-
tate ablata, certe verosimile nō videtur, eum lo-
um in quo patratum est crimen atq; vnde male
lictio telluri irrogata est, pręterea labes & interi
us reliquę hominū propagationi immissus, suū
lecorem retinuisse. Quin contra in scripturis vi-
lemus pleraq; loca flagitiorum parum honestis
ominibus ceu iniustis, notata esse, videlicet, ne
nemoria commissę impietatis aut criminis inter
ideret, quanquam non loci, sed hominum culpa
uisset, vt isthęc subinde cogitanti verosimilius
videatur, aut exustum solibus locum illum, aut

alijs

aliјs caussis desertū factū esse, vbi scelus tantū p
mi homines perpetrarunt, q̃ aut habitari frequē
ter, aut sua etiamnum florulentia durare. Quod
quis est, qui terrestris illius adhuc amœnitatis
lum vsum reliquum indicare queat propter qu
adhuc durare credi debeat, equidem lubens mu
tauero sententiam. Etiam si fatear hoc me non
dere, sed certus sim spiritus bonorum hominun
qui hac luce defunguntur nulla amœnitate corp
rali capi posse. Corpora autem resurrectionis it
dem spiritualia, nec terrestris sed cœlestis cond
tionis, Christo & Paulo testibus, futura esse, &
si quę iam sint in gloria terrestri amœnitate no
capi. Ad quid igitur, oro, terrestris amplius au
quęritur paradisus aut intelligitur? Finge autem
vt sit, sicut esse contenditur, primum nobis mor
talibus via ad illum pręclusa est, dein immorta
les facti ante diem resurrectionis frui eo non pos
sumus, vt ante est dictum. Vbi vero aduenerit
dies ille qui animas corporibus & corpora ani
mabꝰ reddet, nihil terrestre sequemur, sed erim
vt angeli dei & victores per Christum, de lign
illo vitæ cuius Apocalypseos secūdo Ioānes me
minit, ædemus, & spiritalis ille cibus non corpo
ralis erit. Non sum autem nescius, præclarum
authorem Lactantiū Firmianum paradisi delitias
in hoc asseruari tradidisse, vt iudicio in terris fa
cto, Deus iustos viros & cultores suos in eund
locum morte sublata reuocet: sic enim scripsit li
bro diuinarum institutionū secundo. Sed memi
nisse oportet, illorū errori inuolutū fuisse, qui pu
tarunt credentes post aduētū Christi in terris mi
le continuis annis suauiter acturos, antequam po
strema satanæ ex catenis dimissi rabies mundum
quateret, ac demū regnū illud cœleste inciperet.
De qua

)e qua re complufcula,de Millenariorum hære-
(ita enim à mille annis hi vocati funt)prolata li-
ro vltimo confcripfit,ad quem lectorem remit-
mus,vt nihil agant,qui Lactantiū tueri pergūt
orro fi vlla de terreno regno inftaurādo fcriptu
rum argumenta fuppeterent,longe fimilius ve
effet,terram vniuerfam priftina dignitate &
mœnitate donatū iri à domino, vt hac quoque à
arte auferretur maledictionis calamitas, quàm
uod tractus ille duobus hominibus per initia at
ibutus,tantam electorum frequentiam manere
ideri debeat. Et effent loci fcripturæ ad hoc ip-
m accommodi,vt ille Petri de nouis cœlis, &
rra noua.2.Pet.vltimo,nifi conftaret Milliario-
m vanitatem iam olim, nec ftrepitū partium,
ec inuidia hominum, fed aptiffimis fcripturarū
lis confoffam,vt plura de ea referre opus nō ha
eam.Et de paradifo quidem hactenus.

ALBANIA, HIBERIA, COLCHIS, BOSPHORVS.

SVpra dictū eft à nobis, Sarmaticas gētes in-
tra Mæotin & Rha fluuium diffufas ab Au-
ftro Caucafijs iugis finiri, citra autem in Ca-
ium,& Pontum inclinantes,hinc Albanos, il-
ic Colchos,inter vtranq; autem gentem Hibe
os iacere,à quibus inter fe perpetuo montium
actu difcretis,fua nomina etiam terris impofita
nt: & Albania inde,& Hiberia,& Colchis di-
a eft.Præcludit illas atq; excipit à meridie Ar-
enia,maior cognominata & Mofchicis immif-
montibus,de qua mox dicemus.Oriētale latus
uod Albaniæ eft, finus ille Borealis Oceani,
uē Hircanum & Cafpium adpellari diximus,
rminat,Occidentale, qua parte Colchis iacet,

Albania

pontus

Hiberia pontus alluit Euxinus. Media ipsa Hiberia Cau casijs et Moschicis montib9, quę Tauri pars sun velut septis quibusdam includitur. Terrarum il lic angustia siue Isthmus, qui duos illos sinus in tercipit, non amplior. CL. M. passuum est, tan arcte rursum Asia, duorum occursu marium pre mitur. Perfodere eam Seleucum Nicanorem co gitasse, Plinius ex Nepotis authoritate prodidit Nec defuere veterum quidam qui occultis mea tibus in Pontum influere Caspium putarūt. Cō stat enim, teste etiam Plinio, Euxinum mare pe

Bosphor9 Thracium Bosphorum fere meridiem versus fl ere, vndarum videlicet vi ac multitudine sese i Propontida exonerante, quod ipsum ex amnium Mæotin & Euxinum ingredientium cum num rotum etiam memorata scriptoribus magnitud ne accidere verisimile est. Nam quę de Caspi ab illis sunt prodita, Strabo libro. XI. vt indign fide respuit. Plinius autem cap. 13. libro quarto, la de caussa á quibusdam creditum tradit Pontum caput et fontem reliqui maris esse quod terris in teriacet, quoniam æstus inde semper in Propon tidem, nunquam reciprocantibus vndis influan

Albaniæ descriptio Ipsa ALBANIA superfusa montibus Cau casijs adusque Cyrum amnem vbi Armeniæ & Hiberię confinium est, descendit, clarisq; amnib

Cābyses fluuius è Caucaso venientibus perfunditur. Primæ glo rię Cambyses est, quem magnis aliquot flumin

Hiberus fluuius bus, inter quos Hiberus est, receptis, sed & naui

Cābysena regio. um patientem Cyrus excipit: á quo Cambysen regio dicta. Secundum Cambysen maxime clar

Cassius fluuius Cassius & Albanus memorantur Plinio. Terr non aëris solum salubris & sereni, sed eximię eti

Albanus fluuius am fertilitatis est. Multis in locis semel sata bis terue fructum reddunt, nouellę vites in bimatu

ferace

feraces cernuntur, adultæ ferè tantum reddũt, vt
pars maxima in palmitibus relinquatur, ſicut lib.
XI. ſcribit Strabo. Paralleli latitudinis, ijdem Al
baniæ, Hiberiæ, & Colchidi ſunt, qui Pannonijs
Datiæ, Mœſiæ, vt indigne eius terræ fertilitatem
Æneas videatur admiratus, velut remotioris à
ſole & temperie, cum nec Pannonijs nec Datijs
Mœſijs prædicata deſijt fertilitas. Et ſatis conſtet
ſuum quibuſq; locis Genium eſſe, tractumq; Al-
banorum non in ortum ſolum, verumetiam ad
Oceanum deuexa planicie conuerſum, præterea
& à tergo altiſſimis montibus ſeptum & multis
magniſq; amnibus irriguum, breuiterq; tali ſitu
eſſe qualis fertilium locorũ aſſolet. Oppida eius
regionis plura, ſed ex veteribus memoratũ, Cha
bala. HIBERIA quo anguſtior eſt, hoc fre-
quentius habitatur, ſed minus tamen memorabi
li rerum prouentu. Vrbiũ eius, celeberrima Har-
maſtis, Plinio, quæ et Harmoſice dicitur Strabo-
ni. Difficiles autẽ ſunt aditu Hiberi, propter mõ-
tium quas diximus anguſtias, & itinera alicubi
etiam manu exciſa. Quanquam in totum vix alijs
in locis difficilior eſt trãſitu Caucaſus, quàm vbi
Hiberos et Albanos à Scythis Sauromatis diſter
minat. Pilæ illic ſunt ſeu portæ Sarmaticæ & Al-
baniæ Ptolemæo, Plinio Caucaſiæ dictę, & inter
ingentia naturæ opera relatæ, montibus repente
interruptis, adeoq; ad tranſitum permittendum
nuitis, vt qua iter eſt, fores etiam ferratis trabib9
obdantur, & orbis terrarũ eo loco portis (mirũ
dictu) diſcludatur. Haud longe & Armenicæ pi-
læ ſunt, nihil æquiores tranſeuntibus, vt magnæ
Pompeio gloriæ fuerit ingredi cum exercitu ad
Hiberos auſo, tametſi poſt deuictum Tigranen,
nihil illi imperium videbatur propter famam vi-

X ctoriarum

Æneas Syluius.

Chabala oppidum

Hiberiæ deſcriptio

Harmaſtis oppidum.

Portæ Caucaſię.

ctoriarum,quę fortibus etiam & inaccessis terr
ri esse consueuit. COLCHIS extima est oc
casum versus, & nobis proxima, regio non hist
ria modo celebrata, sed & fabula, Medeæ scilice
& Iasonis, & aurei illius velleris fama, quę vnd
locum habuerit, & vnde Poetis nugandi occasi
data sit, abunde explicuit libro. XI. Strabo. Co
stat hodieq; eum tractum auri & metallorum e
se diuitem, sed gentium haud dubie mutatione f
cta. Veteres enim Colchos origine Ægyptio
fuisse, atq; his demum locis consedisse, quum Se
sostres potens Ægyptiorum rex, post Europan
inuasam & tentatam Scythiam, partem exercit
apud Phasim fluuium, dubium an data opera, a
itinerum & militiæ pertesam, reliquisset. Vnd
& illud Valerij Flacci lib. Argonauticon quint
vbi Iasonem inducit Templi picturam conside
rantem,

Colchidis descriptio

Sesostres Ægyptiorum rex.

Cunabula gentis
Colchidos hic, ortusq; tuens, vt prima Sesostri
Intulerit rex bella Gethis, vt clade suorum
Territus, hos Thebas, patriūq; reducat ad amn
Phasidos hos imponat agris, Colchosq; vocari
Imperet &c. Et mox paulo:
Et iam Sarmaticis permutant carbasa braccis.

Quod ideo dictum videtur, quia Colchi, sicut li
bro. 2. tradit Herodotus, linificio haud absimil
Ægyptiaco celebrantur, vt intelligamus linum
Sarmatis pro pellibus è quibus Braccæ & Rhe
nones fierēt in mercatu aut negotiatione permu
tare consueuisse, sed & è lino Carbasa esse notum
est. Herodotus Sardonicum Græcis dictum fuis
se, Colchicum illud linum testatur, nec magis in
ter indicia veteris originis refert linificium Col
chorum, ceu ab Ægyptijs inductum, quàm cir

Colchicū linum.

cunci

cuncisionem, qua & ipsa vsos sua ætate Colchos
fuisse tradit, peruete rem eum morem Ægyptijs
fuisse affirmans, etiam si authorē vt ignarus pro-
pheticæ scripturæ non indicat. Amnium eius tra-
ctus maximus et clarissimus est, Colchorum qui
rura secat ditissima Phasis, vt inquit Lucanus. Pli-
nius iuxta etiam vrbē hoc nomine fuisse, ait. Stra-
bo centum & viginti pontibus iungi fluuium an
tequam in Pontum veniat author est. Nec mirū
id esto cogitantibus primum quam vagus, dein
quantum fluuiorum hinc & inde recipiat, quo-
rum præcipui & per se etiam nauigabiles, Glau-
cus, Hippus, & Cyaneus memorantur. Ptole-
mæus Hippum & Cyaneum seorsim Pontū in-
gredientes facit. Vndosum esse & vehementem
satis Flaccus indicat, quum ait:

Magnus vbi aduersum spumāti Phasis in æquor
Ore ruit &c.

Ex oppidis inter mediterranea, Surium, maxime
clarum est: è maritimis autem Dioscurias Empo-
rium adeo celebre quondā, vt Plinius tradat Ro-
manos. CXXX. interpretibus negocia Dioscu
riade gessisse, ob gentium quæ illò confluxissent
linguas tam dissonas. Vt ea re inter memoranda
posuerit idem author, quod Mithridates poten-
tissimus Ponti quondam princeps, & à Roma-
nis trium clarissimorum ducum successione qua-
dragesimo demum anno superatus, viginti dua-
bus linguis totidem gentibus quibus imperauit,
quosq; inter, Colchi fuere, loquutus, neq; ab vl-
lo suorum vnquam per interpretem appellatus,
traditur. Supra Dioscuriadem in Bosphorum,
qui Cimmerius dicitur, terræ sese fastigiant,
& Palude atque Euxino ita coguntur in ar-
ctum, vt latitudo alicubi haud amplior duorum

Phasis fluuius & vrbs.

Glaucus fluuius
Hippus fluuius
Cyaneus fluuius

Surium oppidum
Dioscuriū Emporiū.

Mithridates rex Ponti.

iugerum exiſtat. At qua Cherſoneſo ab Europ
littoribus venienti ſeſe opponit, paulo eſt latio
& penè inſulæ forma pateſcit, claris quondã op
pidis, & quorum maxime vetuſtum Cimmeri
memoratur, habitata. Fauces Boſphori. X X. ſt
diorum latitudinem habent. Cimmerium auten
à Cimmerio oppido dictum, ipſe etiam Strab
innuit. Gens in eo tractu vetuſtiſſima Heniocho
rum multis olim nominibus diducta, nã & Ce
cetæ & Athei atque Sidones, celeberrimi auten
& qui late aliquando circum imperitarunt Cim
merij. Memorabile autem in hoc tractu tã remo
to, clariſſimarum vrbium Græciæ, Colonias ſt
tiſſe, nec in Aſiatico ſolum ſed & Europeo litto
re, id quod maris beneficio tribuitur, etiam ſi R
manos armis, illo vſq; & amplius Pompeio, &
ante eum Lucullo duce, penetraſſe cõſtat. Ade
ignara ſui mortalitas eſt, vt immenſum etiam a
biat, & quod ille de Alexandro dixit:

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

Hoc ipſum ꝑfecto in totũ queas de cupiditate
cere. Perinde eniatq; in hydrope ſitim auget qu
quid bibitur: ita in ambitione nulla eſt ſatieta
ſed hoc magis creſcit amor habendi quo plus o
cuparis. Antea Macedones ad fontes vſque T
nais penetrarunt. Neq; Ægypti reges ſane, ne
Perſæ, Scythia abſtinuerunt. Romani autem
æmuli Macedonum paria ſunt auſi. At vero pr
ter nomen & memoriam nil habet hodie inan
gloria, quod horum impenſis ferat acceptum. I
uerſa nunc rerum facies eſt, conuerſa ſunt imp
ria. Macedones & Romani olim Sarmatis &
ter eos Turcis metuendi imminebant, nunc T
ca Macedonibus non imminet ſolum, ſed imp
rat. Partem autem ſi non maximam, certo tame
optima

Boſphorꝰ Cimmerius.
Cimmeriũ oppidum.
Cimmerij populi.

ptimam et cultiſſimam terrarum tenet, quę Romano quondam imperio paruere. Vnum hoc ſolatio eſſe debet, quod eſſe audio plurimas harum gentium, quæ Chriſtum vt ſeruatorem agnoſcũt & colunt. Hamaxouitas enim, ſeu(vt vulgus vocat) Moſchouitas propemodum intimos Sarmatarum, Chriſtianos eſſe conſtat, nec dubitatur de Hiberis quos Georgianos vulgo dici Æneas ꝓdidit. Notantur autem à quibuſdam ob cerimonias, ſed tales ex parte, vt illis vel apoſtoli vſi videantur: & occiduæ, id eſt, Latinę eccleſię vti poſſint. Non enim cerimonijs, ſed ſcripturis eccleſia nititur. Illas mutare aut cauſſa poteſt, aut conſenſus, has ne angelus quidem è cœlo veniẽs, mutauerit.

Hamaxouitæ q & Moſchouitæ.

Hiberos eſſe Georgianos.

ARMENIA MAIOR.

Receptiſſimi ſcriptores duas Armenias faciunt, maiorem ſcilicet & minorem. Maior ab intimis faucibus duorum ſinuũ, Euxini & Caſpij Auſtrum verſus progreſſa, habet à Septentrione ante à me dictos Moſchicos montes, & Cyrum amnem ex Hiberia venientem: ab Ortu Caſpio & montibus Caſpijs è Media venientibus excipitur: latus occiduũ claudit Euphrates, ab eo maxime loco, quo Pontum ingreſſurus à Tauro in meridiem repellitur. Plinius Pariedros eos montes, Ptolemæus Moſchicos vocat. Inde enim recta ad Auſtrum & Amanum montem progreſſus amnis, limitem ſe Armeniarum conſtituit. Ab illo flexu in Boream et Hiberos quod Armeniæ reliquum eſt Pariedrus Cappadociæ & Ponti populis ſummouet. Niphates mons, celſus et niuoſus, meridianam eius oram ab Aſſyrijs & Meſopotamia diſterminat. Regio intus fere montibus et collibus exaſperatur, &

Armenia maior.

Niphates mons.

tur, & innumeris conuallibus ceu laciniјs quibu
dam diuiditur: quarum quidem eximia est ferti
tas, nisi quod vitem loca quædam respuunt. Str

Tigranes Armeniorum rex.

bo libro. XI. tradit Tigranem illum, quē in bel
lo Mithridatico Pompeius domuit, captiuum a
quando apud Persas, septuaginta conuallibus i
precium de regno suo datis, sese redemisse. Hari
pascuis equos tradunt tam pręstantes gigni, v
cum Parthicis Medicisq; & Albanis nobilitat
certent. Sed & reliquo pecore propter agri boni
tatem abundat. Mōtium præter limitaneos quo

Antitaurꝰ mons.

Sophenę Armeniæ pars.

Abus qui et Gordyus hoc est Ararath in quo Arcam Noe post diluuium consedisse aiūt

Ararat regio quę et Araxęa.

diximus, præcipui sunt Antitaurus mediam ean
transuerso incessu permeans donec reflexus a
Boream Sophenen celeberrimam Armenię par
tem includat: & quoniam Tauri iugis hinc et in
de venientibus sublimis ipse, obuertitur, inde n
men est sortitus. Est & Abus celebris Periarde
à Ptolemæo vocatus, & Gordyus, seu quod id
est Gorduus, Straboni etiam Gordyæus dictu
in quo arcam Noe à diluuio consedisse, multi e
nostris Berosum quendam sequuti asserunt, et n
men Ararath, quod Genes. VIII. legitur, Arme
niæ tribuūt. D. Hieronymus vndecimo comm
tariorum in Esaiam, vbi de fuga filiorum Senna
cherib propheta meminit, Ararat regionē in Ar
menia campestrem, per quam Araxes fluit, incr
dibilis vbertatis, & ad radices montis Tauri ia
centem facit, quam haud dubie Strabo Araxean

Arca Noe

planiciem seu cāpum ab amne cognominat. Se
& arcam illis ipsis Tauri altissimis iugis post dil
uium hæsisse idem author tradit. Plinius auten

Euphrates fluuius

Araxes fluuius

(vt & hoc obiter moneam) Gordyæos monte
alio itidem loco haud procul Caucasi portis libr
sexto censuit. Inter amnes Euphrates maxim
clarus, post quem Tigris, inde Araxes: aliј &

Cyrum

Cyrum quanquam terminalem Armeniæ annu- merant. Longiſſime à fontibus abit Euphrates. Tigris velocitate, vt ſupra eſt dictum, eminet. Araxem commendat fertilitas (ſed hæc laus ei cũ alijs communis eſt.) Cyrus magnitudine prædi- catur.. Mons Abus, ſex millium paſſuum inter- uallo, Euphratem & Araxem, hunc in ortum il- lum in occaſum abeuntes fundit: nec longior illi- us curſus in Pontum futurus erat, quàm huius in Caſpium, ni Tauri immanitas noſtrum ei mare abnegaſſet, effeciſſetq́ʒ, vt qui proximo littore e- rat quieturus, longiſſimo itinere rubro, & Arme niæ ſuæ quantũuis ſpatioſæ prope incognito ma- ri, feſſus incumbat. Nec ſum neſcius & Phaſin Armeniæ annumerari Straboni, quem conſtat ta men Colchidis eſſe, ſed fit ſępe vicinitate parum diſtãtium locorum, maxime autem fontium vn- de amnes defluunt, vt alijs atq́ʒ alijs annumeren- tur. Eſt & lacubus inſignis Armenia, quorũ præ- cipuus Matianus, poſt Męotin maximus Strabo ni creditus. Deinde Arſinus, in quem Tigris la- bitur, à Plinio (niſi is alius eſt) Arethuſa dictus. Mores incolarum ijdem quondam qui Medorũ, quibus ab ortu coniunguntur. Ad Armenium autem quendam Theſſalum, qui illis in locis cũ Iaſone militarit, originem nominis referri video, etiam Straboni. Nec enim in totum fabuloſum eſt quod de Iaſone & ſocijs antiquitas tradidit. Translatitius ille veteribus vatibus mos fuit, remotas hiſtorias tectorijs quibuſdam ac velut ornamentis de fabula petitis inuoluere, ne nõ in- terim oblectarent, quũ prodeſſe pergerẽt. Vrbiũ Armenię duntaxat vetuſtarum, quarum recepti ſcriptores meminerint, præcipuæ ſunt iuxta Ti- grim, Tigranocerta ædito & munito loco,

Tigris fluuius

Abi mon- tis ſitus.

Matianus lacus.

Arſinus lacus.

Iaſonis fabula

Tigrano- certa vrbs

Artaxata vrbs.

iuxta Araxem autem Artaxata, ab Hanibale qu
ab Antiocho in has terras discessisset cōdita . Sū
& Arsamosata Plinio & Carcathiocerta . Qua
quidem nomina fere plurali neutro proferuntur
quemadmodū in Medis Ecbatana, in Syria Gy
scala(vt exempli gratia dicam)in Perside Susa,in
Bactris Bactra,i Armenia minori Cumana,Isau
ra in Cilicia,Mazaca in Cappadocia, in Galacia
Gangra,Paphlagonia Ptera. Nec id rarū Lecto-
ribus,in locis presertim eius Asiæ quę inter Eu-
xinum & Cilicum mare protenditur. Est & Ni-

Nicopolis.

copolis extructa à Pompeio inter Euphratis &
Araxis initia, cum contra Mithridatem Lucullo
successisset. Memoratur & Albanopolis Sophro

S. Barptolomęus Albanopoli sepultus.

nio,Barptolomæi apostoli tumulo clara. Iā olim
Armenij Christianę religioni deuotissimi fuere,
vt libro nono Eccles. historiæ testatur Eusebius
feruntur hodieq; hęrere à Christo,sed hoc ipsi o-
diosi quibusdam quod in sacra Cœna aquam Ca
lici non miscent,ideoq; & hæreseos insimulant.

ARMENIA MINOR.

Armeniæ minoris descriptio

AB Euphrate occasum versus minor Ar-
menia panditur,ea parte Cappadocię cō-
finio terminata , quam & à Septentrione
Ponticę gentes coercent,à meridie autē finit Ci-
licia et mons Amanus. Regio ipsa non infrequēs
est,& Asiaticis iam opibus atq; commercijs splē
descit. Pariedrus & Scordiscus ferme occiduum
eius latus stringunt,& Tauri iugum à Cilicia a-
beuntis,superiora eius brumali occasu terminat.
Patentissima vbi Cilicię et Comagenę imminet
vbi Ponto approximat,angustior. Insuper & se-
ptētrionibus se subducit, & paulo est Australior
q̄ maior Armenia. Oppida eius, Nicopolis, Leō
topolis, Theodosia, Sebastia, Comana , Chryse.

Nicopo-

Nicopoleos conditor Pompeius fuit, clarissimis quondam illis in locis contra Mithridatem & Tigranem victorijs potitus, vnde & vrbi nomē datum. Porrò eadem ne sit quam in maiori Armenia indicauimus, an diuersa haud satis liquet, q̄q̄ coniectura ducor, tantum in re militari virū, non vno in loco testari de suis victorijs voluisse, Alexandri fortasse imitatione, quem in Persis, Carmanis, Sogdianis, Arijs, Paropamisadis, extimis videlicet terrarū à se subactarum, vt sic dicā, marginibus oppida frequentia de suo nomine appellata extruxisse constat. Cęterum Sebastiæ episcopus fuit, Melitius ille, vir cum doctrina tum pietate clarus, qui Constātino imperante euocatus, Antiochiæ præsul cōstitutus est, nec multô post, vt libro nono tradit Eusebius, ab Arrianis exilio vexatus, ob doctrinę puritatem varia fortuna est iactatus. Strabo amnē Melam minori Armeniæ tribuit, in Cappadociæ monte Argęo haud procul Mazacis ortum, & in paludes fusum, è q̄bus luctatus, mediamq; ingressus Armeniam, iuxta oppidum Melitene à Semiramide conditum, Euphrati sese misceat. Iuxta eum Melitenus ager eximie fertilis, & proxime Ciliciā Cataonis in quo Claudiopolis antea Isaura dicta, pręterea Mopsocrene, & Comana. Non prętereundū autē, in huius Armenię finitione Strabonem & Plinium longè variare à Ptolemęo. Illi enim & Cataoniā & Melitenen & in totum quicquid supra Melā austrum versus ad Comagenem pertingit, cum Tracheæ Ciliciæ parte, Cappadociæ tribuunt, quemadmodū & Martianus & Solinus. Cōtra, Ptolemęus his eā finibus includit, quos supra indicauimus, quanq; & Sebastiam in Cappadocia numerat, sed fieri potest, vt cum plures ferantur,

Nicopolis

Melitius episcopus Sebastiæ

Mela flu.

Melitene oppidum

haud diſtātibus locis Sebaſtiæ, hęc ab illa Cap
padocica diuerſa fuerit. Quod obiter admonen
dum duxi, ne illi cum Ptolemæo collati Lector
perplexam redderent. Lubens autem hunc ſun
ſequutus, quoniā deſcriptionem eius etiam tabu
lis expreſſam viderem, quibus vel ſolis memo
rię legētium ſuccurritur. Nulla autem diuerſita
eſt, Armeniæ Cataoniam & Melitenen & reli
quas id genus prępfecturas, an Cappadocię ann
meres. Eadem enim eſt agri Tranſpadani ſitus r
tio, ſeu Italię illum ſeu Galliæ tribuimus. Sed pr
ſtat tamē admoneri de his Geographię candida
tos, quibus hic labor noſter deſudabat. Enimue
ro & Strabo ſæpe mutatos Cappadocię fines a
thor eſt, quē Plinius niſi fallor, non hoc tantū lo
co eſt imitatus, etiamſi nuſquam eius, quod ſciā
in Indice authorum quos eſt ſequutus, meminit
cum Pomponius tamen citet, proximum ætat
ſuæ authorem, & quē haud dubie Strabo antece
ſerit. Iſtud obiter monendum ab Euphrate & i
dicta Armenia initium eius peninſulæ fieri, qua
minor Aſia nominatur, inter Euxinum & Cilici
protenſa. Vtrinq; autem intimo receſſu ſinuum
ab Iſſico & Amani portis, aduſque Trapezun
tem quæ in ora Ponti eſt, latitudinem circiter du
centorum millium paſſuum eſſe per continenten
ex Plinij traditione deprehenditur. Iuſtinus libr
quadrageſimo ſecundo, ab ijs locis ad Caſpium
vndecies centenis millibus paſſuum Armenian
patere tradit.

CHERSONNESVS.

PRoinde & Cherſonneſus dicta ſcriptori
bus, peninſula illa ingens inter Euxinum,
vt dixi, & Cilicū Pamphiliūq; mare ꝓten
ſa, & ab occaſu, Boſphoro, Propontide, Hel
leſpōto,

esponto, Ægeo, Creticoq; mari excepta, clarissi
marũ & ipsa gentiũ & quarũ magna laus nõ mo
do in veteri illo & ethnico disciplinarum artiũq;
genere, verumetiã in Christi religione præcipua
gloria fuit, Partes eius peninsulæ sunt, Pontus,
Cappadocia, Lycaonia, Paphlagonia, Galatia, Pi
sidia, Cilicia, Pãphilia, Lycia, Caria, Ionia, Æolis
Lydia quæ & Mœonia, Phrygia, Bithynia. Qui
subtilius diuisere, Phrygias à Mysorũ tractu se-
iungunt, & Lycaonũ qui supra Cariam Lycijsfi
nitimi sunt seorsim etiam meminere. Nos vt in
transcursu, summatim singulas complectemur.
Fateor autẽ me hucusq; tantis itineribus confe-
ctis, & absolutis penè immensi orbis partibus, sę
pe quidem haud parum indoluisse, quod viderẽ
non vrbes modo, sed gentes etiam & regna, ab
impijs tyrannis desidia quadam maiorum nostro
rum amissa teneri, in quibus magnæ fidei nostræ
Ecclesiæ, aut in totũ aut magna parte interijssent.
Nunc vero cũ in hanc Asiæ partem ingrediendũ
mihi est, non diuitem modo & fertilem singulari
quadam cœli clementia, sed & celeberrimarum
ecclesiarum alumnam quondam, & quæ florem
illum Græcæ linguæ quæ totum nobis nouum
Testamentum consignauit, præterea viros do-
ctissimos, pientissimos, vigilantissimos ædidit,
& summam quandam doctrinarũ studiorumq;
ad pietatem attinentium rationem complexa fuit
non possum nõ vehementer dolere, tantum dig-
nitatis & pietatis ab hac itidem parte longè ma-
xima clade nostra de orbe Christiano detractum.
Quis enim vir bonus & amans pietatis vel à la-
chrymis abstineat, cogitãdo quantũ damni Rei-
publicæ Christianæ in illis cultissimis regioni-
bus Orientis propemodum sola maiorũ ignauia
datum

Cherso-
nesi par-
tes

datū ſit? Et vt demus fuiſſe, qui proximis ſęculis
haud admodum aut vitæ moderatione, aut do
ctrinæ ſynceritate Chriſtianę diſciplinæ reſpon
derint, & offecerit interim Gręcanica aut leuita
aut incōſtantia, tamen remedia adhiberi vitijs, e
doctrina, ſi qua parte corruptior facta fuiſſet, em
dari ſenſim bonorū conſenſu & authoritate, &
diuerticulo errorū in ſemitā reduci ſanæ doctrin
potuiſſet. Video enim hiſce fermè cauſſis factun
vt noſtrorū ab illis animi defecerint. Acceſſit q
dem quod Gręci, Conſtantinopolitanæ ſedis fa
uore, Romanę vrbis Monarchiā ferre noluerūt
nimirū memores quantum & alijs apoſtolicis ſ
dibus ſuis, olim & dignitatis & authoritatis co
ram omni Eccleſia fuiſſet, & quod regni cuiuſd
ſpeciem adumbrabat ſummi iuris vendicatio tā
ambitioſa. Vtcūq; autē his de rebus æque & ini
que controuerſum eſt, conſtat hinc velut è ſcintil
lis incendium iſtud tantarū diſſenſionum exor
tum fuiſſe, quod Chriſtianiſſimā illam, & tot ſæ
culorum cura, ſtudio, opera retentā cōmunion
Eccleſiarum Orientis & Occidentis penitus di
ſtraxit et abſumpſit. Suffudiſſe quidē calidam (v
aiunt) auaritia traditur, ſæuum & peſtilens malū
quo exorto, ceu Platina ſcribit, nunq̄ conſiſtere p
etas eo loco potuit, quo ante cōſtiterat. Profecto
digna fuiſſet publica defenſione Aſia, quæ tot no
bis Martyrum, tot Confeſſorum Chriſti, tot fi
delium, id eſt, ſanctorum hominū myriades pe
perit, & quam principes apoſtoli, Petrus, Paulus
& Ioannes, & (ſi Sophronio credimus) etiā An
dreas, innumeris eccleſijs fundatis erudierūt, idq
mox à Chriſto in cœlos recepto, & anteq̄ illa in
Europa eccleſia celebris eſſet. Vt tranſmittamus
interim, Barnabam, Timotheū, Epaphram, Ti

Origo diſſenſionis, inter Oriētalē & Occidentalē eccleſiam.

chicum

chicum, Apollon, Archippum, aliosq; nihil minus apostolicos viros, vel ipsius Pauli præconio celebres & quorũ ministerium cum suo conferre adæquareq; non dubitauit. Quorum quidẽ omniũ indefessæ diligentiæ Asia ceu vinea quædam fuit, quã ab inueterata paganismi superstitione repurgatã, recenti vitę salutisq; doctrina excolerẽt. Tametsi vero non sum nescius, parum probari vel ipsi Paulo æmulationem, & haud satis dignã Christiano, sed & carnalem rem esse, affectatam nominũ vel apostolicorum iactationem (cũ ministri fuerint apostoli, nec potestatem habuerint vllam incrementi, sed ministerij tantũ: & vere apostolicã ecclesiam esse constat, non eam quę audiuit Apostolum, aut fundatorem eum habuit, sed quæ doctrinã apostolicam tuetur, & moribus apostolicis viuit) tamen nõ indignum, vt arbitror, nec alienum à pijs consilijs fuisset, quando semel ad gloriationem apostolatus aut Petri aut Pauli, contendendo deuentum fuit, memoria repetere tot præclaras Asiæ matrices, tot populos veteres, tot gẽtes, prærogatiua quadã Apostolicæ doctrinæ eximias, & recordari Christianam eas fidem edoctas fuisse anteq̃ ecclesiæ Romanæ vel nomen extiterit. Ætate enim haud dubie Romã vincit Asia, tot modis de primis illis & recentibus Euangelij fontibus pota, & tanto maiori credentium numero. Neq; horum solũ, sed etiã Doctorum fide & sanctitate celebriore. Habuit enim & Ioannẽ euangelistã, qui supra pectus domini recubuit, & radiantissimo suo Euãgelio reliquis Apostolis, rerum à Christo gestarũ testibus, ceu colophonem quendã adiecit: vt illud interim trãsmittamus, quod de Gręco sermone omnem noui testamenti scripturam hausimus, quod

Ioãnes Euãgelista Asiaticę ecclesię doctor

Gręcorũ

Græcorum interpretū authoritatē Latini scrip
tores sunt sequuti, & de eorum cultissimis vin
tis, ceu racematione facta, quicquid aut dignu
memoratu aut vtile cognitu visum fuisset, in su
magno fœnore doctrinæ transtulerunt. Sed au
get dolorem casus rerū tam recens, & quod aud
re cogimur nuper amissas non Asiæ solum eccl
Saraceni sias, sed & Europæ. A tempore enim quo res Sa
racenorū inualuerunt, hoc est ab Heraclij imp
rio, afflictę quidem & armis occupatę Africanę
Ægyptiæ, & Syriacę ecclesię fuerunt, sed prin
pum tamen virtute & industria sæpe de hostiu
manibus vendicatę, & vtcūq; restitutæ sunt, q̄
subinde aduersis casibus obruentibus, hostis n
iniuria solum verumetiam victoria grauis esse
Turcæ Mox Turcarū vires tenuibus initijs, vt fit ple
runq; per Asiam sese sparserunt, annis retro plu
minus septingentis, paululum ante Caroli mag
ni imperium, à quo deterius habere Africę & A
siæ res cœperunt, malumq; haud satis præuisu
serpsit, vt supra quoq; admonuimus: sed non it
magna tum iactura fuit religionis, quin per Asi
frequentissimæ ecclesiæ durarent, licet subind
magis ac magis premerentur. Cuius rei fateor
Græcorum inter se dissidia, dum partibus stude
rent reguli quidam, & Turcica auxilia implora
rent, atque in gremio hostem alerēt, magna cau
sa fuere. Sed durauit tamen communio & patui
Asia multis annis Imperatoribus nostris, quibu
cum Orientis principibus etiam dum familiari
tatis & amicitiæ plurimum erat, nec alio magis
quàm religionis nomine, non Francis solum
sed & Germanis, nempe Ottonibus, Chūra
dis, Fridericis, & Henricis. Asiam enim Chun
radus secundus cum exercitu ingressus, ad Cili

ciam

tiam vſq; peruenit, magna Aſiaticarum eccleſia-rum ſpe, tametſi paruo ſucceſſu, propter varian-tem Byzantini Imperatoris fidē, rebus noſtris um fuiſſet conſultum. Quod ipſum & tertio illi Friderico accidiſſe ſupra in Syriæ mentione do-uimus. Quę vero cauſſa potiſſimum obſtiterit, quo minus noſtra manſerit Aſia, non attinet me-morare, longum enim foret, & præter inſtitutū. Illud ſatis conſtat, à proximis tribus ſæculis, res Orientis ita Turcarum creſcente imperio labefa-ctatas, vt hoc maxime tempore maiorem eccleſi-arum partem amiſerimus. Habebantur Græci in-ter ſchiſmaticos, & hęreſum inſimulabantur, & hoc nomine odioſi fiebant principibus & vulgo videlicet quod contra vſum Roma. eccleſię in pa-ne fermentato conſecrarent, quod Purgatorium negarēt, quod Pontificem Romanum vt verum Chriſti vicarium & legitimum Petri ſucceſſorem non agnoſcerent. In hiſce enim dogmatibus Grę-cos à Romanis variaſſe, Platina in libro de Ponti-ficum vitis indicat. Augebat miſeriam temporū, & publicam pacem interturbabat, fatalis quæ-dam & inteſtina Pontificum vrbis Romæ cum Germaniæ regibus diſcordia, quę in immenſum aucta, Gallos interdum atq; etiā Anglos inuol-uebat. Ac neſcio an quicquam fidum ſatis & pa-catum clariſſimis illis populis fuerit, à Friderico primo vſq; ad tertium, Guelforū & Gybelinorū efferatiſſima factione per Italiam ſupra q̃ capi fi-de poſſit, ſęuiēte, cuius ne hodie quidem reliquiæ in totum extinctæ iacent. Noſtri querebantur im-perij dignitatem Papę ſtudijs afflictam in Italia tabaſcere, & quę huius eſſent, illius pręſumptio-ne vendicari. Contra, pontifices Petri apoſtoli pa-trimonium tenere mordicus, & res eccleſię ab

Gręci inter quibus à Roma. eccleſia diſſentiant.

Guelfi & Gybelini.

Cōſtantino

Conſtantino donatas, pręterea ius regnorum &
imperij conferendi, tueri omni conatu pergebã
Ea re factum, vt lente feſtinantibus auxilijs no
ſtris, Turca ſenſim Aſiã occuparit, dein & in Eu
ropam mouerit exercitũ, & noſtro primũ ſæcu
lo caput Orientis Cõſtantinopolim, ſuæ ditioni
fecerit. Etenim auxilia Fridericum tertiũ Max
miliani patrem, nuper Bizantio ſummiſiſſe con
ſtat, ſi forte retineri & defendi à Turcarum incu
ſione poſſet. Nauarant eximiã operam & Vene
ti & Galli, ſed diſtracta principum voluntate, ne
mo vnus tanto hoſti ſufficiebat, vt Europæ ho
modo vel cultiſſimam partẽ intra ſpacium cent
viginti annorum amiſerimus, & in ea Apoſtol
cas eccleſias, Philippenſem, Theſſalonicenſem
Corinthiacam, Athenienſem, Nicopolitanã Ep
ri. Conſtantinopolim enim inter has non num
ramus, quod neminẽ Apoſtolũ audierit, licet in
ter pręcipuas ſedes habita, nõ ſolũ ob vrbis glo
riam, quæ Secunda Roma dicebatur, dignitatẽ
imperij Orientis per initia florentiſſimi, ſed et
ob famam religionis, & quod inter Græcorũ A
ſiæ & Europę eccleſias, quandiu incolumis ſtet
primatũ tenuit: & Apoſtolicis eccleſijs primis
Romanæ, Alexãdrinæ, Hieroſolymitanę, & A
tiochenę annumerata eſt. Reſtat iam ſola, et om
nium Europę Eccleſiarum ceu vidua quędã ſu
pereſt Roma, quę quidẽ apoſtolos Doctores h
buerit. Nec finis malorum eſt, cum quotidie no
bis de ſorte decedat. Nuper enim aliquot Eccle
ſias in Pannoniæ confinibus Turca cepit, nequ
porrò deſiſtit incepto. Adeò in arctum paucor
ſęculorũ decurſu redigimur, & tamẽ ſunt qui p
tant ſtatum eccleſię nunq̃ melius habuiſſe, cum
equidẽ (niſi fallor) non videã vllum ſęculũ, qu

habuer

Cõſtantinopolis

habuerit deterius. Ferũt tamen qui proximis diebus Cõſtantinopoli venerunt, in Aſia adhuc durare Eccleſias, ſed preſſas Tyrãnide & expoſitas perſequutionibus. Quod ſi eſt, precor Ieſum, vt quẽadmodũ primę illę in ſanguine & mortibus creuere, & lucrũ auxit ipſa perſequutio, ita et illę conualeſcant multo credentium fructu. Sed iam terrę intrandę et loca regionũ quarum meminimus, ſingillatim indicanda ſunt.

PONTVS

Ponticã oram video eam vocari quę extra Boſphorum Thracium cõuerſis ad Aquilonem littoribus, vſq; in Colchidem flectitur. Proprie tamen ab Haly amne vſq; ad Phaſim & intimas fauces Euxini, Pontus eſt, & Ponticę gentes in totũ ab eo tractu Euxini ſcilicet maris vocatę, regnum quondam Mithridatis regis maximi, quẽ Populus Romanus ęgre multis demum annis ſuperauit. Ptolemęus Pontum alicubi Cappadocicum cognominat & Palemoniacũ & proxime Galatas, Galaticum. Oppidũ in eo Palemonium fuit, Plinio, à Palemone rege Zenonis Laodicęi oratoris filio appellatum, quem ob eximiam probitatem prius quidem M. Antonius, dein Ces. Auguſtus dignum regno iudicarũt, Pontoq; prę fecerũt, Palemoniaco cognominato authore Strabone, Hic vxorem habuit Pithodorin clariſſimam fœminam, Pithodori Tralliani ciuis, qui Pompeio ſingulari amicitia iũctus fuit, filiam: quę Strabonis ętate, hoc eſt tempore Chriſti Domini, vidua marito in regno ſucceſſit, & Trapezuntem Ponti metropolim cum alijs locis circumiacentibus magna dexteritate gubernauit. Ex oppidis Ponti maritimis inſigne quondam Amyſum fuit; dein iam dictum Palemoniũ,

Pontus

Palemonium oppi.

Amyſum oppidum

Pharnacia, Cerafus, & vafto monte obduct
Trapezus, Græca vrbs, hodieq; celeberrima: c
quæ imperio Trapezũtino fedem & nomen da
re meruit, erepta haud ita pridem Chriftianis, e
Turcarum imperio cum magna Afię iactura, ful
iecta. Fuit illis locis & Pithyus oppidum vbi Io
annes Chryfoftomus, iam antea in exilium actu
aliquandiu fe continuit. Illud monendum Trap
zus, Trapezuntis, tertia inflexione dici, vt Cer
fus, vntis, Pithyis, vntis, quo nomine & in Col
chide oppida minime obfcura fuiffe cõftat. Simi
li figura & in Syria Emaus, Hierichus, Amathu
&c. proferuntur. Gentem Chalybum, alij Põto
alij Paphlagonię tribuerũt, apud quos, vt ait Fla
cus, tonat afflicta femper domus ignea maffa. R
liquę gentes feræ & bellicofæ habitant, quorun
pars Moffynœci, Buxeri, Disheri, Macrocepha
li, fupra quos portus Hiffi in extimo cornu eiu
finus qui Trapezunta claudit. Intimo autem in
terceffu proxima Colchidi Sebaftopolis iacet
ante Cabira dicta, clara ciuitas, quam Sophroni
us μεγάλην, hoc eft magnam cognominat, &
eò vfq; Andream perueniffe, & Euangelium d
cuiffe tradit. Situs vrbis intra amnes Phafin &
Abfarum interiacet. Phafis ex his quę in Colch
de memorauimus, notus eft. Abfarum monte
Pariedri fundunt Tauri pars, qua Ponticos po
pulos ab Armenis fummouet, augetur autẽ Ly
co amne, cuius Plinius & Ptolemæus memine
re. Obiter notandũ duximus Syrorum nomẽ a
Colchos vfq; pertigiffe, & differẽtiæ cauffa Le
cofyros dictos Cappadoces, & Ponti accolas
quoniam qui extra Taurum iacent Syri, ob æfti
auftrinum adufto & nigricante colore effent, h
autem fub axem verfi magis candidi & tame
Syr

Marginal notes: Pharnacia; Cerafus; Trapez9; Pithyus oppidum.; Chalybes; Cabira vrbs Andreę Apoftoli prædicatione clara; Leucofyri dicti Cappadoces

Syri. Quare Sophronius (seu quis alius Aposto-
los, quorum scripta nulla extāt, Sophronij meta-
phrasi intexuit) Leucosyros ἀιθίοπας ἐσωτέρους,
hoc est interiores Aethiopas iuxta Phasidis &
Absari eruptiones siue ostia sitos, appellare volu-
it, quoniā & ipsi essent Syri, qui ab austrina tamē
parte Aethiopibus similimi essent. Nescio autem
an errore commissum sit, vt in Matthię vita apud
eundem Sophronium propè eadem verba repe-
tuntur, ἐν τῇ δευτέρᾳ αἰθιοπίᾳ ὅπου ἡ παρεμ-
βολὴ ἀπσάρου καὶ ὕσσου λιμνὴ &c. Nisi cui ve-
ro simile fit etiam Matthiam ad illa loca peruenis-
se, quod expendendum relinquimus. Non igno-
ro alibi quoque Sebastopolim seu vrbem Augu-
stam in Cappadocia locari Ptolemæo, sed longis-
sime ab Absaro, præterea & Sebastiam aliam de
qua mox referemus. Pontici fuere duo Aquilæ
celebres, quorum alter vetus instrumentum Grę-
ce transtulit, alter Priscillæ maritus & familiaris
Pauli: cuius Lucas Actorum. 18. meminit.

Aquila scriptor interpres veteris testa. Aquila familiaris Pauli.

CAPPADOCIA.

Cappadociæ situs.

Reliquam Cappadociam, ab ortu Scordi-
scus minori Armeniæ adimit, superiora
Antitaurus finit, quæ dehinc trans Me-
lam amnem ad Euphraten, Comagenen,
& Ciliciæ montana panduntur, annumerata qui
dē Cappadociæ Plinio & Straboni vt supra di-
ximus. Ptolemæo tamen in minore Armenia rela
ta Tauri iugo à Cilicibus digresso, Lycaonia &
occidua Cappadocia dirimuntur. Occiduū latus
Paphlagonia & Galatia terminant. Terra ipsa la
te patescit & claris amnibus perfunditur, quorū
memoratissimus Halys, Croesi aliquādo regnorū

Halys flu.

 ab

ab ortu terminus, vt testis est Herodotus. Sed et Iris fluit, & Thermodon, & quē Plinius Cappadocem vocat, vnde Cappadoces nomen habent antea generatim dicti Syri, & Leucosyri Persæ Asia potiti hanc partē in Satrapias, hoc est Pręfecturas diuiserūt. Deinde Macedones pulsis Persis, reges pro suo more instituerunt, qui cū populo Ro. post deuictum Antiochū amicitiā contraxere, & contra Mithridatem defensi sunt. Stirpe deinde regia deficiente, cū S.P.Q.R. (ceu duodecimo libro prodidit Strabo) ob eximiam fidē Cappadoces liberos esse iussissent, negauerūt se libertatem posse ferre (Tyrannis enim est, non libertas, vbi omnes imperant,) & vt regem acciperēt, orauerunt. Romani admirati quod essent qui libertatem recusarent, permiserunt vt quem regē vellent, eligerent. Itaq; lectus est Ariobarzanes, vir pacis & militię artium peritus, quo defuncto ad Archelaum habenę regni peruenerūt, sub quo in Pręturas diuisa Cappadocia est, atq; hic Archelaus est quē Tiberius dolose euocatum apud se retinuit, quo auarum & in scelera profusum animū satiaret, Cappadocia cōfestim in Prouincię formā redacta, cuius facti in Tiberio Suetonius meminit. Vrbium dignarum memoratu, maxime clarū Mazaca, postea à Claudio Tiberio Imperatore Cęsarea dicta, vt tradit Eusebius, Hieronymus alicubi ab Octauio Augusto ita dictam putat: verosimilius quod Ruffus scribit, in honorē videlicet Augusti Cęsareā vocatā. Incolæ eius Mazacini & Mazaces dicti. Iulianus, odio vrbis qđ Christiana esset, Cęsareæ vocē obliterare & reducere veteris vsum contendebat. Non omittendum vero quod Hermol. accuratæ diligētiæ vir, admonuit, Mazaca frequētius, neu

tro

Iris fluui. Thermodon.

Cappadoces liberi.

Mazaca vrbs q̄ & Cęsaræa Cappadociæ

Iulianus Christi osor.

tro plurali vſurpari ſcriptoribus, etiam ſi ſint qui fœminino proferant, ad quē modum Comana Cappadocię & Ponti oppida dicuntur, ſicut & Myra, & Patara, in Pāphilia, Lyciaq́ꝫ, & rurſum in Cappadocia, Tyana, à quibus Tyanę & Tyanēſes, vt Tyanæus ille magus Apollonius Cappadox, de quo Philoſtrati libri extant, & eccleſia Tyanęa, clara pręſtantibus viris Epiſcopis, vbi & Tyanenſis quondā Synodus habita, cuius Sozomenus meminit. Mazacinę eccleſię ſeu Cæſarienſis epiſcopus fuit Baſilius ille Gregorij Niſſeni frater, vir nō doctrina ſolū ſed pietate etiā conſpicuus, qui Gregorio Nazianzeno ſocio, Athenis aliquando bonis artibus & eloquētiæ operam dedit, inde in ſolitudinē pertractus multis annis eodem Nazianzeno annitente, diuinis libris animū impendit: poſtremo regreſſus Ponti vrbes et rura circuiuit, & eccleſias nō modo confirmauit Euāgelij prędicatione verumetiā cōſtituit. Monaſteria itidem ordinaſſe dicitur, hoc eſt Scholas in quibus reiecta ſæculi cura, doctrinę, moribus, pudicitiæ & cōtinentiæ vacaretur, quo purior eſſe cultus & Dei & proximi poſſet. Id enim erāt illa ætate monaſteria: ſi cui vacat legat Ruffinum lib. XI. Extat epiſtola Baſilij ad Gregorium Nazianzenum de vita ſolitaria, hoc eſt monachiſmo ſcripta, quam Latinā vir doctiſſi. Franciſcus Philelfus fecit, palàm innuens quibus finibus vetus monachiſmus contentus fuerit, quid ſpectarit, & quo vſu receptus ſit. Quod ipſum multis in locis & Hieronymus fautor alioqui Monachorū, explicat. Conſtat autem ſub Gratiano Baſilium deceſſiſſe, haud multis annis ante Hieronymi obitum. Sed ad oppida reuertendum. Cucuſum Cappadociæ Chryſoſtomi exilio celebratur, in

Tyana
Tyanęus.
Apollonius

Baſilius Gregorij Niſſeni filius

Monaſteria quid olim fuerint

Cucuſum oppi. locus exilij Chriſoſtomi.

quo & Paulus Bizantius episcopus exulans, & ijsdem de caussis eadẽq; de sede Arrianorum insidijs pulsus, demum percussoribus subornatis Cõstantij tempore occisus est, cum adhuc in humanis ageret Hilarius. Hermolaus Cucussum legit s litera geminata. Euxinum versus Amasia iacet ante Eupatoria, dehinc à Pompeio Magnopolis vocata, Strabonis, cuius de Geographia libri extãt, patria. Est & Nazianzũ oppidũ Cappadociæ, q̃ q̃ aliquibus in secunda Armenia locatũ, cuius ciuis & præsul Gregorius ille fuit Nazianzenus cognominatus, vir eloquentissimus & Hieronymi preceptor. Illo enim scripturas explanãte, profecisse se & didicisse ait. Fuit episcopi filius & successor, adulescens apud Cæsaream Palestinæ à Thespesio rhetore eloquentiæ rudimentis imbutus, mox & Athenis vt ante dixi eruditus, qui cum Constantinopolitanę sedi aliquãdiu, vocatus præfuisset, & inuidia quorundam premi se animaduerteret, reuersus in patriam suis affuit, postremo alio episcopo sublecto, in rus se contulit, & solus habitans, sub eodẽ Theodosio mortuus est. Hieronymus scribit eũ inter cætera eximia ingenij eius monumẽta, librũ reliquisse quem contra Iulianum Cappadocibus infestum, scripserat. Næocæsarea haud longe à Cumanis & Sebastia oppidis abest, & ipsa clara & synodo memorata in libris Pontificijs. Eam Ponto quidãm tribuunt, vt inde Ponti Episcopus dictus videatur Gregorius Næocęsariensis præsul, qui Origenẽ perpetuo quinquennio audiuit, vir Græca, Latinaq; facundia pręstans, & ab æqualibus suis ob vitę & doctrinę excellentiam τρισμέγιστος appellatus, cuius Hieronymus magna laude meminit. Ab hoc alius fuit itidem eius vrbis Episcopus

Amasia q̃ & Eupatoria vrbs Strabonis patria

Naziãzũ oppidum Gregori9 Naziãzenus Hieronymi præceptor

Thespesius rhetor.

Nęocæsarea vrbs.

Gregori9 Nęocęsariensis episcopus auditor Origenis.

pus Theodorus, qui parũ perſpecta naturarum Chriſti in ſcripturis Alloeoſi, Mariam negabat θεότοκον, de quo eſt apud Gratianum. Niſſam nemo ignorat, cognominẽ illi quæ in Caria iacet. Sed à Cappadocica Gregorius Epiſcopus Niſſenus dictus, quem diximus Baſilij fratrem. Sanè & Hieronymo ante alios familiaris fuit. Nec Sebaſtia prętereunda, à qua Sebaſteni dicti, & notus errore Euſtachius Sebaſtenus epiſcopus, qui cũ Ancyrano Baſilio partis Macedonianæ fuiſſe legitur. Negabat hic Spiritui quicquam cũ patre & filio eſſe commune. Diuus Hieronymus è Cappadocia fuiſſe Alexandrum illum memorat, qui ætate Origenis, Narciſſo præſuli iam ſenio confecto ſucceſſit, haud multo poſt martyrio coronatus. Tam diues clarorum præſulũ Cappadocia fuit, ſed quæ ne ſic quidem tot memorijs onuſta reliquæ Aſiæ conferri queat.

Theodorus epiſcopus hereticus.
Niſſa vrbs Cappadociæ
Sebaſtia.
Euſtachius epiſcopus hæreticus

LYCAONIA.

A Meridie & occaſu Brumali, ab Euxino veniente, & lõgiſſime terras ingreſſam Cappadociam Lycaonia excipit, ei quidẽ à Ptolemęo annumerata, ſed ſeorſum reddita Plinio & Straboni. Regio tribus à partibus reliquis Tauro incluſa, ad ortum ſolis Cataoniæ, ab occaſu Pãphiliæ & Piſidię, qua meridies eſt, Ciliciæ Tracheæ, id eſt, aſperæ dictæ imminet. Oppida eius plura, ſed celeberrimum, Plinio teſte, Iconium, in quo Paulus & Barnabas multo tempore Chriſtũ docuerunt, fortiter agẽtes præſidio domini, Act. XIIII. quanquam ita conſiſtere non potuerunt, quin factione et tumultibus partium agitati, &, quo amplius miniſterij ad quod vocati erant fructus pateſceret, fuga ſibi conſulere adacti fuerunt. Magno argumento,

Lycaonię ſitus
Iconium.

fugæ consiliū haud ignobile semper nec ignauū (velut fugacissimi Anabaptistę nostri calumnian tur) sed ex spiritu etiam & pręcepto esse. Christianę enim prudentię est, nec caret exemplis, cedere interdū ferocię, & rerum cōmodius agendarū captare occasionē. Sic Apostolus Damasci p sportam è muro demissus est, quo Aretę furorē declinaret, eo consilio & à fratribus Berrhoeæ emissus vt insaniæ Iudęorum ad tempus cederetur. Sic Christus suos de vna ciuitate iubet in aliā fugere Ipse Christus abscondit se, & occasionem redimens, tumultū pręuertit. Diuersum est fugæ genus, quod aut immodico vitæ amore, aut turpi metu, aut graui offensione suscipitur. Porrò Iconiensium episcopus Amphilochius ille fuit, Hieronymi contemporaneus, qui de spiritu sancto scripsit. Est præterea Derba paris cū Iconio propter Apostolū claritatis, & Lystra. Dehinc Laranda, & iuxta sita Isaura, quam mox Claudiopolim nominatam fuisse supra monuimus: nonnulli eā Lycaoniæ tribuere, vt mihi hoc loco repetenda fuerit. Proferuntur autem plurali neutro hæc nomina, & singulari fœminino, neque infrequens istud quidem, præsertim in locis Asiæ. Lycaoniā prope totam Antipater pyrata insignis, haud ita longe ante Apostoli tempora tenuit, quem deinde Amyntas Iconij tyrannus Archelai successor, bello captum occidit, authore Strabone. Lystris lapidatum Apostolum & tanquam mortuū extractum vrbe, scribit Lucas. Adeo malignū semper & sæuum in seruos Christi satanæ regnum fuit, sed hoc è iure est belli vt triumphus non decernatur nisi hostium victoribus. Inde Martyrū nobis & Confessorū præmia petita, hinc coronę reportatæ sunt, Proinde denuo reuersi Iconium, &

Anabaptistæ | Amphilochius episcopus | Derba | Lystra | Laranda oppidum | Isaura oppidum | Antipater pyrata insignis

& Lyſtram apoſtoli, docuerunt, quod per mul-
as afflictiones oporteat nos intrare in regnum
Dei. Intelligimus autem ex Luca apoſtolos non
Hebræa ſolum & Græca, ſed & Barbara vulga-
i Lycaonum lingua inſtructos Chriſtum docu-
ſe. Quippe Lycaonice loquutam plebem, & à
Paulo & Barnaba intellectam, ſignificat. Quod
pſum veroſimile & vicinitas facit, cum Paulus
Cilix, Barnabas Cyprius fuerit, ſed rectius do-
o illi tribuimus, quod cum efficacia ſingulari ſpi
itus domini per manus ſanctorum eſt operatus.
Etiam ſi Paulus ad Corinthios ſcribens, gratias
git domino, quod plus aliꝭs linguis loquatur.
Varium igitur hoc donum fuit, nec omnibus æ-
ua menſura datum, neceſſarium tamen ad mini
terium, ſiquidem Strabo qui & ipſe eo tempore
ere quo Apoſtolus, Aſiæ loca peragrauit, & in
a etiam natus fuit, plurimis linguis intermarinā
llam Aſiam diſtinctam fuiſſe prodidit, quod mi-
ime mirum eſt cogitantibus, quot quantiſq; ea
entibus paruerit. Aſia potiti ſunt, Aſſyriꝭ, Baby
oniꝭ, Ægyptiꝭ, Macedones, Romani. Quin & à
Gallis inuaſa inhabitataq; eſt, nec abſtinuerūt ea
totum Scythę. Quarum vnamquanq; cum im
erio linguam ſuam propagaſſe indubiū eſt. Nā
& Græcis curæ & Latinis moris fuiſſe legimus
t aut coloniꝭs deducendis, aut occupandis terris
ultum ſimul morum et linguæ proferrent. Acce
it ad hæc quod Plinius lib. VI. tradit proditum
ſſe, in omni tractu huius peninſulæ tres tantum
entes Gręcas iure dictas, Doricam, Ionicā, Æo-
cam, cęteras Barbarorum eſſe. Porro & Græ-
os in Aſia colonos fuiſſe, notum eſt, vt obuium
& facile ſit coniectare frequens illud linguarum
Aſię diſcrimen. E Lycaonia Timotheus fuit, pa-

Donum linguarū

Strabo

S. Timotheus.

Sosipater Aristarchus. Tichicus. Trophonius.

tria vt videtur Lystrius, quem et circuncidit apostolus & Ephesinę demum ecclesię pręfecit. Sic è Berrhœa Sosipatrum, è Thessalonica Aristarchum, è Derbis Gaium, è Corintho Erastum, ex Asia Tichicum et Trophonium, vt antea ex Antiochia Lucam indiuiduum itinerum comitem. Vnus certe tantę moli curarum laborumq; non sufficiebat, etiam si maxime omnium laborauit. Nec minus delectum habuerunt apostoli discipulorum in ministerio, quàm Christus. Necesse hoc erat quo seruaretur successio, & crescenti ecclesiarum numero omnium ex parte satis fieret. Vtinam hodie quoq; hoc ipsum episcopi pręstarent, quorum est apostolica functio, doctrinaque & cura & vigilantia, cęteris esse exemplo ac velut calcar addere pergerent, quo alacrius syncerius presbyteri quibus illi curam animarum delegant, quę verę pietatis sunt ex æquo pręstarent

PAPHLAGONIA.

Paphlagoniæ situs

IVxta Euxinum, quantū oræ est inter Halym Parthenium amnes, id totum Paphlagoniæ tribuitur, neq; desunt authores qui Heracleā ipsi annumerant, quanquam citra Parthenium occasum versus in Bithinia eam Ptolemęus locarit. Strabo duodecimo libro Halyn ad ortum eius regionis confinium esse, ad austrū Phrygas et Galatas, occidentem versus Bithinos & Mariandinos, ab aquilone Euxinum tradit. Vrbiū potissimæ à latere Bithynię sunt, Tios, cis Parthenium quidem, sed Pomponio nihil minus in Paphlagonia situm. Vicinus ager quoniam florida amœnitate pręcellit, nomen Parthenio ceu virgineis sertis redimito, dedisse creditur. Inde Amastris est vrbs & Cromna, & promontoriū eius littoris eminentissimū, quod Carābin veteres vocarūt,

Tios vrbs. Amastris vrbs. Cromna vrbs. Carambis promontorium.

à cuius

cuius contrapoſito flexu eiuſdem ſinus Syno- Synope vrbs.
e iacet, à Mileſijs condita, littoralium Paphlago
iæ vrbium longe clariſſima, Portu enim nobili,
ręclaris ciuibus, & deductarum coloniarum fa-
a nitet. Video et illud ad gloriam trahi, quod in
& natus & educatus & mortuus eſt clariſſi-
ius Aſiæ regum Mithridates, Eupater cogno- Mithridates.
inatus. In mediterraneis cenſetur à Pompeio
ondita & vocata Pompeiopolis, & Gangra il- Pompeiopolis.
quorum quondam Synodus celebris Gangrē Gangra.
s dicta. A Synope Bithyniā verſus Armine eſt, Armine.
ua finitur ab ortu Paphlagonia, Melæ. Plin. &
trabo ad Amiſum liberam aliquando vrbem &
ſum Halym prorogant. Sed iam ſępe monui- Halys vrbs
ius Lectorem variare ſolere in limitum deſigna
onibus authores, quod in hoc maxime Euxini
actu euenit. Mithridates ille, cuius paulo ante
eminimus in regno illo ſuo Pontico, à Colchi-
e vſq; ad Heracleam Bithyniæ, quicquid vrbiū
terrarum interiacet, poſſedit. Gn. Pompeius
o deuicto, varie omnia diſtribuit & mutauit.
ariarum & poſteri duces. Nec id tamen officit
uo minus conſtans & certa locorū notitia exi-
at. Habuit Paphlagonia frequentes (vt omnis
ſia) eccleſias, ſed eximie claram Synopēſem, ad Synopenſis eccl'ia.
atrum noſtrorum memoriam vſq; ſeruatā, nō-
ū enim octuageſimus annus agitur ex quo Tur
arū imperator Mahumetes, Iſmaelem quendā
ius loci dominum, varijs diu petitū artibus, po-
tremo terra mariq; obſeſſa vrbe, ad deditionem
ompulit. Miſerat ille in Italiam, & ante alios ad
ontificem Pium Secundum, qui auxilia rogarēt,
ed ope oīm deſtitutus in Turcarum manus cum
ota vrbe incidit. Frequens illo tēpore ſors iſta
ſiaticis vrbib. obtigit, vt deſertę à noſtris ferre
hoſtem

hostẽ non possent, nec alia magis occasio Turca- rũ opes & imperium euexit, q̃ quod Christian Christianos de summa non vitæ solũ & rerũ, se etiã religionis periclitãtes, neglecimus. Vtinam autẽ non hodie quoq; in illã aurem dormiremus. Nullus prope annus est, quo tyrannus ille tã rab dus & ferox nõ aliquid de agro Dominico insta torrentis subito exortus auferat. Non præterie- rim in Pompeiopoli Paphlagonica Sophronium episcopum fuisse Constantij tempore, illum qu Seleuciensi synodo Isauriç interfuit, magnum pa- tronum Nicænæ fidei, ceu in historia sua Socra- tes prodidit.

Sophronius epũs.

GALATIA.

INtus Galatia iacet celeberrima regio. Part qua Pompeiopolis est, & Boreas, contigua Paphlagoniç: ab ortu Bithyniç, Mysiæ, Phry- giæ commissa, Dindymænis iugis & Cælenij montibus intercedentibus: Austrinam partem Pisidia finit: Oriẽtalem Cappadocia, citra Arch- laidem vrbem Claudij coloniã, & montẽ Agœ qui in media Cappadocia attollit sese, adeo altus vt æstiuæ etiam niues premant. Archelaida autẽ Halys præterfluit è Tauro lapsus, quem & Pa- phlagoniam ab ortu terminare, & à Ponticis gẽ tibus diuidere diximus. Pisidas quidem inter Ga latas reddidit Ptolemçus: nos de eis priuatim di- cemus, Galatiam post ingentes illas Alexandr victorias & auctas per Asiam Macedonũ vires, Græci insederunt, quibus postea Galli se & ips magno hominum numero Asiam ingressi coniũ- xerũt, Gallogræci dicti, gẽs mixta, & regio qua mox crescentibus Gallorum rebus Galatia fuit, antea Gallogræcia dicebatur, sed vtriusq; vocis vsus apud scriptores manet. Enimuero Galli, cũ

Galatiæ situs.

Gallogræci qui & Galatæ.

multitu

multitudine hominum laboraret, nec ſeipſos fer Galli in
ent amplius, trecentis milibus cōtractis, Alpeis Græciam
ranſgreſſi, iuxta Padum conſedere. Dein & Illy-
icum & Pannoniam, & florentiſſimum eo ſęcu
Græciæ tractum ingreſſi, non Europæ ſolum
m laboranti, ſed & Aſiæ terrori fuerunt, vrbē
Romam ſubegerant, niſi libertatem demum
Camelus vindicaſſet. Ea de re Iuſtinus lib. xxv. Gallorum
Gallorum inquit, ea tempeſtate tantæ fœcundi- fœcūditas
atis iuuentus fuit vt Aſiam omnem velut exami
e aliquo implerent. Deniq; neq; reges Orientis
ne mercenario Gallorū exercitu vlla bella geſſe
nt, neq; pulſi regno ad alios quàm ad Gallos cō
ugerint. Tantus terror Gallici nominis ſiue ar-
norum inuicta felicitas erat, vt aliter neq; maie-
tatem ſuam tutam, neq; amiſſam recuperare ſe
oſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur. Itaq; in
uxilium à Bithyniæ rege vocati, regnum cū eo,
arta victoria diuiſerunt, eamq; regionem Gallo
ræciam cognominauerunt. Hactenus Iuſtinus.
T. Liuius libro belli Macedonici octauo multis
m eam rem proſequitur, ad quem Lectorē plu-
a deſiderantem remittimus. Satis cōſtat Gallos
o tempore Gręcis mixtos in Aſia fuiſſe quo Pyr
hus Epirotarum rex floruit, hoc eſt, paucis an-
is ante bellum Punicum primum, quum longe
ntea Aſiam ingreſſus Alexander fuiſſet. Proinde
Galatarum natio, vt recentior inter Aſiaticas na-
ones habita eſt. Plinius in quinti libri fine, ſcri-
it Galatas maiori ex parte Phrygiæ agros tene-
e. Ex quo intelligimus amplius ingreſſos, vt fit,
initima eos occupaſſe. Diuus Hieronymꝰ prolo
o ſecundi commentariorum ad Galatas ex La- Galli vn̄
tantij authoritate tradit Gallos antiquitus à can- dicti.
ore corporis Galatas vocatos, & inde Galatiā
prouinciam

prouinciam dictam in quã Galli venientes Gr
cis se miscuerint, & prius quidem Gallogræcia
post autem Galatiam dictam. Nec mirandum
bitratur inter Græcam Asiæ gentem, Gallos cõ
sedisse, cum contra, Asiani Græci in Gallia cons
Massilia. derint. Massiliam enim à Phocaensibus Asiæ
conditam & inhabitatam fuisse ex Strabone, Põ
ponio, Gellio, Iustino, cæteris, constat. Gentiu
Galatiæ præcipuę fuerunt, Tectosages, Tolisto
Tectosa-ges. bogi, Trocini, siue vt Hermol. Trogini: qrũ To
listobogi, Phrygię & Bithinię finitima, Tecto
Tolisto-bogi. sages latus Cappadociæ & orientis, fertilissim
videlicet Galatiæ partem, Trocini loca Paphla
Trocini goniæ vicina, tenuerunt, Straboni & Plinio. M
morantur alia quoque gentis nomina, nec mirun
id in tanto gentis numero, cum & ex Belgis fui
se eorum partem haud obscure indicet Iustinus
Strabo libro duodecimo prodit regionem prin
pio in quatuor præfecturas diuisam fuisse, qu
Tetrar-chiæ Tetrarchiæ ex re dictæ sint, præfecti autẽ Tetra
chę vocati, quoniam quartã quisque portionẽ reg
Tetrar-chæ. ni Galatici teneret: vnde & origo vocis propri
deducitur, quę vsu postea inualescente ad plure
etiam pręfecturas translata est, ceu supra in Sy
riæ descriptione admonuimus. Erat olim reg
eius ordinis dignitas, & qui genere Tetrarch
erant instar regum habebantur. At vero post d
uictum à Pompeio Mithridatem, detractum al
quid veteri mori fuit, et ad tres duces potestas d
uenit. Mox Deiotato regi, qui ciuili bello Pom
peiano se miscuit, soli datũ regnum. Inde Amy
tæ qui ei successit. Postremo sub principe Augu
sto in prouincię formã redacta Galatia, à M. Lo
lio propretore primũ oĩm administrata est. Hæ

est Gala

ſt Galatia quam Petrus prçcipuus apoſtolorum pistola plena(vt Eraſmus inquit) apoſtolicę ma eſtatis erudijt,quã Paulus peragrauit & Euange io ſuo Chriſtũ pure docuit, ſecunda profectione ua,atq; item tertia,Galatiam ingreſſus, Luca te te Act.16.&.18.Inde factũ, vt cũ Romã captiu9 leductus eſſet,de gentis illius inconſtãtia & fal orũ fratrũ artibus admonitus, Epiſtola ex Vrbe niſſa peracerbe eos, vt immemores apoſtolatus ui et doctrinę ſanæ,carpit, inique ferens quod tã ito aliud doctrinę genus receperint, & pſeudo poſtolis Euangeliũ anili operum iactatione ſub uertentibus,aurẽ prębuiſſent, cũ admoniti tamẽ oties fuiſſent,adeo certam firmãq; & indubita ã eſſe ſuæ reuelationis doctrinã,quã cũ prçcipuis poſtolorũ contulerat, vt anathema eſſe dicat di uerſum docere aut tradere auſos,nec ſeipſum exi nat vltioni,ſi diuerſum vnquã atq; illos docuiſ et,tradat. Certe Hieronymus ſtultitię inſimula os fuiſſe ab Apoſtolo Galatas putat,quoniã ſto iditatẽ quandã Barbaram redoluerint, & ad in elligentiam fuerint tardiores: qua cauſſa & Hi arius ipſe Gallus & Pictauis genitus,Gallos,in Hymnorum carmine,indociles vocarit. Nũc op ida reddemus,quorum prçcipua,Ancyra,Gor lium,Laodicia,Peſſinus.Iuxta confinia autẽ Bi hyniæ,Dadaſtana,& ad Cappadocię partẽ Ta iũ Trocinorũ.Ancyrę epiſcopus fuit Marcellus ir doctus,ſed qui tamẽ in ſcriptis ſuis Sabellianã ęreſim ſequi,hoc eſt,patrẽ cũ filio cõfundere vi eretur: qua re deiectus Epiſcopatu,ſucceſſorẽ ha uit Baſiliũ medicũ, tẽpore Conſtantij imperato is. Mox paulo cũ ſe falſo eius dogmatis inſimula i oſtẽdiſſet,epiſcopatũ recepit. Hieronym9 Mar elli huius inter ſcriptores, & itẽ Baſilij meminit medicam

Galatæ à Paulo docti.

Galatæ ſtulti.

Galli indociles

Ancyra vrbs.

Gordium

Laodicia.

Peſſinus

Dadaſtana.

Tauium.

Marcellus epiſcopus

medicam artem nominatim huic tribuens. N
enim alienum aut incognitum fuit, veteribus E
clesiarum præsulibus Medicæ rei studium, hab
itque exemplum professio, non in Luca solũ, qu
Apostolus vt artis professorem, fere Medicũ c
gnominat, sed & in apostolis & presbyteris, q
iuxta CHRISTI & Iacobi doctrinam v
gere infirmos & vt conualescerent orare iube
tur. Diuino semper honore dignam iudicaru
mortales eam artem quæ morbos tolleret, vt d
monia etiam culta quondam & adorata grauis
ma iactura Gentes seduxerint, haud alio mag
fuco quàm morborum quos inflixissent, inspera
tis subitisq; remedijs. Ea fraude nec nostra sæcu
la caruerunt, nec futura carebunt. Hoc enim ca
nis ingenium est, vt quàm maxime vacare mo
bis, & sine dolore agere velit, neq; vlla quantũ
uis blandiente voluptate capiatur, quum ægro
tat, sed summum bonum in sanitate collocet, &
pręcipuæ beneficentiæ loco habeat, si sit qui ma
lo mederi, & afflictæ incolumitati salutarem adh
bere opem queat. Ideo etiam Christus dominu
noster, quanquam alius rei gratia in mundũ mi
sus, tamen ad hanc carnis infirmitatem se quoq
benigne demisit, & intuitu fidei languores sust
lit, haud nescius pharisęorũ ingenij, & quid ha
in re humana suspiceret imbecillitas. Cæterun
vt de certa Deitate sua testaretur, non modo om
nes qui ante se fuerunt magnitudine miraculo
rum vicit, verumetiam authores pręstigiorun
quæ mundo pro miraculis fuissent, subegit et ex
pulit. Diserte admonendo ne vnquam illorũ mi
raculis accederemus, qui ingesturi eo fuco et pr
textu doctrinam essent traditioni suæ aduersam
Ad hæc, & discipulos suos diuina illa virtute co

mitato

Ecclesiarũ pastores medici

Medicinæ laus

Christus medicus

mitatos in orbem emisit, quo haberent quod in gentium conspectu, idolorum & magorum, hoc est dæmoniorum imposturis opponerent, & ad doctrinæ ac functionis confirmationem non suā, quæ nulla erat, sed eius à quo missi essent virtutē ostenderēt. Verum ista quidem ad eum modum facta, rari muneris erant. Posteri ergo qui miracu lo non potuerunt, consilio curarunt ægrotos, & industria est adiuta beneficentia, quam ardor cha ritatis efflagitabat, quanquam & ipsa diuina vir tute commendata. Quid enim in herbis, quid in floribus, succis, radicibus, quid in aliȷs terra ma riue enatis, quorum modo in medendo vsus exi stit, quod à creatore illo Deo nostro donatum in ditumq; non sit? Aut quo non possit optime vti qui curando gregi, pastor est constitutus? Paulus in ecclesia donum sanationis inter posteriora qui dem censet, nec iniuria, cum longe sint potiora quæ ad fidei et iustitię ædificationem attinent, vt longe potior corpore anima est: cæterum cuius proprium sit nō explicat, haud dubie illo ipso in uens omniū esse posse quod charitatis est pręci puum. Legimus Boazanem quendam Persidis episcopum sub Cabada rege qui tempore Iustini vixit, ob medicinæ præstantiam in magno hono re habitum, & præcipue dilectum regi fuisse, nec dubium quin barbarus Rex hoc æquiore animo Christianismo fauerit, quo magis artem est admi ratus, illius scilicet qui apud suos Christum profi teretur. Habet nostra quoq; ætas episcopos pas sim (Plebanos vulgus nominat) rure agentes, qui præter doctrinæ & consolationis munus quod auido popello magno studio impertiunt, meden di etiam diligentia egenis fratribus nec lucri nec quęstus respectu adhibita, in summa gratia ver

Z santur.

Herbarū vires.

sanationis .i. rei medicę donū

Boazanes medicus

ſantur. Sunt quidem qui declinant homicidium, ac recte quidem illi, cum id ſcelus ipſa in primis pietas odio habeat. Sed reus eſſe homicidij nequit qui hoc vnum ſpectat medendo, vt iuuet decumbentem, non grauet, ſanet laborantem, non perdat. De indoctis nulla hic mentio eſt, cum ſit turpe profiteri quod non didiceris. Sed nimium mihi Baſilij mentione digreſſo ad loca Galatię reuertendum eſt. Ancyra & Anquyra atque etiam Anchira dicta eſt Galatica illa cuius Ancyrana ſeu Anchiritana ſynodus quondã fuit, de qua in Collectaneis Gratiani legitũ. Alia eſt Ancyra Phrygię Plinio & Ptol. nominatim hæc oppida ſeparantibus. Gordium pleriſq; in Phrygia, Plinio in Galatia ſtatuitur. Sed ante eodem teſte dictũ eſt Galatas pleraq; Phrygiæ loca incolere. Haud magnum oppidum fuit Gordium, ſed celebre tamen in literis, ob Gordij & Mydæ regum vetuſtatẽ, & quod eius templum ingreſſus Alexander, nodum Gordium quum manu explicare non poſſet gladio ſecuit, ceu lib. III. tradit Curtius. Eſt & Laodicia in Galatia proxime Pacatianam Phrygiam, clara epiſcopo Pelagio doctiſſimo viro & Nazianzeni Gregorij æquali. Laudatus eſt propter conſtantiam qua in Tyanæo concilio Nicenæ fidei pręſcriptum defendit. Peſinuntem à Mithridate conditam, Strabo, à Toliſtobogis inhabitatam, Plinius teſtis eſt. Hinc Romani idolum matris Deûm in vrbem tranſtulerunt, tanto nomine, tantũ videlicet imperiũ ornaturi. Dadaſtana à Ptolemęo in Bithynia locata, fato Imp. Iouiniani memorantur, qui à Perſis regreſſus, mortuus illic in cubiculo eſt repertus, cum ſanus ſe quieti dediſſet. Magna Chriſtianis in eo principe ſpes erat, ſed aliud domino viſum qui repente hu-

manis

Malus medicus homicida. | Ancyra. | Gordium | Gordius nodus. | Laodicia | Pelagius epiſcopus | Peſinus | Mater deorum Cybele. | Iouinianus Impera.

manis eum rebus exemit. Amnium Galatię prę- cipuus Parthenius. Intrat eam & Sangarius in Phrygia ortus, & Gallus qui Cybeleijs illic ge- nitalia mutilatis Mystis nomē dedit, ea maxime de re infamis ob religionis fœditatem, quam illi sunt professi. Hieronymus author est vel sua æta- te dogmatum impuritate quadam laborauisse Ga- latiam, & vestigia apparuisse veteris stultitię. Di- gnum autem admiratione tot sæculorum decur- su propriam eos linguam in tanta gentium diuer- sitate seruare potuisse. Pręter enim Gręcā, vt ait, qua tum omnis Oriens est loquutus, Treuirorū etiam lingua paucis mutatis sunt vsi.

Parthenius fluuius. Sangarius fluuius. Gallus flu. Galatas non mutasse liguā.

PISIDIA.

GAlatiā ab austro Pisidia excipit, regio haud magna, sed quę tamen duodecim vrbes su- stinuerit. Lycaones eam ab ortu & occasu attingunt. Nam & supra Cappadociam Lycao- nia ponitur, Ptolemęo, et item alia Plinio in Asi- aticam iurisditionem versa, quam & Ptol. agno- scit. A meridie Pamphiliā habet, iuxtaq; in Isau- riam etiam et eius Cilicię partem quam Trache- am vocarunt, protenditur. Certū autem his ma- xime locis, vt gentium fines ita & nomina con- fundi, quod Hermol. quoq; annotat, asserens Pisi- das ipsos quondam, & Lycaones & Phrygas di- ctos, regionibus haud ita dum in partes diuisis. Vrbiū Pisidicarū, Terbasa et Synda pcipuę, prę- terea Oronda à qbus Orōdic9 ager iuxta cogno- minat9. Apollonia itē & colonia Romanorū Cę- sarea, quę & Antiochia dicta Pisidiæ, Plinio. Pro- pter Antiochos enim qrū multis annis florētissi- mū in Asia regnū fuisse cōstat, multę passim An- tiochię extiterūt. Et hac quoq; parte quæsita me- morię æternitas, cōsecratis videlicet vrbiū nomi- nibus

Pisidię descriptio. Terbasa. Synda. Oronda. Apollonia. Cęsarea Antiochia Pisidiæ.

nibus de conditorum nomine, quod & honori
caussa sępiuscule factitatum in Palestina docuim

Paulus & Barnabas in Antiochia Pisidiæ.

Antiochię Pisidię Paulus cum Barnaba synago
gam ingressus pręclarum illum sermonē habui
cuius Lucas Act. XIIII. meminit, damnataq; I
dęorum obstinatia, primum omnium in ea vrb
excusso pedum puluere, ad pręgdicandam gent
bus fidem sese accinxit. Paulo igitur Antiochi
concionante, illi crediderunt qui ordinati erāt a
vitam æternam: reliqui surdis auribus offensi m
gis quàm persuasi, persequutionē mouēt in Apo
stolum. Nihil minus interim suo intentus apost
latui, ne periculum quidem vitæ pauescit, vt p
Euangelij cursum ad dominū conuertantur, qu
bus est datum. Hæc enim est voluntas domin
vt pręgdicetur Euangelium, vt munus minister
magna cura, sedulitate, vigilantia exerceatur,
īportune instēt episcopi, quo quàmplurimos a
ducant Christo. In hoc enim abiturus in cœlo
misit apostolos, vt verbo etiam externo annu
ciaretur redemptio, Ecclesię coalescerent, Bapt
smo & Eucharistia vegetarentur, fouerentur c
dentes, abijcerentur increduli: pręsidente semp
& moderante omnia per spiritum fidei Christ
cuius solius est interni verbi administratio, qui n
uit qui sint sui, qui nobiscum manet vsq; ad sęc
li consummationem, qui erigit infirmos, afflict
consolatur, stantes conseruat. Legimus quidē
Actis etiam Apostolum impertijsse spiritum v
tutum & miraculorum, sed non nisi credentibu
hoc est, his qui à domino spiritū fidei accēpissen
his enim solis imposuerunt manus. Sed vt ad P
sidas reuertamur, non tacendum quod Plinius t
dit, Solymos aliquando vocatos eos à Solym
arbitror, regulo fratre Milyæ eius quam Crag

vxore

vxorem habuit.

CILICIA.

NVnc Cilicia reddenda, quę authore Curtio, propemodum tota, nisi vbi pelagus est, montanis includitur. A septentrione Cappadocia terrisq; à nobis in minore Armenia recensis, ab ortu Syria, ab occasu Pamphilia, ipso in vniuersum Tauro sequestro dirimitur. Austrinum latus, maritimum est, ad Issum vsq; oppidū sinui quē ante Issicum vocari diximus, immissum Eo loco angustię per montem Amanum trāsmissę Syriam aperiunt, portę Amanicę & Pylæ, & Syrię etiā portę scriptoribus cognominatę, quod portis (sicut & Sarmaticę & Caucasię) pręmuniri & claudi queant. E diuerso & ab occidente iuxta Anemurium promontorium et amnem Melam, fere exasperant eam montana, in quibus & Cilicię alicubi portę sunt, periculoso Alexandri transitu notæ. Oppidis circum, castrisq; inter asperas conualles positis, proinde & Gręcis ea Cilicię pars τραχέοτις cognominata est. Vnde illa est apud Strabonem lib. 14. Cilicię in asperam & planam siue campestrem diuisio. Campestris fere vbiq; fertilis est, & vt ait Marcellinus, bonis omnibus diues, maxime vbi Amano è Syrię finibus approximat. Gentes illic commixtæ, nomē etiam miscuerunt, & Syrocilices dictę sunt. Amnes in Cilicia celebres, Pyramus et Cydnus. Vrbium notiores quondam, Issos, Rhosus, Mallus, Mopsos, Anchiale, Ægea, Solę et Cęsarea apud Anazabum cognominata. Quarum omniū metropolis Tarsus fuit, clarissima ciuitas, & quam Romani incolumi etiamnum imperio, propter dignitatem & vetustatem, liberam esse voluerūt Cydnus eam amnis è Tauro lapsus perfluit, non

Ciliciæ situs.

Pyramus fluuius

Issos Rhosus, Mallꝰ Mopsos, Anchiale, Ægea, Solæ, Cęsarea,

Cydnus fluuius

admodum magnus, sed liquore, vt tradit Curti
memorabilis: quippe leni tractu è fontibus labē
puro solo excipitur; nec torrentes incurrunt, qu
placide manantis alueum turbent. Proinde inco
ruptus idemq; frigidissimus, et vbique fontibu
suis similis in mare euadit. Strabo lib. 14. meder
eum neruorum doloribus, tradit: quod & Philo
stratus in libris de Apollonio, prodidit. Alexāde
fluminis amœnitate captus, cū in eo lauisset, gra
uissimo morbo correptus est. Supra autem mo
nuimus Fridericum Ænobarbum Imperatorem
in Cilicia, pari lauandi studio delectatum interij
se. Hæc est Tarsus quę Paulum nobis apostolum
(sicut ipse Actorum. 21. & 22. capite indicat) ge
nuit, virum citra controuersiam sanctissimum, &
quem eruditionis excellentia cæteris apostolis
præferre non dubitauit vir doctiss. Cęsarieñ. Eu
sebius. Vt mirum non sit, in tot locis, tanta disci
plina, grauitate, constantia, haud ita multis retro
sæculis Christianam fidem per tot celebres eccle
sias, Ciliciā coluisse, quę tam fideli iam olim Do
ctore profecerit. Testātur historię de Tarsensi ec
clesia, & episcopos illius magnos viros fuisse do
cent. Memoratur & Rhosensis contio, & Ægea
Ciliciæ ante Æsculapij Fano culta, mox Christ
oraculis celeberrima. In aspera Cilicia Seleucia
fuit Calidano amni imposita, quam aliqui Isauri
quę proxima Ciliciæ est, tribuerunt. Plinius Tra
cheotin vocatam fuisse, sine dubio ob situs asper
tatem, admonuit. Celebrem fuisse vel illud argu
mento est, quod synodum aluit Seleuciensem co
gnominatam, cuius Theodoretus meminit. So
los oppidum Pompeius, Pyratico bello cōfecto,
& plus mille trecentis nauibus combustis, Pom
peiopolin de se vocauit, captiuis ex pugna, quos
vita

Marginal notes: Cydni natura. — Tarsus — Paulus Tarsi Cilicię natus — Seleucia Ciliciæ. — Solos op. quod & Pompeiopolis.

vita dignos iudicasset, eò deductis. Obiter corrigendus Curtij locus est, apud quem lib. III. legitur Alexandrum viribus corporis receptis ad vrbem Solis peruenisse &c. vbi non Solis, sed Solos legendum, vt sit Soli pluralis numeri, à quo Solenses dicti, ceu Aratus ille (qui à Paulo citatus creditur Act. 17.) Solensis fuit, cuius de astris op9 φαινόμενα inscriptum extat. Ab eadem & Solœcismus dictus, sicut à Cilicia Cilicismus, sermo rudis & barbasculus. Profuerit fortassis & hoc annotare, Hermolaum Tarsis nomine in sacris literis Carthaginem magnam ex Eustachij authoritate intelligere, cum Hieronymus tamen quæstionibus in Genesim, Iosepho innixus, Ciliciam intelligat, & θ abusu in τ deprauatum retur. Tarsi suburbana, Iulianum apostatam condiderunt, quum in pugna contra Persas suscepta ex vulnere interijsset, Anno tertio imperij, septimo ex q̃ Cęsar à Constantino fuerat ordinatus, vitę anno XXXI. authore Socrate. Dignum autem relatu Antiochenses adeo nũcio mortis eius gauisos, vt festum tripudium egerint, vehementissima illa acclamatione per totam vrbem intonante: Maxime fatue vbi sunt tua vaticinia? Vicit Deus & Christus eius. Interminatus enim erat se Galilęos (ita Christianos vocabat) post victoriã de Persis relatam, repente subuersurum. Quũ igitur militię Imperator ageret, casu quodam Iuliani magister Sophista Libanius Pædagogo cuidã Antiochię Christiano, obuiam factus, illud scomma obijcit: Quid putas, nũc agit ille Fabri filius? Respõdit mox Pędagog9: Iuliano cõcinnuit loculũ. Significãs breui sepultũ iri tyrãnũ, q Christũ tan tope psequeret. Nec vanũ respõsum fuit, quũ mox paulo, occisi Iuliani fama tota vrbe pcrebuisset.

Aratus poeta astrologus.

Solœcismus vnde dictus.

Antiochẽsiũ gaudiũ de Iuliani Imp. apostatę interitu.

Apophthegma de Iuliano apostata.

Pāphilia quę & ante Mopsopia.
Anemurium pmōtorium
Eurymedon flu.
Oestrus
Cataractes.

PAmphiliam perinde atq; Ciliciam, sed curuato magis ambitu Taurus insinuat, frequētissime habitatam regionem, nec minus claris amnibus perfusam. Diremit eam à Cilicia Pomponius, Anemurio promontorio, Plinius Mela amne, Ptolemęus Tauro ea parte ad littus digresso. Mopsopiam aliquando dictam constat quoniam Mopsi vetus regnum fuisset. Amnis in ea celeberrimus Eurymedon, post quē Oestrus & Cataractes, quibus ab impetu data nomina videntur, fundit eos Taurus, ea parte Sardemisus qua Lycias à Pāphilijs distermınat. Lycijs enim & Phrygibus ab occasu, vt ab ortu Cilicibus Pāphilia coniungitur, partem austrinam mare allui portuosis finibus perquàm commodam, in quibus & frequentia oppida iacent. In primis Attalia ab Attalo cognomine Philadelpho dicta, si Straboni credimus, & Sida à Cumanis Asiæ condita. Fuere & Perga inter præcipuas ob Fanum Dianæ, quę inde Pergea dicta est. Preterea Aspēdus, & vltima Pamphiliorum Phaselis, Pomponio. Pergam venerunt apostoli, Paulus & Barnabas, è Papho maritima Cypri vrbe traiecti, Actorum .13. atq; inde Antiochiam Pisidiæ profecti, demum in Lycaoniam venerunt, inde rursus Pāphiliam ingressi sermonem loquuti sunt Pergæ, descenderūtq; in vrbem Attaliam, atq; inde rursum in Antiochiam Syriæ vnde primum erant egressi venerunt, sicut Lucas Act. 14. scribit. Non est autem, vt persuadeamus nobis aut hunc Lucæ aut consimiles alios scripturæ locos, recte accipi aut intelligi docerive posse sine pertinente regionum cognitione, quam tamen ex diligenti demonstratione & apto Chartarū vsu, discere paucis mensibus studiosi haud multo labore possint,

Attalia.
Sida.
Perga.
Aspendus
Phaselis.
Paulus & Barnabas Pergam venerunt

modo

nodo huic diligentia accesserit. Sidæ quidẽ Apo- tolos egisse nõ legimus, præstitit tamẽ illa vrbs nemoria Eustachij ciuis sui, qui prius Berrhœæ syriæ, mox & Antiochię episcopus & Arriano- ũ artibus oppressus, Traianopolin Thraciæ vr- oem, Constantij iussu relegatus est, authore Hie- onymo. Inter pręclara eius opera volumen exti- it cõtra Origenẽ æditũ de Engastrimytho, hoc st, Pythonico, qui dęmonio afflatus, vaticinatur Tales enim Gręcis ἐγγαστριμύθους vocari Cœ ius scribit lib.5. quod tantundẽ est quasi neutrilo quos dicas. Vt Augustinus quoq; Pythonissam uius Lucas Acto.16. meminit libro de doctrina Christiana secundo, ventriloquam vocauit velut eddita Gręca voce. Quę locum Gratianus Pan- dectis suis inseruit. 26.q.2.cap. Illud quod. Dicti utẽ ita videntur, quod ventrem & pręcordia, hoc maxime tempore dæmon agitet, quo fanati- a illa oracula proferuntur. Inde insanire & fure- e etiam vates dicti veteribus, vt Maroni lib.6.

Eustachi9 episcopus Berrhœę & Antio- chiæ

Engastri- mythi q & Pytho- nici

Non vultus non color idem:
Non comptę mansere comę, sed pectus anhelũ,
Et rabie fera corda tument. Item:
Bacchatur vates magnum si pectore posset
Excussisse Deum, tanto magis ille fatigat
Os rabidum fera corda domans, &c.

Hoc ipsum aũt animabus quibusdam in corpora delegandis, per præcedentia quędam cõmerita accidere libro.3. Periarchon Origenes scripserat, quemadmodũ de eo in epistola ad Auitum tradit Hieronymus. Pueros item & penè lactantes ma- lis repleri spiritibus, & in diuinos atq; hariolos inspirari asseruerat, adeò vt Pythonicus dæmon tenerã etiam ætatem possideret. Contra, Sancto spiritu alios, etiã in vtero donari asserebat, Ioãnis

Origenis opinio de malis spi- ritibus

exemplo qui Christum agnouerit & adorarit n
dũ æditus. Quem errorem tanti viri, videlicet q
merendo demerendove bonos ac malos spiritu
animæ sortirentur, necdum natæ in lucem, & c
Pythones nascerentur, puto Eustachium reuell
se. Alioquin satis constat, & scriptura teste recep
tum, sed & cõpertum, animos hominũ agitari d
monijs, & oracula promi plerunq; vera, quibu
tamen fidere nemo pius debeat. Certe proxim
prçterito anno visus est Engastrimythus adole
scens in Rhetia nostra, qui stato tempore correp
tus dçmonio & acerbe agitatus, atq; inde decur
bens pluscula tanq̃ de ἐκστάσει loquutus es
obscuris vera inuoluens, vt dixit Poëta: sed et p
lam collaudans dogmata ex confesso impia, si fo
tè parum attentis pro suo more posset imponer
Vidit eum puerũ & audiuit nugantẽ, vir doct
simus Ambrosius Blaurerius, cum in Rhetia su
periore Christũ prçdicaret: Vsqueadeo ne nun
quidem quicquam candori euangelio à decepto
re illo spiritu tutum. Non absimilis huic præsa
gio nuper Anabaptistarum fanaticus ille somnu
erat, quo correpti sensim decumbebant, inde in
genti sudore exorto iacebant, tantillum immot
donec apertis oculis, ac velut respirantes ægre
in pedes erigerent, cõtinuo inclamãtes, Diẽ Do
mini prç foribus esse, quibusdam etiam annũ &
diem indicere ausis, quibus iudicium supremũ e
pectaremus. Fertur & Mahumetem Engastri
mython fuisse, & morbo Comitiali laborare cr
ditum, quum dçmonio tamen agitatus prophet
ret. Pamphilia hodie sicut & Cilicia & reliqu
Asia minor, Turcarum ditioni paret. Mahume
cam & ipsa impietatem recipere coacta. Quæ t
etsi vnum Deum colendum iactat, & historian

Anabaptistarũ somnus

Mahumetes Engastrimyth9 .i. dçmoniacus.

veteris Instrumenti prętexit, tamen quia cæca Christum dominum non agnoscit, & Trinitatē etiam respuit, nihil leuiore dementia iam in his locis laboratur, quàm cum Dianæ & Ioui, Neptuno, Apollini & Æsculapio, decantatissimis quondam Asiæ nominibus vano ritu & impostrice fiducia sacra fierent.

LYCIA.

A Phaselide & eo flexu Tauri quē diximus Lycia sese aperit, clarissima quondā Asiæ regionū, & sexaginta oppida complexa, è quibus tamen Pauli Apostoli ætate triginta sex tantū extiterint, reliquis partim bello, partim terręmotu disiectis. Taurus eā non includit modo vt Pamphiliā verumetiā ingreditur, Massycites interdum, & Cragus, atq; etiā Anticragus & Laodiceam versus, Cadmus appellatus, Straboni, Plinio, Ptolemęo. Orā maritimā Telmessus finit, vetus oppidū, ad Cariā reliquū oræ quod contra Rhodum est, inflectens. Primariæ vrbes Lycię fuerunt, Xantus, Patara, Pinara, Olympus, Myra, Tlos. Amniū in mare cadentiū Xāthus è Crago, Lymira è Massycite fusus. Diuerso à latere Lycus eodē monte delapsus, perq; Lycaonas & Phryges means Meandrū ingreditur. Liuius octauo libro belli Macedonici Nilū vocat amnem illis locis celebrem, cuius & Plinius libro quinto meminit. Est in Lycia Chimera mons, noctibus flagrās, nec pcul eo Ephestiū oppidum & ipsum flagrantibus iugis, vt ait Plinius. Patara Fanū Apollinis habuerūt, magna frequētia celebratum, vnde Pataręus cognominabatur. Sed cesserat Euangelio Christi vetus impietas. Ad eam vrbem Paulus ex Epheso nauigās appulit, inde Tyrum Phœniciæ vectus, Act. 21. Cū factum

Lycia

Chimera mons

Ephestiū oppidum

Patara

Paulus Patarā nauigat.

factũ esset, inquit Lucas soluissemus auulsi ab ei
recto cursu venimus Coum, & sequẽti die Rho
dum, & inde Pataram, & nacti nauẽ quę trãce
ret in Phœnicem, ea cõscensa soluimus: cum au
tẽ incepisset nobis apparere Cyprus, relicta ea a
sinistrã, nauigauimus in Syriam, & venimus T
rum, nam huc nauis exponebat onus & cę. Era
autẽ Cyprus hoc modo quo Lucas tradit, præ
ternauiganda & ad sinistrã relinquenda recta i
Syriã nauigantibus. Quod ẽ tabularum descrip
tionibus planissime discitur. Lyciæ quoq; Myr

Myra vrbs Lyciæ

est, maritima vrbs in cuius portu, Apostolus iar
captiuus in Alexandrinã nauẽ quę Italiã petebat
transpositus est, Luca eum & Aristarcho Mace
done comitantibus. Acto. 27. Quo in loco obser
uandum quod cum antea ẽ Pataręo portu rect
Tyrum nauigasset Apostolus, iam nũc à Centu
rione reductus, alia via & obliquiore quidẽ ne
sine dispendio nauigat, sublecto videlicet orien
tali Cypri latere, eoq; emenso pelago, quod Cy
prum à Cilicia & Pamphilia dirimit, idq; factũ
quo colluctans ventorũ impetus declinaretur, a
ripi enim in alto nauis, & longe ab instituta pro
fectione repelli potuisset, si consuetam profecti
onẽ seruasset. Vt enim in terris alia subinde pr
re nata, atq; alia itinera suscipiuntur, ita & in pe
lago variant pro cœli & ventorum dispositione
cõsilia. Quanq; incertiora omnia sunt nauiganti
bus. Nihil enim minus aut fidum aut cõstans p
lago est. In Hieronymi libello de locis Actorum
quidã Hieronymũ citans, non Myram, sed Smy
nam legendũ putauit, cum longe diuerso later
Asiæ & in Ionici littoris recessu Smyrna iaceat
Myram autẽ Lyciæ, præter alios & Plinius ag
noscat & Strabo. Sed & ipse in primis Lucas t
fidu

fidus Pauli comes, & historiæ Apostolicorum Actorũ author. Stephanus item de vrbibus, in Lycia Myram locat, cui pręterfluus amnis Myras nomen imposuerit. Plinius vrbẽ Olympum interijsse significat, cũ Hieronymus tamen Methodium ei clarum virũ, qui sub Decio Imperatore floruerit, tribuat. Et qui mox paulò Tyri episcopus demum in Chalcyde Syriæ martyrio fuerit coronatus. Sed fieri potuit, vt à ruinis fuerit reducta & instaurata, quod sanè multis per Asiam vrbibus terræmotu collapsis contigit. Non tacẽdum, Lyciorum quondam quemadmodũ & Cilicum florentissimã rempublicam fuisse, & ad Italiam vsq; dominatu marino pertigisse, quemadmodũ Cilices ad Pelusiũ Ægypti promotis finibus, ipsis etiam Cappadocibus, Armenis, Pamphilijsq; & Lycijs dominati fuerunt. Hodie regna illa tam celebria quondã & nũc quoq; tot nominibus memorabilia, Turcæ seruiunt, Turcæ inquam qui de infimo & mercenariæ militię gradu, ad eam sublimitatẽ desidia nostra ascendit, vt imperio iam nõ in Asia solum, sed in Europa etiã insigni & opulento pręsideat.

Olympus vrbs

Methodius Tyri episcopus martyr

ASIA PROPRIE MINOR.

ANteq̃ de Caria diceremus, repetere de Asia atq; indicare placuit quę pars Cherrõnesi proprie minori Asię tribueret. Quod viderem aliquid inde lucis sacræ etiã historiæ accessurũ. Supra autem dictum ab intimo Issico sinu ad Trapezuntem Ponticã vrbem, initium peninsulæ sumi quę minor Asia dicitur, tametsi libr. 14. Strabo à Tarso & Cydni ostijs, vsq; ad Amysum Paphlagoniæ, verum Isthmũ mensus est. In hac ergo Asia, rursum alia est, pro

prie

prie minor dicta, sed diuersis finibus terminat
scriptorib9. Agrippa enim duplicē fecit, teste Pl
nio. Nos delectu habito, primū Ptolemęi senten
tiā referemus, deinde & Lucæ explicabimus hi
storiam, quæ proprios minoris Asiæ terminos in
dicabit. Ptolemęus quinto libro, Asiam propri
dictam includit à Septentrione Bithynia, à meri
die Pamphilia & Lycia, ab ortu Galatia, ac occ
su Ægeo mari. Quam partitionem vt receptam
haud dubie et eo sęculo vulgatam, sequutus vid
tur Petrus apostolus dum prioris epistolæ pri
mo capite: Petrus, inquit, apostolus Iesu Christi
aduenis sparsim incolentibus, Pontum, Galatiā
Cappadociam, Asiam, Bithyniam &c. Vbi Bi
thyniam & Galatiam ab Asia seiungit, nimirum
hanc ipsam intelligēs quam Ptolemæus. Veterū
enim more harum tantū regionum quæ cis Tau
rum in Ægeum & Euxinum patent, meminit
videlicet, Cappadocię, Ponti, Galatiæ, Bithynię
Asiæ, vt intelligatur Asię proprie minoris esse,
quicquid reliquum cis Taurum est à prędictis re
gionibus diuisum. Enimuero & Plinius quinti l
bri fine, initium Asię de qua iam loquimur, à Ly
ciæ fine quondam sumptum esse testis est. Idē &
Ioānes sequutus videtur Apocalypsim suam sep
tem Ecclesijs Asiæ inscribens, videlicet Ephesi
næ, Smyrneæ. Pergamenę, Thyatirenæ, Sardia
næ, Philadelphenę, Laodicenę. Quę vniuersę, Bi
thynia, Galatia, Pamphilia, & Lycia includūtur.
At vero Lucas terras quę minoris Asię sunt, pau
lò arctius definiuit, & terminis contraxit angu
stioribus, haud dubie & ipse conceptam aliquam
& vsitatā loquendi consuetudinem suæ ætatis se
quutus, sed operæpretium est eius verba referre,
quæ Actorum. 16. capite, vbi secūdarię profectio
nis

nis in Asiam meminit,ad hunc modum habent:
Cum peragrassent autem Phrygiam & Galati-
am regionem,vetitiq; essent à spiritu sancto lo-
qui sermonem in Asia,profecti in Mysiam tenta-
bant ire in Bithyniam,& non permisit eos spiri-
us.Cum autem pertransissent Mysiam,venerũt
Troadem &c.Ex quibus verbis manifestum fit
liter Asiam accipere Lucam q̃ aut Petrus aut Io
nnes acceperit,palàm enim & Phrygiã & My-
am,Asiæ demit,cum per eas se profectum testa
ur,qui tamen Asiam ingredi vetitus fuerit,& Sy
os,Cyprios,Cilices,Lycaonas,Pãphilios, Pi-
das,Galatas, Phryges, Mysos, prius inuiserit
rædicato Euangelio,quàm ei Asiam illam intra-
e fuerit concessum.Intelligimus ergo Lucã eã
artem peninsulę proprie Asiæ tribuisse quæ ad
ccasum proxima mari,in mediterraneis Æoli-
m & Lydiam supra Ephesum & Smyrnam,cõ
lectitur.Quã certe & Hieronymus specialiter
Asiæ nomine vocari tradit.Huius partes erunt,
onia, Æolis, Lydia,fertilissimę et cultissimę om
ium Asiæ regionum quę intra maria, Euxinum
& Cilicum,prominent.Nec dissentit à supradi-
tis alius Lucæ locus,qui Actorum. 20. vbi po-
remus Apostoli in Syriam reditus describitur,
c habet:Proposuerat enim Paulus pręternauiga
e Ephesum ne tempus tereret in Asia, festina-
at enim,si possibile sibi esset,vt diem Penteco-
es ageret Hierosolymis. A Mileto autẽ missis
phesum nuncijs accersiuit presbyteros ecclesię
&c.Hic dicitur cauisse Paulũ ne remoram ei Asia
ceret,& ea caussa pręteritam Epheson,& peti-
m Mileton.Quod planè cum his quę alibi di-
t.cõsentit Miletum enim in Caria statuit Pto-
męus,quanquã in Ionia plerią;,ad quã ab Asso
nauigans

nauigans primum continentis portum ingressu
est,antea ad solas insulas cõuersus,videlicet qu
à littoribus Asiæ abstineret. Miletum autẽ euoc
uit Ephesios,vt quoniam certus esset se postha
Asiam non reuisurum,postremũ illos,quid poti
simum in cœtu sanctorum agere,quid cauere, d
cuius maxime rei memores esse diceret,ordine i
stitueret. Officij erat non intermittere quod a
profectũ Euangelij pertinere videbatur: benef
cij,vocatos ad se,ne qua parte exciderẽt,admon
re. Nunc rursum partes resumẽdæ nobis,& qu
tum instituti mei ratio patitur, peragrandę lon
gius. Nec enim alia(quod sciam) orbis pars, a
celebrior Ecclesiarum dignitate,aut Christiani
mi per initia,Asia obseruantior fuit,vt nõ sine d
lore retractari eius possit memoria quã tam pa
cis retro sęculis,incuria magis nostra,q̃ vlla v
gente necessitate amisimus.

CARIA.

Cariæ situs

CAriam ab ortu Lycia,& in littore Telme
sus finit,vt dictũ est. A meridie atq; itẽ o
casu,pelagus,hinc Ægeum, illinc Rhod
ense,à Septentrione Phrygia, Lydia, Ioni
Strabo Mæandrum eius hac parte limitẽ statui
qua Ioniam attingit. Plinius sinum Iassium, q
tamen citra Meandri ostia Miletum etiã ab Ion
excludit. Pomponius Basilicum facit Cariæ fin
qui Iassio Boream versus proximus est. Quo
hoc libentius admonendũ duxi,quo minus mi
fiat Lectori vsqueadeo in Asiæ proprie dictę te
minis esse variatum. Caria ergo,peninsula Dor

Caria peninsula

de prominens latus Asiæ occiduum à meridian
dirimit. Dores eam coloni habitarunt è Græc
profecti,qui & nomen terræ dederunt,deincep
Dores, Dorici & Dorienses appellati. In eiu

Isthm

Isthmo Halicarnassus quondã summę claritatis ciuitas, quę Herodotũ & Dionysium historicos genuit, bellis postremo attrita, è cuius ruinis nuper munitissimum oppidum sancti Petri cognomine Rhodienses extruxerãt, proximis annis vnà cũ Rhodo à Turca captũ. In peninsulæ cornu Gnidus, hodie Caput Chij à nautis Italię dicta, & citra eã ab austro Loryma contra insulã Carpatũ, à Borea autẽ Ceramus fuit Choo obuersa. Media enim Doris inter Coon & Carpatum incedit, florentissima quondã cum res Gręcorũ incolumes essent, iam minus culta, nõ minus tamen fertilis. In cõtinente mons Phœnix Ptol. dictus, excelso iugo à Tauro egressus, latus Cariæ austrinum à Boreali disiũgit, & Tauri in Asiam procursum finit. Iuxta eũ oppida fuere, Mindus maritima, intus autẽ Alinda, & Alabanda Molonis qui Rhodi docuit patria, & Stratonica æque clara, nisi qđ Alabandę forum Romani tribuerũt, Conuẽtu instituto, qui Alabandicus cognominatus est. Illi enim rebus Asiaticis ordinandis, quo expeditior iurisditio foret, in vrbes eã cuiusq; regionis præcipuas distribuerũt, adiectis diœcesibus, hoc est agri parte, vnde illò fori caussa commearetur. Quæ partitionis ratio prouinciarum propè omniũ fuit neq; hodie Principum curæ neglectui est, Galli Parlamẽta vulgò, Germani Regimina vocãt. Inde & Metropoles dictę Romanis vrbes illę primariæ & Diœceses, vrbium scilicet, gentiumq; vnius iurisditionis, administrationes, quas voces posteà Episcopi Orientis in ordinãdis Ecclesiarũ ritibus, à Romanis sunt mutuati, mox & Latini illis vsi, nec tum aliud hisce nominibus continebatur Christianis, quàm ordo publicus & politia quædam, ad hoc instituta quo syncerior esse

Halicarnassus. Herodot⁹ Dionysius historicus Oppidũ sancti Petri in Caria. Gnidus. Loryma Ceramus Phœnix mons Mindus oppidum Alinda Alabanda Stratonica. Parlamenta ĩ gallijs Cancellarię in Belgis Diœceses

disciplina omnium ordinum et ecclesiarum pos
set, videlicet, euocandis constituendisque mini
stris, synodis celebrãdis, alendis, curandisque pau
peribus, censendis castigandisque moribus, & id
genus rebus aliis. Cęterũ promotis, vt fit, termi
nis, Latinę maxime ecclesię ius etiã prophanũ ar
ripuere, veteribus episcopis non ignoratũ modo
sed & neglectum & contemptum, quod à Chri
sto diserte sibi à cura sæculi interdictum esse exi
stimassent. Proinde ius suum, hoc est, diuinũ qd
in scripturis continetur, administrabant, Huma
num seu prophanum in legibus Regum conten
tum prętidibus & curatoribus prouinciarum re
linquebant. Sanè plusculos in Asia cõuentus Ro
mani habuerunt, quorũ quinto libro naturalis hi
storiæ C. Plinius meminit. Prope autem Halicar
nassum Troezene oppi. cuius incolæ Troezenii
alii à Peloponnensibus, & regio Troezena Pli
nio libro decimo nominata. In mediterraneis,
Nysa vrbs, & Tralleis quas Thebais fluuius p
fundit, Eudon alluit, vnde Tralliani dicti. Iuxta
Lycaones Laodicea est, Lyco amni è Lycia ve
nienti imposita, magna vrbs & Pauli maxime
tempore clara, ante enim Mithridatis eam obsi
dio fregerat, cæterum restaurata fuit ac ciuium
fortunis & dignitate adeò prouecta, vt ciuem ha
buerit Hieronem, duo millia talentorũ in popu
lum largientem, præter pecuniam quam vrbi ex
ornandę impendit. Pręterea Zenonem & ipsum
opulentum, cuius filius Polemon fuit, Ponti rex,
vt alibi quoque diximus. Laodiceæ situs amœnissi
mus est, præter enim Lycum fluuium, Capro eti
am & Asopo de proximo venientibus alluitur.
Ager circumiacens non fertilis modo, sed & pre
stans velleris laudatissimi prouentu. In totum au
tem

Cõuẽtus.
Troezene
Nysa vrbs.
Tralleis
Thebais
Laodicea
Hieronis liberalitas
Zeno
Laodiceæ situs
Caper fluuius
Asopus fluuius

tem fœlix regio, si terręmotus (pręcipuum Asiæ malum) non infestarent. Hanc alij in Phrygia locarũt sicut & Hierapolim, ego Plinium sequutus Cariæ attribui, Ptol. Laodiciam vocat, & notus est eius vrbis Conuentus, Laodicensis dictus Plinio. Iuxta fuit Antiochia ad Męandrum vocata: Massico amne è Cadmo veniente circũflua, haud procul allabente Mæandro, in quē emittit Massicus. Sed illustrior Laodicea est propter Paulum, qui Christum docuit, & epistolam quæ prior ad Timotheum inscribitur, ex ea vrbe Ephesum misit. Plures autem eius nominis cum passim fuerint, constat clariores non fuisse, vna Syriaca illa Lucæ euangelistæ patria, & altera Asiatica, de qua iam diximus. Fuit & Galatica cõfinis Phrygię Laodicia, haud procul Colossis, in qua Paulus non fuit, sicut nec Colossis, quod ipse palàm Coloss. 2. capite indicat. Quanq̃ eiusdem epistolæ vltimo capite de vtraq; admonuisse videtur, illa scilicet Asiatica Hierapoli vicina, altera q̃ iuxta Colossas est. Sic enim Colossenses alloquitur: Cũ recitata fuerit à vobis epistola, facite vt & in Laodicensiũ ecclesia recitetur. Et eam quę scripta est ex Laodicea, vt vos quoq; legatis &c. Primã scilicet Laodiciam Phrygiæ intelligens Colossis proximam, quam non vidit Apostolus. Dein alterã Caricam iuxta Hierapolim, ex qua Ephesum scripserat. Non quadrat enim vt ex eo loco scripsisse videri debeat Apostolus ad quem nunquam peruenit. Vt autem demus eandem Laodiceam esse cuius hoc ipso capite meminit, tamen diuersam ab illa quę. 2. capite nominatur, & duas in Asia Laodiceas esse, quorum meminerit Apostolus, de ipso sensu epistolæ conuincitur. In ora Carię vltima est Iassus vrbs, de qua sinus Iassius

Antiochia Massicus fluuius Męander fluuius

Laodiceas plures fuisse.

Laodicea Syriaca Lucę euãgelistę patria

Laodiceas duas in Asia fuisse

Iassus vrbs.

maria, ſicut in Ægypto Nilus, & inſulas continenti annexue int. Mons Peon vitibus conſitus & arbuſtis nobilis, latus vrbis ad auroram vergens ſpectabili amœnitate pręcingit. Cæterum à religione & operoſiſſimo Dianæ templo in tantum aucta fama eſt, vt cum duodecim vrbes Ionia aliquando teneret, omnium tamen pręcipua Epheſus habita ſit, nec aliud opulentius templum per Aſiam, aut ornatius creditum, aut ſpectatum quàm Dianæ Epheſinæ templum. Strabo author eſt, in Cataoniæ Comanis, alijsq; Aſiæ locis ditiſſima ſacerdotia Numinum fuiſſe, & quibus regio ſanguine orti, pręficerentur, parsq; agrorum & iuriſditionis illorũ poteſtatis eſſet. Omniũ tamen opes, donaria, anathemata, Epheſium numẽ vicit. Templum vrbe media ſurgebat, Grææ magnificentię vera ammiratio, vt ait Plinius, Ducentis id & viginti annis factum ferebatur à tota Aſia, poſitumq; in paluſtri ſolo, ne terręmotus ſentiret aut hiatus, lõgitudo. CCCCXXV pedum, latitudo. CC. XX. erat. Columnæ centum vigintiſeptem à ſingulis regibus dicatæ. Iuxta templum Aſylum erat libertatis inuiolatæ ad ſtadij ſpaciũ ab Alexãdro extenſum. Quod Auguſtus tamen dãnoſum eſſe ratus, quoniã impunitate propoſita multorũ libido ad ſcelus inuitaret, irritũ fecit, vt refert Strabo. Fons Callipias prope templũ amœnus, & qui procul venientes vel aſpectu recrearet. Intus imagines, ſimulacraq; auro, argento, ebore, marmore conſpicua. Donaria itẽ à regibus, vrbibus, gẽtibus, populis collata, dicataq;, quę omnia vel per ſe ipſa ſpectata et cognita peregrinantium itinera & ſudorem leuare diſpendio & operę facere precium videbãtur. Alioqui & vrbis luxus, & elegantia, & copia fouebat

Peon mõs vitiger (beside "Mons Peon vitibus conſitus")

Dianæ epheſianę templum (beside "Dianæ templo")

Tẽplum Epheſinũ 220. annis factum (beside "Ducentis id & viginti annis factum")

Callipias fons prope tẽplũ Epheſinũ. (beside "Fons Callipias")

bat aduentantes, superq; omnia rumore sparso, vt fit, alÿ alÿs fama excitati succederent, nec vllus esset visitandi numinis finis. Cum votorū quoq; nullus esset, magnus ibi artificum prouentus, maior sacerdotum erat, splēdore, ornatu, opulētia radiabant omnia. Nec ęuo vllo aut sęculo ea maiestas videbatur interitura. At vero moles illa magnificentissima, tanto numine, tantis opibus, tantaq; fama per orbem nota, Christo Ephesÿs per pauperē, humilemq; Apostolum prędicato, ita cessit, vt plus minus triennio magna vrbis pars, Diana spreta, & reiecto idolorum cultu, redemptionem per illum factam amplexa fuerit, præterea libros veteris inscitiæ & magicæ superstitionis plenos, nec paruo precio comparatos, flammis tradiderit, ceu Lucas. 19. capite scripsit. Prędixerant prophetæ futurum, vt spiritum fidei gentes essent accepturæ, relicturæ idola, Christum sequuturæ, qui non luxu, ornatu, splendore, simulacris, opibus, donorum elegantia: sed fide, humilitate, abstinentia, beneficentia, synceritate, & proximi dilectione colitur. Sed redeundum ad Ephesum, in qua illustranda Paulinæ vigilantiæ Ioannes Euangelista accessit, hunc enim Ephesi commoratum & defunctum esse lib. 3. tradit Eusebius. Certe Irenæus libro de hæresibus secundo Asiæ ecclesÿs Ioannem prępuisse, & ad Traiani vsq; principatum vixisse, docet. Vt inde colligi queat Ioānis Euangelium sero scriptum, vrgēte, ceu Hieronymus tradit, Hebronitarū hęresi, qui Christū ante Mariā fuisse, hoc est, verbū æternū carnem factam esse, negabant. Sic seruauit in quęq; momenta temporum organa sua Dominus, quæ veritatem tot modis, satana suggerente, inuasam, vindicarent. Hæc est EPHESVS

quam ex vinculis Romanis Apostolus est conso latus. Scripsisse eũ & priorẽ ad Corinthios Ephe si, ex itinere, cum alię coniecturæ sunt, tum hæc pręcipua est, quod Lucas Act. 19. Paulum subsi stentẽ in Asia Timotheũ & Erastum præmisisse in Macedoniã tradit, quũ ipse mox paulò esset se quuturus. Et quod vltimo capite eius epistolæ, Salutãt, inquit, vos in domino multum, Aquila & Priscilla &cæ. Quos Ephesi tamen reliquisse Paulũ, cum ipse in Syriam tẽderet, palàm indicat idẽ Lucas Act. 18. Nunc reliqua Ionię reddemus.

Magnesia in Ionia. Magnesia in Lydia.

Supra Ephesum Magnesia iacet Thessalorũ colonia, ad Mæandrum cognominata, propter eam quę ad Sipylum dicitur, in Lydia. Vulgatus iste gentibus mos, quo errori differẽtia succurrat. Sic Syrię Laodicea vna ad Libanũ dicitur, ne seorsim prolata vox, eã indicet quæ in eadẽ Syria ad Orontem iacet. Germani haud alio magis discrimine cognomines locos explicant. Colophon et ipsa Ionię vrbs est, ad Halesum amnem sita, cum Mirante monte, à quo terrę in altũ abeuntes peninsulæ forma Chium versus ꝓminẽt, in qua Erythræ quę Sibyllæ Erythreę nomen dederunt & Clazomene iacet, & extra peninsulã in altero sinu Smyrna, dein Phocis illa quę Massiliam in Gallia genuit, Ionię maritimę postrema. Smyrna amœno littore sita, amne Melete affunditur, Plinio, vastata quõdam à Lydis, sed Regũ opera integrata, vt Pauli sęculo haud dubie pulcherrima fuerit. Eundem sinũ amnis Hermus influit, multos alios, sed pręcipue Pactolum & (qui Phrygię nomen dedit) Phrygem, recipiens. Plinius montem Smyrnæ Mactusiam tribuit, & Conuentum Smyrneum indicat percelebrem quondam, sed longe posthabendum Ecclesię quam apostoli in

Colophõ vrbs. Halesus fluuius. Mirantes mons. Erythrę. Clazomene. Smyrna. Phocis. Hermus fluuius. Mactusia mons

ęa vr-

ea vrbe condidere. Polycarpus eam tenuit, apostolorum discipulus, qui dicere solebat, Nihil esse pro vero recipiendum, quod constaret ab apostolis traditum. Quam sententiam & Papiæ Hieronym9 tribuit, & ipse sequutus est epistola quadam ad Theoph. contra Ioan. Hierosolymitanũ episcopum, vbi inquit, Scio me aliter habere apostolos, aliter reliquos tractatores, illos semp vera dixisse, istos in quibusdam vt homines errare. Idẽ author tradit Polycarpum à Ioanne episcopũ factum, totius Asiæ principem virum fuisse. Viuus certe exustus est sub M. Antonio & Aur. Commodo, Anno Christi. CLXX. nec multis annis post eius mortem ingenti terræmotu concussa ciuitas, decennali libertate donata est, quo se instaurare posset. Dura sane illis sęculis Christianorum conditio fuit, quum princeps Augusti tuendæ religionis prætextu, ipsam (quæ vera est religio) fidem in Christum subuertere & extinguere niterentur, quum deorum suorum veterem cultum, præterea & cerimonias tot sæculorum vsu consensuq; receptas, & totum illud satanæ regnum, quod cæcis animis longæ consuetudinis præscriptio ingesserat, aduersum doctrinam quæ vnum Deum prędicabat, plures negabat, tanta cum cõtentione propugnandum defendendumq; recepissent. Nihil enim quietum nostris aut integrũ, nihil non summo cum discrimine coniunctũ erat Primum impietatis & blasphemiæ nota succrescentis Euangelij fama traducebatur. Deinde læsæ quoq; maiestatis arcessebantur, qui sacrosancti Imperij Romani receptam, atq; adeo maiorum prudentia, consilio & authoritate inductam religionem deorum contempsissent, apud aras et delubra Numinum non sacrificassent, incensum dijs

Polycarp9 episcopus viuus exustus.

Christianorũ sub æthnicis tẽporibus conditio.

Christianis impietatis et lęsæ maiestatis crimen obiectum

maiorum minorumq; gentium non adoleuissent. Quorum videlicet criminũ, cum reos sese Christiani quotidiana confessione sua testarentur, nec diuelli minis vllis à CHRISTO, longe minus abduci persuasione possent, crudelissimis edictis & proscriptionibus afflicti sunt, & indicibus proposita pręmia feruntur, ne reliqui esse vllo loco Christiani possent. Mitissime autem tum res agebatur, cum caueretur Christianos non requirendos quidem, sed oblatos puniri oportere. Quale Plinio suo prouinciam moderanti Traianus rescripserat. Cessantibus autem & interdum conniuentibus Principum animis, aderant artifices incẽdiorum, calumnijs, criminationibus, delationibus, sæui: qui in illorum aulis perinde atq; in pelago ventorum turbines, subinde alias atque alias persequutionum procellas commouerent. Interim vulgus communes casus rerum aduersarum vndecunq; ingruentes in Christianos transferebat. Si pugnatum erat improspere, si annona laboratum, si terræmotus, si alluuiones, hiatus, pestes, si grandines & cataractę nocuissent, si exundassent flumina, deorum id quidem iræ tribuebatur, sed inde natæ, quod Christianos ferret ac toleraret imperium. Nullum probrum erat, nullum dedecus, quod insontissimæ professioni non impune obijceretur. Proinde tanta indignitate tractatis ne in publicum quidem prodire interdum Christianis licebat Quod equidem admonendum duxi, quod animaduertam multos esse ætate nostra, qui pręsenti rerum statu persuasi, dũ legunt audiuntq; Petrum Romæ tot annis sedisse, Linum, Cletum, Clementem, aliosq; veteres Vrbis episcopos, tanta cum dignitate, grauitate & vigilantia pręsedisse ecclesiæ, Polycarpũ autẽ
episco-

episcoporum Asiæ principẽ fuisse, perinde tũ, aut pace, aut dignitate & splendore, aut fauore hominum habuisse ecclesias veteres, atq; hodie habẽt per Europam: cum longe diuersum vetus historia prodat, longeq; alij sint hodie nostrorum mores & ritus q̃ illorũ fuissent, quibus nihil erat inter insidias, & persequutiones quietum. Memorabile vero quod scribit diuus Hieronymus: Legem iam olim à Romanis latã fuisse, quę iubebat minime dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium essent pertracti, qua caussa & Apollonius, Romanę vrbis Senator, sub Cõmodo principe (tot annis post Petrũ) à seruo suo, quod Christianus esset, proditus, quanquam insigni volumine in Senatu lecto, fidei suæ rationem reddidisset, tamen huius sententia capite truncatus est. Putamus ne, aut loci aut refugij multũ, eius temporis episcopum habuisse, si virum illum Senatoria dignitate conspicuum, quemq; & vrbis fauor & ordinis, suorum odio eximere debebat, nec ciuitas nec dignitas tutata est, quin ei ob sectam cui se deuouerat moriendũ esset? Arbitror autem notum omnibus ex omni triginta episcoporũ successione, quæ à Petro & Paulo vsq; ad Syluestrum & Constantinum imperatorẽ annorũ minimum trecentorũ spacio deducitur, nullũ fuisse de quo, Lege illa obtinente, supplicium sumptum nõ sit. Iam in Gallijs, vt libro quinto tradit Eusebius, apud Lugdunum & Viennam, Antonino Vero imperante, circiter Photini tempora, cui Irenęus successit, Christianis interdictum fuit, ne vllis domibus habitarent, ne balneas ingrederent, ne ꝓdirent in publicũ, ne publico priuatoue loco conspicerẽtur. Qua prope incredibili sęuitia magna pars nostrorũ latebras et specus inhabitare compulsa

Apollonius senator Ro. propter Christũ capite truncatus

pulsa est. Cui autem verosimile fiat, mitius habuisse in ipsa vrbe tyrannorum alumna, illo seculo CHRISTI cultores, q̃ in Prouincia habuerint? Proinde admirari me fateor, quorundã inaduertentiam, qui parum expensis temporibus, primis illis ecclesiæ Romanæ episcopis, templorum extructiones, possessiones agrorum, & nescio quæ munera per vrbem velut suam, Christianis distributa affingunt. Quasi vero credere opus habeamus, hoc eis permissum, tanta indignitate tractatis, & communi totius ciuitatis Ethnicorum odio contemptis, vt ne prodire quidem, ceu dixi, plerunq; auderent, & benigne secũ agitum crederent, quum intermissis persequutionibus, in vrbe tolerarentur. Ipse Tertullianus vets author, & qui sub Imp. Pertinace multo tempore Romę fuit, palam innuit, ne suo quidem tempore alia templa Christianis fuisse, quàm simplices domos in quibus statis diebus fideles cõgregabantur. Conuiuia etiam, & Cænam illam sacram pro veteri more celebrantes, aliaq; id genus quæ publicæ disciplinæ erant, exercẽtes. De quare ipse.39. capite Apologetici disseruit. Neq; vero hæc affero, quasi aut vsum damnem templorũ quem longe optimum duco, aut illorum opinionem sequar, qui somniant ecclesiam non posse cõsistere nisi & persequutio consistat & sæuiat. Sed magis vt historiæ sua fides illæsa seruetur, quam pleriq; adulandi magis q̃ veri prodẽdi studio aut fucãt aut interuertũt. Cuperẽ aũt sacrorũ antistites, memoria tantarum rerum humiliari, non efferri: & simul admoneri officij, vt et gregem pascerent Christi sanguine redemptum, & doctrinam quam sic retinuerunt apostoli, vt sanguine etiam fuso obsignarent, tam æstimarent magno,

Christianis olim quæ templa fuerĩt.

q̃ magnus

q̃ magnus ille eſt, qui eius ædendæ fuit author.

ÆOLIS, TROAS.

A Phocea maritima vrbe Æolidis initiũ, Ionia digreſſis ſumitur. Prima eius ciuitas Elea, dein Pitana Arceſilæ Academici patria, clariſſima Æolicarum, iuxta flumen Caiſtrus è Myſia veniens, Pitanam inter & Eleam Ægeũ ingreditur. Pomponius primo libro Æoliam ante, Myſiam dictam fuiſſe ait, & Troada cõnumerat. Erunt igitur fines Æolidis, ab occaſu Helleſpontus & Ægeum mare, contra Lesbon inſulã, ab Auſtro Ionia ante dicta, à Septentrione Phrygia. Oppidorum celebrium, præcipuũ eſt, Adramyttium, cuius Conuentus quõdam, Adramyttenus dictus. Et Adramyttina illa nauis in Lucæ Actis capit. 27. cui primum vinctus Apoſtolus à Iulio Centurione Romam nauigaturo, impoſit9 fuit. Inde Antandrum, Scepſis, & in littorum flexu poſita Aſſus, Aetolorum colonia, & aliquãdo Apollonia dicta, cuius Lucas Act. 20. ad hũc modum meminit: Nos autem conſcenſa naui ſoluimus Aſſon, inde excepturi Paulum, ſic enim ordinauerat ipſe, per terram iter facturus &c. Haud procul Aſſo, promontorium Lectum attollitur Aeolin et Troada diſterminãs, Plinio. Inde Troas oppidum, colonia Romana, & apoſtoli etiam ætate Alexandria dictum, proximum Helleſponto & Tenedo inſulæ in ipſis Helleſponti faucib9 iacenti, atq; hinc Lecto, illinc Sigeo promontorio ſepta. Eius Lucas meminit Actorum. 16. Cũ autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderũt Troadem. Et iterũ: Cum ſoluiſſemus, inquit, à Troade, recto curſu venimus Samothracẽ &c. Quanquam prior locus de regione accipi poteſt in quã è Myſia Paulus deſcenderit. Eſt enim Troas & vrbis

Phocea vrbs. Elea. Pitana. Caiſtrus Æolidis ſitus. Adramyttium. Antandrũ Scepſis Aſſus que & Apollonia. Lectum promontorium Troas q̃ & Alexãdria. Sigeũ promontoriũ Troas vrbs et regio.

vrbis nomen iam dictę & regiunculæ cui Phry-
gia superfunditur. Cõmodissima autem est è Tro-
adis portu in Thraciã & Macedoniam nauiga-
tio. Meminit eius vrbis & ipse Paulus secũda ad
Timotheum.4. cum ait: Penulam quam reliqu
Troade apđ Carpũ, cũ venies apporta &c. Hæc
est Troas, ad quam Apostolus postremo pera-
grata Gręcia & Macedonia appulit, septem die-
bus in ea moratus, Act.20. Qua & panem noctu
facta congregatione, cum fratribus fregit, & de-
gustauit, diu colloquutus, sermoneq; vsq; ad dilu-
culum protracto. Supra Troadē remotius à mari
Gargara fuere, ab Assijs conditum oppidum, &
mons Ida, iuxtaq; Ilium illud Troiani belli me-
moria celeberrimum. Fuit & Gergythos à quo
Gergythiæ Sibyllę nomen est, in Marpesso vico
non longe à Gergytho natæ. Quanquam apud
Lactantium Marinesso habuere viciata exempla-
ria, quod ab Hermolao est annotatum. Hinc iacet
Hellespontus & tractus reliquus in Bithyniã vr-
gens, quē mox paulo in Phrygia referemus.

Gargara oppidum

Ida mons

Ilium

Gergythos

Sibylla Gergythia.

Marpess9 vicus.

Hellespontus.

LYDIA, QVÆ ET MOEONIA.

Lydię sit9

MEditerranea est Lydiæ regio, ab Austro
Męandrum aliquousq;, dein Cariam, ab
ortu Phrygiam Galaticis gentibus confi-
nem, à Septentrione Mysiam, ab occasu
Ioniam & Æoliam attingens, Plinio. Cultissima
hęc Asię portio fuit. & Herodoto in primis me-
morata propter Crœsi regnum, qui ab Haly Pa-
phlagonię fluuio, vsq; ad Propontida & Ægeũ
mare, quicquid intra Taurũ est, tenuit, tanta pro-
speritate & affluentia rerũ, vt de summa sibi felici-
tate persuadere fuerit ausus. Et Soloni sapienti
etiam succensuerit quod beatum eum, nisi cogni-
to exitu, fateri nollet. Verum à Cyro Persarũ re-
ge ca-

Crœsus.

ge captus & pyræ impositus qua cremaretur, ve ra dixisse Solonem fassus est. Vnde illud Ouidianum sumptum ex Herodoto:

Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est, dicięq; beatus
Ante obitum nemo, supremaęq; funera debet.

Victore igitur Cyro illo qui & Iudęos Babylone in Palęstinam regredi passus est, ad Persas Lydorum regnũ deuenit, cum annos circiter ducentos quinquaginta durasset. M.T. Cicero in oratione pro Põpeio, de hac maxime Asiæ parte intellexisse videtur, quum inquit: Asia tam optima est & fertilis, vt & vbertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionũ, & multitudine earum rerum quę exportantur facile omnibus terris antecellat. Inde luxus ille Asiaticus memoratus scriptoribus, quem Romani vt admiserunt perinde atq; suaui & blandiente Syrenum cantu, obsopiti euersique sunt, & vrbs illa gentium domina, quam & domestica & militaris virtus euexerat, Asiaticis opibus delibuta, repente mutatis moribus, vitijsq; admissis seipsam oppressit. Caput Lydię quondam fuere Sardes, antea Hydę dictę, ad Caistrum amnem, haud ita procul Tmolo monte. Quas, quia Crœsi regia erat, cinctas obsidione et expugnatas fuisse à Cyro, libro primo scripsit Herodotus. Romani & conuentum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus est, Plinio. Magnam vero vrbem & celebrem fuisse Strabo indicat. Hæ sunt Sardes quarum ecclesiam inter septem illas Asię precipuas IOANNES Apocalyp. secundo censuit. Meminit & Hieronymus Methodij Sardensis Episcopi, vt qui amœno & declamatorio ingenio fuerit. Proxime Sardeis, Catacecaumena regio

Lydię fertilitas

Luxus Asiaticus.

Sardis & Hyda

Methodius episcopus

Catacecaumena regio

regio multorum millium ſpacio diffunditur, ſolo cinericio & exuſto ſimili, cui pręter vitem nulla arbor colitur. Strabo vinum eius adeo nobile eſſe tradit, vt nulli cedat. Sunt ſane paſſim in Aſia rupes atræ, et ſimilimæ aduſtis, inter quas et meatus montium & cauernæ extant, adeo venenato ſpiritu, vt ſi certi generis animalia adhibeas repente moriantur: ſubtus eo modo tepores alente natura. Eſt & Philadelphia Lydorū vrbs clariſſima, quam proxime tempora Pauli terræmotus afflixit, commune Aſiæ malum. Cuius nō obſcuræ cauſſæ ſunt, quemadmodum & aduſtionū, quarum præcipui ex noſtris Seneca, Plinius, & Albertus meminerunt. Notior autem Philadelphena Eccleſia q̄ꝫ & referre ſit opus. A Philadelphia verſus occaſum æſtiuū, Thyatira iacēt. Hermi amnis ripis impoſita, à pleriſqꝫ autem Phrygiæ attributa, quę & Semiramis aliquādo & Pelopia dicta eſt. Hinc Lydia illa fuit purpuraria, liberalitate in Paulum & ſuos, nota, Actorum. 16. Strabo vltimam eam Myſorum facit, ſedemque fuiſſe ait Macedonū, qui Myſomacedones de Gētium coitu appellati ſunt. Nota eſt ex Plinio Thyatirena iuriſditio Romanorum, longe notior eccleſia Thyatirena Chriſtianorum inter ſeptē eccleſias Ioanni numerata, quarum ſupra meminimus. Pactolum amnem celeberrimum Tmolus fundit, Chryſorhoam aliquando dictum Gręcis, quod aurum veheret. Iuxta quem ſita Magneſia ad Sipylum cognominata, cuius etiam regio Magneſia dicta eſt. Sipylus quondam & Tātalis claræ, ſed abſorptæ terræmotibus, vt author eſt libro ſecundo Plinius. Ionum amnes, Caiſtrus & Hermus ſuam originem Lydiæ debent, nec ingrati in parentem rigant terras & fœcundant, ſicut &

Philadelphia. Thyatira. Hermus fluuius Semairmis. Pelopia. Lydia purpuraria. Thyatirena eccleſia Pactolus fluuius q et Chryſorhoa Magneſia vrbs. Sipylus vrbs. Tantalis vrbs.

cut & Pactolus, quem tamen Strabo ait sua ætate aurũ ferre desijsse, antea tot seculis hoc solo nomine celebratum. Vt iam cõstet nec amnibus id munus durare semper, sicut nec mõtibus, ex quorum tamen fodinis ingens prouẽtus Asiaticis regibus fuit, auctis videlicet in immensum opibus ceu lib.14. innuit Strabo. Cui vero valde mirum sit, destitui auri venis amnes & montes? qui cogitat hoc quoq; efficere naturam, vt in totũ & mõtes subsidant, & amnium cursus intercidant. Siquidem aliquot Phrygiæ fluminũ, quæ Homer9 celebrauit, nulla amplius vestigia cerni, C. Plinius prodidit. Mons Tmolus omniũ Asiæ clarissimus, veteribus accolis etiam Mysos, qui colerẽt admisit, vnde Mysotmolitæ postea dicti accolæ, quorũ pars fuere Philadelphini, & trans Hermũ summoti Thyatireni.

PHRYGIA.

SVnt Authores, inquit Plinius, trãsisse ex Europa Mysos, Phrygas, & Thynos, à quibus appellentur Mysi, Phryges & Bithyni: vnde mox terris data nomina fuerint Mysiæ, Phrygiæ, Bithyniæ. De Mysis & Phrygibus simul, de Bithynis seorsum dicemus. Sunt enĩ Mysorum cum Phrygibus fere confusi apud authores, limites, tametsi aliquò tenus etiam discernũtur. Duplicem enim Phrygiam faciunt, maiorẽ inter Galatiam & Lydiã longo flexu incedentẽ, donec ad Pãphilios, Lycios & Cares pertingat, cuius vrbes præcipuę Ancyra, Synnada, Apamia Hierapolis, Cybira. Minorẽ Troadi superiectã, & ad Galatas vsq; ingredientẽ, ab Austro Mysia maiori, à Borea Bithynia finitam. Rursum & Mysiã bipartiuntur, Minorẽ à Bithyniæ finibus in Propõtida flexã citra Prusam quę iuxta Olym-

Phrygia duplex

Mysia minor

pum est, in qua mons ipse sit Olympus, & maritimę vrbes, Zyzicũ, Pariũ, Lampsacũ, Straboni Plinio, Ptolemæo. Maiorẽ ab Austro supra sinũ Adramycũ, in qua Scepsis regio & Palescepsis, iuxta Antandrum littoralem vrbem, contineantur. Teutraniã quoq; regiunculã, cuius vrbs Pergamus est, in Mysia statuerunt. Hellesponto interim Abydũ & Dardanum tribuentes. Verũ has partes Phrygiæ nomen nõ confundit modo, sed etiam amplectitur. Ordiemur igitur ab Hellespõto, & inde ad ortũ meridiemq; insigniora duntaxat loca indicaturi, flectemus. Infra Sigęum promontoriũ à Troade iam nunc memorata Abydos iacet, contra Seston Europæ oppidũ, vt Martianus libro sexto: Hic, inquit, duæ ciuitates, quarum vna Sestos Europæ, altera Abydos Asiæ. Vtrãq; notã fecere literæ Leãdri fato. Inde cõtra Calliopolim Europæ, sita vetus vrbs Lampsacus, memorabilis conuentu contra Eudoxium et Accatiũ Arrianę factionis principes, habito, quãquam nullo successu, propter Valentem Cæs. qui Arrianos tuebatur, & rescissis synodalibus actis orthodoxos damnabat exilio, ceu in Valentiniano Paulus diaconus scripsit. Huius vrbis ciuis fuit Anaximenes orator, pręceptor Alexãdri, ille qui Lampsacum periclitantẽ vaferrimo responso, seruauit. Alexander enim excidium Lampsacenis interminatus, vt vidit Anaximenem legatione ad se missum, primum pręceptorẽ, dein & eloquentia suspectũ, sancte iurauit, nihil se facturum quod peteret. Tum Anaximenes: Rogo te inqt, Alexander vt Lampsacum diripias Authore libro septimo Valerio. A Lãpsaco, Parium memoria Paridis quondã nobile, & proximum iam Bithyniæ Zyzicũ à Milesijs cõditũ, cuius episcops

Euno-

Mysia maior

Pergamus vrbs.

Abydos Sestos Lampsacus vrbs

Anaximenes orator Anaximenis vafricies.

Parium vrbs. Zyzicũ vrbs.

Eunonius ille fuit hæreticus, qui per omnia dissimilē patri filiū esse affirmabat, & factū creatūque asserebat: quo nomine demū vrbe pulsus in Cappadocia exulauit. Inde est Rindacus amnis, ante Lycus dictus, voce multis amnibus communi, quā tamē impositā esse à caussa constet, quod aut impetu vndarū, aut auctu, ripas infestent et mordeant, aut (vt Rhenus noster assolet) frequenter mutent alueū. Græcis enim λύκος lupus dicitur animal natura vorax, vnde & piscem noxiæ voracitatis lupū dicimus, cuius frequens apud Pliniū mentio. A Rindaco finis est Mysiæ, & Bithyniæ initiū, Plinio. Altera Mysia quæ adiacet Ægeo, Scepsin habet celeberrimā quondā ciuitatē, à qua Scepsij, et Pergamū Attali regiā, qui regnū Pop. Romano testamento reliquit. Pergamus Sileno fluuio finditur, alluitur autē Cæcio quē mōs Pindasus ædit, Plinio. Eius fuit Pergamena iurisditio, de qua idē Plinius, & Pergamena ecclesia, de qua est apud Ioannē. Sed & charta Pergamena, quæ hodieq; à loco eo vbi inuenta est nomen retinet. Strabo decimotertio libro, Pergamū describens palam innuit inter clarissimas eam Asiæ ciuitates habitā, sed tum maxime potentē fuisse, quū in Asia rerū Attalus supra memoratus potiretur. Habuit & bibliothecā cum Alexandrina certantem, & Galenū nobis medicū genuit sub Traiano Romæ ob artis prętantiā summo in honore habitū. Intus Ancyna iacet, & Synnada, cuius Synnadensis Conuentus olim, & Synnadici marmoris celebritas, & nostris Parœcia Synnadēsis dicta, nobili episcopatu. Nec prętereundum hoc maxime tractu vbi Synnada est Phrygiā aliqn̄ Pacatianā cognominatā fuisse, vsq; ad Cariæ confinia, vbi & Carophryges dicti coitu gentiū, vt Gallo-

Eunonius hæreticus

Rindacus fluuiꝰ qui & Lycus

Pergamꝰ

Silenus fluuius

Pindasus mons.

Charta Pergamena.

Bibliotheca Pergamensis

Galenus pergamenus sub Traiano

Ancyna vrbs.

Synnada

Marmor Synnadicum

Phrygia Pacatiana

vt Gallogręci in Galatia, & Syrocilices ad montem Amanum. Vltra Synnadam in Austrũ, Philomelium est, montanis appositum, quæ Gentẽ Galaticam & Pisidas à Phrygibus disterminant meminit oppidi Ptolemæus & Strabo, cuius incolæ Philomelienses dicti Plinio. Inde Pelta est, dein iuxta Męandri ortum, quondã Celenæ. Vetustissimi reges Pacatianæ Phrygiæ, memorãtur, Gordyus, Mydas, Marsias. Hinc in Cariam immittens Phrygia, haud longe Laodicea, Hierapolim ambit clarissimam vrbem, impositam amni Lyco, iuxta quam & Colossæ iacent, itidem in Phrygiacensæ, Plinio: vnde Colossenses dicti, Pauli epistola celebres, qua & Iudaismo fiduciã, & Paganismo superciliũ detraxit. Vtrinq; enim Euangelicæ doctrinæ puritas, subinde aliis atque aliis persuasionibus viciata, laborabat. Erant ex ethnicis docti viri ad Christum conuersi, qui arrepta ministerij functione, cum eloquentia valerẽt, philosophiæ itidem dogmata insyncera, de Deo, de astris, de fato, de virtute, de rationis præcellentia & subtilitate, ex porticu fortassis aut Academia petita, ingerebant. Quippe in illis perdiscendis erant educati, & fides pro modulo datà conceptam à teneris persuasionem nondum elimauerat. Neophyti igitur è cisternis hauriebãt, sed qđ purissimis sanæ doctrinæ fontibus suffunderent. Contra, qui ex circuncisione crediderũt, fauebãt legi, pariter à teneris imbibitæ, nec desinebãt ceu iussam à Deo, & ad salutem attinentem simpliciũ animis inculcare. Proinde Apostolus certò sciẽs, nec in ratione hominis aut virtute, neq; in lege et eius iustitia quicquam esse quod ad salutem faciat, sed plenitudinem iustitiæ esse in CHRISTO per quem credentibus donata sit redemptio, Colossarum

Philomeliũ vrbs.

Pelta

Celenæ.

Hierapolis.

Colossæ.

lossarum ecclesiam admonet, vt neque his, neque il lis aurem præbeant, palam testatus tam philoso phia quàm Lege, candorem Euangelij subuerti. Sed in Christo fixas radices teneant, quemadmo dum essent illum ab Epaphra edocti. Vtinam & nos in postremis illis temporibus, hanc eximiã doctrinam sic fuissemus sequuti, vt, Paulo inhor tante, nec Iudæos audissemus operum fabricato res, nec Ethnicos admisissemus argutiarum ma gistros. Hoc vno enim præsidio declinare licuisset flagrantissimum istud belli incendium, quod euã gelio etiamnum aduersum carnis iustitiam et pru dentiam geritur. Atque hæc quidem de Colossis.

Proxime Hierapolim Themisonium est celebre oppidum, dehinc Mæandri ripis imposita vrbs Apamea non Conuentu modo inter Asiaticos præcipuo quondam, sed & Christi professione celeberrima, & prius Celenæ dicta, vnde & Ce lenios montes à Ptolemæo dictos videri queat, in quibus Mæander oritur. De Celenis Liuius libro. 8. belli Macedonici, Celenæ, inquit, vrbs ca put quõdam Phrygiæ fuit. Migratum inde haud procul veteribus Celenis, nouæque vrbi Apameæ nomen inditum ab Apamea sorore Seleuci regis & Marsyas amnis haud procul à Meandri fonti bus oriens, in Mæandrum cadit. Famaque ita te net haud procul Marsyam cum Apolline tibiarũ cantu certasse. Mæander ex arce summa Celena rum ortus, media vrbe discurrens per Caras pri mum, dein Ionas in sinum maris egreditur, quod inter Prienen & Miletum est. Hactenus Liuius. Curtius tertio libro non Mæandrum sed Marsyã fluuium intermeare Apameam dixit, eundem & Lycum nominãs. Plinius certe. 5. libro tribus am nibus in Mæandrũ exeuntibus circunfundi Apa

Themiso niũ vrbs

Apamea quæ & Celenæ in Phrygia

Marsyas fluuius

meam scribit, videlicet Marsya, Obrima, Orga. Est & in Syria Apamea sicut & Hierapolis, quarum nihil minus frequentes quondã ecclesiæ fuere. Quanquã Hierapolim Phrygiarum vrbiũ maxima, alij in Caria, nonnulli in Lydia, tertij in Lycaonia Phrygiæ statuere, manifesta variationis caussa, quod in horum tractuum confinijs iacere ipsam constet. Præterea quod libro. 13. Strabo docet, Phrygiæ & Cariæ, sed & Mysiæ loca difficulter inter se discerni queant, ob mutatas gentiũ sedes, vt ante quoq; dictum est. Hæc est Hierapolis quæ Philippum apostolum, cum filiabus Syria digressum excepit, aluit, condidit. De qua re Polycrates Ephesi episcopus epistola quadam ad Victorem vrbis Romæ testatus est. Cui vacat eius partem in Hieronymi catalogo, vbi de Polycrate mentio est, legat. Memoratur & Papias præsul Hierapolitanus eidem Hieronymo. Eius fertur dogma fuisse Mille annorum, quibus Dominus cum sanctis post resurrectionem esset in carne regnaturus, quod postea Apollinarius, Irenæus, Tertullianus, Victorinus & Lactantius sunt sequuti. Obiter monendus Lector, aliam esse Hieropolim in Asia, ab hac nostra Hierapoli, et ab illa Hieropolitanos, ab hac Hierapolitanos dici. Sita autem est Hieropolis in Æolide, haud procul Thyatiris, quam Ptolemæus Hierocæsaream vocat, vt annotauit Hermolaus. Ad Hierapolim Phrygiam aquas esse calidas refert Strabo quæ ipso profluuio, lapidescant, & in toffum indurentur, quales hodie & in Carpathijs Sarmatiæ conuallibus monstrantur. Præterea & specus extare, halitu noxio, quos vidisse se idem author & passeres immisisse ait, illico exanimatos venenoso spiritu, qui tamen hominem minus infestet.

Apamea in Syria.

Hierapolis.

Philippus apostolus

Hieropolis quæ & Hierocæsarea.

Aqua lapidescens.

Plinius

Plinius libro ſecundo ſolis ſacerdotibus eum hali tum innoxium exiſtimat, & fortaſſis ita gentib9 eius agri tum fuit ob Numinis reuerentiam perſuaſum. Eſt enim cognatum ſuperſtitioni vitium, vt fabuloſis interdum & commẽticijs rebus admirationem ſui ambiat.

BITHYNIA.

Bithyniam longe optimam & ſplendidiſſimam prouinciam, à Nicomede illo qui Iulium Cæſarem educauit, Populo Romano teſtamento relictam, duo maria alluunt, ab Occaſu Propontis, à Septentrione Euxinus pontus. Quâ introrſum abit, ab Auſtro Myſia & Phrygia, ab ortu Galatia & Paphlagonia finiunt Porro variare ſcriptores in Bithunico limite oriẽtali, maxime maritimo, ſupra ĩ Paphlagonia oſtẽdimus. Turcæ eam regionem hodie Natoliã vocant. Ex oppidis inſigniora feruntur, Pruſa ad Olympũ dicta, & alia quæ ad Hippũ cognominat. Porro Hippus amnis eſt Ptolemæo, Plinio vero mons. Olympicã illã conditã ab Hannibale lib. 11. Strabo tradit, quum poſt deuictum à Romanis Antiochũ Pruſias eũ rex hoſpitio excepiſſet. Tumulus eius Plinij ætate eo loco monſtratus eſt, q̃ antea Lybiſſa ſteterat. Cæterum in ora Propontidis Apamia eſt colonia; & præcipue inter Bithynicas clara Nicomedia, in ſinu qui ab Aſtaco vrbe Aſtacenus cognominatus eſt, poſita. Habuit hæc epiſcopũ Euſebiũ doctũ virũ, ſed Arrij dogmate ſuſpectũ, illũ ſcilicet à quo Iulianus Bizantij natus à teneris eſt in fide noſtra inſtitutus, poſtea ſeductus à Lybanio, qui animũ eius falſa deorum perſuaſione dementauerat. Glorioſior Euſebio Authimus fuit vir magnus, qui cũ doctrina pietatẽ coniunxerat, capite plexũ pręſente Dio-

Bithyniæ deſcriptio quę & hodie Natolia dicitur.

Pruſa op.

Hippus fluuius

Apamia

Nicomedia.

Euſebius Nicomedienſis.

Iulianus apoſtata Bizantij natus

Authimus Nicomedienſis martyr

 cletiano,

cletiano, & Martyrem factum vetus historia asse rit, Martyres autem Grecis ecclesijs, hoc est, testes dicebantur, qui (vt Ammianus ait) ad negandum Christum & sinendam religionem cōpulsi, pœnas cruciatusque pertulissent, ad gloriosam mortem intemerata fide progressi. Profecto maius vlli rei testimonium prestari nequit, quàm qđ cum mortis optione coniungitur. Nicomediæ Lactantius rhetoricam professus, mox discipulorum penuria ob Grecam videlicet ciuitatem, sub Constantino ad scribendum se contulit. Sed dolendum tamen tot preclara volumina eius intercidisse, quorum ordine Hieronymus meminit. Nō minus clara Chalcedon est contra Constantinopolim sita clarissimo hodie Emporio, & Galata dicta accolis, à Bizantio, interflua Bosphori parte, septem stadiorum spacio diuisa. Celebris est nostris ob synodum Chalcedonensem, que inter precipuas numeratur. Quanquam haud raro in ea vrbe per Arrianorum dissidia congressum, cōsultatum, & disceptatum est. Nec tacenda hoc loco Maretis Chalcedonen. episcopi laus, qui quū grauante senio, visu & corpusculo adeo languido esset, vt manu præeuntis regeretur, die autem quadam obambulans, Iulianum iam idolis sacrificantem, obuiam habuisset, palam & in faciem, vt impium & apostatam reprehendit. Cōtra vero Iuliano cæcitatem ei acerbe opprobranti, vt quam ne Deus quidem illius Galileus sanare posset, liberrime respondit se Deo suo gratias agere de cæcitate qua principem tam impium intueri sibi esset negatum: meminit facti libro vndecimo Eutropius. Nunc ad alia pergendum. Cios extra Bosphorum in Euxino sita, quæ & PRVSIAS aliquando dicta est, diuersa à Tio

Martyres

Chalchedon vrbs que & nunc Galata proxima Cōstantinopoli.

Maretis episcopi Chalcedoneñ. cæci laus.

Cios oppidum

Paphla-

Paphlagonum ſeu Mariandinorũ eodem littore, Pruſam autem ad Hippium, Burſam inuerſis & mutatis literis poſteriores vocarunt, Turcis etiã celebrem. Poſt quã in ortum Iuliopolis dicta, & item Heraclea iacent, notæ vrbes. Contra in Propontidis ora, Pythia, poſtea Sotiropolis dicta ob thermas medicæ ſalubritatis, in quibus lauans Imperator Conſtantinus venenum pro pharmaco inſcius hauſit. Inde Nicomediam vectus, proxime vrbem in publica villa ab Euſebio Nicomedienſi, extrema primũ ſenecta baptizatus ex humanis exceſſit. Intus iuxta Aſcanium lacũ Nicæa ſpectatur, fertiliſſimo agro clauſa, & mater vrbiũ Bithynię dicta. Conditã ab Antigono Macedone & Antigoniam vocatã, deinde à Lyſimacho de vxoris nomine Nicæam dictam, Strabo eſt author. Ambitus vrbis ſtadiorũ ſedecim fuit, forma mœnium quadrata, nec pluribus quatuor portis, vicisq; adeò rectis vt ex lapide mediæ vrbis quatuor illæ, quaquauerſum portæ cerni potuerint. Nemo ignorat ſynodum Nicænam hac vrbe, imperante Cõſtantino celebratã Anno à nato Chriſto tricẽteſimo vigeſimoquarto, primã videlicet ab eo Conuentu quem Apoſtoli Hieroſolymis egerant, atq; ideo non tam vetuſtate q̃ ſanctitate multorum qui interfuerũt, ſacroſanctã. Quanq̃ illi poſterior etas adeò non detulit, quin reſcindere pluſcula & nouis conſtitutionibus abolere fuerit auſa. Fatalis, opinor, hęc conciliorum ſors eſt, vt prioribus ſubinde poſteriora, aut inſertiant aliquid, aut detrahant, nõ harum modo rerum quas pro ſuo iure variant Eccleſiæ, ſed illarũ quoq; quę videbãtur Canonica ſcriptura diſerte tradita. Nec finis eius erit incõmodi, neq; vllus vnq̃ ſynodorum ſucceſſus admodum fœlix, niſi demum inter

Pruſa q̃ et nunc Burſa.
Iuliopolia
Heraclea
Pythia vrbs q̃ & Sotyropolis
Conſtantinus Nycomediæ baptizat⁹
Aſcanius lacus
Nycęa Bythymiæ.

ecclesias cõueniat, Nihil aut recipiendũ aut defi-
niendũ, quod non euidentibus scripturarũ oracu-
lis nititur, longe minus statuendũ quod illis est
aduersum. Hęc enim, nisi fallor, sola ratio, & mo-
lestiam leuare conciliorũ, & publicę ecclesiarum
concordię ac tranquillitati succurrere posset. Me-
minisse vero oportet, & in Thracia Nicæã fuisse,
Bithynicę cognominem, cuius alicubi Socrates
Bizantinus meminit. Nicęæ Bithynicę, patrum
memoria, episcopus fuit Bessarion, homo natio-
ne Gręcus, quẽ ob excellentẽ eruditionẽ, & vtri-
usqꝫ linguæ facundiã, Eugenius. IIII. tempore sy-
nodi Basiliensis in ordinem Cardinalium asciuit,
virum liberalissimum, & cuius domus Romę in-
star Academiæ fuit studiosis omnibus patens. Id
hoc libẽtius retuli, vt ostenderẽ tantillo tempore
exacto etiamnum Romę fuisse, primarios pres-
byterorum, qui Gręcis atqꝫ adeô Asiaticis eccle-
sijs præessent, haud quidẽ Titulo tenus, sed re ip-
sa tales, & doctrina, grauitate & eruditione, ve
maximis ecclesijs per Gręciã digni. Amniũ Bi-
thyniæ primæ claritatis Sangaris est, qui & San-
garius dicitur, Liuio, Marcellino, cæteris. Dein
Rhindacus ex Mysio mõte, qui idem & Olym-
pus dicitur, delapsus, vetus Mysiæ Bithyniæq
ad Propontida terminus. Plinius plures memo-
rat, sed incelebriores, quorũ Lycus Heracleã prę-
fluit, Billæus Tium, supra nobis ex Pomponio
Paphlagonię attributum, cui & Parthenium as-
signat Plinius. Ptolemæus, Bithynię tribuit.

Nycęa thraciæ

Bessarion Cardinalis

Sangaris fluuius

Rhindacus fluui.

Mysius mons Bithyniæ q et Olympus.

INSVLÆ MEDITER-
ranei præcipuæ.

Reliquum est, vt absoluta partiũ orbis con-
tinente, nũc & de insulis dicamus. Harum
plurima & frequẽter habitatas, mare ha-
be

bet quod Mediterraneũ dicimus. Maximas autẽ Oceanus. Nos ordine obseruato prius de his quę sunt in Mediterraneo, mox & de illis quas Oceanus ambit, dicemus. Sumemus autem initium à Mœotide, in qua cum vt in lacu multis locis vadoso, plusculæ sint, tamen non habent cur memorentur, nisi indicare Alopeciam libet non longe à Tanais ostijs remotam, Straboni, Ptolemęo, atq; item Plinio memoratam. In Euxino aliquot contra Europę atq; Asiæ littora iacent, à Plinio reditę quinti libri fine, quarũ pręcipue, Peuce, Danubij ostijs obiecta, & cõtra Bosphorum Thracium sitæ Cyneæ. In Propontide Proconnesus tantũ habitatur, in libro secũdo tradit Pomponius. Ægeum pelagus, reliquumq; mare quod inter Occiduam oram Asiæ, Macedonicũq;, Thessalicum, Atticum, & Peloponnense littus interiacet alicubi, & Myrtoum & Icarium & Creticũ & Carpathiũ mare cognominatũ ante alia insulosum est. Hellesponto autẽ proxima Tenedos, dein contra Athon Macedoniæ montẽ Lemnos iacet, inter quam & oram Thraciæ quę Nesso et Hebro amnibus clauditur, minor quidẽ Lemno, sed fama quondã celebrior, Samothrace, portuosissima vt ait Plinius, habẽs ab ortu Imbrum insulam minimè obscuram, ab occasu Thasum & ipsam nobilem & fertilem, Samos autẽ primum dicta, & Thracia cognominata videtur, ad eius Sami quę Asię obiacet, differentiam. Vnde Maro Æneid. septimo dixerit, Threiciamq; Samon quę nunc Samothracia fertur. Plinius author est in ea quondam Venerem, Phaetontem & Poton celebribus sacris & sanctissimis cerimonijs coli solitos, vt alijs quidem & insulis & vrbibus diuersa numina pro Gentilium vanitate culta obseruataq;

Mœotis.

Alopecia insula

Euxinus

Peuce insula

Cyaneæ insulę

Proconnesus insula.

Ægeũ mare insulosum

Tenedos insula

Samothrace.

Thasus insula

taq; legimus. Nobis hoc nomine sacratior est quod Paulum Macedonię adnauigantem excep vt Lucas Acto.20. Cũ soluissemus, inquit, à Tr ade, recto cursu venimus Samothracen, & post ro die Neapolim &c. Erat enim in Continent Macedoniæ Neapolis, contra Tharsum insulã i littore sita vrbs, cuius supra meminimus. Ex ad uerso & cõtra Aeoliæ oram Lesbos est, clarissi ma insularũ quę sunt ad occiduam Asiæ frontem quippe non fertilitate solum, quæ tamen ei Ma cariæ cognomentum indidit, sed vrbium etiã fr quentia, & fama clarorum hominũ enituit. Obi se in ea vrbes aliquot terręmotibus & maris ha stu indicat Plinius. Memorãtur ex reliquis Mity lene, Methymna, & Eressus illa quæ Theophra stum genuit Aristotelis discipulũ, & in ludo suc cessorem, verecundissime ab ipso Aristotele desi gnatum, Lesbij videlicet vini cõmendatione v suauioris: cuius rei Gellius lib. decimotertio per legãter meminit. Lucas quoq; de Mitylene Act 20. Cum autẽ venissemus Asson, recepto eo ve nimus in Mitylenen, & inde nauigantes sequen ti die venimus contra Chium, postridie vero ap pulimus Samum, & cõmorati Trogillij, proxi mo die venimus Miletum. Eo enim loco aposto li nauigationem ex Asso, Mileton vsq; factã bre ui quidem sed distinctissima narratione est cõple xus. Porrô Lesbus licet proxima Asso sit, tant tamen lõgitudine à Septentrione in Austrũ pro tenditur, vt octo vrbibus Aeoliæ maritimis re spondeat. Ea caussa factum, vt quoniã ad meridi anam insulæ partem Mitylene & Eressus iacent hac quidẽ in occasum, illa in ortum exposita, tem poris aliquid ei profectioni tribuendum fuerit qua ex Asso ad Mitylenen peruenit Paulus, v

Aeolia Lesbos.

Mitylene, Methymna. Eressus Theophrasti patria. Lesbium vinum Mitylene

obite:

obiter Lucæ verba ad Geographiæ fidē explicemus. Nam & Chius, vt idem dixit, supra Lesbū est Ioniæ vicina, deinde Samos contra Cariȩ partem, mox Trogillion ex aduerso Mileti, postremo vicina iam Doricæ peninsulȩ & ad finē Asiaticæ frontis sita Cos, de qua idē Lucas .21. capite mentionem facit, innuens Paulum recta à Mileto Coum venisse, inde Rhodum, dehinc Pataram, tandē in Cyprum. Nos summā eius nauigationis per partes exponemus. Chios igitur inter Samum & Lesbum ex aduerso maxime Erythriarum posita, vt ait Plinius, centum milliū passuum ambitu cōplectitur, eadem & Chia dicta, mōsq; in ea Pelleneus marmore olim quod Chium vocabant celebris. Sed & Chium vinū inter laudatissima, Aruisinum dictum Plinio capite. 7. lib. 14 q̄q̄ Aruissimum in vulgatis libris mendose legitur. Strabo enim libro. 14. Aruisiam asperum & importuosum in Chio locum esse scribit trecentorum stadiorū spacio, qui vinum fert, Grȩcanicorum optimam. Nostri Maruasinum, & corruptius etiā Malmasinum vocant, hodie vt Raphael tradit ex Creta allatū. Itē Chia ficus saporis acuitate commendata, de qua Martialis:

Chia, seni similis Baccho, quam feria misit,
Ipsa merum secum portat & ipsa salem.

Condiebatur enim seriolis, id est fictilibus, & in his Romā aduehebatur, vt hodie ad nos ex Hispanijs, Gallijsq; è iunco textis calathis ferè importantur. Porrò Lucas non ad Chiū appulisse Apostolum, sed contra Chium venisse ait, vt intelligamus aut ancoris iactis se in alto peregisse eam noctem, aut ad finitimā aliquam Chio insulā venisse, quȩ in prospectu Chium haberet. Nō paucas enim proximas Chio insulas nominatim censet li-

Cos insula

Chios

Pelleneus mons in Chio.

Chium vinū quod & Aruisimum

Aruisia locus ī Chio

Maluaticū quod et olim Aruisinum.

fet libro quinto Plinius. Referam & hoc quod Æneas pontifex in Chij mentione annotandum duxit, Resinam Chij è Lentifco manare, quã primo libro Dioscorides, & libro duodecimo Plinius, Mastichen seu Masticen vocant, adeò laudatam medicis, vt nec Indica nec Arabica antecedat, neq; quæ è Grçcia & Ponto aduehitur melior sit. Vulgo Mastix dicitur liquor ille, cum μαςίχη tamen Græcis nominãdi casu & ex inde Plinio Mastiche dicatur. Samos Chio & fertilior & clarior est, sita inter Icariam insulam quę Icario mari nomen dedit, & oram Asiæ in qua Ephesus & Panioniũ iacent, Anthemusa aliquãdo dicta à floribus, & Parthenia, id est virginea, Stephane, quoniam corollis texẽdis accommoda sit. Flores enim Samiorũ in prouerbiũ abierunt, voluptuariæ amœnitatis, & quia fertilissima esset. Lac itidem Gallinaceum ferre dicta est. Prędicatur & alumno Pythagora, qui vt libro. 14. refert Strabo Polycratem tyrannum exosus discendi gratia ad Chaldęos & Ægyptios abierit. Inde reuersus cum nihil mitius agi in patria videret, in Italiam abnauigauit. Videri poterat & voluptate perditam deseruisse, nimirum ad discendum natus. Et quod libro. 8. Laertius tradit, à Polycrate Pythagoram in Ægyptum abeuntem Amasidi regi per epistolam commendatum fuisse. Trogillium parua insula, in sinum, quem Mela Basilicũ vocat, inclinat, cognominis autem promontorio Continentis iuxta Prienen vrbem vt. 14. libro tradit Strabo. Plinius libro quinto plurãtiuo numero Trogilias dixit eam insulam, & l. simplici quod & Hermolaus probat. Lucas gemino protulit, nisi viciati sint codices. Cous autem siue Cos contra Cariam & illi sinui obtenta in quo Hali-

Mastiche.

Samos, q̃ & olim Anthemusa, & Parthenia, & Stephane.

Lac gallinaceum

Pythagoras samius

Trogilliũ insula

Cous siue cos insula

Halicarnassus fuit, nobilissima insula dicta Plinio inter quam & Chion media Samos est, sicut inter Samon & Lesbon Chios, porrò illis Coos nec fertilitate nec fama cedit ingeniorum. Siquidem & Hippocratem genuit principem Medicum Pythagoræ discipulum, & Apellem pictorem incomparabilem, quem ad Perseum discipulum de sua arte Commentarios scripsisse, maximus operũ eius præco Plinius scripsit. Proinde inter multas Asiæ laudes, hæc pręcipua est, quod tot nobis excellentes rei Medicæ & scriptores et professores ædidit. Nam & Dioscorides, cuius libri de herbarũ vsu & effectu, seu, vt ipse inscripsit, de medicinali materia extãt, Cilix fuit ex Anazarbo cuius ante meminimus. Hippocrates autẽ Cous, Galenus è Pergamo Mysiæ Asiaticæ, Theophrastus è Lesbo, qui plantarum historiam & caussas multis libris tractauit. Pythagoras de quo mox diximus, è Samo, quem & ipsum post laboriosissimas perigrinationes de herbarum naturis scripsisse, author est Plinius. Sanè & Æsclepiades Asiaticus fuit è Prusa Bithyniæ, Mithridatis ætate medicus clarissimus. Habuit & Coos Æsculapij templum vetustissimi medici, qui artis fauore diuinos honores meruisse traditur. Notandum autem & Ceam insulam esse, sed in Europę littore proxime Euboëam contra Sunium Atticæ promontorium sitam, Herasistrati medici & Simonidis poetæ Medici patriam, de qua libro decimo Strabo: vt sint tres insulæ nominibus affines, Chius, à qua Chij, Cos seu Coos (vtroq; enim modo dicitur) à qua Coi, & Cea à qua Cei dicuntur incolæ, vt & Ceæ vestes quas Cea insula mittebat. Inde & parœmiæ factus locus est, Chius & Cous, de rebus vehementer similibus

Coos Hippocra. patria.

Apelles pictor Cous

Diosc. Cilix.

Æsclepiades

Cea insula

Herasistratus medicus.

Simonides poeta

libus

libus. De qua in Chiliadibus suis Erasmus. Discri-
men illud iam dictarũ insularum Hermolaus ex-
plicuit, spectatissimæ diligentię vir, & qui Plinia-
nę lectioni propemodum desperatæ nõ lucẽ mo-
do primus, sed etiã vitam attulit, vt planè terris
effodisse tantum thesaurũ, & studiosis impertijsse
videri, prędicarique debeat. Hactenus de Asię insu-
lis occiduis, nunc ad Atticam orã deflectemus. In
ea præcipua insularum Euboëa iacet, Atticum et
Bœoticum littus propemodum totũ longitudi-
ne æquans, mare angustum interfluit, quod &
Euripum habet, reciproco cursu notũ. Inde etiã
in inconstãtes Adagio nato. Vrbium eius clarissi-
mæ Chalcis, & Caristio quondam marmore no-
bilitata Caristos. Recentiores Nigropontũ vo-
carunt insulam hanc, inuasam, captãque à Turcis
imperante Friderico tertio, Anno à nato Christo
M.CCCC.LXX. Ab ea meridiẽ versus & or-
tũ, illæ iacent quæ circum Delon, Cyclades: pro-
pius Cretam Asiãque Sporades dicuntur, plerũque
scriptoribus ita confusæ vt Sporadibus quę sunt
Cycladum, rursum autem Cycladibus quæ sunt
Sporadum annumerentur. Dictæ autem Cycla-
des, quod circum insulam Delon, circuli forma
sitæ sunt, Sporades autem reliquæ, quia sparsim
& sine ordine iaceant. Plinius. 12. capite quarti li-
bri, Cyclades, inquit, & Sporades ab Oriente, lit-
toribus Icarijs Asiæ, ab Occidente Myrtois Atti-
cę, à Septentrione Aegeo mari, à Meridie Creti-
co & Carpathio mari inclusæ, ducentorum mil-
lium passuum in longitudinẽ & per ducenta mil-
lia in latitudinem iacent. Nota autem est Delos
Apollinis & Dianæ fabulis, nec ritibus suis caru-
it de fabula nata superstitio: in ipsa enim Delo nec
parere, nec sepelire fas erat, sicut nec canẽ alere,

vt li-

Marginalia: Hermolai barbari laus. — Attica — Chalcis oppidum — Caristos ĩsula q̃ nũc nigropontus — Cyclades — Sporades — Delos.

vt lib.4. Thucydides, & post eum Strabo decimo libro, prodidit. Proinde in Rhenæa vicina insula mortuos Delij sepeliebãt. Id honoris, puto, Dianæ virgini tribuebatur. Est & Paros illi vicina in qua Pariũ marmor, candore spectatum. Et Ios Homeri sepulchro celebrata veteribus. Præterea Telos insula diuersa à Delo, cuius nobile vnguentum erat Telinum cognominatum, Dioscoridi libro primo. Conficiebatur potissimũ fœnugręco, addito Calamo & Iunco, odoratis. Plinius.14. libro Telinum vnguentum vt laudatissimum prędicat. Laudata est & Cilicia olim vnguentis, pręcipue Tarsos quæ Nardino præcelluit. Id ex Omphacino fiebat, additis, Costo, Amomo, Nardo, Myrrha, & ad excitandum odorem Balsamo. Porrò Nardinum nõ modo variabat propter varias species eius, sed etiam rebus adulterabatur vim Nardi præferentibus. Est autẽ Nardus Indica quæ & laudatissima, est Syriaca, est Gallica, est Cretica, Plinio libro.12. Indica & folia habet, & in spicas exurgit, quorum vtriusq; eximius vsus in vnguentis erat. Spicatum etiam dicebatur quod è spica esset confectum authore Galeno. Foliatum autem dicebant Nardinum, non à Nardi folijs, sed à Malobathro, quod sæpiuscule reliquæ materiæ in Nardino admiscebatur. Malobathrum autem, nil aliud quàm folium est odoratum, in Indię palustribus ad Lentis modũ fluitans, nec vllis adhęrens radicibus, de quo multa apud Dioscoridẽ doctus homo Marcellus Florentinus disseruit. Dignum autem cognitu, quod libro.13. Plinius tradit, videlicet nouem herbarum species esse quæ Nardum imitentur & adulterent. Vnde intelligimus in tanta fraudis materia vsum loquendi obtinuisse, vt pistica Nardus

Rhenęa insula

Paros insula

Ios insula

Telos insula

Telinũ vnguentum.

Nardus.

Malobathrum

Nardus pistica

diceretur,q̃ ſyncera & abſq; vicio eſſet, ἀπὸ τῆς πίστεως a fide, & plane ἄδολος, hoc eſt, germana, vt ait Eraſmus, & nulla arte vitiata. Proinde & Hermolaus libro Corollarij primo, πιστικὴν, hoc eſt probam et fidelem exponit, & quæ adulterata non ſit, ſicut Marci.14. & Ioannis.12.accipitur. Diuus Hieronymus ſuper. 26. cap. Matthæi piſticam plane, veram & abſq; dolo expoſuit. Vnguentum hoc, pręterquam quod odoratiſſimum erat, attenuabat etiã, extergebat humores, diſſipabat, calefaciebat, authore Dioſcoride. Apud Plinium igitur primo capite libri duodecimi, nõ Delos ſed Telos legendũ, quarti enim libri.12.capite Deli pariter & Teli mentione habita, nominatim Telon vnguentis nobilem eſſe teſtatur. Iam & Pathmos inter Sporades cenſetur non magna inſula & quę circuitu triginta millia paſſuum nõ excedit. In qua Ioannẽ apoſtolum exulaſſe Tertullianus in libro de pręſcriptionibus hęreticorũ affirmat. Dãnauerat eum Domitianus, quo interfecto, quum acta eius Senatus reſcidiſſet, & Nerua Cocceius, pertinax à Hieronymo cognominatus, exilia illius, Edicto ſoluiſſet, incolumis Apoſtolus ſuæ Aſię eſt reſtitutus. Supra Sporadas, Creta, Iouis magni medio iacet inſula Ponto, vt dixit Vergilius. Hodie Candiam vocant, maior eſt q̃ Cyprus, minor autẽ quàm Sicilia & Sardinia, quibus ſolis in toto mediterraneo cedit, interim nobilitate & fertilitate par omnibus. Situs eius orientalior eſt q̃ Peloponneſi, interq; Atticam Græciæ & Cyrenaicam Africæ oram media iacet, haud amplius bidui ad alterutram nauigatione. Alluunt maria, ab Occaſu Ionium, ab Ortu Carpathium, à Septentrione

Nardini vnguenti vires.

Pathmos inſula Ioannes Apoſto.

Creta quę hodie Candia

Cretę ſit⁹

Ægeum

Ægeum,& ab ea vocatum Creticum,à Meridie Africanum. Forma eius oblonga, retortis lateribus,& inter æstiuum ortum occasumque ita porrecta,vt altero fastigio in Boream,altero in Notum transuersa reclinet,angusta magis & longissima est ad Orientem,vbi contra Rhodum Sammonio promontorio extollitur, ab occasu retusior in duo promontoria dispalescit,quorum austrinum contra Phycuntem Cyrenaicæ à Græcis κριουμέτωπον dictum, quoniam frontem arietis exprimat:alterum obuersum Peloponneso Cimarus vocatur Straboni. Sūt & in lateribus promontoria, quorum Austrinum potissimum Phenice contra Chorum & Africum, arctoum Zephyrium Sporadibus aduersum Ptolemæo. Plinius quarto libro nusquàm latiorem esse quinquaginta millibus passuum tradit,cum longa tamen ducentorū septuaginta millium sit,quę summa ad calculum reducta large quadraginta milliaria Germanica æquat, nec multo minus apud Ptolemęum ex obseruata graduum longitudine colligitur. Referendum id duxi quo similius vero fiat,quod magno consensu scriptorum traditur, centū eam vrbibus aliquādo fuisse claram,quarū circiter quadraginta Plinij ætas nouit,enumeratę ab ipso quarti libri duodecimo capite. Extāt hodieque non paucæ,quarum minimum decem suos pręsules habent,vrbe metropolitana maritima, quæ eo quo & insula nomine Candia dicitur,fortassis à candore deducto nomine, quandoquidem Strabone teste,eius insulæ montes occidui λεύκοι,hoc est albi seu candidi dicuntur. In totum autem iniquior est molliter assurgentibus cliuis quorum fertilissimæ conualles cernantur

Criurmetopos promontoriū Cretæ

Cimarus promōtoriū Cretæ

Cretę magnitudo

Candia vrbs Cretæ vnde dicta

Ida mons Cretę

Oaxis fluuius cretę.

Letheus fluuius

Iuppiter rex Cretæ

Rhadamãthus Gnosius

Minos rex Cretę

Creta Venetis subiecta

Veneti Turcis fœderati

Exasperatur & mõtibus, Ida maxime, qui medię insulæ altissimus imminet, pedẽ eius oppidis circũ, coronę instar ambeũtibus. Rigãt amnes, Oaxis Vergiliano notus carmine & Letheus, aliiq; non ignobiles. Sed hac vel vna re beata est, quod noxiis animalibus caret. Porrò gloriam fertilitatis non vrbiũ modo fama, verũ & vetustatis honos, & potentia, rerumq; gestarũ memoria vincit. Pręfuisse insulę Iupiter fertur vetustissimus rex, cuius Lactantius ante alios lib. institutionũ primo meminit. Fuit & Gnosius cognominatus Rhadamantus, tanta integritate vir vt tribunal ei & iudiciũ apud inferos pristini vates tribuerint. De Minoe rege minime fabulosum est primũ eũ Cretensibus leges dedisse, & optimis institutis magna ciuilitate ornasse, quã mox paulô & Lacedęmonii sint imitati. De maris imperio et insulis Cretę subiectis, ipse etiã Aristoteles secũdo Politi. testatus est. Inde enim prouerbium natum, Cretes nescit pelagus, de eo qui quod eximie nouit dissimulat, vt Strabo decimo libro tradit. Varie postea tyrannis paruit, non Græcis modo sed & Barbaris, donec post deuictum in Asia Antiochum, Romani eam Metello duce qui inde Creticus dictus est, deuicerũt. Postremo collapsis imperii Oriẽtis rebus, Veneti eã ingenti pecunia coemptam suæ ditioni adiecerunt, & iam plus trecentis annis possidẽt. Qui sanè non hãc solam, sed & Cyprum & Corcyram, Cycladũq; & Sporadum non paucas, & Adriatici maris ferè omnes, quæ plurimæ tamen sunt, possidẽt, omniũ Europæ populorũ, qui modo Aristocratiã retinent, citra controuersiam potentissimi, Turcis autẽ iustissimis causis fœderati, ne hostem experiri eum denuo cogãtur, qui iã antea tot præclaris

vrbibus

vrbibus eorũ imperio vi ablatis, plus satis damni fecerit. Candia igitur oppidum parte occidua, vt dixi, positũ, eo ferè littorũ ambitu iacet q̊ antea Phalasarne, et fortasse ipsa Phalasarne est, qđ tamen vt cõiectari, ita non ausim asserere, in tanta præsertim locorũ nominumq; variatione, etiã si constet recens esse Candiæ nomen. Sed & Cretæ aliquando nõ fuit. Curetis enim prius, & ante quoq; Aeria dicta est, prẹterea ob eximiam cœli clementiam Macaron, siue vt Solinus & Martianus vocant μακαρόνησος appellata. Tãta temporum nocendi rebus humanis tum inuidia tum pertinacia est, vt nullo vnquam certo aut loco aut statu fuerint, longè minus retineant nomina, vt verissime dictum sit ab Horatio.

Cãdiẹ oppidi situs.

Certa olĩ Curetis et Aeria, & Macaros, & Macaronesus dicta.

Vt folia in syluis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata vigentq;,
Debemur morti nos, nostraq; &c.

Ea caussa factũ est, vt & in Lucæ historia Acto. 27. locorũ eius insulæ nomina quẹdã, parte mutata, parte recentia et è vulgi velut vsu petita legãtur, quorum nec Plinius, qui in Lucæ tamen tempora incidit, nec Ptolemæus, qui post eũ sub M. Antonio vixisse creditur, in descriptione Cretæ meminerint. Salmonẽ vocat Lucas detorta paululum voce promontoriũ quod Plinio & cæteris Sammonium dicitur, prẹterea in latere insulæ austrino, Pulchros portus, & Lasẹam ciuitatem, & Iassum, inter Sammonium & Phenicen portum memorat, quæ aut indigna visa doctioribus quæ referentur, aut illius temporis & vulgo nautico recepta vocabula extitere. Certe Erasmo exactissimi iudicij viro, qui nuper Pauli peregrinationẽ luculentissima breuitate est complexus, de vulgi

Salmon ꝓmontoriũ

Pulchri portus Lasẹa Iassus

Pauli peregrinatio ꝑ Eras. Rot.

Phenice

Lasæa.

Assus

sermone petita videntur. De Phenice quidē opti mo portu meminit Ptolemęus, & Pulchros por tus iuxtaq; Lasęam littorariam vrbem agnoscit Hieronymus. Asum autē seu Assum haud recte eam quæ Asiæ est hoc loco intelligit, cum Lucas Creticum littus non Asiaticum illo capite descri- bat. Quin & vento contrario ita coercitā nauem indicat, vt ne Gnidum quidē appellere licuerit, nedum ad interiorem Asiæ recessum in quo As- sos erat, ingredi. Asium quidem Plinius in Creta censet, sed mediterraneum, vt omnino diuersam & plane maritimam reddidisse videri Lucas que- at. Qui quanta alioqui fide & diligētia suam hi- storiam scripserit, abunde vel hic vnus locus vi- cesimiseptimi capitis testatur, adeò omnia certis compertisq; descriptionibus terrarum quadrant. E Lycia enim soluentibus Italiam versus, Gni- dos petitur, ea est vrbs vetus & celebri nomine in extima peninsulæ fronte, quâ Dores habitarūt vnde ab Austro ora Asiæ ad Occasum vertitur, ceu in Caria diximus. Hāc cū in prospectu habe- rēt, nec tenere possent à ventis prohibiti, ad sini- stram deflectere, & Sammonio Cretæ extimo et Gnido aduerso promontorio applicare compulsi sint. Mox velut impetum declinaturi, contra mo rem, australem insulæ oram haud satis cōmodā portubus legere, ac demum Phenicem vt aptum hybernis locum ingredi cum constituissent, repē te exorto Euroaquilone arrepti, & ad Claudam insulam delati, cum non daretur portus, in am- plissimum pelagus tempestate adacti fuerint, hoc vnum interim summis viribus conati, ne Affrica- no littori appulsi, in breuia & Syrtes inciderent. Timendum id prorsus erat, propter venti cur- sum, qui à latere Septentrionis exortus Cretæ

Gnidus.

pręter

præſertim auulſas naues recta in oram Syrtium impellebat. Ventus autem cuius hic Euangeliſta meminit, niſi fallor, Cæcias eſt, ab exortu æſtiuo progreſſus, authore Plinio. Euro autem Aquilo dictus quod à parte Boreæ Aquilonem, ab æquinoctio Subſolanum, qui & Eurus eſt, habeat, mediusq; inter illos incedat: conſtat autem violentum eum & tempeſtuoſum eſſe. Porrò Claude inſula à Plinio & Pomponio Gaudos dicitur, à Ptolemæo Claudos, vt exinde conſtet mutari cõſuetudine nomina. Nam & Beda hoc loco, vidiſſe ſe exemplaria teſtatur, quę vocabulum Caude non Claude haberent, vt & Gaude dicta videri poſſit & Claude, ſicut Gaudos & Claudos. Sita autem eſt haud longe à promontorio quod contra Phycuntẽ Africę ſpectare diximus. Alia eſt cõtra Siciliam poſita Gaulos, de qua ſuo loco. Dici vero non poteſt quantum opis adferant ad huius tempeſtatis cognitionẽ, Tabellæ Geographicæ, quas ſi ab hac parte Lector intuitus fuerit, videbit luce clarius, in quàm immane & atrox pelagus Paulina nauis correpta, & quàm vicina periculis fuerit, vtq; Meliten inſulam viderit, tanto interuallo diſſitam à Cretico littore, non mirabitur totis quatuordecim diebus noctibusq; in alto iactatum fuiſſe Apoſtolum. Cæterum vt de Creta finiamus, audiuit & ipſa Paulum euangelizantem. Mox & Epiſcopum habuit Titum, qui aliis ordinatis celebres in ea Eccleſias conſtituit. Sic enim loquitur in epiſtola ad Titum Cretæ agentem, Apoſtolus, Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt quæ deſunt, pergas corrigere, & conſtituas oppidatim presbyteros ſicut ego tibi ordinaram. Si quis eſt inculpatus, vnius vxoris vir &cæte. Præcipue autem admonet,

Euroaquilo quæ & Cæcias.

Clauda inſula quę et Gaudos

Titus Creteñ. epũs.

vt eos legat qui ſanã doctrinã tenerẽt. Erãt enim iam tum Iudęi in Creta nihilo meliores Aſiaticis & Galaticis pſeudoapoſtolis, qui animas ſimplicium negotiantes, doctrinam ſuam quęſtui accõmodabant, & ritu phariſaico doctrinas & mandata hominum ingerebãt, ſuperbiſſima pręſumptione cum inſatiabili auaritia coniuncta, quę vitia Chriſtus phariſęis vt capita ſuperſtitionis & pietatis peſtẽ acerbe ſemper opprobrauit. Ad doctrinæ porrò improbitatem genuina quædam et peculiaria inſulæ vitia accedebãt, quorum cauſſa non raro Cretes peſſime audierunt. Proinde & ipſe Apoſtolus quo circunſpectiorem Titi animum redderet, non dubitauit Epimenidis carmẽ, vel maledicentiſſimum epiſtolæ ſuæ inſerere, qđ ad hunc modum habet.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θήρια γαστέρες ἀργαί. i.
Cretẽſes ſemper mẽdaces, malę beſtię, vẽtres pigri. Cęterum ſpiritu ſuo dominus ita vitia abſterſit cordibus, & mentes auſcultantium Euangelio ſic renouauit luce cœleſti, vt non alia inſula aut celebriores aut inſtructiores Eccleſias habuerit. Ex Epiſcopis veteribus clariſſimi fuerunt Pinytus, Gnoſius, & Gortynæ vrbis præſul Philippus cuius contra Martionem libri extiterunt, ambo inſignes imperatore M. Antonino. Nunc reliquas inſulas proſequemur. Carpatos clara, inter Cretam & Rhodum iacet, adeò celebris quondã & potens, vt mari etiã nomen dederit. Rhodus autem cuius. 21. capite Lucas in Actis meminit, ex aduerſo Cariæ & Lycię ſita eſt, clariſſima inſula, & veterum etiam ſtudiorum atq; eloquentiæ memoria nobilis. Tres in ea urbes fuerunt, Lindus, Camyrus, & Ialiſus quę & Rhodus nunc dicitur, ſita eſt in littore inſulæ Septentrionali,

ac velut

Philippus epiſcopus

Carpathos inſu.

Rhodus

Lindus vrbs

Camyrus

Ialiſusquę nunc Rhodus vrbs.

ac velut peninſulę impoſita eximium portum habet, citra quem admodum munita turris, vulgo S. Nicolai dicta, quæ noſtris magno aliquãdo tuẽdæ vrbis præſidio fuit. Eam vrbem cum reliqua inſula, diu Saracenorum incurſionibus vexatam, noſtri cum Paleſtina & Syriæ parte receperunt. Deinde amiſſa rurſum Hieroſolyma, fratres Hoſpitalarij qui. S. Ioannis cognominantur, Rhodũ fauore regis Gotfredi, occuparũt, anno. M. trecenteſimo octauo à nato Chriſto. Quæ res magnam eis opulentię occaſionem præbuit. Enimuero fama rerum geſtarum, dein & publicus fauor, & perſuaſio quædam de coercendis eorum opera infidelibus, omnium mentes ad iuuandum cõtribuendumqꝫ inflammauerant. Deinde etiã Pontificum accedente cura, bona prope omnia quæ Templarij paulo ante ob impietatem & perfidiã extincti, reliquiſſent, in illos ſunt translata. Acceſſit opib9 dignitas, reſqꝫ breui ita creuere, vt Turcis etiam, haud raro Rhodienſes terrori fuerint. Quippe detractare fœdera, & pacis reſpuere cõditiones interdum ſunt auſi: fertur, facile etiã ſoluere conſueſſe ſi quæ coaluiſſent. Idcirco vt rerũ omnium humanarum, ita huius quoqꝫ potentiæ proſperitatem, miſer caſus excepit. Dubium faſtu ne atque inſolentia noſtrorum, an Turcarum odio veteri, nec ſatiabili regnorum cupiditate, Anno Chriſti. M.D.XXII. diuitem, munitam & populoſam vrbem, toties antea fruſtra petitã & obſeſſam, Turca haud multis dieb9 cepit, omni ſimul eius agri ditione adiecta. Cum eam fratres illi ducẽtis & quatuordecim plus minus annis tenuiſſent. Fide tamen publica noſtris conceſſum fuit, vt tempore præſcripto ſi liberet, ſolum verterent, cumque bonis omnibus quò vellent

Tẽplarij

Rhodos à Turcis capta.

Cyprus quæ olim Cerastis

emigrarent. Itaq; in Melitam ab illis migratum est, de qua suo loco dicetur. A Rhodo Cyprum versus multæ insulæ, sed fere paruæ & ignobiles Ipsa Cyprus nouem aliquando, vt Pomponius tradit, regnorum sedes, media inter Ciliciæ Syriæq; littora iacet, longitudine ab occasu in ortum ducta, & à Borea Cilicio, ab occasu Pamphilio, à Meridie Phœnicio, ab ortu Syrio mari clausa, & Cerastis aliquando dicta, quod multis promontorijs ceu cornibus infestis assurgat. Horum vnum Cromyum Straboni dictum, ab Anemurio Ciliciæ promontorio non amplius quinquaginta millium passuũ abest, Ceruis etiã illinc in Cyprum natare ausis, sagacissimo terrarum odore, vt tradit Plinius. Promontoriũ quod ad Orientem est Dinares, ad Occidentem Acamas dictum, duabus ceu metis longissimæ dimẽsionis, positis. Austrini lateris extrema, ab occasu Zephyrium, ab ortu Pedalium promõtoria Ptolemęus facit. In mediterraneo mons altus Olympus, amnesq; ex eo, Lycus in Meridiem, Lapethus in Septentrionem effusus. Credita est continenti adhæsisse olim parte qua Syria est, insulis etiamnum quæ Clides dicũtur intermedijs. Strabo libri decimiquarti fine Cyprum describens, fertilem eam vino, oleo, frumẽto esse tradit, abũdauit & ære, Cyprio cognominato, vulgo Cuprum vocant, Idq; in primis illi laudis tributum quod nauem ab ima carina ad summa vsq; carbasa nulla externa, sed domi nata parataque materia absoluere & committere pelago potuerit, adeo ligno, ære, pice, lino abundat. Romani eam sublato Ptolemęo Ægyptio rege, ob famam diuitiarũ magis quâm vlla iusta caussa moti occuparunt. Catone mox misso qui regiam pecuniam Liburnis im

Olympus mons.

Clides insulę.

Æs Cypriũ quod Cuprum vocant

nis impositam in vrbem adferret. Quæ, vt ait Florus, ærarium Pop. Romani latius quàm vllus triumphus impleuit. Inde multis sæculis Romanorum ditionis fuit, postremo rebus Orientis afflictis cum Persæ & Saraceni omnia incursionibus vastarent, multis annis illi genti paruit. Nuper autem Iacobo regi cesserat Ioannis filio, qui cum Catharinā Marci Cornarij Patricij Veneti filiam, à Senatu pro more adoptatam, vxorē accepisset, & ex ea posthumum reliquisset, eo ipso haud diu superstite, Veneti insulam iure hæreditario suam fecerūt, Anno à nato Christo. 1470. Hodieq; per prętorēCyprium regnū, quēadmodum & Cretense & Corcyræum, administrant. Oppida Cypri apostoli ætate quindecim fuerūt, ex quibus pręcipua Salamis in amœnissimo sinu Orientalis littoris posita, ad quam Paulus & Barnabas, comite Ioanne cognomento Marco à Seleucia Syriæ nauigantes, peruenerunt. Lucas enī Actorum. 13. Abierunt, inquit, Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum, & cum essent Salamine annunciauerunt sermonem Dei in synagogis Iudæorum, habebant autem & Ioannem ministrum, & peragrata insula vsq; ad Paphum inuenerunt quēdam Magum &c. Siquidem Paphus in littore Occidentali posita est, vt peragrari insulam oportuerit è Salamina Paphum tendentibus Est & Amathus præclara vrbs in ora Australi, & contra in Boreali Corynæum. In mediterraneo autem Tremythus. Indicat autem Lucas è Papho postmodum soluisse Paulum, & Pergam Pamphiliæ appulisse, illinc enim vtpote ab Occiduo littore aptissima in Pamphiliam nauigatio est. Durat adhuc Paphi oppidum restauratū, vt arbitror, cū Hieronymus scribat sua ætate

Salamis vrbs Cypri.

Paphus

Amathus

Corynęū

Tremythus.

vestigia

vestigia tantum extitisse, ex quibus qualis fuerit olim Paphos apparuerit. Salamina postea à Constantio, Constãtia vocata est, quo nomine & Hieronymi ętas vtebatur. Hodie Famaugusta Episcopatu etiam clara, qui tamen cum multis alijs eius insulæ Metropolitanam quæ Nicosiensis dicitur reueretur. Hæc est Cyprus quæ Barnabam apostolum cognomento Ioseph, leuitem, nobis ædidit, Pauli comministrum, præterea Ioannẽ Marcum Barnabæ consobrinum, qui initio ambos in Cyprum nauigantes sequutus, in secunda profectione soli Barnabæ adhæsit: inde Pauli rursum comminister factus, Vir sanctus et ministerij gloria insignis, alius, nisi fallor à Marco euangelista cuius in Catalogo meminit Hieronymus. De illo Ioanne, sic Paulus. 2. ad Timotheũ. 4. Marcũ assumptũ adducito vnà tecum, est enim mihi perutilis ad ministerium. Et ad Col. 4. Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, &c. Meminit eiusdem Lucas Act. 13. & . 15. capite Pręter hos apostolicos viros, veterũ Episcoporũ clarissimi memorantur, Triphyllius temporibus Constantij imperatoris, Quem eloquẽtissimum sui temporis & celeberrimum fuisse Hieronymus tradit. Prętérea Spiridion Tremythuntis episcopus, præcipuus patrum Niceni Synodi, qui Irenes filiæ ministerio contentus rure maxime egit. Sozomenus refert eum peregrino cuidam ad se diuertenti, qui suilla in quadragesima vesci, quod Christianus esset, abnuisset, dixisse: Hoc magis vesci eum debere, quoniam diuinus sermo admoneat Mundis omnia esse munda. Salaminæ autẽ seu Constantiæ episcopus Epiphanius fuit, Hieronymo singulari amicitia & familiaritate iunctus;

Cyprus S. Barnabi patria

Triphyllius.

Spiridion

Epiphanius epũs.

ctus: cuius hodie celebris in vniuersa Cypro memoria extat. Scripsit contra omnes hæreses, & de lapidibus, quorum frequens in scriptura mentio est, librum, Hieronymo exhibitum, velut ipse alicubi Hieronymus tradit. Extat & Epistola eius ad Ioannem Hierosolymitanũ Episcopũ scripta, quam Latinam fecit Hieronymus. Sed ad insulas reuertendum est. Corcyra contra Epirum iacet Adriatico mari circumflua, quanquam illic & Ionium & Siculum occurrunt, tamẽ illud quoq; quod Siciliæ ab ortu, & parte meridiani littoris imminet, Adriaticum vocat Ptolemæus, sicut Adriam Lucas Actorum. 27. Nauigantibus, inquit, nobis in Adria circa medium noctis, suspicabantur nautæ sibi apparere aliquam regionem. Notius autem q̃ vt memorem, id mare & Adriam dici ab oppido veteri, et Adriaticum, Ciceroni etiam Adrianum, cuius sinus ille est Adriatic9 dictus, qui Venetias vsq; & Tergestum ingreditur. Corcyra nonagintaseptem millium passuum longa est, Homeri etiam Poemate illustrata, & Vlyssis nota hospitio. Vulgus nauticum hodie Corfunam vocat. Diuerso à latere & contra Brutium agrum Sicilia panditur, Insula non fertilitate modo (ob quam tamen Cereri & Baccho consecrata veteribus fuit, & horreũ etiam vrbis Romæ credita) sed frequentia atq; vetustate oppidorum, amnium commoditate, & gestarum rerum memoria, victorijsq; Pœnorum & Romanorũ alternantibus, super omnes alias insignis. Credita & ipsa Italiæ aliquando continẽs fuisse, postea auulsam terræmotibus, & fretum illud quod septem stadiorum spacio interest, admissum fuisse. Forma eius triquetra, latera finientibus promontorijs, quorum quod Italiam, vbi Rhegium est, spectat

Corcyra quę & hodie Corpha.

Adria.

Adriaticũ mare vnde dictũ.

Corcyræ lõgitudo.

Sicilia.

Siciliæ forma.

Rhegium

Trinacria vñ dicta

ſpectat, Pelorũ, quod Græciã, Pachynũ, quod Afri cã, Lilybeũ dixere, inde græcis etiã Trinacria dicta. Vrbes eius ſeptuaginta duas Plinij ætas numerauit. Hodie.12. epiſcopatus feruntur, late patentibus Diœceſibus. Celebritate autem & vbertate eius factum eſt, vt quemadmodum vetuſtis gentibus populiſq; ita haud multis retro ſeculis noſtrisquoq; magnarũ diſſenſionũ ſeminariũ fuerit. Tenuere eã multis annis et iuſtiſſimis cauſſis Sueuorum duces, & malum ſibi, vt Cæcias (quod dicitur) nubes attraxerunt, motis videlicet bellis quibus magnæ ſeſe partes miſcuerant: nec ceſſatum aut armis aut odijs fuit, donec ne nomẽ quidem reliquum eſſet Sueuici ſanguinis. Sane & ab Anglis & Lothoringijs petita inuaſaq; eſt, hoc maxime tempore quo in Syriam & Saracenos expeditiones ſumebantur: de quibus ſupra in Syria & Ægypto admonuimus. Poſtremo in regũ Arragonum Hiſpaniæ manus peruenit, hodieq; auſpicijs Caroli Imperatoris obſequitur, cuius itidem ditionis & regnum Neapolitanũ & Brutius ager, & Calaber eſt. Meminerunt oppidorũ recepti authores, qui aut hiſtoriam aut fabulam reddiderunt, M. Cicero actionibus in Verrem, T. Liuius, Saluſtius, Silius Italicus, Claudianus, ex recentioribus autem Blondus, & diligentiſſime libro ſexto Raphael Volateranus: Græcorũ autẽ Plutarchus, Polybius, Appianus, Diodorus vt terrarũ ſcriptores prætereã. Nec enim alia eſt, quod quidẽ ſciã, toto orbe inſula, quam ex æquo Græci & Latini ſcriptores partim nobilitate inſulæ, partim autem occaſione rerũ geſtarũ celebriorẽ reddiderint. Ex veteribus igitur Panormus etiãnũ clara eſt, & in littore quod ex aduerſo Italiæ eſt celeberrima Meſſana, in qua non multis

Panorm9

Meſſana

liæ eſt

retro annis Lascaris Constãtinus, & post eũ, vt audio Marcus Musurus Gręcas literas sunt professi. Eodẽ in littore, sed propius Pachynum ante omnes claritate insignes Syracusæ iacent, Theocrito vetustissimo poeta insignes, quem Maro in Bucolico carmine imitatus est: ædidit & Archimedẽ Mathematicũ, de quo est apud Liuiũ quarto libro secũdi belli Punici, sed vere clara ob Pauli apostoli memoriã, quem Lucas tradit è Melite Alexandrina naui vectũ, triduo Syracusis egisse, Act. 27. Ea vero vrbs petenda erat in Melitã iactatis, & Siculum fretũ circũeundũ, donec Rhegium appelleretur. Vnde & à Luca περιελθόντες hoc est circũlegentes dictũ, quod ab itinere esset deflexum. Epirũ enim legebant, qui ab Oriente venissent, atq; inde traiecto Adriatico secundis ventis Rhegiũ petebãt. Inde freto superato Puteolos nauigabatur. Suetonius in Tito. Quare, inquit, festinans in Italiã, quũ Rhegiũ, dein Puteolos oneraria naui appulisset, Romã inde contendit expeditissimus. Plerunq; Brũdusinũ portũ q Calabrię est, ingressi reliquum itineris per terras cõficiebãt. Contra, qui Roma essent in Syriã abituri, traiecto Siculo freto, Peloponnesum tendebãt, hinc Rhodũ, inde Cyprũ, inde Syriã cõtinẽtẽ: q̃ nauigatio hodieq; Venetis naucleris Hierosolymã petentibus, admodum trita est, nisi quod à Venetijs primum Corcyram Adriatico emenso contenditur, inde Peloponnesus petitur. Hieronymus Paulinę profectionem ex vrbe describens, Inter Scyllam inquit et Charybdim Adriatico se credens pelago, quasi per stagnũ venit ad Metonen (ea Pelopõnesi vrbs est) ibiq; refocillato paululũ corpusculo, Et sale tabẽtes artus in littore ponẽs, p Maleã & Cytherã sparsasq; p ęquor

Lascaris Cõstãtinus Marcus Musurus Syracusæ Theocritus Archimedes.

Brũdusiũ.

Meton vrbs Pelopõnesi

Cycladas

Cycladas: et crebris freta cōcita terris, post Rho dum & Lyciam, tandem vidit Cyprum & cæt. Paucis indicans, quem cursum in Syriam nauigatura tenuerit. Ante autē dixerat Roma se ad Pontian insulam peruenisse, quæ vt tradit lib.3. Plinius contra vrbem Veliam & littus Lucanum haud longe Siculo freto abest, alia à Pontijs quæ iuxta Corsicam iacent. In illa enim Flauia Domitilla sancta fœmina, Domitiani furore circūuenta exulauit. Melita autem naufragio Pauli notata, fere medio pelago inter Lilybæum Siciliæ promontorium, & Cercinnam Africæ insulam, quæ sinui magnarum Syrtium adiacet, ponitur, cū oppido eiusdem nominis. De ea Cicero actione in Verrem sexta, sic refert: Insula est Melita, iudices satis lato ab Sicilia mari periculosoq; disiuncta: in qua est eodem nomine oppidum, quo iste nunq̄ accessit, quod tamen isti in textrinum ad muliebrem vestem conficiendam fuit, &c. Alibi textrinum illud Melitense vocans: vbi authore Diodoro preciosa tenuitate & mollitie vestis fiebat. Proxime Melitam est Gaulos insula cuius terra enecare in Africa scorpiones Plinius tradit. Sunt & aliæ iuxta insulæ, quæ quia medio pelago iacēt aliâs vt contra Siciliam sitæ, aliâs vt Africano obuersę littori scriptoribus memorātur, cum tamē eædem existāt. Vnde & Punica gens esse potuit, quę apostoli tempore Melitam colebant, quanquam & Colonos in ea fuisse Romanorum satis vel Publij nomine intelligitur. Ita multis in locis vsu venit, quondam, vt Romanis Barbari mixti habitarent. Certe Lucas Barbaros vocat, non ex contemptu, sed hoc magis eos laudās, quod tam benefici fuissent, trium scilicet mensium hospitiū largiti. Quod autem de Melite Lucas, hoc fere et

de Corsica

Pontia insula.

S. Flauia domitilla

Melita insula

Cercinna insula.

Melita oppidum

Gaulos insula.

de Corsica Pomponius lib.2.innuit,& ipsa mixtim habitata. Sed Pomponij verba ponere libuit quæ sic habent, Corsica littori propior, inter latera tenuis & longa, preterq̃ vbi Aleria & Marianæ Coloniȩ sunt, à Barbaris colitur. Hactenus Pomponius. Melita hodie Malta vulgo dicitur, nuperrime fratribus seu dominis hospitalarijs S. Ioannis, post amissam Rhodũ, Imperatoris Caroli fauore ad inhabitandum concessa: ne prorsus mutata conditione mari exuerentur. Occidua magis Sardinia est, & ipsa inter maximas mediterranei insulas habita, specie oblonga & in austrum mãgis quàm Sicilia protensa. Distat ab Affrica ducentis milibus, à Septentrione Hetrusco mari haud magno interuallo à Corsica distincta. Lat9 eius orientale centum octuagintaocto milliũ passuum, Occidentale centum septuaginta millium longitudinis habet, Plinio. Quin & à frontibus, Austrina Borealiq; admodum lata est. Quantum habitatur eximie fertilis, nec infrequens est. Ex oppidis vero nulla clariora sunt Calari & Sulci, quorum adhuc vetusta nomina manent. Creditũ est in ea herbam nasci, qua qui vescitur ridẽdo pereat: vt inde Adagioni locus factus sit, Sardonius risus, de quo in Chiliadibus Erasmus. Vetustissimi authores tamen Sardiniæ cœlũ vt triste & pestilens notarunt, ob paludes scilicet quibus abundat, ceu tradit Silius. Hinc illud M. Ciceronis lib. Epistolarum septimo, in Tigellium Sardum quem patria sua pestilentiorem dicebat. Sed & Suetonius C. Cæsarem Iudȩos exosum in Sardiniam destinasse militatum tradit, quod ea insula pestilente aëre esset. Constat & posteros Genserichi Vandalorũ regis, post occupatã Affricam, pro Arriana hæresi propaganda, Catholicos episcopos

Corsica

Melita q̃ nunc Malta dicitur.

Sardinia

Calari oppidum

Sulci op.

Sardoa herba

ſcopos magno numero, nec ſemel in hanc inſulã velut pœnę deſtinatã relegaſſe, non ita multo tẽpore poſt Auguſtini mortẽ. Eleganter autẽ Martialis, ſubindicãs in omni loco homines eſſe morti obnoxios, Nullo fata loco, inquit, poſſis excludere, cũ mors venerit, in medio Tibure Sardinia eſt. Erat enim Tibur proxime Vrbẽ ſaluberrimi cœli oppidulũ Sardiniã conſtare video poſt collapſas Romanorum res diu Saracenis Affrica potitis paruiſſe, interim & Piſanis vendicatã, quorum variæ in Saracenos victoriæ quondã ſpectatæ. Cæterũ Siciliæ regno ab Hiſpanis recepto, haud ægre in ditionẽ horũ & Sardania conceſſit, hodieq; paret Imperatori Carolo. Corſica cõtra Genuam Liguſtico mari alluitur, longa centum quinquaginta millium paſſuum, lata quinquaginta millium, vt lib. tertio author eſt Plinius. Vniuerſo ferme montibus tollitur, & eſt vinetis cultiſſima: nec ignotum Italiæ vinũ eius quod vulgo Curſicũ vocant. Ditionis eſt Genuenſiũ, qui & ipſi Imperatori Carolo parent. Aduerſus Galliam Stœchades, ita aliquando appellatæ quod ordine iaceant, Maſſilienſium littori appoſitæ, vt libri tertij. 5. cap. tradit Plinius. Contra Tarraconenſia littora ſitæ Baleares, & ipſæ paruo interuallo diſtant. Maiores minoreſq; olim dictæ, Põponio. Hodie Maiorca Minorcaq; vulgo corruptis vocabulis vocantur, potiſſimum duæ: omnes tamen Hiſpanicæ ditionis. Stœchades autem ad regnum Franciæ attinent, cuius & in Oceano Inſulæ numerantur. De quibus mox referemus.

Tibur

Piſani

Corſicæ deſcriptio

Vinũ corſicum

Stœchades inſula

Baleares inſula quę hodie Maiorca & Minorca

Oceanus

INSVLAE OCEANI PRAECIPVAE.

EXtra columnas Herculis & fretum, quod de vicina inſula Gaditanum appellatũ diximus, Oceanus pateſcit, ingens mare, nec receptum

ceptum Sinibus, vt illa maria de quibus meminimus quum ſinus potiores cenſeremus, ſed ambitu immani terras vndiquaq; includens circumluenſq;. Cui per partes ſua itidem apud authores indita nomina leguntur. Hiſpanicus enim dicitur quà Hiſpaniam alluit: inde Callicus, & à Britannia inſula Britãnicus, dehinc Germanicus, & in terras ſeſe immittens Sarmaticus. Rurſum Hiperboreus & Scythicus, & mox ab orientis latere Sericus & Aeous: tum ad auſtrum conuerſis littoribus Indicus quia Indiam alluat. Dein Ruber duob. ſinib. fuſis, quorũ alter Perſicus, alter Arabic⁹ dicit. Aethiopic⁹ aũt Oceanus eſt, q Aethiopum maxime Auſtralium terras ambit. Hinc ad occiduam terrarum partem circunflexus & Aethiopicus & Libycus et Athlanticus dicitur. Inſulæ multæ eius quidem, ſed rariores tamẽ in tanta vndarum vaſtitate viſæ, etiãſi nuperrime quaſdam ad Auſtrum & Occidentem Luſitanica primum nauigatio patefecit. Dubium, veteres ne an interim enatę? In totum enim incertior eſt de inſulis traditio propter varietatem & naſcentiũ frequenter apparentiumq; quę ante non extiterant: rurſum autem ſubſidentium obeuntiumq; quorum frequens & cognita habitatio fuit. Quod quidem ex alluuionibus, terræmotibuſque, & ſi quæ aliæ ſunt imperantis Naturę cauſſæ, quę nos prætereunt, euenire creditur. Potiſſima Meridianarum & ab Alexandri vſq; memoria cognita orbi noſtro, Taprobane eſt, adeo ſpacioſa, vt priſcis, velut libro ſexto tradit PLINIVS, altera orbis pars quam Antipodes incolerent, exiſtimata fuerit. Sita eſt è regione littoris quod Indo Gangeque includitur: mare quod inter Inſulam & Continentem eſt, vadoſum fere

Rubrum mare

Taprobane.

Antipodes.

Taprobanes ſitus

& frequenter ſenos paſſus altitudinis non exce-dere, conſtat. Plinius & Solinus inter ortū et occaſum iacere eam ſcribunt, haud explicata, vt videtur, loquendi ratione, cum nulla inſula ſit, quæ inter ortum & occaſum non iaceat. Exiſtimo tamen ad extantium terrarum longitudinem veteribus Tabellis deſcriptam, obſeruatione facta ita eos ꝑdidiſſe, quoniā à maximo meridiano haud multum abeſſe ea inſula videretur. Palam enim incomparabilis diligentię vir C. Plinius nō vno loco in deſcribēdis terris ſe & priſcis & nouis tabulis vſum teſtatur, quo maiore fide omnia redderet. Sed & comperta nuperrime longitudo extimæ Indię & poſtremi Occidentis ita illorū authorum ſententię ſuffragatur, vt veriſſime ſenſiſſe eos ſit fatendum. Abundare & gemmis eā inſulam & margaritis, auriq; & argenti amore & æſtimatione teneri traditur. Elephanti in ea maiores quàm Indici, homines autem vt in temperato aēre maxime longęui. Quo vel ſolo argumēto patere poſſit intra circulos tropicos non tam moleſte habitari terras, quàm vetuſtas, egregia illa veritatis magiſtra experiētia deſtituta, prodidit. Sophronius author eſt, et à Candaces reginę Eunucho cuius Lucas Actorum capite octauo meminit, hac inſula Chriſti Euangelion eſſe prędicatum. Plinius regē legere inſulanos ſolitos innuit, ſenio & clementia ſpectatum, nec admiſſum aut retentum cui liberi eſſent, videlicet ne tyrannide efferretur ſucceſſio et hęreditarium hoc modo regnum fieret. Quin & capitis damnari ſolitum tradit ſi quid ille facinoroſum deſignaſſet. Eadem et principes & priuatos illo loco iudicij ſæueritas manſit. Nec inultum fuit ſcelus à quocunq; commiſſum. Puto, quia grauius peccant principes in exem

Eunuchū Candaces Taprobane euangeliū prędicaſſe.

Mos eligēdi regis apud Taprobanenſes.

in exemplum tracti, quàm peccare priuati inglo rījue possint. Certum autem vel recentiore indagatione, Australes insulas rebus prope omnibus abundare, quę continenti, hoc est, Indiæ, Arabiæ, & Æthiopiæ tribuuntur, verū in portus & emporia iam dictarum regionum conuectæ in nomen mercium continentis transeunt, & Indicæ, Arabicæ, atque Æthiopicę vocantur. Opes autē illas diues naturę parens, ita his terris reliquit, vt & singulis proprias quasdam, rursum, & communes omnibus dederit. Sola India piper mittit, granum scilicet tostum sole, & de arbuscula non absimili Iunipero collectū, nisi quod illa siliquas etiam habet granis fœtas, quę & ipsę antequam dehiscant, lectę ac tostę ad solem, piper illud faciunt quod longum vocamus, authore Plinio. Sed & Macir, id est cortex ille odoratę nucis seu folliculus quem vulgus Macem vocat, cum nuce sua ex India affertur, Græci κάρυον μυρίσικον id est, nucem vnguentariam vocant ipsam, quæ nostris muscata dicitur vt in Corollario tradit Hermolaus. Est & Gariophilō Indię fructus natus in arbuscula duorum cubitorum, cui buxeus color, cortex pallidus, parua folia & Cyperi modo densa. Arabia sola omnium terrarum Thus ędit, de quo in Eudęmone diximus, et Cardamomum, quod ei peculiariter tribuitur. Æthiopia autem quę Trogloditica cognominatur Cinnamū seu Cinnamomum gignit, fruticem duorum cubitorum in cuius cortice summa gratia est. Atq; hę quidem proprię fere horum tractuum merces sunt. Communes habet India margaritas, cum Arabicis & Persicis littoribus duntaxat pręstantiores, ignobiliores enim & in Mediterraneo & Britannico Oceano reperiri libro nono scribit Pli-

Piper Indicum.

Macir, vulgo Macis.

Nux vnguentaria vulgo muscata.

Garyophilon.

Thus

Cardamomum

Cinnamū

Cinnamomum.

Margaritę Indicæ.

bit Plinius. Lignum Hebeni magno quondam

Hebenus. æſtimatum, India quidem mittit, ſed præſtantius Aethiopia, fruticoſum enim Indicum eſt, Aethiopicum autem enodi trunco, & parte medullacea nigrum, durum, graue, quod & à Marone intellectum arbitror Geor. 2. Sola India nigrum fert Hebenum &c. Nam & Dioſcorides & Plinius Hebeno Aethiopico nigrorem præcipue tribuũt Neq; rarum Vergilio, Indiæ nomine Aethiopiã, ac rurſus Aethiopiæ vocabulo Indiam ſignificare. Quare adductus Seruius videatur, vt dixerit Poetam in carmine paulo ante citato omnem Aethiopicam plagam intellexiſſe. Siquidem & Ptolemæus in India Aethiopas quoſdam cẽſet, vnde & promiſcuum vocum vſum enatum eſſe videri queat. De Nili enim ortu loquutus Maro libro Georg. III.

Vſq; coloratis amnis deuexus ab Indis.

Aethiopes ſignificat. Contra, libro ſecundo:

Quid memorem Aethiopum molli canẽtia lana Vellera? &c. Indi haud dubie intelligũtur, quos Aethiopes nominat. Præter enim Seres, et in Indiæ & Arabiæ tractu lanigeras eſſe arbores, Plinius & Theophraſtus ſunt authores. Hebenum autem Theophraſtus ſcribit cortice buxeo eſſe lignum, intus nigrore ſpectatum, cum ſumma duritia. Vt adducar coniectura hoc ipſum eſſe lignũ quod nuper ex inſulis nouo medicæ ſalubritatis præconio aduexerunt, & Guayacum cognominarunt, potionibus aduerſum vlcera Gallici morbi accommodiſſimum. Enimuero & ipſe Plinius libro vigeſimoquarto Hebenum veteribus medicis in erodendo vſui fuiſſe teſtis eſt. Sed & puſtulis & deſtillationibus mederi Dioſcorides tradit Sępe autem accidit, vt rerum vſu ac memoria interciden

Hebenũ eſſe guayacum

terciden

tercidente pro nouis quæ ſunt vetera recipiamus & è contrario prævalente conſuetudine vetuſta videantur vulgo, quæ nuper nata excogitataq; et recepta ſunt. Zinziber autem, ſiue, vt Plinius, Singiuer & Singiber, radix candida, Arabiæ & Aethiopiæ communis eſt. Quidam eam piperis radicem crediderunt, falſo. Humilem herbam gignit, nec alia vſquam radix eſt quæ facilius cariẽ ſentiat. Ea de re tingere eam mercatores ſolẽt, ne facile vetuſtas queat deprehendi. Myrrham optimam mittunt Arabes & Aethiopes, debilior enĩ Indica eſt, ſed illis tamen cognata. Maſtichen & Arabia & India præſtant, ſed vtranq; tamen vincente Chia, vt ſupra eſt dictum. Aloe precioſiſſima ex India eſt, deteriorem pręſtat Syria. Succus eſt amariſſimus, ex inciſo fruticis caule, & folijs, præterea etiam ſponte effuſus, celeberrimo rei Medicæ vſu. Coſtum commune eſt Afris & Nabatæis. Folium, peculiariter ſuggerit India, vnde foliatum vnguentum dictum eſt Dioſcoridi. Ladanum ex Arabia optimum venit. Caſia & huic & Aethiopibus communis eſt. Sicut Indis & Arabibus calamus odoratus, qui tamen & apud Syros haud procul Libano mõte legitur, ſed Auſtrino illi incomparabilis. Mirobalanon Aethiopes vendunt, præterea & Arabes & vicini Aethiopibus Aegyptij Iuncus vero odoratus non niſi ex Africa, quod ſciam, & ex Arabia venit. Nardum æſtimatiſſimam mittit India, frutex eſt in folia & ariſtas excreſcens, præcipuus vero vſus folijs & ariſtarum cacuminibus, quas ſpicas vocant. Syriaca, Cretica, Gallica, herba eſt, Indica autem frutex. Sed de Nardo ſupra dictum eſt. Non omittendum & Saccharum, ſeu vt vulgus Zuccarum, ex India, Arabia, & inſu-

Zinziber | Myrrha | Maſtiche. | Aloe | Coſtum | Folium | Ladanum | Caſia | Calamus odoratus | Myrobalanon | Iuncus odoratus | Nardus | Saccharũ

& Insulis Austrinis magna copia summitti. Quã-quã & Ægyptus hodie & Cyprus, Creta, Rhodos, & Sicilia, conficiant. Humor est melleus de arundinibus collectus, cuius olim parcus vsus, nunc frequentissimus est. Libuit autem isthæc in transcursu commemorare, vt, quoniam insularũ Australium meminissemus, Lector simul intelligeret quę inde potissimum merces, quę Aromata, vt vocant, & quibus maxime ab oris ad nos aduehererẽtur. Gemmis quidem in totum ea pars orbis abundat. Plane natura toto illo prouentu rerum tam preciosarũ nec insalutaris fuisset, neç incommoda, quippe quæ tot modis prodesse est conata, nisi libido insatiabilis & luxus intemperans rerum vsum vitiasset, pretijs etiam ad immẽsum auctis, quæ nequirẽt tñ esse immodica, si quibus licet, et quoad deceret quibuslibet vteremur. Circum Taprobanen & oram Indicam multæ alię sunt varia rerum vbertate prędicatæ, inter quas quę auro argentoq; abundent, memorãtur. In Æthiopico littore itidem plures nec dispares illis magnitudine. Sicut & in Africæ parte quę ad occasum spectat, maxima insularum America cognominata obtenditur. Deinde longissimo ab occasu Continentis interuallo, Spagnolia, & vltra eam Isabella, dein Parias dicta, nuperrimis exploratoribus. De quibus quanquam priuatim proditum est ab his qui se nauigationum authores & classium Pręfectos fuisse asserunt, tamen quoniã Regum, vt ante quoque admonui, ampliori cura ad plenum excuti ea locorum ratio potest, pleraque autem quæ nunc incertiora feruntur, ita nota fieri, vt omnis ambiguitas de medio tolli possit, silendum de illis hoc loco satius duxi, quàm fusius referendum. Postremo & angustia instituti

America

Spagnolia

Isabella insula

Parias insula.

operis

operis,& quoniam priora mihi propemodũ inuito amplius excreuerunt q̃ ratio inſcriptionis ferat,vt ſuperſederẽ admonuerunt. Non potui autẽ temperare mihi,quando dignum annotatione videbatur,quin Raphaelis Volaterrani recentiſſimi ſcriptoris ſententiã de Africæ latitudine excuterem,primum ambiguam,deinde talem quæ ſecũ etiam ipſa pugnet. Nec id facio veluti gloriolam captans, in errore tanti alioqui viri detegendo, quẽ equidẽ lucubrãdo multis in locis ſum ſequutus,ſed hac maxime cauſſa,vt, quoniam recentiorũ traditionem imitatus Æthiopum tractum vltra Capricorni circulũ in Auſtrum abire docuiſſem,æquũ mihi Lectorẽ(quem procliue erat tanti ſcriptoris haud ſatis expenſo prçiudicio perſuaderi)ſimul,& ſuſpitione liberarem,& meam fidem redimerem. Igitur libro duodecimo Commentariorũ vrbanorum,de locis nuper repertis ſcribens: Ego vero,inquit,nullum extra Zodiacum Continẽs ex authoritate doctorum hominum puto,neq; ſi eſſet,habitabile omnino foret, ob ſolis humilitatẽ ex Abſidis oppoſito apud eos conſtituti &c. Quam ſententiã trigeſimo quinto libro,in explicãdo ſolis motu, ſed perplexius tamen de continente loquutus,repetit. Contra vero idem author,neſcio an oblitus ſui,vt fit ſæpe, an non ſatis gnarus quid diceret,iam ante citato duodecimo libro,vltimum Athlanticæ oræ promontorium,ad quod terræ ſeſe in ortum reflectere incipiunt,ad Antœcos noſtros pertinere,ſed et extra æquinoctialem circulum triginta amplius partibus iacere tradit. Quod ipſum ſi ita habet,cõſequens eſt,& extra Zodiaci metas Continentẽ eſſe,& Africam ad latus Antarcticũ mu[illegible]is gradibus patere,& habitari mortalibus, quod pau-

 lò ta-

lò tamen ſupra pernegat. Notius aũt eſt q̃ vt ege at explicatione, Terras quę ab Æquatore parti- bus vigintiquinq; aut Boream, aut Notum ver- ſus abſcedunt, iã extra circulos Tropicos eſſe. Si igitur Raphaëli Africæ cõtinens vna & triginta partibus ab Aequinoctij circulo in meridiẽ pãdi tur, cõſtabit arbitror vel ſe authore, Africã ſeptẽ minimum gradibus vltra mediam illam Zonam ad decliuem mundi partem, abſcedere. Quod ſi ipſe, Romæ cõmentatus eos eſſe Antœcos intel ligit, qui extra Zodiacũ æquis ab Aequatore ſpa- cijs vtrinq; diſtant, ſicut ipſe ſecũdo libro de An- tœcorum ſitu prodidit, fatebitur, velit nolit, qua- draginta minimũ duobus gradibus Auſtrinã pla- gam in meridiem extendi, ſiquidem tot partibus vrbs Roma Septentrionem verſus ab Aequato- re ſummouetur. Iã quod de Abſidis, hoc eſt Au- gis Solis oppoſito loco admonet, etiam ſi vehe- mentem illius partis æſtum arguit, tamen non prorſus aufert habitationem, quod ipſum præter cauſſas ab Alberto redditas, quotidiana experien tia conuincitur. Vt donemus interim quod eodẽ lib. XII. tradit neminem ad partem vigeſimãſep- timam noſtri poli, propter glaciem rigentem ap- propinquare poſſe: cum recentior traditio vltra latitudinem à Ptolemęo compertam, hoc eſt vl- tra gradus ſexagintatres, nouem amplius gradi- bus habitari terrã Boream verſus deprehende- rit, vt hodie Continentem ſeptuaginta duarũ par tium ab Aequatore latitudinis habitari, nec am- plius decem & octo partibus à Polo arctico ab- eſſe conſtet. Sed hiſce de rebus paulò fuſius dictũ eſt in Commentarijs quos in Pomponium Me- lam ante annos quindecim ſcripſimus. Nunc ad inſulas redeundum. Et ad Occaſum quidẽ extra Herculis

Herculis columnas, in ipſo Bethicæ prouinciæ capite, vt ait Plinius, Gades inſula ſeptuagintaquinq; millium paſſuū longa, & anguſto mari à Continente diuiſa, cum vetere oppido, eodē quo inſula nomine, vbi templum ditiſſimum olim ſacratum Herculi, eoq; ſanctius habitum, quod oſſa eius ibi ſita magno accurſu pagani colebāt. Cōtra Luſitaniæ littora Erythia ſita, Pomponio, à Geryone quondam, vt creditur, habitata, hodiè Berlingam vocant, iuxta quam aliæ quoq; ſine certis nominibus adeò fertiles prędicatę veteribus vt cum ſemel ſata frumenta fuerint, ſubinde reciduis ſeminibus ac ſegetem nouantibus, ſeptē minimum, interim plures etiam meſſes ferant. Durat hodieq; horū littorum vbertas, nec iniuria C. Plinius Italiæ ſuę, vt ab omni fertilitatis dote laudatæ, Hiſpaniæ maritimas partes ceu fertiliſſimas confert. Celtico promontorio Caſſiterides obiacent, ita quondam dictæ quia plumbo quod Κασσίτερον Græci vocarunt, abundent, magno argumento Gręcas etiam gentes Oceanum illum quondam ingreſſas fuiſſe. Nam & in Britannia Græcorum monimenta extitiſſe palàm teſtatur libro quarto Plinius. Hiſpani nautæ eas more ſuo alijs atq; alijs diuorum nominibus conſecrarunt, pręcipua illarum, etiam Chriſto dicata: quē ritum velut auſpicatum, hodieq; in locis nuncupandis retinent. Flexus littorum ad Boream conuerſus paucas inſulas habet, frequentiores Gallico littori obiacent, ac ne hæ quidem certa facie propter æſtus Oceani reciprocos, qui hanc in primis oram infeſtant. Luna enim exoriente, ſurgit ille & ingenti horribiliq; vndarum vi opplet littora, donec illa lineam meridianam attigerit. Deinde demittit ſeſe, ſenſimque ſubducit nudatis

Gades inſula

Oſſa Herculis

Erythia inſula hodie Berlinga

Caſſiterides

Aeſtus Oceani

nudatis littoribus, quoad vsq; Luna ad horizontem occiduum deuenerit. Vbi occidit rursum crescit petitq; terras, & tum est altissimus quum illa suo motu ad mediæ noctis, hoc est cõtrapositum Meridiano parallelum approximauit. Hunc trãsgressa ortum versus æstus ita in profundum retrahit, vt magno etiã interuallo littoribus digressi non cernantur. Nec redeunt donec illa iterum ad Orientalem Horizontem peruenerit. Fit igitur hoc modo vt viginti quatuor horarum spacio, bis ingruat æstu Oceanus, bis refluat, subsidatq;, & quoniam sidus illud celerrimo transitu meat per Zodiacum, & plane desultoriũ est, fieri videmus vt eius motu per signa variato, accessus quoq; & recessus Oceani varient, neq; vllo tẽpore pariter fiant, pręterea maiores minoresq; existãt prout illa luce plena aut deficiente aut nulla fuerit. Solent enim ferè cieri æstus pleniluniis, nec parũ refert ad quã cœli partem inclinarit latitudine, & an ad Septentriones, an vero ad Austrum exorbitet. Multum pręterea interest quibus stellis astrisue in pererrando signifero sese cõiunxerit, quibus opposuerit, quos angulos permearit. Plerũq; enim accidit, vt ex improuiso irruens, frequenter habitatos agros mergat & eluat. Quod proximis annis apud Hollandos & Frisios multa hominũ clade accidisse nouimus. Qd' contingere & Mediterraneo solet, sed ferè terræmotibus aut violentis ventorum eruptionibus agitato. Qua de re si quis pluscula desiderat, ea legat quę in tertium librũ Melæ ex traditione D. Georgii Collimitii viri in omniũ doctrinarũ genere incõparabilis, conscripsimus. Porrò insulæ quę in Britonum littore iacent ditionis sunt regni Gallici. Britonas autẽ intelligo Britannię, Gallicæ

Inundatio apud Hollãdos, Zelandos, & Frisios

Britones qui

liçe accolas, quos è Britannia insula in ea loca migrasse constat. Vulgus Bartenniã vocat, ad Ligerim amnem, Nortmanniç proximã. Vnde Pelagius monachus Brito cognominatus, qui Hieronymi ætate fœdissimum errorem Liberi Arbitrij & meriti aduersus gratiam per Africã Syriamq; sparserat, Carthaginensi demum Synodo damnatus. Omniũ tamen insularum Occidentis & Septentrionis citra cõtrouersiam maxima & potẽtissima est Britannia, quã hodie Angliã vocamus ab Anglis videlicet Saxonum gente, quæ sub Valentiniano illo qui ex Cõstantio duce & Honorij sorore Placidia natus, imperauit, eam insulam ingressa tenuit. Arbitror autẽ in totum Germanos origine esse qui hodie Angli dicuntur. Scotos autem & ipsos inde ortos notius est q̃ vt sit multis referendum. Insula hæc veteribus Albion dicebatur, velut ad differentiã quum reliquç omnes eo tractu Britanniæ dicerentur, authore Plinio. Primus eam Romanorum, Dictator Cæsar post deuictas Gallias ingressus vidit magis q̃ vicit. Postea Claudij imperatoris armis patefacta innotuit, & Romano imperio ductu Vespasiani adiecta est. Non tamen vltra vicinitatem Calidoniæ syluæ victoria tum progrediente, iuxta quam ea insulæ pars iacet quæ & minor, & secũda Britannia, dicta Scriptoribus, hodie Scotiæ nomen habet. Quam quidẽ vt remotiorem à Gallico littore, & feris quondã populis habitatam, ideoq; serius deuictam esse cõstat. Cęterum vt in Germania, sic in Britannia quoq; secundis rebus haud diu vsæ Aquilæ illę, maximas suorũ clades viderunt, nec inultum fuit vicisse, neq; vlla prouinciç huius administratio illis admodum quieta fuit, donec collapsis Imperij rebus Germaniæ populis ces

Pelagius monach9 hęreticus Brito

Britannia

Scoti.

Albion

Calydonia sylua

lis ces

lis ceſſit. Hodie omnia pro ſitu proq́ cœli qualita te cultiſſima ſunt. Certum aũt aĕris eam tempera tioris eſſe, ꝗ pleræq́ Cõtinentis regiones exiſtãt quod maris beneficio ſunt qui tribuunt, nam & Strabo genere Ponticus, duodecimo libro, tractũ Ponti qui ad Euxinum præiacet clemẽtioris cœli eſſe tradit ꝗ interiorem & magis Auſtralẽ Cap padociam. Humido tamẽ nubiloq́ cœlo eſſe Bri tanniam Cornelius Tacitus in ſoceri Agricolæ vita prodidit. Forma Angliæ oblonga, laciniosis littoribus, quæ & ipſa frequens æſtus inuadit. Tranſuerſa autem, & à brumali occaſu in æſti uum ortum porrecta, prɇterea Germaniæ, Gal liæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus aduerſa, octies cẽtenis millibus paſſuum longitu dine patet, quemadmodũ ex Agrippɇ authorita te Plinius tradit, latitudine autẽ nuſquam maiore trecentorũ millium eſt. Qua proxime Continen tẽ accedit, ad littus Geſſoriacum vbi hodie oppi dum Callois extat, quinquaginta millium paſſu um traiectus eſt. Ab Occaſu vicinam habet Hy berniam & ipſam ſatis claram, ſed longe tamen minorem, & regibus Angliæ ſubditam, in qua Gregorio libuit vt Monachiſmũ plantaret, ſum miſſis ex Italia Auguſtino quodam & Melito & Ioanne qui Benedicti inſtituta imbiberant, breuiq́ adeo ſucceſſit votis, vt inde examina Mona chorum in Gallias Germaniasq́, ceu de alueario quodam euolauerint, hodieq́ in Norico etiam et Pannonia Cœnobia extent, quæ ſuam originẽ ad Scotos monachos (ita vulgo dicebãtur) referant. Sed longe tũ alia Monachiſmi quanquã recentis & nuper inſtituti facies erat, quàm hodie cerni tur. Re ipſa cupiebãt eſſe quod dicebantur, nihil fucatum illis, nihil perſonatũ placebat, ſimplici tatis

Angliæ forma

Geſſoriacum

Hybernia

tatis erat, non malitiæ, longe minus obstinaciæ si qua in re errabatur. Opum autem & rerum sæculi tantus illis cōtemptus, vt eas nō solum nō ambirent, sed oblatas etiam & hęreditarias respuerent. Pręclare enim Columbanus & ipse Hyberniæ monachus, qui, vt Abbas Vualafridus scribit à Sigiberto Francorum rege magnifica pollicitatione, ne Regno suo decederet, inuitatus, respondit, Non decere, vt alienas diuitias amplecterentur, qui Christi nomine suas dereliquissent. Quid dicturum fuisse putamus, si titulos ei prophanos, si agros & latifundia, si denique ius illud meri & mixti Imperij, monacho illi Sigibertus obtulisset? Sed & Gallum suum Hybernia celebrat, Columbani discipulum, qui primum Luxonij, dein Brigantij, postremo Arbore felici commoratus, quum iusto tempore Alemannis Prouincias ingressis, Christum prædicasset, ad extremum velut pertæsus eius gētis mores & ferociam, in solitudinem se contulit, exiguo monasteriolo contentus, cuius loco hodie oppidū nostrū de huius nomine Sangalli nuncupatum, cernitur. Multis quidē ante Gallum sęculis Christiana Rhetia fuit, verum ab Alemannis è Germania profectis, religionem pariter & Prouinciæ splendorē amisit. Demum Francos ad fidem conuersos, victi Alemanni sunt sequuti, & religionem imbiberunt, cuius per superiorē Rhetiam potissimi ministri, sobrij illi & barbati magistri Pirminus & Gallus fuisse perhibentur. Angli hodierni vetustam Britannorum gentem, armorum gloria non æquant modo, sed etiam superant. Accessit robori cultus pietatis propius cognitæ, & literarum studiorumque cura minime infelix, propter ingeniorum excellentiā. Nec minus hodie Gręce & Latine

Colūban⁹ monach⁹.

Gallus monach⁹.

Sangallū oppidum

Anglorū laus.

tine loquentes habet ea insula q̃ habuit cum Romani eã homines administrarent. Quin & ipse illustris rex Henricus eius nominis octauus, præter eximias dotes quę in multis regibus desiderantur, eruditione etiã & peritia doctrinarum, raro nimirum eius ordinis munere, præcellere dicitur. Ipsa insula, & gentium variarum cõmercijs celebris, & opibus cũ suis tum aduectitijs ditissima est. Lana ibi mollissima & optima, Stannũ candidissimũ, quod multis iam seculis regio ædit, quam ipsi Cornubiam vocant. Sanè & ob auri & argenti fodinas, & margaritas in eo littore lectas, ab antiquis authoribus celebrata est. Non preterierim in hac Britannia ex Constantio Chloro & Helena, Cõstantinum Magnum genitum esse, qui primus Imperatorum vrbis Romæ syncerius fauisse Christianismo creditus est. Sed & illud constat multis ante seculis Angliam Christianam fuisse q̃ Germania conuerteretur. Hodie duæ eius Metropoles memorantur, Cantuariensis & Eboracensis: in Hybernia autẽ tertia, Amarchana, quarum omnium vigintiquinq; Diœceses numerari, recentissimi scriptores prodiderũt. Scotia, vt dixi, postremam insulę partem vẽdicat insignis & ipsa Regno, nec indiga rerum q̃ ad alias etiam gentes exportantur. Vltra illam Orchades iacent insulæ inter Britanniam & Thulen sparsę, ditionis regni Scotici. Ipsa Thule extima ferê eius maris insularum, fama etiam cõgelati maris prædicatur. Glacie enim obduci & rigescere maria Hybernis mensibus in illa sinuũ insularumq; frequẽtia & vicinitate certum est, resq; fidem accipit à noctium longitudine & rigoris vehemẽtia, vbi dies brumæ tempore prope nulla est, & si q̃ est, tamen intemperie vincitur propter excussos amplissi-

Henricus VIII. Anglorũ rex.

Lana anglicana
Stannũ anglicanum.

Cõstantinũ Imperatorẽ Britannũ fuisse

Orchades insulæ
Thule insula.

amplissimis angulis Solis radios, & elusam vim caloris in superficie tã lubrica & leui. Vt vel hac vnica caussa rerũ cõditori placuisse videri queat, quo latera mũdi & plagã extimã Polis adproximantẽ, aquarũ, vt sic dicã, regno cõtribueret, immodica enim temporũ illis in locis diuersitas, nõ molesta solũ aĩalium naturæ & mansioni, sed etiã intolerabilis fuisset. Aestiuis illic mensibus crepuscula sunt pro noctibus, Hybernis, diluculũ pro die est. Citra Orchades in ortũ terrę iacent instar insulę q̃ parte aliqua extimę Sarmatiæ adhęrent, fortissimarũ quondã gẽtiũ altrices, nec circũfluæ modo sed etiã peruię Oceani ęstibus: q̃q̃ peninsulam non insulã esse cõstet quicquid illic ambitur mari. Proinde & Paulus Diaconus non ineptus suorũ temporũ scriptor libro de gestis Lõgobardorum primo, Hæc insula, inquit, sicut retulerunt nobis qui eã lustrarunt, nõ tam in mari est posita q̃ maris fluctibus circunfusa &c. Nostra ætas etiamnũ Noruuegiã, quasi Nortuuigiã, id est, Septẽtrionalẽ terram ęstibus vndarũ affusam, prętere a gentibus Gotthiã & Suetiã seu Suediam vocat, a Germanicis Sarmaticisq; litteribus mari multis locis vadoso & latentium Teniarũ insidijs periculoso disterminatã. Ptolemęus Sabulosum põtũ nominat hac maxime parte, qua terras penitius ingreditur. Duę illic insulę, Selãdia et Gotthia quarũ alteri rursum a mari quod circunluit nomẽ est, Germani enim See mare, Land orã aut terrã vocitãt. Alterã Gotthi incolę sic appellarũt. Pomponius vetus author inter Septẽtrionis insulas in illo sinu Codano a se dicto, vnius meminit quam Theutoni tenuerint: ṽdẽ fortasse q & Gotthi, vetus. n. nomẽ Theutonorũ est, Nec tacẽda hoc loco Glessi vbertas, q̃ Sarmatico littore spectat. Ele-

Noruuegia

Selandia
Gotthia.

Glessum.
Electrum

Succinum ctrũ id et Succinum dixerũt veteres Germani, vt Plinius docet, Gleſſum, ob nitorẽ, arbitror, humoris translucentis, quã vocẽ vernaculus ſermo adhuc retinet Gleſſum, ſeu Glaſſum ꝓ vitro vſurpãs, & Gleſtũ etiã pro omni materia q̃ igne colliquata nitorẽ leuorẽve fictilibus ſuperinducit, arti figulinę omni notior q̃ vt opus ſit indicari. Noruegiã veteres Scandiã, & interdũ Scandinauiã

Scandia. vt Plinius, recentiores etiã Scondiã dixere aduerſam Cymbrico Cherſonneſo, & nuper à Iacobo Zieglero tabulis ęditis illuſtratã, inter quã et Cõtinentẽ inſulę aliquę interiacent, parte regni Danorum ſeu Danmarchię, parte Suedorũ ditionis.

Suedi, Enimuero & Suedi ſuũ regẽ habẽt, opibus et milite celebrẽ. Hę ſunt inſulę ex quibus fortiſſimæ gẽtes, Gotthi, Vuãdili, Frãci, Heruli, Rugi, Lõgobardi, Alemãni, emerſere: primi oĩm qui Danubio & Rheno, veteribus Imperij limitibus ſuperatis, magno ſuorũ numero, nõ prouincias modo Europę oẽs, ſed ipſam etiã altricẽ imperij & dominã Italiã incredibili victoriarũ ſucceſſu ingreſſi 40. minimũ annis perpetua quadã regnorum̃ ſucceſſione tenuerũt. Ante aũt dictũ Vandilos maritimas Africę prouincias ſubactas circiter. 90. annos tenuiſſe. Ita viſum fuit diuinę prouidẽtię, vt in abditiſſimo Germaniæ receſſu, gentes alerentur, q̃ ſuo tẽpore, motis lacertis, Romani nominis gloriam extinguerent. Perſæ quidem & Arabes & Turcæ graui vulnere ſauciarunt imperium, ſed Orientale. Vrbem Romam & ipſam libertatis ſedem Italiam ſoli Germani ſubiugarunt, idq; tãto impetu, vt totius propemodum Europę libertatem vindicarint. Nec enim fuit gẽs vlla, quod ſciam, quę in illius vrbis tyrannidem maiore vindicta animaduerterit.

PERE-

PEREGRINATIO APOSTOLORŪ Petri & Pauli, cum ratione temporū per Erasmum Roterodamum.

EX Actis Apostolicis nō liquet Petrū frequēter cōmutasse locū, nisi quod post mortē Stephani, ꝓfectus est vna cū collega Ioāne, ī Samariā ciuitatē, cui post versum nomen Sebaste, vnde & tota regio Samaria dicta est: vt cōprobaret autoritate sua ꝑficeretq;, q̄d illic ꝑ Philippū diaconū cęptū erat. Deide videt̄ plerasq; Samarię partes ꝑagrasse. Sic.n. legim9 cap. 8. Et multis regionib9 Samaritanoꝝ euāgelizabāt. Est aūt Samaria media inter Iudęā et Galilęā. Porrò. 9. caput testat̄ illū ꝑagrasse varias Palestinę regiones, anteq̄ veniret Lyddā et Ioppen. Sic.n. habet: Factū est aūt, vt Petrus dū trāsiret vniuersos, deueniret ad sctōs, q habitabāt Lyddę. Est.n. Lydda in Palestina nō ꝓcul à Ioppe ciuitate littorali. Rursus à Ioppe ꝓfect9 legit̄ ad Cęsareā Palestinę maritimā q̄ prius dicta fuerat turris Stratonis. Hic Baptizauit Cornel. Cēturionē. Hinc reuersus est Hierosolymā. Cęterū qñ ꝓfect9 sit Antiochiā, vbi p̄sedisse credit̄, aut qñ se Romā trāstulerit, quasq; regiones ꝑagrarit, q̄m humanis dūtaxat historiis proditum est, non laborabo persequi. Nā Eusebius, q putat illū prędicasse Euangeliū apud Pōticos, Galatas, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, nō aliunde sumpsit cōiecturā, nisi quod harū gētiū meminit in priore epistola. Cōueniebat aūt vt Apl'orū

prçcipuus, annos cõplures sederet in ea ciuitate, vnde dominus Iesus voluerat Euangelicã doctrinã, primum in oẽs Iudçæ regiones, mox in vniuersum orbẽ propagari. Iã quod tradit Historia, quã vocãt Ecclesiasticã, primariã rerũ curã à Christo traditam Petro, Iacobo & Ioanni, id inde colligunt, quod horũ aliquoties nominatim fit mentio, quũ de cçteris nihil narretur, q͞d dixerint aut fecerint, nisi quod adstabãt Petro dicenti tanq̃ testes. Erant aũt Iacobi duo, vnus Zebedçi filius, frater Ioãnis. Hũc interfecit Herodes atq; hoc ipsum arguit eũ fuisse inter apostolos prçcipuũ. Alter Alphçi filius. Crebra mẽtio fit in Actis tertij Iacobi, q dictus est frater Dñi, cognomẽto Iustus, filius, vt opinat̃ Hierony. Marię, quę fuerit soror matris Domini. Huic Iacobo tribuunt epistolã, q̃ legitur inter catholicas. Qui quũ nõ esset de numero duodecim Apostolorũ, tamẽ hunc statim à morte Christi Apostoli designarũt episcopũ Hierosolymitanũ, q postea q̃ Paulus appellasset Cçsarẽ, è tẽpli fastigio prçcipitatus est, atq; inter lapidandũ fullonis fuste percussus, interijt. Hũc Hieron. negat fuisse, de numero apostolorũ. 12. Et tñ quãta fuerit huius autoritas vel illud declarat, q͞d quũ in cõcilio tractaret̃ de gẽtibus nõ onerãdis lege Mosaica, post Petrũ cũ autoritate pronunciat sentẽtiã ἐγὼ κρίνω, inquiẽs. Hic idẽ post Paulo fuit autor, vt adiũgeret sibi quatuor, q voto se adstrinxerãt: cũq; his ritu iudaico purificaret̃ in tẽplo, cuius consilio Paulus obtẽperauit. Quin etiã vrbẽ ingressus hũc primũ salutauit, tanq̃ illic primas tenentẽ. Et in epistola ad Gala. hũc ceu prçcipuũ nominat. Aliorũ, inq͞t, apostolorum vidi neminẽ, nisi Iacobũ fratrẽ dñi. Cçterũ Petrũ Antiochię fuisse declarat ĩ eadẽ epistola narrãs, queadmodũ

illum

illũ reprehēderit ob ſimulationē. Iam Dionyſius apud Euſebiũ Corinthiorũ epiſcopus, ſcriptor ꝑ uetuſtus, literis prodidit, Petrũ & Paulũ Romæ iuſſu Neronis eodē die martyrij palmã promeruiſ ſe. Cęterũ Petrũ inter pręcipuos etiã primatē fu iſſe declarat, qđ apud Euãgeliſtas oēs, atq; etiã in Actis, in catalogo duodecim ſemꝑ primo loco re cēſetur. Deinde quod initio ferè primus fuit ad di cendũ. Nã & ante miſſum ſpiritũ ſanctũ, cõgre- gatis in cœnaculo diſcipulis, proponit de ſubro- gãdo quopiã in locũ Iudę. Rurſus vbi tumultus eſſet in populo ob linguarũ miraculũ, Petrus ſo- lus auſpicatř concionē euãgelicã. Primus oĩm mi- raculũ ędit in noĩe Ieſu, pro tēpli foribus ſanato claudo. Ac mox hac de cauſſa cõcurſu facto ĩ por ticu Solomonis, Petrus cõcionatř apud populũ. Vbi videtř & Ioannes Petri comes aliqd dixiſſe: quod nõ refertř. Sic. n. ait Lucas: Loquētibus aũt illis ad populũ, niſi placet accipere vtrũq; dixiſſe quod Petrus vtriuſq; noĩe dixit: Similis. n. locus mox ſequitř in eodē cap. 3. Petrus vero & Ioãnes reſpõdentes dixerũt ad eos. Rurſus ca. 4. Reſpõ- dēs; aũt Petrus & Apoſtoli dixerũt, q̃d Petrꝰ oĩm voce loqueretř. Rurſum quũ ageret de creãdis dia conis, Petrus ꝟba facit ſolus. Solus pronũciauit ſentētiã in Ananiã. Quin & illud arguit Petri dig nitatē inter apoſtolos, ꝙ primus ductus eſt in car cerē, ac virgis cęſus: q̃q̃ ex narratiõe Lucę vidē- tur oēs apoſtoli, ſimul cũ Petro, iã iterũ cõiecto in carcerē, virgis cęſi. Nũc de Paulo dicamus, q ve- luti ſtrenuus dux per oēs terras mariaq; volita- uit, vt oēs gētes redigeret ſub iugũ Chriſti. Pri- mũ Hieroſolymis ꝓfectus eſt Damaſcũ. Ea eſt ci uitas cœles Syrię, ſiue Syrophœnices, q̃ quondã Arabię deputabatur, vt autor eſt Tertullianus ad

e 3 uerſus

paulus

uersus Marcionē lib.3. totius Syrię caput, inter Libanum & Antilibanū sita. Hic baptizat9 est Paulus, & euāgelij prędicationē auspicatus. Verum hinc clā profugiēs vtrū abierit in Arabiā, & inde reuersus sit Damascū, ac post annos.3. demū redierit Hierosolymā, vt videret Petrū, quēadmodū ipse refert in Epist. ad Gala. an statim se receperit Hierosolymā, nō satis liqt ex Actis. Imô ne hoc qdē, vtrū in prima p̄dicatiōe periclitat9 sit ob insidias prefecti an secūda. Ex narratiōe Lucę videt statim vt fugisset Damasco se recepisse Hierosolymā, quoniā q paulo añ ꝓfect9 fuerat hostili aīo in discipulos, noluerūt in cōsortiū suū recipere. Q. si tot annis prędicasset, fieri vix potuisset, quin rumore cognouissent eū fuisse mutatū. Rursus Hierosolymis ꝓfugus deductus est Cęsareā Philippi, quā Ptole. Paneę vocat, Eusebius Paneadē: ea est Phœnices ad radicē Libani mōtis vbi sunt fontes Iordanis. A Cęsarea dimissus est Tarsum. Ea metropolis est Cilicię Pauli patria, quā interfluit amnis Cydnus. A Tarso p Barnabā reductus est Antiochiā Phœnices metropoli, vñ et regiōi nomē, q̄ ꝓxima est Cilicię. Ea est supra fluuiū Orōtem. Hinc ꝓfectus est denuo Hierosolymā, vt exhiberet collectā pecuniā in subsidiū pauperū. Quo facto reuersus est Antiochiā, vñ venerat. Hic donat9 apostolico noīe, ꝓfectus est Seleuciā. Ea est in ꝓmōtorio Antiochię Syrię, obuiā volēti ab Antiochię ciuitate ꝓficisci in Cyprū. E Seleucia soluit in Cyprū insulā oppositā Cilicię, q̄ est Asię minoris. Appulit aūt Salaminē, q̄ ciuitas Cypri prima occurrit ad orientē, & ꝑuenit Paphū, q̄ extrema est ad occidētē, vt intelligam9 totā eā insulā peragratā. Vbi qdā putāt illi ꝓ Saulo, cōmutatū Pauli nomē à Sergio Paulo eius insulę ꝓcōsule: cū magis

gis cōueniat, vt parētes ac patroni liberis ac libertis sua impartiāt noīa, q̄ vt ab illis mutuent. A Papho soluens appulit Pergen. Ea ciuitas est Pāphyliȩ. Hinc Antiochiā Pisidiȩ. Hinc Iconiū, mox Lystra, q̄ est ciuitas Lycaoniȩ. Hic aūt tū lapidat9 est Paulus. A Lystris profectus est Derben, q̄ et ipsa Lycaoniȩ est. Hinc remensus iter quo venerat, reuersus est Lystra, Iconiū & Antiochiā Pisidiȩ, q̄ qđ cœptū erat cōfirmaret. Atq; itē pagrata reliqua Pisidia redierūt in Pāphyliā, vsq; ad Pergen, ad quā primū appulerāt è Cypro. Hinc Attaliā. Ea ciuitas est maritima Pāphiliȩ, ex qua scribȩ fecerāt Italiā. Attalia soluētes, nauigarūt Antiochiā Syriȩ, vn̄ primū hoc iter fuerat auspicatus. Hinc rursus Hierosolymā itū est, vt cȩteris apostolis ꝓbaret, q̄ gesserat in Asia minore, sed interim p̄dicās euāgeliū in Phœnice & Samaria, ꝑ quas erat iter. Eo pacto reuersus est Antiochiā, vn̄ venerat Hic seiūctus à Barnaba, pagrauit Syriā, ac mox Ciliciā. Inde iterū reuisit Derben, ac Lystra, vbi circūcidit Timotheū, A Lystris fecit iter ꝑ Phrygiā & Galatiā. Hinc ventū est in Mysiā, mox Troadē. Atq; hic nōnullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, à Lycaonia prior occurrit Galatia, q̄ Phrygia. Et tū Lucas ca. 16. sic refert: Trāseūtes aūt Phrygiā & Galatiȩ regionē vetiti sunt à spū sancto loqui verbū in Asia. Nec incertū videri potest an Asia hic accipiat̄ ꝓ illa minoris Asiȩ parte, q̄ simpliciter Asia dicit̄: an de tota Asia minore, in qua iā multis locis prȩdicauerat. Siquidē Galatia sita ad septentrionē, hoc est ad Pontū Euxinum, ad orientē habet Cappadociam, ad occidentē Bithyniā, ad austrū Pisidiā & Lycaoniā. Porrò Mysia maior proxima est Asiæ, sic proprie dictȩ. Mysia minor est supra Phrygiā.

Poteſt igitur ſic explicari ſcrupulus, vt in his duobus vocabulis Phrygiã & Galatiã ſit ordo pręposterus, quẽ ordinẽ rectũ cõperies in eiuſdẽ itineris deſcriptiõe cap. 18. & intelligamus illũ ẽ Lycaonia rectà pueniſſe in Galatiã, hinc in Phrygiã ex Phrygia voluiſſe per Myſiã petere Bithyniã, ni vetuiſſet ſpũs. Adhęret aũt hęc Aſiæ pars Phrygię ad orientẽ & auſtrũ. Itaq; Paulũ vetitũ huc ire, flexiſſe iter ad Myſiã, ni fallor, per quã iter eſt in Bithyniã, q̃ quondã Bebrycia dicta eſt & Mygdonia: proxime habens ad ſeptentrionẽ & exortũ eã Aſię partẽ, q̃ proprie Pontus dicitur. Rurſus quũ huc ire vetaret ſpiritus, reflexiſſe iter ad occidentẽ, ac peragrata Myſia minore rediſſe p mediã Phrygiã vſq; ad Troadẽ, q̃ eſt in littore Phrygię, eadẽ & Antigonia dicta, oppoſita Cherſoneſo, vnde proximus traiectꝰ eſt in Europã ex Aſia minore. A Troade ſoluerũt, ac recto curſu peruenerũt in inſulã Samothracen, oppoſitã Thraciæ, quã habet ad ſeptentrionẽ. Hinc Neapolim. Ea ciuitas eſt in littore, in cõfinio Macedonię ac Thracię. Hic Philippos, quã Lucas admonet eſſe ciuitatẽ Coloniã ĩ prima parte Macedonię. Ad hos ſcribit vnã epiſtolã Paulus. Hic virgis cęſus eſt, et in carcerẽ cõiectus cũ Sila. Poſt hęc per Amphipolim, q̃ nõ lõge abeſt à Strymone flumine: & Apolloniã, q̃ Theſſalonicę pxima eſt, venere Theſſalonicã. Ea ciuitas metropolis eſt Macedonię. Et ad hos Paulus ſcribit epiſtolã. Et hic orto tumultu clã dimiſſus eſt Berrhœã, quã à Theſſalonica dirimit Pella, patria Alexandri Magni. Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrhœa, non ita procul abeſt à mari. Itaq; tumultu concitato deductus eſt ad mare, inde Athenas peruentum nauigio, ni fallor, propterea quod Lucas meminit illũ dimiſſum, vt iret ad mare. Eſt & alia coniectura,

quod quũ iter à Berrhœa ſit longũ vſq; ad Atticã, nulla fit mentio regionũ aut ciuitatũ, quæ pedibus iter facientibus occurriſſent. Hic conuertit Dionyſiũ: qui an iudex fuerit an philoſophus non ſatis liquet, quũ Lucas tantũ illũ vocet Areopagitã. Opinor autẽ oẽs Areopagitas dictos, q partem eã vrbis Athenarũ inhabitabãt. Demiror autẽ quur Beda faciat hũc Corinthiorũ Epiſcopũ: quũ apud Euſebiũ Dionyſius quidã Corinthiorũ epiſcopus, doceat Dionyſiũ Areopagitã Athenis epiſcopũ ab ipſo Paulo ordinatũ. Quin probabilius eſt Dionyſiũ Areopagitã nihil omnino ſcriptorũ reliquiſſe, quũ apud Euſebiũ tam diligẽter recenſeãtur libri Dionyſij Corinthiorũ epiſcopi, de Areopagitę monumẽtis nulla vſquã fiat mentio. Ab Attica venit Corinthũ. Ea eſt metropolis Achaiæ. Hinc cõſtituerat nauigare in Syriam, & ſuſcepto voto in Cenchreis, is eſt portus Corinthiacus ad Atticã ſpectãs, totondit ſibi caput. Hinc igitur ſoluens peruenit Epheſum. Ea eſt in littore Aſię minoris, in parte quę dicit̃ Ionia. Hic tum tẽporis reliquit Priſcillã et Aquilã. Ab Epheſo ſoluens venit Cęſareã, deinde Antiochiã. Beda, nõ dubito quin veterẽ quẽpiã ſequutus vult hanc Cęſareã eſſe Cappadocię nõ Syrię: & Gręci volunt hãc Antiochiã eſſe Piſidiæ, cuius ſupra bis meminit. Quanq; Epheſo profectis prior occurrit Piſidia, q̃ Cappadocia. Cęterũ Gręci codices hoc loco plus habent q̃ noſtri. Nimirũ hũc in modũ: Rogantibus autẽ eis, vt ampliori tẽpore maneret apud ſe nõ annuit, ſed vale dixit illis, dicens: Oportet me omnino feſtũ, quod inſtat, agere Hieroſolymis. Quibus probatur hęc lectio, malunt Paulũ ab Epheſio littore rectà nauigaſſe Cęſareã Paleſtinæ, inde petijſſe Hieroſolymã, & ſa-

lutasse fratres, post hæc rediisse Antiochiã Syriæ, atq; hinc rursus repetisse Asiã minorem. Facit ad hãc opinionẽ, qđ ita legit: Descẽdẽs Cæsaream, ascẽdit & salutauit ecclesiã. Ostẽdit quo descẽderit, nõ indicat quò ascẽderit. Atqui in euãgelicis literis, qui petũt Hierosolymas ascendere dicũtur, vnde cõiectãt illũ è Cæsarea Palestinę ascendisse Hierosolymã, vbi dixerat agẽdũ festũ diem, atq; hinc rursus descẽderit petẽs Antiochiã. Hãc opinionẽ, vt probabilẽ nos in hac paraphrasi sumus sequuti, cessuri facile, si quis adduxerit probabiliorẽ. Legitur & Anthiochię cõmoratus aliquãdiu At in Antiochia Syrię solitus est libenter cõmorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, pagratis in medio regionibus, in quibus ante docuerat, venit in Galatiã, hinc rursus in Phrygiã, vbiq; confirmãs discipulos, Inde, quũ iã Apollos profect9 esset Corinthũ, ipse ꝓfectus est Ephesum, terrestri ne itinere, an nauigatione parũ liquet, nisi qđ probabilius est illũ terra fecisse iter, eo quod Lucas adiicit, peragratis superioribus portibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymã, sed prius peragrata Macedonia & Achaia, per spiritũ intelligẽs sibi Romã esse eundum post aditam Hierosolymã. Itaq; pręmisit Timotheũ & Erastũ in Macedoniã, ipse cõmoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultũ per Demetriũ excitatum sequutus est eos, quos pręmiserat. Peragratis autẽ superioribus partibus, deuenit in eã partem, quę proprie dicitur Gręcia, in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas nõ nominat Athenas aut Corinthũ, sed ex re coniicitur, quod queẽadmodũ fecerat, ex Attica venerit in Achaiã, in qua est Corinthus, ac rursus è Cenchreis parauerit soluere in Syriã; sed qm̃ senserat illic paratas insidias naui

gatu-

gaturo, vertit cõsiliũ, ac remensus iter quà vene-rat, repetijt Macedoniã, terrestri vt apparet itine-re, qm̃ nauigaturo parabãtur insidię. Quũ versa-retur itaq; in Macedonia, comitũ partẽ, quòs tũ multos habebat ex Macedonia, pręmisit Troadẽ q̃ est in Phrygia. Paul9 sequut9, diẽ Paschæ egisse videtẽ Philippis, quod Lucas ita scribat: Nauiga-uimus post diẽ Azymorũ à Philippis. A Philip-pis itaq; soluit Troadẽ, quò pręcesserãt comites vt diximus. Hic adulescentẽ ex ruina mortuũ re-stituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri quò iussu Pauli comites nauigio pręcesserant. Est autẽ Assos ciuitas littoralis, nõ longe infra Troa dẽ, eadẽ dicta Apollonia. Asso soluentes appule-rũt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulæ obuia ab Asso nauigãtibus Chiũ. A Mitylene legentes littora Asiæ, eò peruenerũt, vt Chiũ insulã habe-rẽt ad dextrã. Chius autẽ opposita est Clazome-næ in littore Asiæ, media inter Lesbũ & Samũ, quò, nẽpe Samũ post adnauigarunt. Samus autẽ opposita est Trogyllio promõtorio Asiæ. A Sa-mo soluẽtes appulerũt Trogylliũ, vt est in Græ-cis codicibus: quanq; Gręcus qui sctipsit peregri nationẽ Pauli, nõ meminit Trogyllij. A Trogyl lio itũ est Miletũ. Ea est ciuitas Carię littoralis. A Chio cõmode poterant appellere Ephesum, sed data opera pręternauigatũ est, ne diutius hęreret in Asia. Cũ enim Philippis egissent diẽ Paschæ, decreuerãt Pẽtecosten agere Hierosolymis. Ita-q; posteaq̃ euocatis Epheso Miletũ seniorib. mã dasset quę volebat, illinc soluẽtes, recto cursu per uenerũt Coũ. Ea est insula inter Samum & Gni-dum ciuitatem in promontorio Asiæ. A Coo vẽ tum est, ad Rhodum. Ea est insula opposita Ly-cię. Iam autem nauigantes incipiunt Asiam habe re ad Septentrionem, quum prius habuerint

ad orientẽ. A Rhodo venerũt Patara. Ea ciuitas eſt littoralis Lycię prouinciæ. Hic nacti nauim: quę rectà peteret Phœnicẽ Syriæ, recto curſu cœperũt eò tendere. Nã relicta ad leuã Cypro inſula, appulerũt Tyrũ. Ea eſt in littore Phœnices infra Sidonẽ. A Tyro ventũ eſt Ptolemaidem. Et hęc eſt littoralis inter Tyrũ & montẽ Carmelũ. Hinc appulerunt Cęſareã Paleſtinæ, vbi diuerſatus eſt apud Philippũ. Hinc iam pedeſtri itinere peruenit Hieroſolymã, vnde iuſſu tribuni Lyſię, vinctus deductus eſt Antipatridẽ, quę media occurrit inter Hieroſolymã & Cęſaream. Hinc per equites ductus eſt Cęſareã Paleſtinæ, vnde iuſſu Feſti pręſidis, qui Felici ſucceſſerat, vinctus deductus eſt Romã, hoc quidẽ itinere: Primũ impoſitus naui, à Cęſarea peruenit Sidonẽ, quæ, vt diximus, eſt ſupra Tyrũ. Hinc appulerũt Cyprum, ſic vt illã ad lęuã relinquerẽt diſpẽdioſo curſu, ſed huc adigebãt vẽti cõtrarij. Ita pręterlegentes littora Ciliciç & Pãphiliæ, peruenerãt Myra, quã ſcribę verterãt in Lyſtrã. Ea eſt in Lycia, nõ procul à littore. Hinc ægre longaq́; nauigatione eò progreſſi ſunt, vt Gnidũ promõtoriũ haberẽt ad dextrã. Sed reflãte vẽto curſum flexerũt ad Cretã, quę illis tũ erat ad lęuã. Venerũt autẽ ad portũ cui nomẽ Salmon. Opinor autẽ Lucã vſum voce qua tum forte vulgus vtebatur. Nã arbitror hãc eſſe, quã Plinius & Strabo vocãt Sãmoniũ. Hoc Cretę promõtoriũ ſpectat orientẽ. Hinc ob ventos aduerſos ęgre pręterlegebãt littora Cretæ, ſic vt inſulã haberẽt ad dextrã, donec ventũ eſſet ad locũ Cretæ, Laſęę ciuitati vicinũ, qui dicitur Boni ſeu Pulchri portus, quod nomen apud veteres Geographos nõ inuenitur. Apparet eius tẽporis fuiſſe vocabulũ. Cęterum fuiſſe ad latus auſtrale Cretæ,

Cretę, declarat, qđ hinc conabanť tẽdere ad Phœnicẽ.i. promõtoriũ Cretę, ſpectans ad Africũ & Chorũ. Africus autẽ flat ab occaſu brumali, Chorus ab occaſu ſolſtitiali. Illic quoniã videbať portus cõmodus, decreuerant hybernare. Interea cũ aſpiraſſet Auſter vẽtus ſat cõmodus, qui flat à medio meridie, ſoluẽtes ab Aſo (ea ciuitas eſt in littore Cretę) pręterlegebãt orã Cretæ, vt appellerent Phœnicen modo dictã. Sed ſubito in diuerſum mutato vento, quũ pro auſtro flare cœpiſſet Typhonic9, vehemẽs ac nautis formidabilis, idẽ dictus Euroaquilo, qui ſpirat inter ſeptẽtrionem & ortũ, vi tẽpeſtatis delati ſunt in inſulã, quę vocatur Claude, quæ Cretã ſpectat inter occidentẽ & Auſtrũ, quã in partẽ maxime poterat impellere Euroaquilo, ex aduerſa cœli plaga ſpirãs. Vnde grauius etiã metuebãt periculum, ne in ſyrtes impellerẽtur. Tãdẽ deſperatis rebus, impegerũt nauim in inſulã, quæ dicebať Milete. Ea eſt inter Epirũ & Italiã, ſpectãs Siciliã ad ſeptentrionem. Hic viperã excuſſit abſq; noxa. Illic aliam nauim nacti, nã altera perierat, appulerũt Syracuſas, quę eſt in Sicilia, nõ procul à promontorio Pachyno. Huius littora pręterlegentes deuenerũt Rhegiũ, id eſt oppidũ in extremo agro Brutiorũ, qua parte Italia proxima eſt Sicilię. A Rhegio rectò curſu delati ſunt Puteolos.i. promõtoriũ in Cãpania nõ procul à Neapoli. Hinc terreſtri itinere peruẽtũ eſt vſq; ad forũ Appij, ad locũ, qui diciť Tres Tabernæ, atq; hic occurſum eſt Paulo à diſcipulis è Roma. Abeſt autẽ Appij forum ab vrbe iter diei. Hinc demũ Romã peruentũ eſt. Cõſtat igiť ex Actis illũ peragraſſe totã minorẽ Aſiã, deinde tranſiſſe in Europã, ac totã Græciã peragraſſe, à parte ſeptentrionali, in qua eſt Macedonia, vſque

ad Illy-

ad Illyridē, Nā Illyris extrema pars est Macedoniæ, ad septētrionē & occidentē. Id ipse refert in epistola ad Romanos capit. 15. ita vt ab Hierusalē per circuitū vsq; Illyricū repleuerim euāgelium Cęterū nusq̄ legimus illū prędicasse in Creta, ad quā appulit tēpestate coactus & vinctus. Nec illic morā egisse legitur, quū ipse cēseret illic hybernādū esse, & tñ in Creta reliquit Titū, vt singulis ciuitatibus ordinaret presbyteros, ac qđ illic superesset corrigēdū, corrigeret: quēadmodū ipse testať in epistola, quib9 ex verbis apparet illū & in Creta prędicasse. Nec in Arabia qd á Paulo gestū sit, refert Lucas. Atq; hactenus de locis pagratis. ¶ Nūc de tēporū quoq; ratione paucis attingamus. Sūma rerū quas Actorꝝ liber cōplectitur sub quatuor imperatorib9 Romanis gesta est: Tiberio, q successit Octauio, Caio Caligula, Claudio Druso, Claudio Nerone. Quorꝝ Tiberius rerū potitus est annos. 23. Caligula. 4. exceptis duobus mēsibus. Claudius. 13. ac mēsibus ferme. 10. Nero. 14. ac mēsibus propemodū. 8. Quicqd igiť gestū est á morte Christi, vsq; ad Paulū Romam perductū, cōtinēt Tiberij annos sex, Caligulę. 4. Claudij. 14. In huius imperij initio Petrus Romā peruenisse creditur, & eiusdē anno. 4. orta fames, cuius meminit Lucas. Rursus eiusdē anno nono, quēadmodū author est Iosephus & Eusebius, Roma expulsi sunt Iudęi, cuius rei meminit Lucas cap. 18. Neronis autē annos. 4. Interim pręsides Iudęę fuerūt Pontius Pilatus, qui perijt anno Caligulæ. 3. Huic successit Felix, apud quē Paulus caussam dixit, quem Claudius imperij sui anno. 11. totius prouincię dederat procuratorem, Samarię quoq; & Galilææ, atq; etiā regionis, q̄ dicitur vltra Iordanē. Et hoc nomine se felicem

prędicat

prędicat Paulus, qđ caussam dicturus esset apud eũ, cui diu versato in ea prouincia, notę essent res Iudaicę. Huic successorẽ dedit Nero Portiũ Festũ Apud quẽ quũ pręsente Agrippa caussam dixisset Paulus, quoniã appellarat Cęsarẽ, vinctꝰ Romã missus est, anno Neronis tertio aut secundo. Porro Iudęorũ principes hi fuere. Herodes rex Philippus & Lysanias, pręfuerũt annis sex. Herodes rex qui Cęsareę percussus ab angelo perijt pręfuit annos septẽ. Agrippa huius filius, ex cuius cõsilio Paulus Romã missus est, annos duodecim, quod ad Actorũ historiã pertinet. Quanquã pater quoqꝫ cognomẽto dictus est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa vocatur in Actis. Dñs itaqꝫ Iesus occisus est, reuixit & ascẽdit in cœlũ, misitqꝫ spiritũ sanctũ anno Tiberij.18. Ac proximo anno, aut vt quidã volũt eodẽ, mox vt inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Paulo assentiente, ac seruante vestes lapidantium testium. Qui paulo post deijcitur & conuertitur apud Damascum, anno Tiberij decimonono. Peragrauit autem varias regiones vbiqꝫ dissemi nans euangelium, vsqꝫ ad annum Claudij decimumtertium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis coniectus est in vincula per Lysiam tribunũ à quo Cæsaream vinctus est missus, vt apud Felicẽ audiretur, vbi detentus est in vinculis annos duos, atqꝫ à Felici vt erat vinctus, traditꝰ est Portio Festo, à quo Romã missus est, vbi totum biẽnium egit in vinculis, hoc est, vsque ad annum Neronis.5. Nec vltra Lucas prosequit̃ historiam. Cętera scriptores nõ indiligentes ex varijs coniecturis vidẽtur addidisse, videlicet Paulũ primũ apud Neronẽ dicta caussa fuisse absolutũ, ac libere vbi vellet euangelium prædicasse anos decem

Tandē vbi Neronis ſęuitia iā proceſſiſſet in rabiē reuocatus eſt ad eius tribunal, & capite trūcatus Huius rei cōiecturam ſumūt ex epiſtola Pauli ad Timotheū ſecūda. In qua meminit primę defenſionis ſuę, in qua deſertus ſit ab omnibus, et tamē Dei pręſidio liberatus. Atq; hinc rediſſe ad prædicationē colligūt ex eo, quod mox ſubijcit: Dominus autē mihi adſtitit & cōfortauit me, vt per me pręditatio impleatur, & audiant omnes gentes. Porro eū in ſecunda defenſione fuiſſe periclitatū, arguit, quod inibi ſcribit: Ego enim iam delibor, & tēpus meę reſolutionis inſtat &c. Itaque martyrio coronatū credūt anno Neronis decimo tertio, anno à Chriſti morte trigeſimoſexto, aut iuxta Chronicorum elenchon trigeſimo octauo. Porro quod Lucas reliquerit Paulū in prima defenſione hinc colligūt, quod hic finierit eorū, quę viderat narrationē. Rurſus quod adfuerit in ſecūda defenſione, teſtatur Paulus in eadē epiſtola, dicens: Lucas eſt mecū ſolus. Ex his colligere licet Paulū in euangelico negocio verſatū fuiſſe annos vigintivnū, pręter duos illos, quos Cęſareę tenebatur in vinculis: Rurſum alios duos, quos Romę peregit in vinculis habitās in cōducto, quibꝰ vt hiſtorię memorant acceſſerunt decē. Ita cōperies à baptiſmo Pauli, vſq; ad mortē eiuſdem annos trigintaquinq;, aut vt quidā ſupputāt triginta ſeptem.

FINIS.

Antuerpię apud Ioan. Grapheum
anno. M. D. XXXV.

—12150—
Bo't Huth Sale
July 10, 1919